

מסכת ציצית

[הוא מהמסכתות קטנות שנדפסו בש"ס בבלי אחר מסכת הוריות, בשילוב ביאורי תיבות]

פיסקא א

הכל חייבין בציצית ר"ש פוטר בנשים מפני שהזמן גרמא:

פיסקא ב

כל קטן שהוא יודע להתעטף בציצית אביו עושה לו ציצית:

פיסקא ג

טלית שהוא [ובנ"א שהקטן] מכסה ראשו ורובו חייבת בציצית:

פיסקא ד

סדין [בגד פשתן שבחיבורו עם צמר יש איסור כלאים] ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין:

פיסקא ה

אפיקרסין [בגד המיועד לעטיפת הראש בלבד] פטורה ור' עקיבא אומר חייבת:

פיסקא ו

טלית כפולה חייבת בציצית ר' שמעון פוטר [ושוים שאם כפולה ותפרה שחייבת (כ"ה במנחות מא.)]:

פיסקא ז

טלית שכולה תכלת חייבת בציצית [ובנ"א יש כאן הוספה: בין שצבעה חייבת בציצית (פי' הגרר"ק דר"ל בין שהיתה מעצמה תכלת בעודן חוטין ובין שצבעה אחר שנעשה טלית)]:

פיסקא ח

כר שעשאו סדין וסדין שעשאו טלית הרי אלו חייבין:

פיסקא ט

כסות הלילה ופרסי המטה הרי אלו פטורין מן הציצית:

פיסקא י

והטריגון והפילגס ופוכלתרין ואריבקה ואנטנה [כל אלו בגדים שונים שאין בהם ד כנפות] הרי אלו פטורין זה הכלל כל שאין לה ארבע כנפים פטור מן הציצית:

פיסקא יא

מצות ציצית ב"ש אומרים ארבע חוטין של ארבע אצבעות [אורך החוטין] וב"ה אומרים שלש חוטין של שלש אצבעות. א"ר יוסי בר יהודה אף שאמרו ב"ה שלש של שלש קרובים דברי אלו להיות כדברי אלו:

פיסקא יב

שייר את התכלת ולא שייר את הלבן את הלבן ולא את התכלת מעכב שהתכלת והלבן מעכבין זה את זה רבי אומר אינם מעכבים. [ובגמ' (מנחות לח.) גרסי' איפכא דברי רבי וחכ"א אינם מעכבים]:

פיסקא יג

ארבע ציציות מעכבות זו את זו מפני שכולן מצוה אחת הן ר' ישמעאל אומר ארבע מצות הן. [ובנ"א יש כאן הוספה: שירי ציצית כל שהוא (היינו שאם נחתכו החוטים ונשאר בהן שיעור קטן כשרה)]:

פיסקא יד

הציצית ניתנה בתוך ג' אצבעות של כנף. יתר מכאן פסולה:

פיסקא טו

ניתנה בפתיל [בפרענוזין שבסוף הבגד] פסולה. בין טפח לפתיל [במקום החוטים העבים שבשפת הבגד] כשרה ר"א בן יעקב פוסל:

פיסקא טז

קצצה וחיברה כשרה ר"מ פוסל. עשאה בפני עצמה כשרה [בנ"א יש כאן הוספה: כירכה פסולה (כתב הגרר"ק: ונ' דר"ל שעשאה כולה גדיל בלי ענף)]:

פיסקא יז

הלוקח טלית מן העכו"ם ומן הכותי ומצא בה תכלת
הרי זו פסולה ומשל ישראל הרי זו בחזקתה:

פיסקא יח

טלית שנטלה אחת מציציותי אוהו בה ויוצא [היינו
שמכסה הכנף שנקרע ממנו הציצית] ניטלו שתיים מכסה
כמין טריגון [שמכסה שתי הכנפות ונעשה הבגד כמין
משולש] ניטלו שלש אסור לצאת בה [מפני מראית
העין]:

פיסקא יט

אין מתירין ציצית על המת אבא שאול בן בטנית
אומר אבא אמר לי כשאמות התיר לי ציציות שיש
בה משום קדושה וחכמים אומרים אין בה משום
קדושה אלא עושה אותה תכריך למת ומרדעת
לחמור:

פיסקא כ

הצובע טלית לעצמו אם (לנסות) [לנסות] בה הרי
זו פסולה [כי אין זו צביעה לשמה] צבעה אפי' ארבעה
וחמשה פעמים פסולה. שאין צובעין תכלת אלא
בחלזון:

פיסקא כא

חלזון למה הוא דומה בריאתו דומה לדג וגופו דומה
לים וים דומה לרקיע ואינו עולה אלא (לשבע)
[לשבעים] שנים לפיכך דמיו ביוקר:

פיסקא כב

המוצא תכלת אף על פי שהיא שזורה פסולה שאין
לוקחין תכלת אלא מן המומחה:

הדרך עלך מסכת ציצית

עצה נפלאה בעשיית סיום מסכתא זו בסעודה, והמעלה המיוחדת שבלמודה

הנה במס' ציצית יש (בהשגח"פ) כ"ב פסקאות, והרמז בזה להכ"ב אותיות שבתורה"ק שמהן נארג עולם המלבוש העליון, שמלבוש הציצית כנגד עולם המלבוש (כמש"כ להלן בבי' פיסקא א'), ומס' זו קצרה היא ביותר, והיא עצה טובה ונכונה למי שרוצה שתהא סעודתו סעודת מצוה, כי אי' בזה"ק (ח"ב קמא סוע"א ועי' פרי צדיק פרי' תולדות אות ב' ועוד) שבסעודת מצוה אין ליצה"ר חלק בה, היינו שאינה מגבירה את חלק הגשמי וחלק המתאוה שבנה"ב [עיין תניא פ"ח שבדרך כלל מתחזקת הנה"ב ותאוותיה ע"י אכילת היתר], וע"כ היו כו"כ צדיקים זי"ע (כהרה"ק בעל ארי' דבי עילאי זי"ע, הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע, והגר"ח בעל הנפה"ח מוואלאזין זי"ע, ובדורינו הגה"צ רח"פ שיינברג זצ"ל) שלא היו אוכלים שום סעודה בימות החול רק בסעודת מצוה, והיו עושים סיום מסכת כל יום. והנה לגבי סיום מסכת משניות או ספר נביא אשכחן בשו"ת האלף לך שלמה להגר"ש קלוגר זי"ע (סי' שפו) דנקרא סעודת מצוה כשהלימוד לפי תומו ונמשך איזה זמן, אבל אם לומד במהירות במיוחד כדי לעשות סיום אין לעשות ע"ז סיום וסעודת מצוה (לגבי ליפטר עי"ז מתענית בכורים בער"פ), אך לגבי מסכת גמ' בבלי או ירושלמי מותר מדינא לעשות סיום בער"פ אף אם לומדו במיוחד כדי לעשות סיום כמ"ש הגר"ש קלוגר שם, ובה אשכחן חידוש בספר פתחא זוטא (על ברכת הפסח, סק"ג) בשם ספר הדרת קודש שכותב שמסכתות קטנות דינם הכי שיכולים ללמדו במיוחד לעשות עליהם סיום, (ובתנאי שיבין את לימודו ולא בקריאה בעלמא), א"כ הרוצה לעשות סעודתו סעודת מצוה (כל ימי השנה - דאילו לער"פ יש להדר אחר סיום מס' בבלי או ירושלמי עיין בפסק"ת סי' תע הערה 47 מש"כ ע"ז), יכול ללמוד מס' ציצית (או שאר מס' קטנות), וזה שוה לכל נפש שיכול כל אדם ללמוד מס' זו בקל במשך כמה דק', ויהא לו בכל סעודה שאוכל סעודת סיום, ויזכה בזה לבחי' קדושת האכילה, שכל האכילה מתקדשת, ואם ירגיל עצמו בהנהגה זו למשך תקופה (שכל סעודותיו תהיינה רק מסעודת מצוה) הרי יראה בחוש איך שמתעלה ומתקדש בזה, דהיות שגופו דמו ובשרו ניוונים וגדלים מאכילות קדושות בסעודת מצוה הרי מזכך בזה נה"ב וניצול מאחיזת הקלי' הנאחזים באכילה שמהם כל כח היצה"ר (שכוחו ליכנס לאדם ע"י תפיסתו באכילת היתר דקליפת נוגה כידוע), וממילא ישתנו ויתעלו כל מהות מדותיו ומוחו ודעתו והשגותיו בקודש, ויפתחו לבו ושכלו לעבודה"י להשגת התורה"ק, שהכל תלוי ועומד על דרגת קדושת האכילה שאוכל האדם, וכמו שהאריכו בזה כל ספרי היראה והחסידות, ולכל זה מסוגלת כל מסכתא וכנ"ל, ובפרט מסכתא זו - מס' ציצית, העוסקת להדיא בענין שכתבה עליו התורה"ק שמסוגל להביא את האדם לזילא תתורו אחרי לבבכם וכו', ולזוהייתם קדושים לאלקיכם, וידוע מספה"ק (שם משמואל שבועות תרע"ג ד"ה יש להבין, מזקינו הרה"ק מקאצק זי"ע) שבחלק התורה"ק של כל מצוה (ושל כל יו"ט וכדו') מונחים כל סגולות אור המצוה, וא"כ בודאי שיש בלימוד מס' זו כח סגולי עליון להעלות ולרומם את האדם לזכור את כל מצוות ה' ולהיות קדוש לאלקיו, ולקבל פני השכינה כדכתיב בחז"ל על זראיתם אותו - דהוי כמקבל פני השכינה במהרה בימינו אכי"ר.

מסכת ציצית

א^ע עם ביאורי ים החכמה בדרכי פרד#ס התורה\

(פיסקא א)

הכל חייבין בציצית ר#ש פוטר בנשים מפני שהזמן גרמא ;

ביאור המה' עפ"י פשט

א] דס"ל לר"ש דלילה לאו זמן ציצית כדילין במנחות (מג ע"א) מקרא דוראיתם אותן, ורבנן ס"ל דלילה זמן ציצית. (ומוראיתם אותן ילפי דע"י ראיית הציצית יזכור מצות קר"ש התלויה בה – בין תכלת ללבן).

ציצית בסוד האמונה השרשית העליונה

ב] ויש לפרש עוד המח' ע"פ פנימיות, דהנה מצות ציצית מאירה על האדם אור האמונה כדאי (בגמ' שם ע"ב) שהזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני שכינה [שכינה היא בחי' גילוי האמונה], כדכתיב וראיתם אותן, דדרשו חז"ל (שם) דע"י הציצית יזכו לראות אותן ית', וכדילפינן בגז"ש דאותו – אותו מקרא דואותו תעבוד, וכן אי' מהצ"צ (אוה"ת פר' שלח ע' תרלג בשם מהר"י סרוג תלמיד האריז"ל) עפ"י דברי חז"ל במדרש (שוח"ט קאפי' קד) 'נתעטף הקב"ה בטלית לבנה' בבריאת האור, שהו"ע רל"א שערים שהם אותיות הרשימו שזכר בספר עמק המלך שהוא עולם המלבוש וכו', עיי"ש, היינו, דמלבוש הטלית מעורר ומרמז על אור עולם המלבוש העליון, שהוא בבחי' הכתר הכללי דכל העולמות, שבבחי' מלכות דא"ס, שהיא בחי' ראשית ושורש העליון דהאמונה, שהיא בחי' הגילוי הראשון שהתגלה הקב"ה שהכל הוא אוא"ס, שגילוי אוא"ס הוא בבחי' הגילוי הראשון של הש"י והוא נקרא מלכות דא"ס, וע"ז מרמז המלבוש הגדול של הטלית שהוא יולבושיה כתלג חיורי' (דניאל ז', ט) שבבחי' גילוי אוא"ס בבחי' יעוטה אור כשלמה'.

במצות ציצית אנו מומשיכים אור האמונה מבחי' עתיק דעתיקין

ג] וכעין זה כתב מוהרנ"ת (פסח הל' ז) בזה"ל, ובאמת ציצית בעצמן הם בבחינת אמונה כידוע (ע"י זוה"ק ח"ג טז : קעה. רל.), היינו שע"י מצות ציצית אנו זוכין להמשיך אור האמונה משרשה מבחינת עתיק דעתיקין שמשם נמשכין אור הציצית, כי ציצית נמשכין מבחינת עתיק, כמו שכתוב (דניאל ז', ט) "ועד עתיק יומין מטא לבושיה כתלג חיור ושער ראשה כעמר נקא", שהוא בחינת ציצית של צמר כידוע (ע"י פע"ח שער הציצית פרק ג'), שזה בחינת מה שנתעטף הקב"ה בטלית לבן וסדר י"ג מדות של רחמים הנמשכין מעתיק (ע"י זוה"ק ח"ג קלא), כי הטלית והציצית נמשכין משם מבחינת עתיק, מבחינת תליסר מכילין דרחמי (ע"י זוה"ק ח"ג רכח), שזהו בחי' מה שמתעטפין בטלית בשבת במנחה בעת שאומרין (תהלים סט, יד) "ואני תפלתי לך ה' עת רצון", כי עת רצון הוא בחינת רעוא דרעוין, שהוא י"ג מכילין דרחמי הנמשכין מעתיק כידוע (ע"י זוה"ק ח"ב פח : קנו. ופרדר"א פרק מו). עכ"ל.

בשורש האמונה אין לילה ואין חשכות

ד] ובזה מובן שיטת רבנן דלגבי טלית לא יתכן לומר דלילה לאו זמן ציצית, שרק לגבי תפילין שענינה הוא תוספת מוחין שייך לומר דלילה לאו זמן תפילין, דאז הוא זמן ההסתר וסילוק המוחין, אך לגבי ציצית שמרמז כנ"ל על גילוי השרשי של האמונה, גילוי אוא"ס, הרי כחשכה כאורה לפניו ית', גם חושך לא יחשיך ממך, ומצד גילוי האמונה אין חשכות ואין לילה, וא"כ מה שייך לומר דלילה לאו זמן ציצית, [ומצינו אף בהלכה רמז לבחי' גבוהה הנ"ל בשיטת הרא"ש דס"ל דכסות יום חייבת בציצית אף כשלושה בלילה, וחזינן שיש מציאות של מצות ציצית בלילה אף להלכה, וכן חזינן רמז לדרגה הגבוהה

הני"ל בזה שמנהג בני ישראל ללכת בציצית אף בלילה, ואף בזמן השינה, (וכדאי בפוסקים בשם האריז"ל), וכ"ז הוא רמז לבחי' השגה הני"ל, שאף דקיי"ל דלילה לאו זמן ציצית מ"מ מלבישים בלילה ציצית, לרמז שאור האמונה מאיר אף בלילה וכדכתיב ואמונתך בלילות].

רשב"י – מלאך של אש' – דייקא

[ה] ואמנם לפ"ז צ"ב שיטת הרשב"י מארי דרזא דס"ל דלילה לאו זמן ציצית, (והכי קיי"ל להלכה בשו"ע), ויש לפרש בזה, דהנה גילוי האמונה באופן הני"ל שהכל אלקות, והכל אוא"ס (עד שאין חשכות ואין לילה) נתגלה ע"י חכמים, שחכמים הם בסוד ספי' החכמה, שבחינתה היא בחי' האור, ובחי' ספי' החכמה שרשה מעתיק (כמש"כ האריז"ל בשער המלכים דף נא), שעתיק מרמז על בחי' הנתקת והעליונה הני"ל, דהכל אלקות והכל אוא"ס כנ"ל. אך ר' שמעון הוא בסוד עיר וקדיש מן שמיא נחית' ר"ת שמעון (כמש"כ רביז"ל בתורה דלכו חזו) שיעיר' פרש"י שהוא מלאך של אש, [וכמרומו במנהג ישראל להרבות בהדלקת מדורות אש בהילולת הרשב"י], והביאור הפנימי בענין האש הזאת, דר"ש דרכו לגלות אלקות באופן של מלמטה למעלה, כדרך החסידות שמגלה אלקות באופן דמלמטה למעלה כמו האש העולה מלמטה למעלה, [ולא כדרך תורת הקבלה של רבינו האריז"ל שמגלה אלקות באופן של אורות החכמה היורדים מלמעלה למטה, וע"כ אפי' רבים שקשה להם ללמוד תורת הקבלה, מ"מ נמשכים המה לתורת הזוה"ק ולתורת החסידות, שמגלה האלקות באופן של מלמטה למעלה].

תורת רשב"י נתגלתה על ידו בעת תוקף החושך

[ו] ובענינו מובן עפ"י שהרשב"י אין הולך בדרך דחכמים המבטלים תיכף בשורש את כל החשכות והלילה, וכאילו שאין חשכות ואין לילה כלל, אך דרך הרשב"י היא לעלות מלמטה למעלה להתחיל ממקום ודעת התחתונים שנראית הלילה, [וכמו הזמן שכתב וגילה בו רשב"י תורתו, שהיה זמן של תוקף הלילה הרוחני, זמן הסמוך לחורבן ביהמ"ק, ובזמן גזירות הקשים של מלכות רומי שלא ישמרו שבת ושלא ימולו את בניהם ושיבעלו

נדות (מעילה דף יז ע"א), ורשב"י פתח לגלות אור דרזי דאו' בתוך תוקף החושך להתחיל להעלות ולבטל את החושך והלילה, ולהאיר בתורתו אור הגאולה עד שבהאי חיבורא יפקון מן גלותא ברחמי], ולעלות מלמטה למעלה עד שמעלים את הלילה והחשכות שוב לשרשה העליון ומבטלים אותה לאלקות, בסוד ביטול העולם במקורו בבחי' ביטול האור במאור (שהאריך התניא במשל זה בשער היחוד והאמונה במשל בטול זיו ואור השמש שבתוך השמש).

העולם הוא ג"כ מציאות אמיתית ע"פ תורה

[ז] והיינו שרשב"י מתחיל לדבר מבחי' הצמצום, שע"י הצמצום נבראו כל העולמות, שהם מצד א' מציאות אמיתית עפ"י התורה, ובבחי' חשכות והסתר על אלקות, שאסור לומר שאין עולם, והכל דמיון ח"ו, שזהו כפירה ואפיקורסות בתורה"ק שכתבה בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, וכן זהו כפירה בכל התורה ומצוות, שכל מציאותם נקבעה וניתנה לפי מצב העולם כמציאות אמיתית, אלא שיש לידע שאף שיש עולם ויש מציאות של צמצום והסתר, מ"מ הצמצום הוא שלא כפשוטו, היינו שכל הצמצום הוא רק לערכינו, והצמצום עצמו הוא מצד מדת 'אלקים' שהיא מידתו של הקב"ה בעצמו המתאחדת כביכול באחדותו, וא"כ כלפיו ית' אינה מצמצת ואינה מסתירה כלל, ומצד זה הרי אף החושך וההסתר הוא בטל ונכלל במאציל בבחי' אור במאור כנ"ל, וזהו דבר יסודי ועמוק שהוא עיקר האמונה – רזא דמהימנותא, שיש לסבול ב' הפכים בנושא א', מצד שהקב"ה כל יכול, ונושא ההפכים, שמצד א' יש צמצום ויש חשכות ויש עולם באמת, ומצד שני באמת לאמיתו הכל אלקות כנ"ל, וא"א להבין זאת בשכל עד הסוף, אלא מקבלים זאת בסוד האמונה הפשוטה שמעל הכל וכוללת הכל.

מצד הגברא העליה באופן דממטה למעלה רק לבחי' אריך – אש – נהורא אוכמא

[ח] וזהו מה שנתגלה בשיטת רשב"י, שלילה לאו זמן ציצית, שזה בבחי' כח הגברא מצד עצמו שאינו יכול להגיע מצ"ע באופן שעולה מלמטה

למעלה לגילוי דבחי עתיק הנ"ל, (שהוא הבחי שהכל אוא"ס ואין כלל בחי חשכות ולילה), אלא הגברא מצ"ע יכול להתעלות רק עד בחי האש והנהורא אוכמא של בחי אריך, שבבחי דרך דדהע"ה, שהוא הדרך של מסי"נ, בבחי אש, (בחי מלאך של אש הנ"ל), שאף שהוא ג"כ אור גדול ונורא, הרי הוא אור מסוג אחר, ובבחי נהורא אוכמא עילאה, שהוא בחי הלילה, וע"כ בבחי זו הרי ישנה בחי הלילה במציאות אמיתית וע"כ לילה לאו זמן ציצית, אלא בלילה משתוקקים בניי מתי יגיע היום ויזכו לקיים בו מצות הציצית, שהשתוקקות זו העולה כאש היא בסוד דרך דרשב"י מלמטה למעלה כנ"ל.

הכל' לרבות כהנים

ט] והנה ברישא דמתניתין ד'הכל חייבין בציצית', דרשינן בריש מס' ערכין ד'הכל' בא לאתויי כהנים, דסד"א הואיל וכתוב לא תלבש שעטנז בסמיכות לגדילים תעשה לך, ללמדנו שמצות ציצית דוחה איסור כלאים, א"כ הו"א שרק ישראלים שנוהג בהם איסור כלאים בכל בגדיהם חייבים בציצית, אך הני כהנים הואיל ואשתרי לגביהו איסור כלאים בבגדי כהונה שלהם אימא לא נחייבו בציצית, קמ"ל דנהי דאשתרי להו כלאים בעידן עבודה בלאו עידן עבודה לא אשתרי להו, עכ"ד הגמ' שם.

מז' הראשונים במעיל מבגד"כ אם היו לו ד' כנפות

י] ובאמת יש לעיין האם הכהנים בביהמ"ק היו הולכים בבגד"כ שלהם עם ציצית (דבודאי שהיה אסור להם להוסיף בגד נוסף לציצית), ועיין בזה בפ"י 'ארגמן' להגרמ"ק שליט"א שכל הנידון שייך רק לגבי המעיל, אליבא דדעת הרמב"ם (פ"ט מכה"מ ה"ג) שהיה נחלק המעיל לשני כנפים מסוף הגרון עד למטה כדרך כל המעילים ואינו מחובר אלא כנגד הגרון (והראב"ד נחלק עליו וס"ל כשיטת רש"י בחומש שהיה המעיל מחובר בכולו כמו הכתונת), וכן הביא הרמב"ן בחומש ראיה לשיטת הרמב"ם מגמ' זבחים (פח ע"ב) עיי"ש. וכן הביא הרמב"ן ראיה מדכתיב לגבי דוד שכרת כנף המעיל דשואל, וא"י ע"ז במדרש (שו"ט פ"ז) שהסיבה שכתוב בקרא' יוד לב דוד אותו, על

שכרת כנף המעיל וביטלו בזה ממצות ציצית, וש"מ שסתם מעיל פתוח לדי' כנפות, כשיטת הרמב"ם, וחייב א"כ המעיל דבגד"כ בציצית.

לא מצינו בשום מקום שהיו ציצית בבגד"כ והטעם לזה

יא] אמנם בשום מקום לא מצינו שהיה בבגד"כ ציצית (שאף שבזבחים כו ע"א אי' הוא בפנים וציציתו בחוץ פרש"י שם דהכונה על ציצית (ושערות ראשו), [ואמנם י"ל דרש"י לשיטתו הנ"ל דהמעיל היה סגור ואין בו ד' כנפות, אך הרמב"ם יכול לפרש דברי הגמ' דקאי על חוטי הציצית מהמעיל, אך בכס"מ על הרמב"ם מפרש גם בדברי הרמב"ם כפירש"י הנ"ל], ומ"מ ודאי לא מצינו להדיא שהיו ציציות במעיל הכהן, וסתמא דמילתא מדלא מפורש דבר זה ש"מ דלא היו בו ציציות.

ואמנם במנ"ח (מצוה צ"ט) העיר בזה מדוע לא היה ציצית במעיל, ומיישב בזה, דהא הבגד"כ לא היו של הכהנים אלא מתרומת הלשכה, כמש"כ הרמב"ם (פ"ד משקלים ה"ב), והלא טלית שאולה פטורה מדאוי' מציצית, ואף שבגבולין גזרו על טלית שאולה אחר ל' יום, במקדש לא גזרו.

מ"ט הכהנים משרתי ה' לא הלכו עם ציצית – שורש העבודה

יב] אמנם דבר זה גופא צ"ב עפ"י פנימיות, דהלא כנ"ל מצות הציצית מורה ומרמזת על גילוי האמונה, שהאמונה היא שורש כל עבודת ה', ואיך דייקא הכהנים משרתי ה' בביהמ"ק לא הלכו במשך כל זמן העבודה בציצית, ואין לומר שמרוב קדושת ביהמ"ק והעבודה לא הוצרכו לעבודת האמונה שע"י הציצית, שכבר כתב בזה מוהרנ"ת לגבי הא ששבת חייב בציצית, ומפרש בזה שאף שבב"ק היא תכלית הקדושה - ראשון למקראי קודש, שקדושת שב"ק גבוהה מהכל, מ"מ אף בשב"ק בעינן בעבודת האמונה הפשוטה הנמשכת ע"י הציצית, עיי"ש בדבריו הק', [ואדרבא יש מדרש בחז"ל (מדרש אגדה פ"ר שלח) שלא ניתנה הציצית אלא בעבור יום השב"ק שאין בה מצות התפילין, שע"כ נסמכה פ"ר ציצית לפ"ר מקושש עצים, שחטא המקושש בשב"ק היות שלא היו

עליו התפילין, ע"כ נתן ה' מצות ציצית לשמירה שלא יחטאו בשב"ק, א"כ לכאוי ה"י בביהמ"ק בעיני ג"כ למצות הציצית (ומכ"ש שהלכו בביהמ"ק בתפילין של ראש, שזה מורה לכאוי שקדושת ביהמ"ק פחותה מקדושת שב"ק שאין מניחים בשבת תפילין שהיא עצמה אות משא"כ בביהמ"ק)).

בביהמ"ק נכנסו לאמונה בדרך דלאה – שפלות עצמו

יג] והביאור בזה דהנה כנ"ל הטעם עפ"י פשוט שלא התחייבו הכהנים בציצית בבגד"כ שלהם, הוא מחמת שלא היו הבגדים שלהם, והנה בזה מובן דענין זה גופא שיודע האדם שכל המקיפים שיש לו, היינו שבבגדים שורים מקיפי האדם כדאי בהרבה ספה"ק (ע"י ברית עולם מהרמ"ד וואלי פרי תצוה, אמרי פנחס לקוטים ע' אדם, וכן מרומז בלקו"מ תורה קכז), שכל הבגדים ששובש אינם באמת שלו, וכולם שאולים אצלו, הרי דבר זה עצמו מביא על האדם הכנעה גדולה, ומשרה עליו האמונה באופן של שפלות עצמו, דבזה שיודע שלו עצמו אין כלום, וכל בגדיו ומקיפיו אינם שלו אלא של המאציל העליון (שבבגדי כהונה הקדושים בקדושת הקדש האיר אור העליון), הרי"ז בעצמו מכניס את האדם לדרך האמונה.

ב' הדרכים דרחל ולאיה – הר"ז והר"א – בהכניסה להאמונה

יד] והיינו שבביהמ"ק לא היו נכנסים לאור האמונה בדרך הציצית, שהיא הדרך של רחל, ששרשה (בפנימיותה) מאורות החכמה והראיה העליונה שהכל אלקות, שזה מאיר ע"י הציצית, מלשון הצצה וראיה באורות החכמה העליונה [ש"ב חוטי הציצית כנגד ל"ב נתיבות החכמה המשתלשלים מאור העליון דהכתר, שהוא המלבוש דהטלית שמרמז על עולם המלבוש העליון שבבחי הכתר וכנ"ל], ודרך כניסה זו דהציצית לאור האמונה היא בבחי הדרך של הר"ז מאניפולי זי"ע שכידוע סבר שהכניסה לעבודת"י ולאמונה ולתפלה צריכה להיות בדרך התבוננות וראיית גדלות הבורא, שהיא הדרך של רחל וכנ"ל, [שרחל נקראת יראה, כדאי מהאריז"ל (שער ההקדמות ש"א דרוש יא ובעוד

כמ"ק) עה"פ עקב ענוה (לאה) יראת ה' (רחל) ש'ראיה' אותיות 'יראה', היינו היראה העליונה הבאה מחמת הראיה דאלקות].

משא"כ בביהמ"ק היתה הכניסה לאור האמונה בדרך דלאה, שהיא הדרך של הר"א מליזענסק זי"ע, שסבר שהכניסה לעבודת"י היא בדרך דשפלות עצמו, בזה שיודע שאין בגדיו שלו, ואין לו כלל מקיפים מצ"ע אלא כולו מצד העליון, שבה מרגיש שפלות התחתון, ועי"ז נכנס להאמונה.

בביהמ"ק האירו אורות דרחל – ראייה העליונה בעצם קדושת המקום

טו] אמנם אין להוכיח ולהכריע מדרך העבודה דביהמ"ק שצריכה הכניסה להאמונה להיות דייקא בדרך דלאה כנ"ל, דבאמת י"ל שבביהמ"ק הרי בעצם מקום הקודש האיר אור הראיה האלקית בבחי אורות דרחל, ולא הוצרכו בביהמ"ק אל הציצית להשיג על ידה אורות הראיה דרחל, [ושאני משב"ק, שבשב"ק אין כל אדם זוכה לראות ולהשיג אור הראיה העליונה המתגלית בשב"ק, (וכמש"כ רביז"ל שיחות הר"ן שיחה רנד שצריך האדם לזכיה שיוכל לראות החתונה הגדולה של שב"ק, היינו אור היחוד המתגלה בשב"ק, שאפילו לראות זאת מן החרכים מתוך סדק קטן לאו כל אדם זוכה, כמש"כ שם), וע"כ בעיני אף בשב"ק למצות הציצית, משא"כ בביהמ"ק שכל שהיה נכנס בו זכה להארת החכמה והקדושה העליונה שהאיר בו, (וכדאשכחן בחז"ל על יוסף משיתא שנכנס לביהמ"ק לגנוב המנורה להעבירה אל הרומאים, שאין שפל ונבזה ורשע כמוהו, ותיכף כשנכנס למקום הקודש נהפך לבו בקרבו כ"כ לטובה עד שמסר נפשו ליהרג ביסורים נוראים כיון שלא הסכים להכנס שוב, וחזינן גודל ההשפעה של קדושת ביהמ"ק על הנכנס אליו אפי' בכונה רעה, וכ"ש לסתם יהודי כשר הנכנס לביהמ"ק בכונה להתקרב אליו ית' שזכה לאורות הראיה העליונה השורה בביהמ"ק]].

העבודה בביהמ"ק בסוד דמי עם זאת עולה

טז] ובביהמ"ק עיקר העבודה היתה צריכה להיות בסוד 'מי [עם] זאת עולה' שהאריך בזה רביז"ל (לקו"מ תורה מט) שיש להעלות ה'זאת' שהיא רחל הנקראת 'זאת', אל בחי' 'מי' – שהיא בחי' ביתא עילאה – בינה (שיש בה נ' שערים כמנן מ"י), והיינו שה'זאת' (רחל) האירה ממילא בביהמ"ק וכנ"ל, וע"ז היה צריך להוסיף ולצרף את העבודה דשפלות עצמו שהיא בחי' עבודת לאה, ש'לאה' היא מלכות דהבינה (כדאי

מהאריז"ל ע"ח שער לאה ורחל פ"ב ועוד), וע"כ ע"י עבודת הכהנים בשפלות עצמם (ע"י שלא היו הבגד"כ שלהם), העלו את ה'זאת' – רחל שהיתה שורה בביהמ"ק אל ה'מי' – בינה - ביתא עילאה בסוד דמי עם זאת עולה וכנ"ל, שע"ז מתייחדים ביתא תתאה עם ביתא עילאה, ירושלים וביהמ"ק התחתון עם ירושלים וביהמ"ק העליון (כמובא שם בלקו"מ) שירד מן השמים בב"א.

פיסקא ב)

כל קטן שהוא יודע להתעטף בציצית אביו עושה לו ציצית ;

הציציות הימיניים שזורקים לאחור ממשיכים ב' המוחין דחוי"ג לבחי' ירישא דרחלי' העומדת מאחוריו, (ויבואר בעז"ה להלן).

מנהג וכוונת השלכת ב' הציצית לאחוריו

ג] ויש עוד מנהג שתיכף בתחילת העטיפה משליכים כל הד' כנפות לאחוריו לצד שמאל כדי הילוך ד' אמות, וכן פוסק המ"ב (סי' ח סק"ד), [אף שנשאר בשעה"צ (שם סק"א) בצ"ע שסותר מנהג זה למנהג הנ"ל להשליך ב' הימיניים לאחוריו וב' השמאליים לפניו המובא במג"א (סק"ד)], וכיום נוהגים רבים לצאת ידי שניהם ולעשות ב' המנהגים, (וכמובא בסידור הכוונות) היינו להשליך קודם ב' הימיניים בלבד לאחוריו ולהמתין כן כשיעור ד' אמות, ואח"כ להוסיף להשליך גם הב' השמאליים לאחוריו ולהמתין עוד שיעור ד' אמות.

וביאור הפנימי בהשלכת ד' ציצית לאחוריו בשעת העיטוף כתב במשנ"ח (מסכת ציצית פ"ה משנה ח') שהלא עתה נמצאת עדיין השכינה"ק בבחי' אחר וע"כ שולחים לבחי' אח' את כל הד' כנפות, ואמנם למנהג וכוונת הרש"ש הנ"ל שאף בשעת העיטוף משאירים ב' כנפות השמאליים בצד הפנים הרי מצוין שם בסידור הגהת הרי"מ תלמיד השד"ה שבשעת העיטוף עושים רמז למה שיעשה אח"כ כשתחזור השכינה"ק לבחי' פנים, ואמנם בסידור הכוונות אי' ג"כ בהמשך העטיפה להחזיר כל הד' ציצית לאחוריו, אך הרש"ש מבאר בזה סוד וכוונה אחרת [והיינו שהשלכה זו אינה בכדי להאיר אל הנוק', שכבר הארנו לה בתחי' העטיפה, ב' לפניו וב' לאחוריו, אלא דהשלכה זו היא בכדי להכות בעורף ז"א בכדי לגלות הארת המוחין דז"א, וכן להכות בעורף הנוק' להוציא הארת מוחין דילה ואכמ"ל].

חייב חז"ל בחינוך הקטן רק כשמקיים המצוה בהידורה א] וביארו בירושלמי (סוכה פ"ג הי"ב, ומובא במרדכי ובהג"מ ובתוס' ריש מסכת ערכין), דהיינו שידוע הקטן להתעטף ולהשליך ב' ציצית לפניו וב' לאחוריו, ואוחז החוטין כדין בשעת קר"ש, ועיין בביאור ארגמן לגרר"ק שליט"א שאף לפוסקים (וכן קי"ל) דאין העיטוף הנ"ל מעכב, מ"מ כיון דאיכא מצוה להתעטף כמובא בב"י (סי' ח') בשם המדרש (אבכיר, הובא בילקו"ש בשלח רלד), [עה"פ (שמות יד, כב) והמים להם חומה שהכריז גבריא למים שאחריהם הזהרו שעתידין להשליך כנף ציצית וקשר של תפילין לאחריהם], לא חייבו חכמים לתוך הקטן עד שידע לעשות המצוה לכתחלה בהידורה, וכן לאחוז הציצית בשעת קר"ש הוא מצוה לכתחלה כמובא בב"י (סי' כד) בשם המדרש, וכמו דאשכחן כן גם לגבי קטן היודע לנענע חייב בלולב, שאע"ג דאין הנענוע מעכב אלא הידור מצוה, מ"מ כ"ז שאין יודע הקטן לנענע לא חייבו חז"ל במצוה וכנ"ל.

כוונת השלכת ב' הציציות לאחוריו וב' לפניו

ב] וענין הפנימי דבעינן ב' ציצית לאחוריו וב' ציצית לפניו אי' בכוונות בסידור הרש"ש שישליך בשעת העיטוף ב' הציציות הימיניים לאחוריו, וב' השמאליים לפניו, שהב' ציצית שלאחוריו מרמזים על המוחין שמשפיעים אל השכינה הק' בהיותה בבחי' אח', שאז מקבלת דרך חוטי הציצית האחוריים ב' המוחין דחסדים וגבורות, וב' הציצית שלפניו מורים על ב' המוחין הגבוהים יותר דחכמה ובינה שמשפיעים אל השכינה הק' כשחוזרת להיות בבחי' פנים, ועוד מובא שם בהמשך הכוונות שבב' הציציות השמאליים הנשארים לפניו ממשיכים המוחין דחוי"ב לבחי' הנקראת 'ירשא דיעקב', שעומד בבחי' פנים, ובב'

כוונת קיבוץ ד' הציצית לפניו ב'והביאנו לשלום'

[ד] עוד אי' בכוונות שלפני קר"ש בעת אמירת מהר והבא עלינו ברכה ושלום מהרה מדי' כנפות כל הארץ יקבץ כל הד' ציציות ויאחזם בשמאלו ויתנם כנגד לבו, ויכוין כי מברוך שאמר עד עתה לא קיבלה השכינה כי אם ב' המוחין דחסדים וגבורות שהם המוחין דאחור, ועתה מכוין להמשיך לה גם את התרין מוחין דחכמה ובינה שהם מוחין דפנים.

כוונת חילוק הציצית לפניו ולאחריו כל התפלה

[ה] והנה במשך כל התפלה הרי נמצאים ג"כ ב' ציצית לפניו וב' לאחריו (כמובא בשו"ע סי' ח ס"ד כדי שיהא מסובב במצוות), והנה הכוונה הפנימית בזה היא כעין הכוונה הנ"ל בשעת העיטוף, דכמו שבשעת העיטוף מרמזים ב' הימיניים על המוחין דחכמה ובינה, ה"נ בכל התפילה מרמזים ב' הקידמיים (הימני והשמאלי) על מוחין דחכמה ובינה, ומאירים אותם לבחי הנקראת 'יעקב', שמקומו לפניו בז"א (שהאדם כביכול מרכבה לז"א), וב' האחוריים מרמזים על מוחין דדעת דחסדים וגבורות, ומאירים אותם אל בחי רחל (נוקי' – שכינה"ק), הנמצאת באחורי דז"א.

ביאור בעבודה"י בענין דיעקב לפניו וכו'

[ו] ולבאר הענין קצת בעבודה"י הוא עפ"י הידוע שיעקב הוא בחי הדבקות בה' שע"י לימוד התורה (ויעקב איש תם וגו' – תתן אמת ליעקב – בחי תורת אמת), ורחל היא בבחי' אשה יראת ה' (כמש"כ האריז"ל עה"פ עקב ענוה – לאה, יראת ה' – רחל, ואכמ"ל), והנה בדרך כלל הרי בחי היראה היא ההקדמה אל התורה, ובבחי' כל מי שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, ובבחי' אם אין יראה אין תורה דקאי על יראה תתאה שהיא הכניסה אל התורה, וכדאי' בגמ' שבת (דף לא ע"א) על העוסק בתורה ללא יראה שהוא כמי שמסרו לו מפתחות הפנימיות ולא מסרו לו מפתחות החיצוניות, ומימרא זו קאי על יראה תתאה, שהיא המפתח החיצוני שבו נכנסים אל התורה.

וזהו הרמז בזה שבחי רחל (יראה) היא בבחי' אחי ובחי' יעקב היא בבחי' פנים, שהז"א הוא בבחי' הדבקות בקוב"ה, ובחי' היראה (רחל) היא בבחי' עמידה באחי' אל הדבקות שהיא רק בבחי' הכנה, ובחי' התורה (יעקב) בבחי' פנים, שע"י לימוד התורה זוכים אל הדבקות בקוב"ה בבחי' פב"פ (בבחי' פנים בפנים דיבר ה' עמכם במ"ת, וכל היושב ושונה שכינה כנגדו וכו').

ביאור בעבודה"י בהא דב' הציצית דחו"ג משפיעים לרחל – ודחו"ב ליעקב

[ז] וזו הכוונה בדרך עבודה"י בנתינת ב' הציצית לאחריו להאיר המוחין דדעת המתחלקים לב' (חסדים וגבורות) אל בחי' היראה (רחל), שהיראה צריכה לקבל מוחין דחסדים וגבורות, שרק ע"י מוחין דחו"ג ביחד תהא היראה באופן של יראת ה' לחיים, ובאופן של יראת ה' תוסיף ימים (שיראה שנקנית ממוחין דגבורות לבד הם בחי יראה רעה – המפילה האדם למ"ש ח"ו). ובנתינת ב' הציצית לפניו מאירים ב' המוחין דחכמה ובינה אל בחי' הדבקות דע"י התורה (יעקב), דהדבקות שע"י התורה היא כשמאיר בלימוד בחי' שניאור"י היינו שני אור, אור נגלה דתורה (מוחין דבינה), ונסתר דתורה (מוחין דחכמה), שעיקר הדבקות זוכים ע"י שילוב וחיבור ב' המוחין הנ"ל [וכמו שיעאע"ה זכה להיות מרכבה אל התפארת – דבקות שע"י התורה"ק, ע"י שלמד וקיבל ב' האורות הנ"ל מאברהם זקיננו (בחי' חכמה) ויצחק אביו (בחי' בינה) שקיבל ולמד מהם ביחד, כדאי' בחי"ד"א (פני דוד פרי' ויצא) בשם רבינו יהודה החסיד, שלמד עמם תורה ט"ו שעות ביום במשך ט"ו שנה].

מנהג הגר"א דלא כהאריז"ל וטעמו עפ"י פשוט

[ח] ואמנם כנ"ל הרי בשעת אמירת 'והביאנו לשלום מדי' כנפות כל הארץ' הרי ע"פ האריז"ל מביאים אז כל הד' כנפות לצד הפנים¹, והכוונה

¹ ועיין בזה בשו"ת תורה לשמה מהבא"ח סי' לט, וז"ל שם, דברים אלו ודאי יש בהם טעם ע"פ הסוד ואינם מנהג בעלמא אלא בכלל המצוות הם והנה הם דברים עתיקים מן הראשונים ואפשר כי הם קבלה מן מרע"ה יען כי מפורש בדברי רז"ל שהם היו נהוגים מוזמן דוד הע"ה וא"כ אין זה רחוק שקבלום מן מרע"ה. והוא דאיתא בילקוט תהילים מאמר רז"ל ועיקרו בפסיקתא רבתי א"ר תנחום אין לך כל אבר ואבר שלא קלס דוד להקב"ה בו קלסו בראשו וכו' אמר דוד אני משבדך בכל אברי ומקיים

כני"ל להמשיך אל השכינה (רחל) גם ב' המוחין דחוי"ב, ואמנם הגר"א לא נהג כמנהג האריז"ל בזה (כמובא במעשה רב אות לט), אלא אף בשעת קרי"ש השאיר ב' הציצית האחוריים במקומם ולא העבירם לפניו, וסברת הגר"א ע"פ פשוטת משום שסובר שדין זה דב' ציצית לפניו ובי' ציצית לאחוריו הוא מדינא דחז"ל, וכני"ל שמקורו ממדרש ואין לשנות זה בשום פעם, [ובבא"ח בתורה לשמה (שהעתקנו בהערה למטה) מדייק מלשון המדרש 'כשאני עומד בתפלה' דסתם תפלה בחז"ל קאי על שמו"ע, ומזה מדייק דשלא בשעת שמו"ע אין קפידא שיהא ב' לפניו ובי' לאחוריו, והיינו כאריז"ל שבשעת קרי"ש כולם לפניו, אך הגר"א מפרש ד'עומד בתפלה' קאי על כל זמן התפלה, ולכן נהג דלא כמנהג האריז"ל], ואמנם יש לבאר דברי הגר"א גם ע"פ פנימיות.

ההסבר במנהג האריז"ל בתורת הכנה

ט) דהנה באמת דברי האריז"ל צ"ב, דאם רוצים בשעת קרי"ש להמשיך אל השכינה ג"כ בחי' מוחין דחוי"ב הרי לכאוי' היו צריכים לעשות להיפך להעביר גם ב' הציצית הקידמיים לצד האח', דהלא מקום עמידת השכינה (רחל – יראה כני"ל)

היא בצד אח', ואיך ממשיכים אליה כל המוחין ע"י שמקבצים כל הד' ציציות לבחי' פנים, וההסבר בזה י"ל שהוא בבחי' הכנה אל שמו"ע, דהלא ברכת אהבת עולם הוא בהיכל אהבה שמתחיל שם ענין ההכנה אל היחוד של שמו"ע (בחי' החיבוק לצורך היחוד כדאי' בזה"ק ובסידורי האריז"ל), וע"כ עושים שם רמז אל מה שיהא בשעת שמו"ע, זאז נעמדת השכינה כביכול בבחי' פנים (כדאי' בגמ' ברכות דף ל ובשמו"ע סי' צח שיש לכוין בשמו"ע שנמצאת השכינה כנגדו), וע"כ נותנים כל הד' ציציות לפנים, בתורת הכנה אל מה שיהא בשמו"ע.

הרמזו בהא שבשמו"ע שכינה כנגדו

י) ולהנתבאר לעיל בדרך עבודה"י שעמידת השכינה בבחי' אח', היא בבחי' שענין היראה (רחל) הוא רק הכנה אל הדבקות דהתורה, הרי יתבאר שבשמו"ע מתעלית בחי' היראה, והיינו שבחי' 'רחל' שהיא בחי' יר"ת, שהיתה עד הנה רק בבחי' אח', בחי' הקדמה אל התורה, עתה מתעלית ומתייחדת עם התורה, היינו שמקבלת היר"ת בחי' השגת מוחין שהיא בחי' היחוד עם התורה, והתעלות זו דהיר"ת בשמו"ע היא מחמת שבשמו"ע מאיר אז היר"ע שהיר"ע בעצמה היא גבוהה אף מהתורה (וכדלהלן), והיא (היר"ע) מעלה אף את היר"ת שתהא בבחי' יחוד עם התורה (היינו יראה עם מוחין והשגות שבבחי' תורה וכני"ל). דהנה בשמו"ע שהיא בעולם האצ"י, עולם היחוד, עולם הראיה האלקי, מאיר אז יראה עילאה – יראה שהיא אותיות רא"י"ה אלקית, ויראה עילאה הרי היא כני"ל גבוהה מהתורה שהיא היא תכלית התורה, ובבחי' אם אין תורה אין יראה (דקאי על יראה עילאה שהיא תכלית התורה), ובבחי' המשך דברי הגמ' בשבת (שם ע"ב), שמביאה דוגמא נוספת ליחס שבין התורה והיראה, שהתורה היא חיצונית אל היראה, וכדמכריז רבי ינאי 'חבל על דלית ליה דרתא (דירה) ותרעא לדרתא עביד', שחזינן מזה שהתורה היא השער להכנס דרכה אל היראה, וזה

בהם המצות בראשי' אני רופפו וקורא בתפלה. בשערות ראשי' אני מקיים לא תקיפו פאת ראשיכם. ותפילין אני מניח בראשי. בצוארי עטיפת ציצית. בעיני וראיתם אותו. בפי תהלת ה' ידבר פי. בשפתי תבענה שפתי תהלה. בוקני לא תשחית פאת זקנך. בלשוני ולשוני תהגה צדקך. בלבי בלבי צפנתי אמרתך. בחזה הציצית אני משים כנגד הלב כל זמן שאני קורא קריאת שמע שנאמר והיו הדברים האלה על לבבך. מאחורי ומלפני שני כנפים של הטלית כשאני עומד בתפלה. יד ימנית אני כותב בה ומראה בה טעמי תורה. יד שמאלית אני קושר בה תפילין של יד ובה אני אוחז ציצית בזמן ק"ש. צפרנים לעשות בהם פריעה ומליקת העוף ובהן להסתכל לאור הברלה. כליותי אף לילות יסרוני כליותי. מעי ותורתך בתוך מעי. קרבי וכל קרבי את שם קודשו. רגל ימין להליצה. רגל שמאל קודם לשל פסיעות אחר התפלה. כרעים כרעיות ברכים בתפלה. גיד מצות מילה ופריעה. ברכי בהן אני עושה סנדיקות לילדים בשעת מילה ופריעה. לכך נאמר כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך וכו' עכ"ל ע"ש. הרי לך שמוזכר כאן ענין זה של הנחת שתי כנפות הטלית לפנים ושתיים לאחור בשעת העמידה דוקא. וגם נזכר כאן מה שמשמין הציצית כנגד הלב כל זמן ק"ש. גם נזכר כאן מה שאוחזין הציצית בק"ש ביד שמאלית ונמצא שדברים אלו היו נוהגים בזמן דוד הע"ה גם קרי להו מצות כמ"ש תחילה אמר דוד אני משבחך בכל אברי ומקיים בהם המצות. נמצא אינם מנהג בעלמא כאשר השבתם אלא הם בכלל המצות וממילא מובן כי ודאי יש בהם טעם ע"פ הסוד וצריכין הם וכבר נזכרו דברים אלו בדברי רבינו האר"י זצ"ל.

ומן המאמר הנ"ל מובן כמה עניינים אשר לכאורה יחשוב האדם אותם מנהגים בעלמא והנה הם באמת צריכים ובכלל המצות הם והוא עטיפת הציצית כדרך עטיפת הישמעלים שהוא עטיפה על הצואר וכמ"ש במאמר הנ"ל בצוארי עטיפת ציצית והן הן הדברים אשר הזוהר בהם רבינו מהר"ח ז"ל בשם רבינו האר"י זצ"ל וכו' בס' הכונות הנמצא אצלנו כמ"ש בדרוש א' של הציצית ז"ל והנה לסיבה זו הצריכו הגאונים להתעטף עטיפת ישמעאלים ומחזירים ב' הציציות שבצד ימין לצד שמאל באופן שיתחברו שם בצד שמאל מאחוריו כל הד' ציציות והיו תלויים מאחוריו בצד שמאל וכו' גם רבינו סעדיה ז"ל כתב בפירושו שחיבר בלשון ערבי בפי' בא בענין עטיפה זו לעשות כך ולפחות ישאר מעוטף כך כדי שיעור הליכת ד' אמות בעת שיתעטף בציצית ואח"כ יסיר העוטף מעל צוארו וכך היה מנהגו של מורי ז"ל עכ"ל. וכו'. עכ"ל הבא"ח.

קאי על יראה עילאה שהיא פנימית ביחס אל התורה.²

הגר"א והאריז"ל – בבחי' אורות בפועל' ואורות המקיפים'

יא] ועי"פ הנ"ל יתבאר שיטת הגר"א הנ"ל גם עי"פ קבלה, דס"ל לגר"א דכיון דבשעת קר"ש עדיין רחל נמצאת בבחי' אחי א"כ מה טעם יש להאיר אליה החו"ב דרך נתינת כל הדי' ציציות בצד הפנים, ולא ס"ל מסברא הנ"ל של סוד ההכנה, והרמז בזה שהגר"א הלא נקרא בשם 'אליהו בגימ' ב"ן – שהוא השם הקי' של עולם העשיה – שהוא בבחי' ענין ה'בפועל', ומכיון שבפועל עדיין השכינה אינה נמצאת בשעת קר"ש בבחי' פנים אלא בבחי' אחי אין להעמיד כל הציציות בבחי' פנים, [ובמקו"א (ביאור למס' ברכות פ"ט) ביארנו ביאור עמוק במה שנראה שאלו הקשורים עם הגר"א מיעטו בעבודת ההכנה אל המצוות ועסקו בעיקר בדקדוק הבפועל של המצוה, ולהנ"ל י"ל הסבר נוסף היות שי'אליהו' מרמז על ה'בפועל'], משא"כ האריז"ל שנקרא 'יצחק', שהוא בחי' הבינה כנ"ל שבסוד אור המקיף, [וכן יצחק מרמז על אורות המקיפים הגבוהים יותר דכתר וחכמה (המתגלים דרך הבינה) כדאי' (תיקו"ח דף פא ע"ב) שיצחק הוא אותיות ק"ץ חיה י'חידה], הרי לאריז"ל עושים כבר באמירת אהבת עולם רמז אל מה שיהיה אח"כ בשמו"ע, שענין ההכנה אל מה שיהיה אח"כ נמשך מאור המקיף המאיר כבר לפני זמן גילוי בפועל.

² וז"ל רבינו הבעש"ט הקי' זי"ע עה"פ מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים, קשה דבשלמא אם היה אדם אחר עומד לנגדו והיה אומר שאין זה בית אלקים רק בית אחר כמו אכסניא וכדומה שייך לומר לו בלשון זה אין זה כמו שאתה אומר כי אם בית אלקים הוא, אבל כיון ששום אדם לא עמד לנגדו להכחישו, מהו הלשון אין זה כי אם בית אלקים, והוי לו לומר ודאי זהו בית אלקים, ופירש על פי הגמרא (שבת דל"א ע"ב) מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד, ופי' רש"י ז"ל (במס' יומא דע"ב ע"ב) דהתורה הוא בית שער ליראה, והנה ידוע שיעקב היה נטמן בבית עבר י"ד שנה ועסק בתורה קודם שהלך לחרון, (כן הוא בגמרא מגילה ד"ז ע"א) והנה כל הי"ד שנה לא הרגיש עדיין יראה כזו שהרגיש כאן בהר המוריה מקום בית המקדש, על כן אמר כך, מכח שאני רואה מה נורא המקום הזה אני גוזר ואומר אין זה כי אם בית אלקים, והו עיקר בתי ודירתני כמו (ישעיה נ"ו) בתי בית תפלה, וזה פירוש תלמודי שיש בידי מבית עבר, הוא שער השמים לבד, שאינו אלא תרעא לדרתא. עכ"ל ק.

פיסקא ג)

טלית שהוא יובנא שהקטן מכסה ראשו ורובו חייבת בציצית ;

שיעור הט"ק

א] ומפרשינן בגמ' מנחות (דף מ ע"ב) דהיינו טלית שהקטן [בן תשעה שנים] מכסה בה ראשו ורובו, הרי הוא שיעור של הטלית, (היינו שחייב אף הגדול להטיל בטלית זו ציצית אף שאצלו אינה מכסה ראשו ורובו), ועיין במ"ב (סי' טז סק"ד) שהביא מח' האחרונים בגודל שיעור זה, שבספר דרך חכמה כתב השיעור ג' רבעי אמה באורך וחצי אמה ברוחב, וכתבו ע"ז המחצה"ש וארצה"ח שאין סמך לשיעור זה מן השי"ס, ומנהג אנשי מעשה לדקדק שיהא בו אמה מלפניו ואמה מלאחוריו, ועכ"פ לא יפחות מג' רבעי אמה באורך לכל צד, דאי לאו הכי יש בו חשש ברכה לבטלה [ובחזו"א (סי' ג' סק"א) דקדק שלא כתב המ"ב כמה יהא רוחב הט"ק, וכתב שאם רוחב הטלית הוא אמה שפיר יש להקל שיהא אורך הטלית ג' רבעי אמה לכל צד]. ועי' מש"כ בשלחן הטהור להרה"ק מקאמרנא זי"ע (סי' טז), וז"ל, שיעור טלית ארכו אמה וחצי אמה (היינו ג' רבעי אמה לכל צד) ורחבו שלשה רבעי אמה, ויש מחמירין שיהי' אמה על שתי אמות, ואינו עיקר. ובית הצוואר במקום שיש חסרון הניכר אינו מצטרף. עכ"ל. ועי"ש (בז"ז אות א) מה שהאריך בזה.

ישוב מנהג ההמון שהקילו בשיעור ט"ק

ב] ועוד מביא המ"ב (סק"א) תשובת מהר"ם מינץ (סי' ק"י) שמפלפל ליישב מנהג ההולכים בט"ק הקטן משיעורין דלעיל, ומסיק דמ"מ טוב ללכת בהם מליכך ללא ציצית כלל, (והיינו באופן שאין מברך עליהם שלא נכשל בברכה לבטלה, וכן אינו יוצא בהם בשבת במקום שאין עירוב), וביאר בזה בשו"ת תורה לשמה (סי' ב') דכיון שיש בזה זכר למצוה יש שכר ע"ז, וכעין מש"כ בשו"ע (סי' תרמט ס"ו) דבשעת הדחק כשאין בנמצא לולב

כשר יש ליטול לולב פסול ללא ברכה, ועי' בזה בשו"ת ארץ צבי (סי' א) שמביא בזה דברי הד"מ (סי' ח סק"ה) שנהגו אף לברך עליהם וז"ל הד"מ, והמנהג לברך על מצות ציצית וטעם המנהג נראה לי כי חששו לדברי הפוסקים שאין יוצאין בטלית קטן כזה ולכן לא מברכין להתעטף או להתלבש דאז הוה משמע דעכשיו מקיימין המצוה כהוגן רק מברכין השי"י שנתן לנו מצות ציצית ואף שאין מקיימין אותה עכשיו כתקנה ולכן תקנו לשון על דלשעבר משמע, כן נ"ל טעם המנהג וכו'. עכ"ל, ולכאוי הדברים תמוהים, איך אפשר לברך על ט"ק שפחותה מהשיעור, ומבאר בזה הארץ צבי חידוש גדול עפ"י דברי הברכ"י [והאבני"ז] שכמו שקיי"ל לגבי איסורים שחצי שיעור אסור מן התורה, ה"נ לגבי מצוות אף בח"ש שאין יוצאים ידי"ח המצוה, מ"מ מקיימים בזה מצוה מה"ת, עד שאפשר אפי' לברך ע"ז.

חומרת הדעת קדושים

ג] והנה הרמ"א (סי' לב ס"א) הוסיף תנאי בענין זה 'ודוקא כשהגדול לובשו פעמים ארעי ויוצא בו לשוק' ועפ"ז כתב הגה"ק מבוטאטש זי"ע בסידורו 'דעת קדושים' וז"ל, לא יברך על טלית קטן גם שהוא כשיעור המפורש בשו"ע כי ידוע שעתים הללו הגדול מתבייש לילך בו בשוק ולטעם זה הוסיף הרמ"א תנאי זה על שיעור גודל הט"ק המפורש כי הכל לפי המקום והזמן אבל רווק יברך עליו מצד שהוא אינו מתבייש לילך בו בשוק רק שיהי' גדול כשיעור, עכ"ל. ועפ"י דבריו נתפשט המנהג שלא לברך על ט"ק, ולפוטרו בברכת הט"ג אף כשיש בו השיעור הנ"ל.

עדות הרה"ק משינאווא על מנהג הצדיקים בזה

ד] אמנם הרה"ק משינאווא זי"ע בהסכמתו לסידור הנ"ל חלק בזה על הדע"ק וז"ל, מצאתי א"ע כמחויב בדבר להודיע כי מה שכתב הגאון המחבר שלא לברך על טלית אע"פ שמכסה ראשו ורובו של קטן בן ט' שהוא השיעור שנתנו חז"ל בגמרא ונפסק בש"ע א"ח וטעמו שאדם גדול בוש מלצאת בו לשוק הנה אנכי הצעיר ראיתי ושמעתי כמעט מכל הצדיקים שברכו על טלית קטן להתעטף בציצית שבשעת לבישה נתעטפו ברחבו לראשו וזרקו כל הדי' ציצית לצד שמאל כמו בטלית גדול, והטעם פשוט דמאי דאמרו חכמים שאינו בוש מלצאת לשוק היינו מצד כיסוי גופו אינו בוש כי בעודו ערום בוש הוא ובכיסוי כזה אינו ערום ונקרא אשר תכסה בה לחייב בציצית ולברך ומה שאדם גדול אינו יוצא בט"ק לשוק הוי כמו אדם נכבד אינו יוצא בלא גלימא שקורין חלאט לשוק וכי בשביל זה לא יהי' בגד הלבוש בו בביתו שקורין בעקישא נקרא בגד לענין ציצית ע"כ אם הלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג וכן נהגו לברך על ט"ק אם יש בו השיעור ובס' התניא נתן השיעור אמה על אמה בכל צד היינו מלפניו ומלאחריו, עכ"ל.

ביאור הפנימי שבט"ג בענין עטיפת הראש ובט"ק לא

ה] ולבאר הענין יותר עפ"י פנימיות, ע"פ משי"כ האריז"ל (דרוש א' מדרושי הציצית), דהעיטוף בט"ג הוא בחי' הגדלות, כשיש לז"א כבר י"ס שלימות, גוף וזרועות, ג"ר וו"ק, שאנו מעטפים וממשיכים בו מוחין בעיטוף דהראש וכו', משא"כ בט"ק שבעיקרו נעשה להיות רק על הגוף ולא על הראש משום שהוא כנגד הז"א כשהוא בקטנות – ו"ק, כשאין בו עדיין בחי' הרא"ש, וע"כ אין בו כ"כ ענין העיטוף, ואמנם מצינו בשו"ע (סי' ח ס"ג) שטוב לעשות עיטוף גם בט"ק בשעת לבישתו, וכן נהג האריז"ל כדאי' בדרוש ו' מדרושי הציצית (ז ע"ב), וזהו משום שגם בפרצוף הו"ק יש בהעלמה בחי' ג"ר (שאף בעיבור הרי ישנו לתינוק ראש אלא שהוא מקופל בין הו"ק) וע"כ יש ענין לרמוז על הג"ר דהו"ק לכה"פ בשעת הלבישה, וזהו רק דרך ארעי (וגם בזה נהגו היום שלא מברכים על הט"ק אלא פוטרים בט"ג ולא עושים כלל עיטוף בט"ק

כמש"כ המ"ב), אך במצב הקבוע והרגיל של הט"ק אין בו עיטוף היות שהוא ממשיך המוחין להז"א כשהוא בבחי' ו"ק ללא ג"ר. ובט"ג הוי להיפך שאף יש מציאות שהט"ג לא יהא על הראש, (כמו שנהג האריז"ל לפעמים בימות החום כמש"כ בשעה"כ דף נא) מ"מ מצד הרגיל והקבוע דהט"ג הוא על הראש, וכמ"ש סי' ח ס"ב, וכמש"כ המ"ב בשם הב"י והב"ח שכיסוי זה דהט"ג על הראש מכניע לב האדם ומביאו ליר"ש, וכמ"ש בשם הב"ח שצריך שיהא הטלית על ראשו מתחילת התפלה עד סופה, וההסבר עפ"י פנימיות כנ"ל, היות שהט"ג כנגד המשכת המוחין להג"ר.

אף בט"ג שלא בעת התפלה א"צ עטיפה

ו] ואמנם זהו בעיקר בזמן התפלה, שאז הוא זמן גדלות דז"א שיש לו אז כל הג"ר וע"כ בעינין אז עיטוף בט"ג בראש, משא"כ לגבי שאר היום שלא בשעת התפלה שאי"ז זמן גדלות ז"א, כתב האריז"ל (דרוש א') שאין חייב האדם בטלית גדול ודי לו בט"ק, וכתב עפ"ז בשמן ששון (אות ו') שלפ"ז אף הרוצה להתעטף בט"ג כל היום אינו צריך לעטוף בו ראשו, וא"צ לעשות בו עיטוף אף בשעת הברכה, היות שאז אינו זמן גדלות דז"א ויש בו רק בחי' ו"ק ואין שייך בו טעם העיטוף בראש הנ"ל.

ביאור הרש"ש בט"ק וט"ג והתאמתו עם דברי האריז"ל

ז] ובסידור הרש"ש ביאר הענין יותר בפרטות, שבט"ק אנו ממשיכים המוחין של ו"ק דיניקה ובט"ג אנו ממשיכים המוחין של ג"ר דיניקה, ופירוש הדברים שמצות הציצית שהיא מ"ע שהז"ג והרי היא פועלת בפרצוף הנקרא חג"ת דז"א שהוא בחי' פרצוף דיניקה, כידוע שנה"י בחי' עיבור, וחג"ת בחי' יניקה, אלא שפרצוף הזה בעצמו מתחלק לו"ק (חג"ת ונה"י) ולג"ר (כח"ב), וזהו מה שמתקנים בט"ק ובט"ג, והיינו שבט"ק מתקנים פרצופי הו"ק (דיניקה כנ"ל), ובט"ג מתקנים פרצוף הג"ר (דיניקה כנ"ל), [ובאריז"ל (שעה"כ דרוש א') כתב דט"ק שאין מתעטפין בו לא ראש ולא זרועות אלא גוף א' פשוט הוא כנגד בחי' הז"א בהיותו בעיבור, שהיה תלת כלולין בתלת (מקופל ראשו וזרועותיו בין ברכיו) ולא היו

בו בחי' ראש וזרועות אלא גוף א' פשוט, משא"כ ט"יג המעטף את הראש הוא בחי' הז"א כשהגדיל ונעשו לו י"ס גמורות ונתפשטו ראשו וזרועותיו ולכן שיעור הט"יג כדי לכסות ראשו ורובו, ופשטות לשון האריז"ל נראה שט"ק כנגד עיבור דז"א וט"יג כנגד גדלות דז"א, (ולכאוי' זה דלא כהרש"ש שכתב דט"ק וט"יג הם בבחי' ו"ק וג"ר דיניקה), אך הרש"ש (נה"ש דף טז ע"ב) הביא דמאיך בדרוש ה' כתב האריז"ל דט"יג הוא כנגד מוחין דיניקה (ולא בגדלות כדרוש א', וכן מביא שם עוד סתירות בענין זה), וע"כ מפרש הרש"ש כנ"ל שט"יג הוא כנגד ג"ר דיניקה, שנקרא גדלות בערך הט"ק שהוא ו"ק דיניקה, (והו"ק דיניקה דהט"ק כולל גם עיבור וע"כ בדרוש א' קורא לט"ק בבחי' עיבור) – עיין בענין זה בעלי נהר אות כ' ובמעיל אליהו דף רכד על הנה"ש דף טו ע"ד, ואכמ"ל].

מדוע משערים החיוב בציצית לפי העטיפה

ח] ואמנם בשו"ע (סי' יז ס"ג) אשכחן עוד שמשערים זמן התחלת החיוב בטלית לפי ענין העטיפה, שמי שיש לו כבר היכולת להתעטף אביו קונה לו טלית, וז"ל השו"ע הרב (שם ס"ד), קטן היודע להתעטף כגון שיודע להשליך ב' כנפות לפניו וב' לאחוריו ויודע לאחוז הציצית בידו בשעת ק"ש כמו שנוהגין, אביו חייב לקנות לו טלית בת ד' כנפות ולהטיל בה ציצית כדי לחנכו במצות. עכ"ל. ולכאוי' צ"ב עפ"י הני"ל דכיון דט"ק אין עומד בעיקרו לעטיפה, אלא ללבישה שעל הגוף (ואנן אין נוהגים כלל להתעטף בט"ק כנ"ל), אי"כ מדוע משערינן זמן החיוב דהקטן בט"ק לפי ענין העטיפה, וההסבר י"ל בזה, בהקדם מש"כ באוצרות חיים (דף כו ע"א, באיפה שלמה אות ד) ע"פ מבוא שערים (שער ה' ח"ב פ"ז) שהתינוק עד גיל ב' מקבל מוחין של פנימיים דיניקה, ומב' שנים עד ט' שנים נכנסים הלימי' המקיפים דיניקה, עי"ש באורך, [ופנימיים ומקיפים הם בחי' ג"ר וו"ק], ולפ"ז י"ל שאף קודם ט' שנים כשהוא יודע להתעטף הרי זה מוכיח שקיבל כבר שייכות לג"ר דיניקה, וע"כ הרי הוא מתחייב אז בט"ק שהוא ו"ק דיניקה, והיינו שכל ענין של ט"ק

הוא בחי' הארה של הט"יג, וכשאין שייכות עם הט"יג אין גם חיוב של ט"ק, ורק מי שכבר יודע להתעטף שבוה מראה שיש לו שייכות עם ג"ר דיניקה הרי אז יש לו שייכות עם ו"ק דיניקה דט"ק.

ראיה מענין התכלת שט"ק הארה מט"ג

ט] וכן אשכחן לענין מצות תכלת שע"פ קבלה הרי כל ענינה בגילוי שייך רק לט"יג, דהלא ענין התכלת הוא המוחין של חכמה דאימא של ט"יג, היינו השמות של יה"ו בד' מילואיה, שכנגדם הם ארבע חוטי התכלת שבד' הכנפות, והלא זה שייך רק לגבי ט"יג שהוא כנגד מוחין דהג"ר (שחכמה דאימא הוא ממוחין דג"ר) ולא לגבי ט"ק שהם כנגד מוחין דהו"ק, ובכ"ז הרי עפ"י הלכה לא מצינו חילוק בזה, וגם ט"ק חייב בתכלת, [וזהו א' מההוכחות שאין לפסוק הלכות ע"פ טעמי הקבלה, וכמש"כ מוהרנ"ת (יו"ד ח"ב ה' בכור בהמה טהורה ג' אות ט') בשם רביז"ל³, שמי שיפסוק כן הרי יפסוק שט"ק פטור מתכלת, וכן יפסוק שנשים חייבות להניח תש"י וכדו', ובתשובה שבריש שו"ת ים החכמה הארכנו בענין זה ובישוב דעת המקובלים הספרדים בזה, ואכמ"ל], והביאור בזה ע"פ הני"ל, שט"ק הוא בחי' הארה מט"יג, וע"כ היות שבט"ק ישנה לענין התכלת הרי מאיר זה גם להט"ק, [ואעפ"י שבט"ק מכוונים מוחין ושמות הק' אחרים של אלקים שאינם השמות של הט"יג שהם שמות של הוויות, מ"מ פשוט שבהעלם מאיר בט"ק הארה של המוחין של הט"יג, שהט"ק הוא הו"ק דהגדלות דיניקה של הט"יג, וכמו שיש כלל גדול בידינו שכל המוחין שוים, וכל מדרגה הוא ו"ק והארה של מה שלמעלה ממנו. עיין בתו"ח (דף ג) לענין שבת וימות החול, ואכמ"ל].

איך אפשר להשפיע לנוק' כשהיא נקודה בעלמא

³ ז"ל שם, ומהמת זה אסור ללמוד שום דין מכוונות, דהיינו שיצא לו איזה דין והנהגה עפ"י הכונות כי זה איסור גדול וכמו ששמעתי מרבינו ז"ל כו'. כי דיני התורה צריכין לבררם רק עפ"י דברי רבותינו ז"ל בגמ' ופוסקים, אבל הלילה להוציא שום דין עפ"י סברות שמהדש הורש בתורה בדרך דרש וסודות הקבלה, הכלל שאי אפשר לנו להוציא שום דין והנהגה עפ"י סברותינו בכונות וסודות הקבלה אפילו לחומרא, וע"ז נאמר (דברים יז, יא) לא תסור מן הדבר וגו' ימין ושמאל כי אפילו לימין דהיינו להחמיר ולהוסיף אסור וכיו' עי"ש, עכ"ל.

מדוע אין קטן מתחייב בט"ג

יא] אמנם עדיין צ"ב לפ"ז מדוע קטן בן ט' שנים היודע כבר להתעטף, שיש בו כבר ג"ר דיניקה, (וכדאי באריז"ל ע"ח שער העיבורים פ"ד עיבור ב) וא"כ מדוע אין מתחייב כבר בטלית גדול, שהלא לא מבעיא למנהגינו (המובא במג"א סי' ח סק"ג ע"פ דברי הגמ' קידושין כט) אין מתעטפים בטלית גדול אלא אחרי החתונה, [משום שהטלית גדול מרמז על המקיפים, והמקיפים מקבלים מהאשה, בבחי' נקבה תסובב גבר, שז"ס הז' הקפות שעושה הכלה סביב החתן בחופה, וכמש"כ רביז"ל בלקו"מ (תורה מט) שע"כ המנהג ששולחת הכלה להחתן את הטלית], אך אפי' למנהג אשכנז הקדום הרי לא היו מתעטפים בטלית גדול אלא מבר מצוה, ולא כשהוא בן ט' שנים.

ב' בהיות בענין הארת הט"ג

יב] והביאור בזה י"ל שישנם ב' דינים, א) עצם הכלי דהמלבוש, ב) האור המקיף שמתקשר אל המלבוש, והיינו שמצד עצם המלבוש דהט"ג הרי מוכיח בספר עלי נהר (בדרושי ציצית) שכמו שא"י שבית האדם הוא בחי' כלי אל אור היחידה, וסתם בגדי האדם הם בחי' כלי אל אור החיה, הרי בגד הט"ג קדוש בקדושה גדולה [כדאי מהאריז"ל שקדושתו נעלית מקדושת חוטי הציצית ודוקא מחמת גודל רוממות קדושתה אינה נתפשת בקביעות ונזרקת לאחר בלותה], והיא כמו בית שהוא כלי אל אור היחידה, והנה אמנם מגיל ט' שנים כשמקבל הג"ר הנ"ל יש כבר לקטן קשר עם עצם המלבוש דהט"ג, אך בג"ר דיניקה נבנה רק הכלי, אך לא מאיר לו עדיין אור היחידה שבתוך הכלי שמתבלש בבגד.

גודל הארת מקיפי הטלית

יג] וביתר ביאור הרי המקיפים שבטלית גדול הם מקיפים נוראים (מקיף היחידה כנ"ל) המסמאים את כל הקלי, וכדאי בספה"ק על מה שכתב רש"י שמשרע"ה אמר לבני"ה הבו לכם אנשים חכמים וידועים לשבטיכם, משום שכשהוא בא לפני עטוף בטליתו איני יודע מהותו (ורק אתם בני השבט

י] וביתר ביאור, דהנה לכאוי הרי צ"ב עוד בכל הענין, שהלא לכאוי אף בג"ר דיניקה הרי רחל היא רק בבחי' נקודה ולא בבחי' פרצוף, והרי הכוונה של השלכת הציצית להשפיע אל הנוק', וכנ"ל מהכוונות, ואיך אפשר להשפיע לה כשהיא עדיין בבחי' נקודה בעלמא, שהלא רק בשמו"ע יהא בנין המלכות (רחל) עד שתהא פרצוף שלם, ואיך מכוונים להשפיע לה מקודם שמו"ע, ותיכף בשעת העטיפה משליכים הציצית לאחוריו להשפיע לה, הלא אז אין עדיין הנוק' מאחוריו, אלא בע"כ צ"ל דהכל הוי בבחי' הכנה אל מה שיהא אח"כ בזמן הגדלות בשמו"ע, והכוונה לפי התו"ח שמפרש שכל ענין הכנה הוא הארה למה שיבא אח"כ, (ע"י דבריו לענין קר"ש שעה"מ), וה"נ י"ל בענינו לגבי הקטן שכשיודע כבר להתעטף ולהשליך ב' לפניו וב' לאחוריו הרי"ז מוכיח שיש לו כבר שייכות עם ענין הג"ר שיבא אח"כ.

וביתר עמקות י"ל עפ"י הידוע מהאריז"ל שג"ר דו"ק של ט"ג הם אותם אותיות השמות של ו"ק דג"ר של קר"ש, ומזה רואים שכל מדרגה מקושרת למדרגה שמעליה, והוא כבר הארה מאותם שמות שמעליו, ובזה מובן שהו"ק של הטי"ק אף שהם שמות אלקים יש לו בחי' הארה מהג"ר דו"ק של הטי"ג, [והיינו עפ"י מש"כ לעיל, דהעיסוף דטלית קטן הוא בחי' ג"ר דו"ק, שאף שהטי"ק הוא למוחין דו"ק, מ"מ מצוה לעשות בו עיסוף (בפרט מי שאינו מתעטף בט"ג), לרמז על בחי' הג"ר הנעלם בתוך הו"ק דהטי"ק, שזהו בחי' ג"ר דו"ק], והיינו דהעטוף בט"ק הוא בחי' ג"ר דו"ק שהוא בהתקשרות עם ו"ק דג"ר, (היינו עם המוחין דאח' דגדלות כשרחל כבר פרצוף שלם לאחוריו, בשעת קר"ש מצד עולם הבריאה), שג"ר דו"ק וו"ק דג"ר יש להם אותם שמות במוחין וכנ"ל, ולכן הוא חייב בציצית שיש לו כבר איזה שייכות עם בחי' פרצוף שלם דהנוק' (היינו שיש לו כבר איזה שייכות עם האמונה והיראה בבחי' פרצוף שלם ולא רק כמו נקודה בעלמא, וע"כ חייב בציצית להשפיע ולהאיר אליה) ויש לפלפל עוד בזה, ואכמ"ל.

מכירים אותו), וביארו בזה שכיון שבא מעוטף בטליתו לפני משרע"ה הרי אור הטלית מאיר כ"כ ומסמא ומסתיר הקלי עד שאין יכולת אפי למשרע"ה ראש הנביאים להכיר אז מהות האדם, אך בכדי שיאירו וישיגו המקיפים לא רק מצד עצם המלבוש, אלא גם מצד הפנימי והמוחין (שיאירו אור המקיפים לתוך המוחין הפנימיים), זה אפשר רק בנשוי, שקיבל אז מוחין דחיה – חכמה, ואז יכולים המקיפים דהיחידה דהטלית להאיר בפנימיות המוחין. [ואף שאנו מדברים פה ביחידה הפרטי של ג"ר דיניקה, מ"מ ידוע שכל יחידה מתכלל ומתקשר עם יחידה הכללית, וממילא אינו מתגלה בשלימות רק כשיש יחידה הכללית, היינו אחר החתונה].

ביאור מנהג בני אשכנז להתעטף בט"ג מבר מצוה

יד] ומנהג אשכנז שהתעטפו בטלית גדול מהבר מצוה, זהו (ע"פ פנימיות) ע"פ הידוע מרבינו האריז"ל (מבו"ש ש"ב ח"ב פ"ב) שכל מוחין דג"ר (כח"ב) הם בחי אחת, ובסוד הלבד, וע"כ הסתפקו בני אשכנז במוחין שמצד הבינה שבאים בבר מצוה, שהם מקושרים כבר למוחין דיחידה בסוד הלבד כנ"ל, ולא הצריכו את המוחין שמצד החכמה שבאים בחתונה.

וביתר ביאור, דהנה כתיב 'בזאת יבא אהרן אל הקודש', בזאת – בבחי המלכות שעל ידה עולים אל אור החכמה שנקראת קודש, וע"כ מוחין דהחכמה מגיעים רק כשנושא את האשה שהיא בחי המלכות, אך אמנם הרי כבר בבר מצוה מקבל הבחור שייכות אל המלכות במה שמתחייב עתה מדאוי בלימוד תושבע"פ הנקראת מלכות, אלא שהכלל (כמאמר בעל הסולם זי"ע) שכמה שהכלי (המלכות) יותר נמוך ממשיכים על ידו אור גבוה יותר, וע"כ בנישואין שמתקשרים עם בחי כלי המלכות יותר נמוך הרי נמשך אור גבוה דהחכמה, משא"כ בבר מצוה שכלי המלכות (תושבע"פ) הוא כלי מלכות גבוה אין נמשך אור החכמה אלא אור הבינה.

והנה בני אשכנז שהם מצד הבינה (כמש"כ בארוכה בים החכמה תשס"ז בבי ה' תפילין סי' כה וסי' כז בשם הרמ"ד ואלו זי"ע, עיי"ש)

מסתפקים במוחין דהבינה שעל ידם כבר יש איזה בחי אחיזה ותפישה באור המקיף הגדול דהיחידה שבט"ג, משא"כ למנהגינו הרי רק במוחין דהחכמה שמקבלים בחתונה ראויים המה לקשר האדם באופן פנימי עם אור המקיף דהיחידה של הט"ג.

טעם אי הנחת תפילין דר"ת עד הנישואין ורצון רביז"ל בזה

טו] ודרך אגב, הרי לפי מש"כ לעיל שאור החכמה מקבלים רק בנישואין הר"ז הטעם שלא נהגו ברוב המקומות להניח תפילין דר"ת, שהמה מוחין דהחכמה, עד אחר החתונה (מלבד יחידים שיש להם מוחין גבוהים דהחכמה תיכף בבר מצוה), ורביז"ל שרצה להנהיג להניח תפילין של ר"ת מיד בבר מצוה, (כמובא בכוכבי אור), זהו שרצה להמשיך מוחין גבוהים דהחכמה להבחורים תיכף בבר מצוה, והיינו שע"י שיתקשרו ויתכללו להצדיק יסוד עולם שבבחי הכתר יקבלו מוחין דהחכמה (ביטול) תיכף, ובימינו שכבר נתפשט מנהג זה בברסלב, ובחב"ד, להניח תפילין דר"ת מיד בבר מצוה, הרי אף בחור שלא זכה עדין למוחין דהחכמה מ"מ יש לו כבר שמירה מצד המקיף הכללי דהציבור שלא יהא חשש היזק.

[ואמנם לפי הרש"ש הרי תפילין דר"ת אינם ממש בבחי אור החכמה כפשטות דברי האריז"ל אלא הם חכמה דבינה, שכל בחי התפילין המה בחי הבינה, בבחי עוטר ישראל בתפארה – פאר, היינו התגלות הקדושה בחוץ שזהו בבחי הבינה שמתגלית לחוץ, אלא שהבינה עצמה מתחלקת לחו"ב, שזהו רש"י ור"ת, ולד"ק דהרש"ש לכאוי עדיין צ"ב מדוע המנהג שאין בחור מניח תפילין דר"ת, וההסבר בזה ע"פ מש"כ הדברי שלום, שסובר הרש"ש שאפי' חכמה דישו"ת שהוא סוד הבינה הכולל, אינו נגמר להכנס רק בגיל עשרים, (ומתחילה בשנת י"ח), בסוד ל' דישו"ת, ע"כ אף שתפילין דר"ת להרש"ש הינם בסוד חכמה דבינה, מ"מ אין לבחור בר-מצוה המוחין האלו. [ויש הרבה לפלפל בזה, ואכמ"ל].

ביאור דברי הבא"ח בענין העטיפה

טז] ונזכיר עוד בענין העטיפה מש"כ האריז"ל (שעה"כ דרוש א' מענין הציצית) שהעטיפה היא עד החזה, ויש שסברו בטעות שמספיק עטיפת ראשו לבד, מפני שראו כן בלשון הבן איש חי (שנה א פר' בראשית) וז"ל, סדר עטיפת הטלית גדול הוא כך, אחר סיום הברכה תעטוף בו ראשך בלבד, ולא כאותם המתחכמים לעטוף בו כל גופן מתחלה, דאין לנו אלא דברי רבנו האריז"ל. עכ"ל. אך ביארנו שברור שאין כוונת הבא"ח ראשו לבד, שזה כנ"ל כנגד דברי האריז"ל, ובפרט שמצינו אח"כ שהבא"ח עצמו (שם בפר' לך-לך) כתב להדיא שצריך להתעטף עד החזה כדברי האריז"ל, עיי"ש, אלא כוונתו לאפוקי מהפוסקים שס"ל שבשעת העיטוף יהא מעוטף רוב גופו (כמש"כ הנימוקי או"ח בסי' ח ס"ב סק"ב), ועי"ז בא לאפוקי שמספיק ראשו, וכוונתו שע"פ הרגיל כשמתעטף ראשו בעיקר הטלית הרי מתעטף באופן דממילא גם מקצת גופו עד החזה (אם אינו מגביה להדיא בכוונה כל הטלית כמו צעיף על צוארו בלבד, אך בסתם עיטוף אין הדרך להגביה הטלית כמו צעיף וממילא יוצא שמתעטף קצת גופו עד החזה כדברי האריז"ל.

ועי' הסבר בזה ע"פ נגלה [מדוע עד החזה נקרא רובו], בדברי הרש"ש על הש"ס (מס' סוכה דף ג ע"א) שמבאר ע"פ המשנה באהלות (רפ"ב) שעד החזה ישנם לרוב אברי האדם, וכבר העירו בזה האחרונים שאי"ז כ"כ מדויק, אך י"ל דכוונת הרש"ש בצירוף הצלעות וחוט השדרה, היינו, שכיון שהטלית מעטף חלק מהם נחשב כאילו כולם עטופים, ובזה הוי רוב אברים (ע"ע בזה בשיעורי האדר מנחות שיעור כד).

פיסקא ד)

סדין [בגד פשתן שבחיבורו עם צמר יש איסור כלאים] ב#ש פוטרין וב#ה מחייבין ;

ביאור המחלוקת

א] היינו סדין של פשתן ב"ש פוטרין מציצית משום דהוי כלאים, צמר בפשתן (אף דהלבן יכול להיות מפשתן, אך התכלת הוא דוקא מצמר), וב"ה מחייבים, דעשה דציצית דוחה ל"ת דכלאים, כדילפינן מהסמוכין - דגדילים תעשה לך סמוך ללאו דכלאים.

מח' רש"י ור"ת בטעמא בב"ש

ב] והנה נחלקו רש"י ור"ת (במנחות דף מ ע"א) בטעם ב"ש: דרש"י ס"ל דלית להו כלל דרשת סמוכין הני"ל, דס"ל דאין עשה דוחה ל"ת בציצית כיון דאפשר לקיים שניהם, שיכול ללוש בגד של צמר. ולב"ש ילפינן הדין דעשה דוחה ל"ת מקראי אחרוני ולא מציצית כדמביאים תוס' שם [היינו: דנזיר אסור בגילוח והוא עשה ול"ת. ומצורע חייב בגילוח. ואתי עשה דמצורע ודחי ל"ת ועשה דנזיר – כן הוא א' מהצדדים בסוגיא נזיר נח ע"א שמביא סתם תוס' בתחילה. ואח"כ דוחה זאת ר"ת מכח הסוגיא ביבמות, שדוחה זאת, דנזיר קיל דאיתיה בשאלה, וגם דא"כ ידחה עשה את ל"ת ועשה בכל מקום. – אכן בשו"ת ר"מ איגרא או"ח סי' א תי' זאת. דב"ש לשיטתייהו דנזיר ליתיה בשאלה, נזיר ט' ע"א. ולגבי הא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה – הסוגיא בנזיר היא כרמב"ם נזירות ו, טו, דבנזיר מצורע אין עשה ול"ת, אלא ל"ת בלבד שלא לגלח. – ושם עולה מדבריו דכן היא שיטת הרמב"ם עצמו ללמוד כן מראשו של נזיר. אכן דבריו קשים שהרמב"ם פוסק להדיא דנזיר איתיה בשאלה וא"כ ל"ל לכא' לימוד זה. ויתכן שכוונת ר"מ איגרא שדעת הרמב"ם ללמוד מבמה הצד מנזיר מצורע, דאיכא למיפרך כנ"ל דאיתיה בשאלה, בצירוף הלימוד מדאצטריך קרא למיסר שריפת קדשים ביו"ט אלמא סתם ל"ת נדחה – כמ"ש הברוך טעם דיני עשה דוחה ל"ת דף כז ע"ג – ואף דאיכא למיפרך דלאווי דיו"ט

קילי דהותרו אצל מלאכת אוכל נפש, כמו שכי שם, הדר דינא ללומדו מנזיר. ומתרווייהו יליף. ואף דיו"ט עשה ול"ת – עולה שם דף ל ע"ג דעד כמה שהיתה נדחית שריפת קדשים הו"ל רק ל"ת לבד, ע"ש. ואפשר דזוהי כוונת ר"מ איגרא להרמב"ם. ועכ"פ עצם מהלכו ביישוב התוס' במנחות א"צ לכל זה לב"ש דנזיר ליתיה בשאלה. ולר"ת שם גם ב"ש מודו דמדאוי סדין פשתן חייב בציצית דעשה דוחה ל"ת, אלא דגזרו אטו סדין של לילה, שפטור מציצית, ויעבור על לאו דכלאים ללא קיום המ"ע, וב"ה לא גזרו, [ובגמ' יבמות דף צ' מקשה הגמ' למ"ד דאין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה איך פטרו סדין בציצית, ומשני הגמ' דשב ואל תעשה שאני, דיכולים רבנן לגזור בזה. ולר"ת קאי הגמ' על ב"ש דגזרי כנ"ל. ולרש"י קאי הגמ' לב"ה המחייבים מדאוי בציצית, ובכ"ז אשכחן בשבת כ"ה ע"ב שתלמידי ר"י לא שמו ציצית בסדין משום גזירה דכסות לילה, וע"ז קאי סוגיא הני"ל. (וכן מדויק כפרש"י לשון הגמ' בשבת שם 'ואינהו' סבור גזירה משום כסות לילה משמע דב"ש עצמם פטרו מדאוי)].

במה' הני"ל תלוי האם קי"ל בזה בב"ש

ג] והנה אנו קיי"ל כתלמידי ר"י הני"ל (שבשבת דף כה ע"א) שאין מטילין ציצית בסדין משום גזירה דכסות לילה, וא"כ יוצא לר"ת דבמח' זו דב"ה וב"ש קיי"ל בב"ש (וכן הביא תוס' שם בשם רב עמרם גאון). משא"כ לרש"י קיי"ל מעיקה"ד כב"ה דסדין חייב מדאוי בציצית דדרשינן סמוכין בציצית (ולא בב"ש דלא דרשי סמוכין בציצית), אלא דע"ז נוספה הגזירה דכסות לילה.

הטעם דקי"ל הכא כבית שמוא

ד] ויש לבאר טעם פנימי באלו ב' הדעות. דהנה לר"ת דס"ל דבחי' זו קיי"ל בב"ש, ודלא ככל התורה דקיי"ל כב"ה, - י"ל טעם פנימי לכך עפ"י הא דא"י שלעת"ל תהא ההלכה בב"ש (ידוע בשם

החסדים (ואור החכמה המאיר אצל הלל מרומז גם בשמו מלשון "בהלו" נרו עלי ראשי).

החילוק בין לוחות הראשונות לאחרונות

ז] והנה כתבנו במקו"א ענין החילוק בין לוחות ראשונות שהיו בסוד החכמה ללוחות שניות שבסוד הבינה, שבלוחות ראשונות האיר הענין דיכל התורה ענין א' (שהוא לשון התוספתא סנהדרין פ"ז וביאר בזה הצפנת פענח דזה היה בלוחות ראשונות), שהאיר אור האחדות בכל התורה, משא"כ בלוחות שניות שנהיית התורה בבחי' ריבוי ענינים שונים שאין מאיר בה כ"כ אור האחדות, אלא בחי' החלוקה (שזהו בחי' הבינה - הפרדת הכלים).

מדוע לב"ש דייקא נחשב כאפשר לקיים שניהם

ח] והנה ענין דרש הסמוכין שבתורה, הוא הארה מאור האחדות שבתורה, שע"כ דרשינן בכל ענין הסמוך לחבירו שהוא מתאים עם חבירו, אף שהם ענינים שונים [עיין הגהות ר"ב רנשבורג על הסוגיא ביבמות דף ד ע"א שמביאה הדרשה דעשה דוחה ל"ת מכלאים מהסמוכין, דבמשנה תורה לכו"ע דרשינן, - ומביא שם מהראב"ן דבס' דברים משה סידר פרשיותיה וסידרן כסדר להדרש משא"כ בכל התורה אין מוקדם ומאוחר] - ע"כ ב"ה שפנימיותם מאור החכמה כנ"ל דורשים סמוכים יותר מב"ש שהם כנגד ספי' בינה - פירוד הכלים, וע"כ ס"ל שלא לדרוש סמוכים בציצית.

ואמנם הסבר הנ"ל אינו בשלימות דב"ש ג"כ ס"ל בעלמא דרשה דסמוכין, אלא ס"ל דבציצית אפשר לקיים שניהם, וע"כ שם לא דרשי סמוכין, וגם ב"ה מודו בעצם הסברא דכשאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה ל"ת, וא"כ באמת המח' היא לא אם דרשינן סמוכים, אלא נחלקו בסברא האם ציצית נחשב אפשר לקיים שניהם ומאי טעמייהו דתרויהו במח' זו.

פלוגתא דהלל ושמאי בכבוד שב"ק

ט] ויש לומר בזה עפ"י המח' הידועה דשמאי והלל לגבי כבוד שבת: ששמאי ס"ל מחד בשבת לשבת, שהיה שומר הבהמה המובחרת שהיה מוצא ביום

האריז"ל וע"י רוח חיים אבות ד, א, ובתוספות חדשים [הנדפס במשניות וילנא] ריש מסכת אבות מרלו"צ מבארדיטשוב בשם ר"ש מניקלשפורג, - וע"כ בטלית שהוא כנגד אור המקיף הגדול, שבבחי' עולם המלבוש, שנאמר עליו עוטה אור כשלמה, היינו שבטלית ישנו רמז על בחי' גילוי אוא"ס שלעת"ל (ובשעה"כ ציצית כ' שא"א להשיג אור הטלית רק ציציותיה ושמשו"ה נזרקת וכו'), ע"כ קיי"ל בהא כב"ש כמו לעת"ל (וכן אשכחן בעוד כמה מח' בהל' ציצית שקיי"ל בהו לכו"ע כב"ש כלקמן משנה יא).

מדוע לר"ת דייקא הלכה כב"ש

ה] ולהמתיק הענין, מדוע לר"ת דייקא מתגלה פה רמז לדרגה דלעת"ל שיפסקו כב"ש - י"ל עפ"י מש"כ הגר"ח מוואלאזין בשם רבו הגר"א ז"ע שתפילין דר"ת שייכים לאור דעוה"ב כמבואר בזוהר הקדוש, וע"כ דייקא ר"ת שבתפילין שלו מגלה אור דעוה"ב - גם בהל' ציצית יש לדידה רמז על האור דלעת"ל שיפסקו כב"ש, משא"כ לרש"י שתפילין שלו (היינו מוחין דיליה) כנגד אור דהאי עלמא, אין סובר שיפסקו היום בהאי עלמא כב"ש.

שורש דשמאי והלל

ו] וכן יש ליתן טעם פנימי לשיטת רש"י מדוע ב"ש ס"ל דלא דרשינן סמוכין בציצית וב"ה דרשי סמוכין, דהנה ידוע מהאריז"ל בכ"מ (עיין ספר הליקוטים פר' בראשית ד"ה כדמותינו ועו"מ) ששמאי מצד הגבורה (ולכן החמיר על הגרים) והלל מצד החסד. וכ"כ האריז"ל במקו"א (בהגהה בפ"י הזוהר פר' בראשית סוף דף טז) שהלל ביסוד אבא (חכמה) ושמאי מיסוד אימא (בינה). ובמקו"א כתב האריז"ל ששמאי בלאה והלל ברחל. ובמקום אחד איתא שהל"ל (שבגימ' ס"ה) הוא כנגד ספי' המלכות, שהשם שלה גי' אדניי - גימ' סה, והדברים מתאימים ז"ל עפ"י מש"כ בכ"מ שפנימיות המלכות הוא מספי' החכמה (בסוד דאבא יסד ברתא, ובוה מובן שהלל שכנגד המלכות שהיא פנימיות מאור החכמה (יסוד אבא), ע"כ הוא מצד החסד, שהחכמה הוא סוד

אי לכבוד שב"ק; והלל ס"ל "ברוך ה' יום יום", ולא ס"ל לדאוג מיום א' לחבירו, - דס"ל שיש לסמוך על מדת הבטחון בהש"י אף לגבי קיום מצוות ה', שיזמין לו בהמה נאה לשבת בזמן שיצטרך אליה, וא"צ לדאוג לקיום המצוה קודם זמנה.

מח' האחרונים האם יש חיוב לדאוג לקיום המצות קודם זמנם

[ו] והנה עיין בתשובה שבספר ים החכמה שנת תשע"א, שהארכנו, האם יש חיוב לדאוג לקיום המצוות קודם זמנם, ושם הבאנו שהדבר לכאוי תלוי בפלוגתת האחרונים [דדעת המנ"ח (מצוה ה' אות י"ג) והאבני"ז (או"ח סי' שכ"א) והחידושי הר"י"ם (בחידושי על הלי' פסח סי' תכ"ט) ועוד (עיי"ש) דיש חיוב לדאוג למצוות קודם זמנם, ומאיך דעת החי"א (כלל סי"ח סי"ט ובנשמ"א שם סק"ג) והצפ"י (הלי' שבועות סי"ה טו) והאו"ש (פ"א מק"פ הי"ח) ועוד (עיי"ש) דאין חיוב לדאוג למצוות קודם זמנם].

יש לומר שיהו פלוגתא דהלל ושמאי בכבוד שבת

[יא] ויש מקום לומר שבפלוגתא זו נחלקו גם שמאי והלל, ששמאי שמצד הבינה והגבורה - מתבונן ומדקדק באורחותיו (כלשון שמאי, שמלשון שם אורחותיו) לחשוב על המצוה קודם זמנה, וע"כ היה שומר הבהמה הנאה מראשון בשבת לשבת; משא"כ הלל שמצד החכמה והחסד - הולך יותר באופן של מנוחה וחסד, שאין לדאוג על קיום המצוה קודם זמנה, וברוך ה' יום יום כנ"ל [וודאי שאין הדברים מוכרחים, וכל אלו הדעות דס"ל דיש חיוב לדאוג למצוה קודם זמנה ס"ל שגם הלל מודה לזה, ורק בעניינינו היה לו ענין מיוחד של עבודת הבטחון כדאי' כן בפוסקים. אך הפוסקים דס"ל דאין לדאוג למצוה קודם זמנה יכולים להביא קצת סייעתא לשיטתם מדעת הלל].

בזה נחלקו ג"כ האם סדין נחשב כיכול לקיים שניהם

[יב] והנה שאלה הנ"ל האם שעטנו בציצית נחשב כאפשר לקיים שניהם יש לתלות בשאלה הנ"ל, דהנה מצות ציצית חלה על האדם אחרי שקונה

ולבוש בגד של ד' כנפות [ואף אז הוי החיוב רק כשיכול להטיל בהם ד' כנפות, לאפוקי אם הוא אנוס ואינו יכול עתה להטיל הציצית אינו נקרא מבטל מצות ציצית בלבשו הבגד הד' כנפות, וכדאי' כן הדעה בשם הר"י במרדכי הנפסק ברמ"א, לגבי בגד של ד' כנפות בשבת, שמחמת שאסור להטיל בשבת ציצית, אין איסור מדאוי ללכת בשבת בבגד ללא ציצית. ודלא כדעה ה-ב' במרדכי שם בשם הקדוש מרדוש לא כך],- וא"כ ב"ה שס"ל שאין לדאוג ליום מצוה קודם בוא זמן חיובה, כשאדם הולך ללבוש בגד יכול ללבוש כל בגד שירצה, וגם בגד פשתן של ד' כנפות (ואין לו לחוש למה שיהא אח"כ שיתחייב בה בהטלת ציצית ויבוא לידי דחיית איסור שעטנו, שכ"ז יהא רק אח"כ ועתה בשעת הלבישה עדיין אינו דוחה שום מל"ת); - וע"כ אחרי שלבש בגד פשתן לא נחשב אפשר לקיים שניהם בזה שיכול ללבוש בגד אחר שאינו של פשתן, שסו"ס בבגד פשתן זה אי"א לקיים שניהם, ומותר לו ללבוש בגד זה כנ"ל [בר"מ איגרא (שם דף א ע"א ד"ה והנה), מבואר דמה שתחילה יכול ללבוש להמרדכי זהו גופא משום דתחילה אמרי' דאין יכול להטיל. ושוב כשלבש - אכן לא שייך לטעון אפשר לקיים שניהם דכעת כשלבוש חיובו בבגד זה גופא. ומשווה זאת לדחיית שבת במילה בתינוק זה - הוכי נימא דחשיב אפשר לקיים שניהם מדיכול למול תינוק אחר ששמיני שלו בחול]. משא"כ לב"ש מקודם קניית ולבישת בגד הפשתן הוי ליה לאסוקי אדעתיה שאין לו כלל ליקח בגד זה, שבזה יצטרך לעבור אח"כ על לאו דכלאים, ומקודם הלבישה רמי עליו החיוב לדאוג שלא ידחה אח"כ מצות ה' דכלאים, והו"ל אפשר לקיים שניהם לקנות וליקח בגד שאינו של פשתן ולא לבוא לידי דחיית מל"ת דכלאים.

פיסקא ה)

אפיקרסין [בגד המיועד לעטיפת הראש בלבד] פטורה ור) עקיבא אומר חייבת;

לעשיה אזיל בתר המעשה בפועל דהשתא שבבחי העשיה, משא"כ חכמים הם בדרגת החכמה, דרגת האצי שאינה יורדת לעשיה, אלא אזלי בתר המחשבה מעיקרא שבבחי דרגת החכמה ראשית המחשבה.

ביאור המה' לשי' הארצה"ה החולק על שיטת השו"ע בזה

ד] ואמנם עיין בביאוה"ל שם שמביא שהארצות החיים חולק על השו"ע ומאריך בראיות דבאופן שמתכסה בה בפועל ראשו ורובו חייבת לכו"ע בציצית, ואף לרבנן, והפטור דכסותך ולא של ראש קאי כשאין מתכסה בה אלא ראשו, ובזה קיי"ל כחכמים דפטרי. ולפי דברי הארצה"ח (שס"ל שאף רבנן לא פטרי בכה"ג שמכסה בה ראשו ורובו) צ"ל לכאוי שר"ע מחייב אף במכסה בה ראשו בלבד, ולכאוי צ"ל דטעם דר"ע דכיון שיש בכסות שיעור שראוי לכסות בו ראשו ורובו (ששיעור זה מודה ר"ע דבעינן, מדלא פליג בפיסקא ג') חייבת בציצית אף שבפועל אין מתכסה בה אלא ראשו, [ודרש דכסותך ולא של ראש בא למעט לר"ע כסות קטן, שאין מתכסה בה אלא הראש, וצ"ל שילפינן מדרש זה גופא דשיעור הטלית הוא לכסות ראשו ורובו], ורבנן ס"ל דלא אזלינן בתר גודל הטלית למה הוא ראוי, אלא למאי הוא משמש בפועל, (ועיין בביאוה"ל שדחה כל ראיות הארצות החיים, והסכים להלכה לשיטת השו"ע וסיים דהרוצה להחמיר כהארצה"ח יעשה קרן א' עגול).

ביאור הפנימי בהמה' להארצה"ה

ה] ולהארצה"ח הרי צריך לבאר ביאור הפנימי במח' ור"ע וחכמים, באופן הפוך מלעיל, והיינו דר"ע מכיון שהוא בבחי' הכתר וכנ"ל, שכתר הוא בחי' השורש הנעלם שכולל הכל בהעלם, ע"כ ר"ע מחשיב את השורש, שמכיון שבשורש ראוי הטלית לכסות בה את כל הגוף חייבת בציצית,

ביאור טעם הפטור

א] פרש"י (בברכות כד ע"ב ומו"ק כב ע"ב) שהוא סודר שמיועד לעטיפת ראשו בלבד (ושני צדדים תלויין בפניו), ופטורה לת"ק מן הציצית אף שיש בה שיעור גדול לכסות בו ראשו ורובו, מ"מ פטורה מן הציצית, כדילפינן בספרי כסותך ולא כסות הראש, וכן קיי"ל כחכמים לגבי ר"ע, ור"ע אומר חייבת, ובסמוך יתבאר טעם דר"ע.

ביאור מה' ת"ק ור"ע

ב] והנה בשו"ע (סי' י סעי' י) כתב חידוש יותר, דמצנפת העשויה מתחלה רק לכיסוי הראש פטורה מציצית אף אם לבסוף מתכסה בה ראשו ורובו, היות שמעיקרו הכין לו אותה לכיסוי הראש, והיינו דלפסק השו"ע הרי דרש זה דכסותך ולא כסות הראש קאי אף באופן שמכסה בה ראשו ורובו, דמ"מ פטורה משום דנעשית מעיקרה לכסות הראש. ולכאוי י"ל לפ"ז דבהא נחלקו ר"ע וחכמים, דר"ע ס"ל דכיון דבפועל מכסה בה ראשו ורובו חייבת ולא אזלינן בתר מחשבתו דמעיקרא, משא"כ חכמים אזלי בתר מחשבה דמעיקרא.

ביאור הפנימי בהמה'

ג] וההסבר הפנימי במח' זו יש לבאר עפ"י מה שהארכנו במקו"א (מס' ברכות דף יב ע"א ודף סא ע"א) בביאור דרגת ר"ע, שהשיג שער הני' כדאי מהאריז"ל, היינו שעלה עד בחי' הכתר דאריך, שזהו"ע שהיה דורש ר"ע קוצי אותיות כדאי בחז"ל (מנחות דף כט ע"ב), שקוצי האותיות הם בחי' כתרי האותיות, ואי' בעמק המלך שר"ע יתקן לעתיד נשמות הנפולות, וזהו בסוד דדייקא דרגת הכתר יורד עד למטה לתקן העשיה (כידוע מהאריז"ל שא"ק יורדים רגליו לעשיה משא"כ אצי' שאינו יורד לבי"ע), ובזה א"ש, שר"ע שיורד

משא"כ חכמים שבבחי החכמה כנ"ל, היינו בבחי דרגת ההתגלות בפועל, הרי מכיון שבפועל אין מתכסה בה אלא ראשו פטור מציצית.

טענת הלבוש נגד העטרה ועצת המלבי"ם, וביאור המנהגים בענין זה

[ו] והנה ידוע דברי הלבוש (סי' י) שטען נגד הנוהגים להניח עטרה על חלק הראש שבטלית, [שכן אי' בשל"ה הק' (דף קיב) ובל"ח (דף יב) מפני כבוד הטלית, וכדי שלא תתהפך הטלית מלמעלה למטה] וטוען הלבוש שכיון שמניחים העטרה מראה בזה כאילו עיקר חשיבות ותכלית הבגד הוא בשביל כיסוי הראש, והלא בזה נפטר הבגד מציצית, כנ"ל שכסותך ולא כסות הראש, אמנם המלבי"ם (ארצה"ח סי' ח ס"ד ובס"ק כה) כתב עצה לחשש זה, להניח עטרה גם באמצע הטלית, ובזה מגלה שאין עיקר הטלית עבור הראש, וכן המנהג אצל כמה צדיקים תלמידי הבעש"ט הק' להניח עטרה בראש וגם באמצע הטלית, ואמנם שאר המון העם המניחים עטרה בראשם אין מניחים עטרה באמצע הטלית, וע"פ פשט ההסבר בזה שענין חשש זה דהלבוש הוא חשש רחוק, ומעיקר הדין אין לחוש לזה, רק הוי מילי דחסידותא, ולכן אי"ז שייך אלא למפורסם בחסידות, ועדיין יש להוסיף ביאור פנימי בענין זה כדלהלן. ועוד יש לבאר מדוע היו מקומות אצל תלמידי הבעש"ט שלא נהגו כלל להניח עטרה בראש הטלית (מנהג חב"ד ועוד) או שלא שמו עטרה מכסף אלא חתיכת משי לסימן בעלמא, והיו מקומות שנהגו כל החסידים להניח עטרה מכסף.

במנהג הבעש"ט להניח עטרה שאינו סותר בפנימיות להנהגת האריז"ל בזה

[ז] והנה במקו"א ביארנו טעם פנימי בדברי האריז"ל (כמו שהביא המג"א בסי' ח סק"ו בשם כתבים) שלא להניח עטרה בטלית, שי"ל שהכוונה שלא להניח עטרה של סימן בעלמא שלא יתהפך ממטה למעלה, שע"ז ס"ל להאריז"ל שכיון שהטלית היא בבחי אור מקיף, ובבחי אור העיגולים הרי אין בו איסור של התהפכות ממעלה למטה, שאור העיגולים הוא בבחי השוואה מעלה

ומטה, ואדרבא ישנו ענין שלא להשים עטרה בכדי לגלות בזה שהטלית הוא בבחי הגבוהה הזו השוה ומשוה גדול וקטן שע"כ אין בו איסור התהפכות, ועפ"ז פירשנו שם שי"ל שמנהג הבעש"ט ותלמידיו להניח עטרה של כסף בראש הטלית אינו סותר בפנימיות לדעת האריז"ל הנ"ל, כי הוא גילה כבוד מעלת הטלית בהסרת העטרה וכנ"ל, ותלמידי הבעש"ט מגלים כבוד הטלית בעטרה מכסף, שזה בבחי כבוד מלכות, שבזה מגלים ג"כ שהטלית הוא בחי בגד המלכות שיש לכבד אותה, והלא המלכות היא בחי אור העיגולים כדאי מהאריז"ל (שהז"א בבחי אורות דיושר, והמלכות בבחי אורות העיגולים), וא"כ בעטרה של כסף מתגלה ג"כ הענין שרצה האריז"ל לגלות בהסרת העטרה לגמרי כנ"ל.

ביאור פנימי בהא שבגד הראש פטור מציצית בבחי הצדיק בדרגת הכתר

[ח] ויש להוסיף עוד רמזים פנימיים בכל ענין זה, ונחזור לבאר משנתנו (ומתוך כך נבאר מנהגים הנ"ל) דהנה אפקרסין שהוא בגד הראש פטור מציצית, ונרמז בזה על הצדיק האמת שהוא זכה לבחי בגד הראש, היינו שזכה לעלות עד רישא דכל דרגין, בחי ראש בני ישראל, שכולו בבחי כתר בשלימות, בחי מרכבה לא"ק, הרי יש אצלו בחי שפטור מציצית, שלי"ב חוטי הציצית מרמזים על ל"ב נתיבות חכמה, שהם בחי צמצומים, המרמזים על בחי עולם האצ"י (שעולם האצ"י כנגד ספי' החכמה שיש בה ל"ב נתיבות חכמה), והכוונה בזה דהנה הצדיק בצעירותו לפני שעלה לבחי הראש הנ"ל, ואז הוא עדיין בבחי האצ"י הרי הוא צריך לזוהר מלהשתמש בבי"ע (היינו לפרוש מכל עניני תענוגי העוה"ז), ולהיות רק בבחי האצ"י, שבבחי הל"ב נתיבות חכמה, שבבחי צמצומים וגבולות שמפרישים אותו מכל עניני העוה"ז, שכ"ז שלא עלו לבחי הכתר הרי צריכים שמירה כל רגע שלא לצאת מרצון ה' ח"ו, משא"כ כשהצדיק זוכה לעלות לבחי בגד הראש, שנהיה מרכבה לבחי א"ק, שבבחי ביטול בעצם הרי רגלי א"ק יורדות למטה לבי"ע (ולא כאצ"י שאין יורדת לבי"ע), ואז יכול ליקח מעוה"ז כל

צרכו, לאכול ולשתות וכו', שהצדיק בדרגה זו הרי כל מה שעושה הוא בבחי' נבואה, בחי' השראת אלקות ששורה עליו בכל תנועה, וכאילו הוא יושב בגי'ע ומה שעושה זה ברצון ה', שאף כשאוכל הרי אכילתו כקרבן וכאילו אינו אוכל כלום, [וכן אי' מכמה צדיקים שבצעירותם היו מסגפים עצמם, ואחי'כ כשעלו במדרגתם היתה כל אכילתם בבחי' מאכלי שבי'ק, שאכילה זו גבוהה מתענית כדאי' מרביז"ל].

לת"ק אין חשש שילמדו מהצדיק

ט] והנה ת"ק סובר שאין חשש לצדיק שיבואו בני"א אחרים ללמוד ממנו, ולסבור שכמו שהצדיק אוכל ושותה וכו' כך יעשו הם כמוהו, שניכר לכל העולם שצדיק זה הוא מופרש ולמעלה מכל השגה, ועי'כ (להשו"ע) פוטר ת"ק בגד הראש מציצית אפי' כשירוד הבגד גם על גופו, והיינו אף כשנמצא הצדיק שבבחי' ראש עם העם שבבחי' גוף, גי'כ מותר להצדיק ללכת בדרגתו האמיתית הגבוהה הפטורה מציצית, שא"צ לו לצמצם עצמו כששתמש עם הבי"ע מפני חשש העם שנמצא איתם.

לר"ע יש לחוש שהעם ילמדו בטעות מהנהגת הצדיק

י] ואמנם ר' עקיבא מחייב בכה"ג בציצית (ולהשו"ע הנ"ל היינו דלר"ע כשירוד בגד הראש על הגוף חייב הבגד בציצית לר"ע), דהנה ר"ע מלשון עקב, שהיה בן גרים, והוא הצדיק שעוסק לתקן נשמות הנפולות כמי"ש לעיל, שסובר ר"ע שהצדיק צריך להתקשר עם האנשים הפשוטים להעלותם, והיינו דלר"ע צריך הצדיק כשנמצא עם העם ליזהר שלא ילמדו ממנו בטעות, [וכמו שכותב הדגמ"א עה"פ ואל יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו מאחד שלמד מהרה"ק ר"י מהורדנקה זי"ע להתיר שתיית קפה בתפילין היינו בחי' הנ"ל שלמד להתיר להשתמש עם הבי"ע, ולא ידע שאצל צדיק הנ"ל הרי לדרגתו שבבחי' כתר יכול לרדת לבי"ע ואי"ז מפריע לו להדבקות שבבחי' התפילין], וכמו שאי' מהרה"ק ר' אהרן ראטה זי"ע (שהלך בדרך עבודת ר"ע – בחי' עבודת הבינה ביגיעות במסי"נ כמש"כ במקו"א), שאמר שהוא מצ"ע יכול להתפלל בלחש

כי"כ ללא שיהא שום היכר מבחוץ, שזה דרגה גבוהה ביותר, אך כדי שלא ילמדו ממנו לעשות כן, למי שאינו בדרגה זו, הרי הוא כשנמצא בבחי'מ"ד מתפלל בקולות גדולים וביגיעות חיצוניות של תנועות הגוף המזכך את הגוף (שבבחי' תיקון העם שבבחי' הגוף).

ביאור הא שר"ע כשהיה מתפלל עם הציבור היה מקצר ועולה וכו'

יא] ובבחי' זו מפרש הרה"ק הקדו"ל מברדיטשוב זי"ע (שהוא עצמו היה נשמת ר"ע כמו שהעידו עליו צדיקים ועבודתו היתה כדלהלן) את דברי חז"ל (ברכות דף לא ע"א) על ר"ע שכשהיה מתפלל ביחידות היה מאריך וכשהתפלל בציבור היה מקצר ועולה (שבפשוטות מימרא זו הרי הוא היפך מהמבואר לעיל) אך הקדו"ל ביאר הכוונה שכשהיה ר"ע מתפלל ביחידות הכוונה שהוא היה היחיד בבחי'מ"ד שהיה במדרגה גבוהה הראויה אז היה צריך להתפלל באריכות ובתנועות חיצוניות של השתחוואות וכו' כדי להגביה ולרומם ולתקן את כל הציבור, וכשהיה מתפלל בציבור היינו שכל הציבור היו במדרגה גבוהה שנחשבים כולם הציבור של ר"ע, שמצטרפים ושוים אליו, אז היה יכול להתפלל בקיצור ובלחש כפי מדרגתו האמיתית וכנ"ל.

ביאור מנהג העטרה להצדיק והעטרה שבאמצע הטלית

יב] ואחרי שפירשנו את מח' חכמים ור"ע בבגד הראש, יש להסמך לזה ביאור בענין העטרה על הראש שנהגו בו הבעש"ט וגדולי תלמידיו, שי"ל שזה גי'כ בבחי' מעין הנ"ל, לרמז שזכו הצדיקים האלו להיות בבחי' ראש בני ישראל, ולפי"ז מובן טעם אלו המקומות שרק הצדיק הלך בעטרה על הראש ולא כל החסידים (שכנ"ל העטרה על הראש שייך לבחי' ראש בני ישראל), ואמנם יש מקומות שהוסיפו הצדיקים להניח גם עטרה באמצע הטלית, וי"ל בזה עפ"י הנ"ל שכיון שהעטרה על הראש מרמז על דרגת כתר, שבדרגה זו הצדיק כבר אין צריך לפרוש מבי"ע וכנ"ל, הרי יש מקום לבא לטעות ללמוד ממנו, ועי"כ הוסיפו הצדיקים עוד עטרה באמצע הטלית שעטרה זו מרמזת על בחי' הצמצום הב', וכמבואר

מהאריז"ל שעלו האורות מטבור דא"ק ולמטה, ונהיה בחי' סילוק האורות שנהיה מזה בחי' שבירה ופרסה, ומזה נהיה אח"כ עולם האצ"י, והעטרה שבאמצע הטלית שנראית כגארטל מרמזת על בחי' זו של העולם אצילות ועולמות הבי"ע שנהיה ע"י צמצום הנ"ל, וזה רמז שיזכרו שיש דרגה של עולם האצ"י ועולמות הבי"ע, שבדרגה זו צריך לפרוש מכל עניני הבי"ע, ולא יבואו לטעות להשוות עצמם לצדיק.

במקומות שלומדים הצדיקים קבלה יש יותר חשש שילמדו התלמידים בטעות מרבם דברים שלא לפי דרגתם

יג] ואמנם יש מקומות שהצדיקים הלכו בעטרה על הראש ולא באמצע הטלית, וי"ל שבאלו המקומות שהיו החסידים רחוקים ומופרשים מדרגת הצדיק ולא היה חשש שילמדו לעשות כמנהג הצדיק, ולא הוצרכו לעטרה שבאמצע הטלית לרמז הנ"ל, משא"כ במקומות שלימדו הצדיקים לחסידה תורת הקבלה, שלימדו הקבלה לחסידים מביא אליהם אורות גבוהים עד שנהיים בבחי' חבריא עם הצדיק (כמו חבריא דרשב"י) עד שאין ניכר בגלוי כ"כ רוממות של הצדיק מעל חסידיו (שאורות הקבלה בבחי' אורות ההשוואה כמש"כ במקו"א), ע"כ יש יותר חשש שילמדו החסידים מרבם ללכת בדרגת א"ק, כתר, שלא יפרשו מהבי"ע, וישכחו שלפי דרגתם הרי יש להם ליהרר הרבה על כל תנועה שלא ליפול לתאוות עוה"ז וכו', וע"כ הוסיפו עטרה באמצע הטלית להזכיר לחסידיהם שעליהם יש לפרוש מכל עניני הבי"ע, (והיינו שבעטרה באמצע מרמז הצדיק שהוא כולל בהעלם אצלו גם את מדרגת הצמצום, ואף כשאוכל הרי הוא אוכל ואינו אוכל בב"א וכנ"ל, ולא יבואו החסידים ללמוד ממנו לעשות כמותו).

ג' הדרגות דימות החול, דשבת, ודפורים

[יד] [ובמקו"א ביארנו ג' הדרגות שבזה, דעבודת ימי החול, בבחי' בי"ע, בבחי' ביטול היש, ואז צריך פרישות גדולה מכל עניני מותרות עוה"ז, שכל הנאה יתירה מעניני עוה"ז בימות החול מפיל מהדבקות ומעבודה"י, וביום שב"ק עולם לדרגת

האצ"י, בחי' ביטול במציאות, שאמנם כבר אין כ"כ סכנה כמו ימות החול, שהמותר אינו הולך לקלי', אך עדיין צריך זהירות יתירה שיהא כל השבת מונח למעלה, היינו באצ"י, שיהא כל התנהגותו בקדושה גדולה שלא יפיל עצמו מהאצ"י להבי"ע. משא"כ ביום הפורים שבבחי' התנוצצות אור הכתר הרי אי' ממגיד מישרים שסעודת פורים גבוהה מסעודת שב"ק שמשתכרים בה, וא"צ ליהרר בה כמו בסעודת שב"ק, שיש זווג אף בעשיה ומותר בה ההתפשטות, וזה בחי' הצדיק הגבוה הנ"ל שבבחי' כתר].

הא שבחב"ד לא הניחו כלל עטרה

טו] ובחב"ד לא הלכו כלל עם עטרה בטלית, וי"ל בזה שכיון ששם תבעו הרבה לעסוק בענין השגת אורות פנימיים ולא לעסוק ולהסתפק בהתעוררות דאורות מקיפים ע"כ יותר נוהרו לא לעשות עסק מענין העטרה בטלית, שהוא בחי' כבוד לאורות המקיפים, (ואף שלכו"ע יש חשש הנ"ל שלא לעשות עסק גדול מהמקיפים עד שישכח ח"ו נקודה הפנימית כמו שהזהיר החידושי הרי"ם שהס"מ יכול ליקח הנקודה הפנימית ואז נופל הכל לשאול תחתית ח"ו, מ"מ בשאר מקומות החשיבו העסק בהשגת אורות מקיפים, משא"כ בחב"ד כנ"ל), [וכמש"כ במקו"א בהא שהזהירו בחב"ד שלא להסתובב אנה ואנה בשעת התפלה, לעומת מקומות אחרים שהיו רגילים בכך, וביארנו שענין עמידה במקומו מועיל להשגת אור פנימי, והליכה וסיבוב מועיל להשגת אורות מקיפים, וע"כ בחב"ד לא גרסו ענין ההילוך אנה ואנה בשעת התפלה, משא"כ במקומות שעסקו בהשגת אורות מקיפים, השתמשו גם בעצה זו של הליכה ממקום למקום בתפלה לעורר הכוונה לכה"פ בבחי' מקיף, וה"נ בענינינו].

פיסקא ו)

טלית כפולה חייבת בציצית ר) שמעון פוטר ושוים שאם כפלה ותפרה שחייבת
*כ#ה במנחות מא/ו);

ללבישה שהוא פטור, וע"כ פטור מציצית בד'
הפשוטים, ובד' הכפולים פטור שאי"ז כנפותיה
האמיתיים, (שאם יפשט יהא ב' באמצע ולא
בכנפותיה), וע"כ פטורה לגמרי.

מח' הב"י והד"מ איך קי"ל במח' ת"ק ור"ש

ג) ונחלקו עוד הראשונים איך קי"ל במח' זו,
וכמשי"כ שם הב"י, דהרי"ף והרא"ש העתיקו
ברייתא דידן כמו שהיא ולא פסקו כמאן הלכתא,
וממילא נראה דס"ל דקי"ל כת"ק לגבי ר"ש,
וכ"כ הטור דאביו הרא"ש ס"ל דהלכה כת"ק, וגם
רבינו ירוחם (נתיב יט ח"ג) כתב דטלית כפולה
חייבת בציצית אפילו לא תפרה כת"ק. אך
הרמב"ם (פ"א הי"ז) פסק כר"ש וכמשי"כ שם
דאין כופלים הטלית לשנים ומטילים ציצית על
כנפיה כמו שהיא כפולה, אא"כ תפרה כולה, וכ"פ
בנמוק"י וברוקח דהלכה כר"ש. ונוטה הב"י לצדד
דאולי גם הרי"ף והרא"ש ס"ל דהלכה כר"ש,
וסמכו על מה שהעתיקו בהמשך דבריהם את
המעשה המובא בגמ' (עיי"ש) שמזה משמע דס"ל
כר"ש, ומסיים הב"י שאעפ"י שלפי הכלל הרגיל
דנוקט בספרו כשנחלקו ג' עמודי ההוראה (הרי"ף
הרמב"ם והרא"ש) יכריע כדעת הרוב מהם, והכא
הלא הטור מפרש דהרי"ף והרא"ש ס"ל שחייבת
כת"ק והם רבים מהרמב"ם הפוטר, מ"מ כיון
דדברי הרמב"ם מבוארים להדיא דפוטר כר"ש,
ודברי הרי"ף והרא"ש אפשר לפרש דבריהם דהכי
נמי ס"ל (דלא כהטור) הכי נקטינן (דציצית כפולה
פטורה מציצית כר"ש), דכל מאי דאפשר למעט
במח' עדין טפי, עכ"ד הב"י. והדרכי משה חולק
על הב"י, דמשמעות הרי"ף והרא"ש דסתמו
דבריהם משמע דנקטו הלכה כת"ק, וא"כ הכי
קי"ל דחייבת.

סתירה בדברי הרמ"א

ד) אמנם בשו"ע יוצא דבר פלא דהרמ"א לכאוי
סותר עצמו, דהנה המחבר בשו"ע פסק כר"ש דאין

ביאור המח'

א) ומבאר רש"י (שם בגמ') שטלית כפולה היינו
שהיתה ארוכה כשנים וכפלה, ור"ש פטר מציצית,
שאם תפשט נמצא הציציות באמצעיתה ולא בב'
כנפותיה, ושוים שאם תפרה שחייבת, דכיון
שתפרה תו לא תיפשט, ובב"י (סי' י ס"ו) הביא
מהנמוק"י דהברייתא מיירי בבגד ארוך שא"א
ללבוש אא"כ כופלו, וטעמא דר"ש דפוטר מציצית
משום דהוי ליה כבגד שאינו ראוי ללבישה.

מח' הב"י והד"מ בדעת ר"ש הפוטר האם פוטר לגמרי
אורק מכנפיה הכפולים

ב) ונחלקו הב"י והד"מ (שם) בדעת ר"ש הפוטר,
דהב"י מפרש דאף ר"ש הפוטר אין פוטר לגמרי,
אלא הכוונה שפטור מלהניח ציצית בכנפיה
הכפולים, אבל בד' כנפיה הפשוטים צריך להטיל,
דאטו משום דכפלה איפטרה לה לגמרי מציצית,
[ולדברי הב"י צ"ל דת"ק המחייב בציצית מיירי
בלקח טלית שהיתה בה כבר ציצית בד' כנפיה
הפשוטים, ות"ק מחייב עתה בציצית חדשים,
היינו שמחייב להטיל בד' כנפיה איך שהם
כפולים, דאזלינן בתר השתא שהטלית כפולה,
ור"ש פוטר מלהניח ציצית בד' הכפולים אלא
שתשאר בציצית שהיו לה בד' הפשוטים, דס"ל
דכנפות הבגד אין משתנים בזה שכפלים, וכמו
שמבאר בזה הלבוש שהרי סתמא עשויה להתפשט
ולהתפשט עומדות וכמופשטות דמי, ויש להמתיק
בזה דר"ש לשיטתו (פסחים יג ע"ב) דכל העומד
ליזרק כזרוק דמי], והד"מ טוען על הב"י דלשון
הברייתא ר' שמעון פוטר משמע לגמרי, וא"צ
להניח בה ציצית כלל, [והיינו דהד"מ מפרש
שמיירי בטלית ללא שום ציצית, וא"כ מלשון
פוטר משמע לגמרי], ולכאוי צ"ל הטעם שפטורה
לגמרי שכיון שהבגד ארוך מאוד שא"א ללבוש
אא"כ כופלים אותו, הוי ליה כבגד שאינו ראוי

מניחים בטלית כפולה ציצית על כנפותיה הכפולות, ומגיה הרמ"א ומביא ע"ז את דברי הבי"י שמדייק מתוך לשון זה, ד'אבל צריך להטיל בד' כנפיה הפשוטים' (שהיא שלא כדבריו בד"מ שפטור לר"ש משמע לגמרי). ואח"כ ממשיך הרמ"א (כדבריו בד"מ) דהרי"ף והרא"ש מחייבים טלית כפולה בציצית אף בלא תפירה (דלא כהרמב"ם), ומסיים ע"ז הרמ"א וטוב לעשות לה ציצית אבל לא לברך, והיינו שבזה יוצא ידי ב' הדעות, והקשה ע"ז המג"א (וכן הקשו כל האחרונים) איך יוצא בזה ידי שניהם, כיון שהעתיק לעיל הד"מ את שיטת הבי"י דאף לרמב"ם צריך להטיל ציצית בד' כנפותיה הפשוטים, ולרא"ש הלא צריך להניח בד' כנפותיה הכפולים, וא"כ אן היכי נעביד ונצא ידי שניהם, (דא"א להניח בכל הכנפיים ציצית דהתורה אמרה ד' כנפות ולא יותר, ועובר בבל תוסיף, ועיין בפמ"ג מה שפלפל בדין המטיל ציצית בוי' כנפות לצאת מספק כשעושה תנאי, ואכמ"ל, ובמקו"א הבאנו שנחלקו בזה הפוסקים לענין מזוזה).

תירוץ המג"א על הסתירה הנ"ל

ה) ומתרץ המג"א דהרמ"א לשיטתו בד"מ שחולק על פי הבי"י הנ"ל, וסובר הרמ"א דלהרמב"ם פטורה הטלית מציצית לגמרי, (וכלשון ר"ש פטור לגמרי כנ"ל), וע"כ יכול להטיל בה ציצית בכנפיה הכפולים כהרא"ש ולא יברך ויוצא ידי שניהם, [ומה שהעתיק לעיל הרמ"א את דברי הבי"י (שיטיל בכנפיה הפשוטים) אין הכוונה שמסכים אליהם (וחזר בו ממש"כ בד"מ), אלא כוונתו לפרש את שיטת המחבר, אך הוא עצמו ס"ל שלהרי"ף והרא"ש פטורה לגמרי, וע"כ יכול לעשות העצה להטיל ולא לברך].

חילוק הט"ז בין ב' סוגי טלית כפולה

ו) ובט"ז (סק"ז) חילק בענין זה, שיש ב' סוגי טלית כפולה, דטלית שהיא ראויה להשתמש בה בלא כפל דנמצא שם בגד עליה ע"כ חייב להטיל בה בפשוטים (ובזה מוצדקים דברי הבי"י דהקשה דאטו מחמת שכפלה לא הוי בגד), משא"כ בגד שהוא ארוך מאוד שא"א ללבשו ללא כפל אין שם בגד עליו כלל ופטור לגמרי, [ונמצא לדברי הט"ז

דמח' הבי"י והד"מ תלוי בב' הפירושים שבברייתא האם כרש"י או כהנמוק"י, דלרש"י שפירש דטעמא דר"ש פטור משום דאם תיפשט נמצא הציצית באמצעה ולא בכנפיה, הרי משמע מזה דבפשוטים נותן הציצית כשיטת הבי"י, וזה מיירי בבגד שאפשר ללבשו ללא כפל. (ופירש בזה הפמ"ג דאף דרש"י כתב שארוכה כשנים, היינו פי שנים מטלית רגילה שמכסה רוב גופו, אך עדיין יכול לכסות בה כל גופו עם ראשו ללא כפל), והנמוק"י שפירש טעמא דר"ש משום דהוי בגד ארוך מאוד דא"א ללבשו כלל בלא כפל, דלא הוי בגד כלל, וע"כ פטורה מציצית לגמרי, זהו כשיטת הד"מ].

מסקנת הט"ז להלכה שאף בבגד ארוך יטיל ולא יברך

ז) ומסיק הט"ז (בסק"ח) דמ"מ אף בבגד ארוך מאוד יטיל ציצית על כנפיה הפשוטים ולא יברך, דהא לשיטת הנמוק"י בטעמא דר"ש דפטר בה לגמרי משום דלא בגד הוא, הרי בע"כ שת"ק פליג עליה וס"ל דאף בגד ארוך כ"כ נחשב לבגד, והלא הרמ"א חושש לשיטת הרי"ף והרא"ש דפסקו כת"ק, וע"כ יעשה לה ציצית ולא יברך, וכן פסק המ"ב.

בשיטת הט"ז תתורץ קושית המג"א

ח) ועיין בפמ"ג שכותב שמצא הגהה בשו"ע שלו (וכמדו' לו שהוא הגהה מאביו ז"ל) שבשיטת הט"ז מתורצת קושית המג"א דלעיל (וא"צ לתרץ כהמג"א דהרמ"א סומך על מה שבד"מ חולק על הבי"י וס"ל שלא להטיל בפשוטים), והיינו שמש"כ הרמ"א בתחילת דבריו (בשם הבי"י) להניח בד' כנפות הפשוטים צ"ל דמיירי בבגד שאינו ארוך כ"כ, (ובהא ליכא להרמ"א עצה ללבשה כלל, דכיון דחושש הרמ"א לשיטת ת"ק דבכה"ג צריך להניח הציצית בכנפיה הכפולים ולר"ש בפשוטים, והרי א"א להניח בשניהם בכפולים ובפשוטים משום בל תוסיף ע"כ א"א כלל ללבשה), ומש"כ הרמ"א בסוף דבריו העצה לעשות לה ציצית ולא לברך עליה, מיירי בבגד ארוך מאוד שא"א ללבושו, שבזה לר"ש פטורה לגמרי ולת"ק חייבת בכנפיה הפשוטים, ובזה מהני העצה לעשות לה ציצית ולא לברך עליה. (אמנם תי' זה דחוק דהא

ברמ"א אין משמע שמיירי בתחי' דבריו ובסוף דבריו בבי' מיני בגדים).

ביאור שורש נשמת המחבר והרמ"א בספי' הק'

ט) ונבאר פנימיות הענין עפ"י הכלל שכתבנו בכ"מ שהמחבר והרמ"א הם בבחי' יסוד ומלכות, שהבי"י שמו יוסף בבחי' היסוד, והיה רבם של בני ספרד שהמה נוטים יותר לסודות התורה כמש"כ הרמ"ד ואלי (שסודות התורה מספי' היסוד), והרמ"א רבם של בני אשכנז שנוטים יותר לבחי' הפשט בבחי' ספי' המלכות, ולהדיא נחלקו הבי"י והרמ"א בענין חשיבות הסוד לעומת הפשט, לגבי ענין תפילין בחוה"מ (סי' לא ס"ב) שהמחבר סובר שם שכיון שהזוה"ק אוסר להדיא להניח תפילין בחוה"מ ולא מצינו בש"ס בהדיא להיפך, הרי עלינו לקבל דברי הזוה"ק, והרמ"א שם סובר שכיון שפשטות הש"ס (כפי שהבינו ממנו הראשונים שלמדו הש"ס ללא ידיעת הזוה"ק) משמע שיש להניח תפילין בחוה"מ אין מתחשבים בדברי הזוה"ק המפורשים, והיינו כנ"ל דהבי"י נוטה לבחי' הסוד והרמ"א לבחי' הפשט.

מח' הבי' והד"מ בשי' הרי"ף והרא"ש אי אזלין בתר פשטות דבריהם או בתר עמקות הסברא

י) והדבר ניכר גם בבי' המח' שבין המחבר לרמ"א בסוגיא דידן, אי' שהמחבר מפרש שהרי"ף והרא"ש סוברים כהרמב"ם, לפסוק כר"ש, שאף שפשטות דבריהם נראה שפוסקים כת"ק (כמ"ש הטור) מ"מ סובר המחבר דאזלין בתר עמקות הסברא (שהוא מבחי' הסוד) דלא מפשינן בפלוגתא, ומחמת כן משנים הסוגיא מפשטותה. [וכן ביארנו במקו"א לגבי מה שסותם הבי"י בסי' רסא שנראה שסבר בשיטת הרי"ף והרמב"ם שס"ל כשיטת ר"ת לגבי זמן צאה"כ, אף שאין מפורש זאת להדיא בדבריהם, אלא צ"ל כנ"ל דמחמת הכלל והסברא דלא מפשינן בפלוגתא לומר שיחלקו הרי"ף והרמב"ם על כל הראשונים שס"ל כר"ת, ע"כ מוקמין דבריהם עפ"י עמקות הסברא (שמש"כ בדבריהם שג' רבעי מיל אחר השקיעה הוי לילה הכונה אחר שקיעת ניצוצי אור החמה, ולא אחר שקיעת גלגל החמה, שזמן שקיעת אור החמה היא בזמן שקיעה דר"ת, כשעה

אחר שקיעה דהגאונים, וזה מובן עפ"י עמקות הסברא, שבתורה כתיב 'ויקרא אלקים לאור יום', ע"כ עפ"י סברת התורה מובן שעיקר השקיעה היינו שקיעת האור ולא שקיעת הגלגל, משא"כ המהר"ם אלשקר שפירש דבריהם עפ"י פשטות לא הבין כן בדבריהם, ואכמ"ל]. והרמ"א ס"ל שכיון שפשטות דבריהם דהרי"ף והרא"ש נראה לפסוק כת"ק הכי קיי"ל, ולא אזלין בתר עמקות הסברא דלא מפשינן בפלוגתא הנ"ל.

כן הוא גם בי' המח' בדעת ר"ש

יא) [וכן לגבי מח' הבי' בדעת ר"ש, הרי הרמ"א אזיל בתר פשטות הלשון 'ור"ש פוטר', דמשמע פוטר לגמרי מציצית, והבי"י אזיל בתר עמקות הסברא דאטו מחמת שכפלה נפקא מתורת בגד, וע"כ מפרש הבי"י דר"ש פוטר קאי רק דפטורה מקרנות הכפולים, וחייבת בקרנות הפשוטים, וגם זה עצמו מחמת עמקות הסברא דכיון דעתידה להפשט כפשוטה דמיא, דיכל העומד להנטל כנטול דמי' כנ"ל, ולא אזלי' בתר המציאות כפי שנראית לעינינו עתה שהיא כפולה, אלא כפי ראיית השכל שעתידה היא להפשט.

כפל הטלית מרמז על בחי' צמצום העליון

יב) וביאור פנימיות הענין בסודן של דברים, דהנה ענין כפל הטלית מרמז על בחינת הצמצום העליון שעשה השי"ת, בהתגלות אורו (כידוע מדרושי עולם המלבוש להרי"י סרוג זי"ע לענין קיפול המלבוש, ע"י בדרוש עולם המלבוש שבים החכמה תשסה, ואכמ"ל), שמצמצום זה כביכול נהי' מקום פנוי לבריאת העולמות שבגילוי (מצד הסתכלות התחתון) הם נראים כנפרדים ממנו ית' בבחי' בורא ונברא.

יהוד בשליטה ויהוד במציאות

יג) והנה מבאר הרמח"ל זי"ע (ע"י קלח פתחי חכמה פתח א, ובדעת תבונות בכמ"ק) בביאור ענין מצות אחדות ה', 'שמע ישראל וגו' ה' אחד', שיש בזה בי' חלקים, חלק הפשט בהמצוה היא על האמונה שה' 'אחד בשליטה', וחלק נוסף העמוק שבמצוה הוא על 'אחד במציאות', והיינו דעפ"י הפשט מספיק בכדי לקיים המצוה שמאמין ויודע

להרמ"א די בגילוי בחי' אחד בשליטה' והטלת ציצית בקרנות הכפולים

טז] משא"כ הרמ"א דאזיל בתר פשט הרי פוסק מעיקר הדין כת"ק דחייבת הטלית הכפולה בקרנות הכפולים (לפשט ידידה בשיטת ת"ק), דהנה משמע בחז"ל שמצות היחוד מתגלית ע"י חוטי הציצית, [וכדאי' בחז"ל (מנחות דף מג ע"ב) על פסוק 'וראיתם אותי', ראה מצוה זו – דציצית – ותזכור על ידה מצות קרי"ש התלויה בה, משיכיר בין תכלת ללבן, והיינו דלבי' חוטי הציצית, שבבחי' לבי' נתיבות חכמה, מגלים ומודיעים סודות ורזי היחוד במצות קרי"ש], ולהרמ"א דס"ל כהפשט כנ"ל ודי במצות היחוד לידע שהש"י אחד בשליטה, בבחי' יחוו"ת, יחוד שאחר הצמצום והקיפול, וע"כ להרמ"א בטלית כפולה מניחים חוטי הציצית בקרנות הכפולים, שבבחי' גילוי סוד 'אחד בשליטה' שבמקום הכפל והצמצום כנ"ל.

לרמ"א בדעת ר"ש פטורה לגמרי, היות שבדרך הבינה עולים יותר בנקל להכתר

טו"ב] ובשיטת ר"ש ס"ל להרמ"א שהוא פוטר לגמרי מציצית, וסוד הענין עפ"י מש"כ בכ"מ (בביאור ה' תפילין שבים החכמה תשסז עמ' שנג-ד) שהרמ"א שבבחי' הפשטות ה"ה ג"כ בבחי' ספירת הבינה, [שמלכות ובינה קשורים זל"ז, בבחי' ה' עילאה – בינה, וה' תתאה – מלכות, ובסוד 'מי' (בינה) עם 'זאת' (מלכות) 'עולה', ואכמ"ל]. וביארנו בכ"מ (ע"י ים החכמה תשסח) שיותר קל לעלות אל הכתר בדרך הבינה מדרך החכמה, שפנימיות הבינה עולה לכתר שמעל החכמה (ובסוד ד'ועבד הלוי – בינה – הוא' – עתיקא), וכמ"ש האריז"ל שברדלי"א יש יותר חלקים מבינה מחכמה. וע"כ ס"ל לרמ"א בדעת ר"ש שטלית כפולה פטורה לגמרי מציצית, דר"ש הרי הוא בבחי' מגלה עמקות הענין, וע"כ לר"ש (להרמ"א) טלית כפולה פטורה לגמרי, שבבחי' עצם אלקות שמעל לבי' נתיבות חכמה, וכמ"ש האריז"ל (שעה"כ בענין הציצית דרוש ב) שעצם בגד הטלית הוא בבחי' אור הכתר שאורו נעלם לגמרי וע"כ אין בבגד קדושה, וה"נ לרמ"א אליבא

שהש"י שולט על הבריאה, והיינו שאנו חיים בבריאה שנתגלתה אחר הצמצום, ושם צריך להאמין שהש"י הוא אחד המושל ושולט בכל הבריאה, אך בעמקות חיוב המצוה לעלות באמונה למקום שמעל הצמצום, ששם כאילו אין הבריאה תופשת מקום, וכולא קמיה כלא חשיב, שלפניו ית' אין בחי' צמצום, ולפניו חשכה כאורה, וכל הצמצום משם אלקים שהוא בעצמו מדה ממדותיו ולבושיו ית', כקמצא דלבושיה מיניה וביה, וא"כ ה' 'אחד במציאות' שאפס זולתו, שאין בנמצא זולת אורו ית', שכל הבריאה ממעטה אור לבושו כביכול וזו בחי' שלמעלה מהצמצום והקיפול שהיה בנמצא רק אורו הפשוט כביכול, (ויש בכ"ז אריכות גדולה שאכ"מ).

להב"י בדעת רשב"י מגלים בטלית כפולה בחי' אחד במציאות'

יד] ועפ"ז יש לבאר בענינו פנימיות המח' בין הב"י להרמ"א, דהב"י דאזיל בתר העמקות והסוד, פוסק במח' דידן כר"ש הוא רשב"י אבי חכמת הסוד, ומפרש הב"י שס"ל שיש להטיל ציצית בקרנות הפשוטים ולא בכפולים, והיינו שאף אחר הצמצום לא די לעלות לבחי' יחוד בשליטה, שהוא בחי' הקרנות הכפולים שבהם ניכר החילוק והקיפול, אלא יש להניח הציצית במקום קרנות הפשוטים היינו במקום שמעל הקיפול, שבבחי' מקום שמעל הצמצום להתבונן בבחי' יחוו"ע, שהכל אורו ית', שע"ז תדע ג"כ שהשי"ת הוא מושל ושולט בבחי' 'אחד בשליטה', וכמ"ש בעל התניא בשער היחוד והאמונה, שיחוו"ע כולל בתוכו גם יחוו"ת, (בבחי' התכללות אדנ"י בהוי"ה).

טעם אנשי יריחו שלא אמרו בשכמל"ו

טו] [וז"ס מה שלמדנו עתה בדף היומי (פסחים דף נו ע"ב) שאנשי יריחו לא היו אומרים בשכמל"ו, שהם היו אנשים גבוהים שהאיר בהם אור דלעתיד בבחי' אור דמשיח דמורח ודאין, וע"כ הסתפקו ביחוד דשמע ישראל שהוא יחוו"ע וא"צ להם בשכמל"ו, שהוא יחוו"ת, שיחוו"ע כולל בהעלם גם יחוו"ת וכנ"ל, ואכמ"ל].

דר"ש בטלית הכפולה עולים לשורש העליון
שבבחי הכתר בחי עצם אלקות, ופטורה מציצית
לגמרי, משא"כ לב"י שבבחי החכמה הרי אף ר"ש
אין פוטר לגמרי מלהטיל בו לב' חוטים שבבחי
לב' נתיבות החכמה, אלא יש להניח בה החוטין
בקרנות הפשוטים שמרמז על מצות היחוד
במציאות כנ"ל.

פיסקא ז)

טלית שכולה תכלת חייבת בציצית אובנ"א יש כאן הוספה: בין שצבעה חייבת בציצית (פי' הגרר"ק דר"ל בין שהיתה מעצמה תכלת בעודן חוטיין ובין שצבעה אחר שנעשה טלית);

קרח), שקרח טען על דין זה והקשה למשרע"ה דאם חוט א' של תכלת פוטר הטלית אינו דין שטלית שכולה תכלת היא תפטור עצמה, ועיין בהביאור ארגמן להגרר"ק שליט"א שנתקשה הרבה מה היתה טענתו של קרח דאם הוה קשיא ליה כפשטיה דלישנא על חוטי התכלת מדוע בעינן להו שהו"ל לבגד התכלת עצמה ליפטור עצמו מתכלת, אי"כ מדוע הקשה כן רק על בגד שכולו תכלת והו"ל להקשות כן על כל בגד משאר צבעונים דבעינן בהו חוטים משאר צבעונים, כדילפינן כנ"ל מהכנף – מין כנף, והו"ל להקשות דתפטור הבגד עצמה מחוטיין אלו, ואם על חוטי שאר צבעונים קשיא ליה הלא ע"ז אין שייך להקשות שתפטור היא את עצמה, ועיי"ש מה שמפלפל בזה ונשאר לבסוף בצ"ע.

התי' ע"פ פשטות

ד] [והתי' עפ"י פשטות י"ל דבודאי הקשה קרח על חוט התכלת שחוט זה הוא הפוטר בכל הבגדים, והיינו דבכל סוגי צבעי הבגדים בעינן לחוט תכלת מיוחד לפטור הבגד, ומוכח מזה שיש איזו סגולה מיוחדת בצבע התכלת, וכדפירשו חז"ל שהוא מזכיר את הים והרקיע הדומים לכסא הכבוד, וע"ז הקשה קרח דבגד שכולו תכלת הרי כל הבגד צבוע בצבע זה, ונזכרים כבר ע"י הבגד עצמו מהים והרקיע וכסא הכבוד, ומדוע בעינן לחוט נוסף של תכלת, משא"כ על שאר החוטים הצבעונים שבעינן להטיל בכל בגד (אדומים לאדום וירוקים לירוק) כדילפי מהכנף – מין כנף, כיון שמשנתנים בכל בגד בזה הבין אף קרח, שאין בצבע ענין מיוחד, אלא עיקר המצוה בהנחת צורת החוטיין דייקא, ובזה א"א לבגד לפטור דהבגד אינו בצורת החוטיין (אלא שיש דין צדדי שיהיו החוטיין צבועים בצבע הבגד).

מדוע לא חלק קרח בבגד שכולו לבן

דין הטלית שכולה תכלת שיהיו בה ב' מיני חוטיין

א] הנה אי' בגמ' (מנחות מא ע"ב) דטלית שכולה תכלת צריכה מלבד חוטי התכלת (היינו חוטי צמר הצבועים בתכלת) שיהא בכל כנף שאר חוטים הצבועים בצבע אחר שאינו תכלת ואינו שחור הדומה לתכלת, ופרש"י שם הטעם לדין זה משום דכמו דבשאר בגדים שאינם צבועים תכלת יש בחוטים ב' מיני צבעים, חוט תכלת, ושאר חוטים הצבועים בצבע הבגד כדילפינן מהכנף – מין כנף, (כדאי' בגמ' שם לט ע"א ועוד, וכן ס"ל להלכה להרמב"ם המובא להלן, וכן היא שיטת המחבר בסי' ט' ס"ה) ה"נ בבגד שכולו תכלת בעינן שיהא ב' מיני צבעים בחוטים, חוט תכלת למצוותו, וחוטים דשאר צבעים לשם הדין דהכנף – מין כנף כשאר בגדים דאזלינן בתר רוב בגדים שאינם תכלת, (דאם יעשה כולם תכלת לא יהא ניכר שהם לשם מצות הכנף – מין כנף, אלא יסברו שכולם לשם מצות תכלת).

פסק הרמב"ם ושיטת הרמ"א בזה

ב] וכ"פ הרמב"ם (פ"ב מהל' ציצית ה"ח), וז"ל, טלית שהיא כולה אדומה או ירוקה או משאר צבעונים עושה חוטי לבן שלה כעין צבעה אם ירוקה ירוקין אם אדומה אדומין. היתה כולה תכלת עושה לבן שלה משאר צבעונים חוץ מן השחור מפני שהוא נראה כתכלת. וכורך על הכל חוט אחד תכלת כדרך שעושין בשאר ציציות שאינן צבועין. עכ"ל, [ולדידן דקיי"ל ברמ"א בסי' ט' ס"ה דאף שאר בגדים הצבועים בשאר צבעים שאר חוטים יהיו לבנים, ה"נ בבגד שכולו תכלת הרי מלבד חוט התכלת יהיו כולם לבנים].

הקושיא על מחלוקת קרח בענין זה

ג] והנה ידוע מחז"ל בכ"מ (סנהדרין קי ע"א ובירושלמי פ"י דסנהדרין ה"א, ובמדרש רבה פ"ר

ה) אמנם קציע על תי זה לדידן דס"ל כרמ"א (סי' ט ס"ה הנ"ל) דבכל הבגדים יהיו החוטין לבנים דייקא, א"כ נראה מזה דכמו שיש סגולה בצבע התכלת כך יש סגולה בצבע הלבן (וכמו שפירשו בזה המקובלים דלבן בחי' חסדים וכו'), וא"כ תו הו"ל לקרח להקשות על בגד שכולו לבן, שלא יצטרכו בו חוטי לבן, ותפטור היא את עצמה, שיתעורר סגולת הלבן בבגד עצמו, כמו שהקשה כן על תכלת.

ביאור סוד התכלת

[ו] ויש לפרש עפ"י עומק הענין הא שלא הקשה קרח על חוטי הלבן אלא על חוט התכלת, [היינו מדוע לא הקשה קרח כנ"ל על כל בגד שכולו לבן שלא יצטרכו בו חוטי לבן, שהבגד יפטור עצמו מחוטי הלבן].

דהנה סוד התכלת הוא כידוע סוד המלכות וכדאי בזוה"ק (פר' שלח קעה ע"ב ופר' פנחס רכו ע"ב, ובתקו"ז כא ע"ב) ובאריז"ל (שעה"כ ענין הציצית דרוש ד), וכמבואר מרביז"ל (לקו"מ קמא סי' יח) שתכלת מלשון תכלית, וע"כ התכלת כנגד ספי המלכות היות שגילוי מלכותו ית' הוא התכלית שעבורו ברא הש"י את העולם, וכדאי באבות (פ"ו מ"ד) כל מה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו, לגלות מלכותו ית' בעולם, וכן אי' בזוה"ק (רע"מ פר' פנחס דף רנב) שהמלכות שהיא ספי העשירית מהי' ספירות הרי היא תכלית וסוף הספ"י, עוד אי' (יערות דבש ח"א דרוש יב בשם הזוה"ק, ובלקו"מ קמא סי' מט) שתכלת היא לשון כליון, וזה רמז על בחי' דיני המלכות (דינא דמלכותא) שמכלה את כל הקלי', דאכלא כולא ושציא כולא.

בי' בפנימיות בטענות קרח

[ז] והנה אי' שכל בגד שבעולם הוא ג"כ מבחי' ספי המלכות, וכדאי בגמ' (ב"ק צא ע"ב) דר' יוחנן קרי למאני מכבודתא, שהלבושים מכבדים האדם, וכל ענין הכבוד שייך לספי המלכות, בבחי' כבוד מלכות, וכ"ש בגד שכולו תכלת הרי ודאי יש בו כבוד מלכות, וכדאי' במדרש (מדרש הגדול במדבר ד, ה) שהמלכים היו הולכים עם בגד

תכלת [וזה אי' מהביאורים להא שפסקה התכלת מישראל מחמת גזירת המלכות בזמן חז"ל שגזרה שאין לאדם ללבוש תכלת חוץ ממלך הגוים כמש"כ הרמב"ן (עה"ת פר' תצוה כח, ב), שעד זמנו נהגה עדיין גזירה זו, 'והתכלת גם היום לא ירים איש את ידו ללבוש חוץ ממלך גוים', עכ"ל"ק], וע"כ טען קרח מדוע בעיני עדיין לחוט תכלת, הלא הבגד כולו אומר כבוד, אך על בגד שכולו לבן לא הקשה קרח מידי, דענין שאר החוטין הם כנגד בחי' מוחין דחיה (לבי' חוטין כנגד לבי' נתיבות חכמה – חיה), ובחי' זו אינה ניכרת בבגד שכולו לבן וע"כ בזה לא שייך הטענה שתפטור היא את עצמה.

ראשית הבריאה בחי' מלכות

[ח] ויש לבאר ביתר עמקות טעותו של קרח, והישוב על טענתו, וכן יש לבאר מה הקשר בין טענתו המופיעה בתורה"ק, 'כי כל העדה כולם קדושים וכו' ומדוע תתנשאו וכו', לבין טענתו על חוט התכלת בבגד שכולו תכלת, ובהקדם ביאור הפסוק 'בראשית ברא אלקים', שעפ"י קבלה ביארו בזה שפה נרמז בתורה"ק שתחי' הבריאה היא בהצמצום הראשון שעשה הש"י שעל ידו נהיה החלל הפנוי כביכול הנותן מקום לבריאת העולמות כידוע, וזהו 'בראשית ברא אלקים', היינו שבתחי' נברא מדת הצמצום שבבחי' מדת הדין שבשם אלקים, וביתר פנימיות ביארו בזה ד'בראשית ברא אלקים' קאי על הגילוי הראשון שגילה הש"י שנתגלה במידת המלכות דא"ס, בבחי' אוא"ס, שנקראת המלכות בשם אלקים, [ובספר הפליאה (לרבי אביגדור קרא ז"ע) באריכות משמע דמלכות דא"ס (הנקראת אלקים), אינה יכולה להתגלות לתחתונים אלא לתחתונים מתגלה ממנה מדת החכמה הנקראת ראשית חכמה, כולם בחכמה עשית, וזהו בראשית ברא אלקים, שממדת המלכות דא"ס העליונה שהיא מדת אלקים שהיא התחתונה כביכול בערך העליון נשתלשל ראשית הגילוי לתחתונים במדת החכמה הנקראת בראשית, ואכמ"ל]. וחזינן מכ"ז שישנה לבחי' מלכות גבוהה מאוד בשורש שהיא מעל הכל.

חילוף מחכמה דבינה לבינה דחכמה שהיא סוד התכלת

ט] והנה מבואר מהאריז"ל שענין התכלת נהיה מבחי' החילוף שישנו מחכמה דבינה שמתחלפת לבינה דחכמה (ואכמ"ל), והחילוף הזה הוא סוד התכלת, שהתכלת היא בסוד המלכות, ואבא (דהיינו חכמה דבינה הנ"ל יסד ברתא (מלכות-תכלת), וע"ז טען קרח שבגד שכולו תכלת הרי כל הבגד הוא בסוד המלכות הנ"ל, ואמאי צריך עוד לחוט התכלת, ושורש טעותו הוא שסבר שענין חוט התכלת הוא בחי' המלכות איך שהיא למטה המשתלשלת ויורדת מהחכמה (בבחי' אבא יסד ברתא) וע"ז תמה שבגד תכלת הרי כל הבגד הוא בבחי' מלכות התחתונה, וא"צ כבר לחוט התכלת, אך האמת שמעלת חוט התכלת אינו בבחי' מלכות התחתונה אלא שהחכמה דבינה שממנה נהיה חוט התכלת (כדברי האריז"ל הנ"ל) ה"ה בפנימיות גבוהה מאוד, שמרמזת על בחי' פנימיות החכמה שהיא עולה לפנימיות עתיק, שהיא היא בחי' העולה עד מלכות דא"ס הגבוהה מלמעלה. ולבחי' מלכות עליונה זו מרמז ומזכיר החוט של תכלת, שזה אינו כלל כבגד.

בראשית – ראש-בית – צדיק, או בשביל ישראל שנקראו ראשית

י] וביתר ביאור הרי אי' בתקו"ז (תיקון ג ד"ח ע"א) על תיבת 'בראשית' שמרמז על הצדיק שבבחי' ראש הבית, בראשית אותיות ראש בית, דכל העולם לא נברא אלא לצוות לזה (כגמ' שבת דף ל ע"ב), וכן מרמז בראשית על בחי' עם ישראל, שבשבילם נברא העולם, בראשית – בשביל ישראל שנקראו ראשית, וצריך לידע לפ"ז מי העיקר הצדיק או כללי"י.

והנה אי' בחז"ל (ברכות דף לב ע"א) שאמר הקב"ה למשרע"ה אחר חטא העגל 'לך רדי מגדולתך, כלום לא נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל, ומשמע מזה שהעיקר הם בני"י, וכל ענין הצדיק הוא שיוכל להשפיע להם, בחי' אבא (בחי' הצדיק שזכה לאור החכמה) יסד ברתא (משפיע לבני"י הנ"ל), וע"ז טען קרח 'כי כל עדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה', היינו דכמו שמצינו במצות ציצית (לסברת קרח)

שעיקר חשיבות התכלת היא בחי' המלכות שיוצאת מאבא, אי"כ הי"נ עיקר החשיבות של הצדיק (שמרכבה לבחי' אבא) הוא רק מה שהוא המשפיע לבני"י (מרכבה למלכות), וא"כ מה יש לו לצדיק להתנשא על קהל ה' כאילו הוא חשוב מהם, אדרבא הרי הם חשובים ממנו שכל מעלתו רק מחמתם, כלום לא נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל, ואדרבא משרע"ה שבסוד אור החכמה צריך לכבד את עם ישראל שהם בסוד המלכות כנ"ל.

אך האמת בזה שהתכלית היא שכלל ישראל יתבטלו לצדיק, עד שיעלו לדרגת הצדיק, 'כמוני ממש', ואז הם התכלית, אך כ"ז שהצדיק למעלה ובני"י למטה במקום הפירוד, הרי כל העולם לא כדאי אלא לצוות לזה, (אלא שאמר הש"י למשרע"ה שכלום נתתי לך גדולה אלא בשביל שתתקן בזה את כלל ישראל ותעלה אותם למדרגתך, שזהו התכלית כנ"ל).

שורש טעות המזרחי

י] וזו היתה הטעות של הרבה קלי' נוראות, כמו בדורינו קלי' הימזרחי' שעשתה עיקר החשיבות מענין העם, ומשמעות הגאולה אצלם היא בתקומת העם וכו', ואין מזכירים שכל ענין גאולה הוא ע"י משיח צדקינו, שהוא בחי' מעלת צדיק האמת הגדול במעלה כמשרע"ה, שהעם צריך להתבטל אליו ולקבל ממנו ורק ע"ז יתעורר אור הגאולה ע"י משיח צדקינו, אלא עוסקים הימזרחי' רק בענין תקומת העם, וכאילו גאולה היא בכח תקומת העם ולא ע"י משיח ח"ו, שזהו כפירה נוראה (ואף שאין סוברים כן ממש להדיא מ"מ בפועל עיקר הכבוד נותנים הם לבחי' העם ולא לבחי' הצדיקים ובבחי' קלי' קרח הנ"ל 'כי כל העדה כולם קדושים וכו').

נתאוה הקב"ה לעשות לו דירה בתחתונים – ביאורו האמיתי

יא] ושורש טעות וקלי' זו היא מטעות בהבנת הענין ד'נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים' (מדרש תנחומא, פ"ו נשא, טז), שמשמע מזה שעיקר החשיבות הוא אל

שהיאני' והיש של הבריאה צריך להיות כלי לגלות את ה'איך' והביטול לאלקות.

הטעות בדור ירבעם בן נבט וקלי' יש"ו – דור המשכילים – ודורנו במכשירים הטמאים רח"ל

יג] וזו היתה ג"כ שורש טעות דירבעם בן נבט, שעשה עגלי זהב והטעה את ישראל, וכמו שמבאר הלשם שהטעה אותם שהתכלית לגלות אלקות בתחתונים, היינו בנפרדים ח"ו, ולכן גישם אלקות כאילו זה התכלית ח"ו, וכן הוא שורש טעות המשכילים ימשי"ו שעסקו להחשיב לימודי חול וחכמות חיצוניות, כאילו יש בזה חשיבות להוריד אלקות אף לתחתונים, לבחי' לימודי חול, וכן נסיון האחרון שבדורינו שהוא נסיון המכשירים הטמאים הארורים המשחיתים מנפש ועד בשר, ומאבדים את האדם מכל העולמות, מעוה"ז ומהעוה"ב, ומאבדים רח"ל הנצחיות שלהם ה"י, הרי טענת הנמשכים אחרי צחנה מזוהמת ושפלה זו שהלא יש בהם שיעורי תורה וריבוי דברים שיכולים לסייע כביכול לעבודת ה"י, אף שבמכשירים אלו ישנם כל הטומאות שבעולם, שער הנו"ן דשערי טומאה ומתחתיו, הרי עונים עי"ז הסכלים התועים ומתעים, חוטאים ומחטיאים, שאדרבא בזה מתקנים אף את התחתונים ביותר, תחתון שאין למטה הימנו, שמשתמשים בשיעורי תורה וקדושה במקום ובכלי השפל שלא היה כדוגמתו לרוע ולהשחתה מימות עולם, וכאילו מקיימים בזה תכלית הבריאה של נתאווה הקב"ה וגו', אך כנ"ל שזו קליפה וצרעת נושנת, קלי' קרח וקלי' ירבעם וקלי' המזרחי וההשכלה ימשי"ו, שגררו כבר קלי' נוראות אלו רבבות נשמות לדראון ואיבוד עולם, ועדיין לא אמרה די, שממשיכה קלי' נוראה זו לטעון שכאילו התכלית להוריד אלקות במקום הפירוד, ונופלים עי"ז בסוף לכל הקלי' שבעולם, ובבחי' טומאת ערב רב, שהם גרועים משאר קלי' הטמאות, היות שמעורב בהם קצת טוב קשה לבררם ולתקנם.

דרך הקדושה להכניע הרע והטומאה אל הטוב

יד] אך דרך הקדושה היא להיפך, להכניע כל הרע וכל הטומאה, ומקיימים סור מרע ללחום עם

התחתונים, אך זו טעות חמורה בהבנת הענין, שכוונת מאמר זה הוא כמו שמבאר התניא קדישא (פלי"ו), שהתכלית שהתחתונים יחזרו ויתעלו ויתבטלו ביחוד ה' ובאלקות, ולא שתד אלקותו ית' להתגלות ח"ו במקום הפירוד, וכאילו שפירוד הוא ח"ו התכלית, אלא התכלית כמו שמבאר הרש"ש שבי"ע יתעלה ויחזור להכלל באצי', ולא שאצי' תרד ח"ו לבי"ע כמו שהיא בבחי' פירוד, והיינו שבאת גם משרע"ה אמר (במדבר יא, כט) 'מי יתן כל עם ה' נביאים וגו', שדומה קצת לכאורה לדברי קרח 'כי כל העדה כולם קדושים וגו', אך באמת קרח אמר כן על עם בני"י כשהם עדיין בבחי' פירוד שבכ"ז הרי הם כולם קדושים ובתוכם ה', וכאילו שנתגלה ה' גם במקום הפירוד, המלכות איך שלמטה, אך תפילת משרע"ה 'מי יתן כל עם ה' נביאים וגו', שכולם יתעלו מבחי' הפירוד לבחי' היחוד כמשרע"ה עד שכולם יוכלו להיות נביאים כמותו, וזו הכוונה דירה בתחתונים שהתכלית שהחיצוניות תתוקן ותהא בטלה לאור היחוד הקדוש האלוקי, עד שיתגלה אף שם היחוד.

טענת קרח – די בגילוי המלכות כפי שהיא למטה במקום הפירוד

יב] והנה קרח לשיטתו הנ"ל סבר שא"צ חוט תכלת, אלא מספיק דהבגד כולו תכלת, שהבגד הוא בבחי' המלכות איך שהיא למטה, בבחי' הבי"ע, ומספיק שהוא מגלה המלכות, והיינו שהתכלית לשיטתו שתתגלה מלכותו ית' במקום הפירוד, במקום בי"ע, וא"כ מספיק הבגד שכולו תכלת, שבבחי' גילוי המלכות במקום הפירוד, אך האמת שהתכלית היא חוט התכלת שהבגד צריך להתעלות לחוטי"ן, שחוטי התכלת בסוד חכמה דבינה כנ"ל, והיינו שהבגד שבסוד המלכות דבי"ע צריך לעלות לסוד הביטול והחכמה, שבבחי' העליה דהבי"ע לאצי', ואז יתקיים התכלית של 'מי יתן כל עם ה' נביאים' הנ"ל, (חוטי הציצית מלשון הצצה וראיה אלקית שבבחי' נבואה), שהתכלית היא שכלל ישראל יתבטלו אל הצדיק ולאלקות ולא שאלקות ח"ו תתגשם. והיינו

הקלי' להרחיקם בתכלית, ורק בכלי כזה שאין בו שום אחיזה של הרע בו אפשר לקיים ועשה טוב, לגלות בו ועל ידו אלקות לעשותו דירה לו ית' בתחתונים, ומי שנופל עתה לשורש קלי' המזרחי הנ"ל מיד קונה לעצמו מכשיר טמא, כנ"ל שבשורש הו' ב' הקלי' שוים זל"ז.

לכאן' לשיטת הרה"ק מסאטמער זי"ע - אין לגור במקום שפרוץ במכשירים טמאים

טו] ויש מקום לומר שלשיטת הרה"ק בעל ויואל משה מסאטמער זי"ע הרי יש איסור כיום לגור בחו"ל במקום שבני הקהילה פרוצים ומשתמשים במכשירים אסורים וטמאים כנגד הוראות ותקנת כל גדולי הדור, שהלא יש לגור דוקא במקום שמור כמו בהרבה מקומות באר"י שאין דריסת רגל למכשירים הטמאים, והיינו, שכמו שסבר

הסאטמער רב זי"ע שאסור לגור במקום שבני הקהילה נגועים בנגע טומאת הציונות, שיש חשש שיגרר אחריהם ח"ו, כך נראה לכאן' לשיטתו שיש איסור לגור במקום שיש חשש שיגרר אחר שכניו וכדו' לקבל השפעה להקל באיסור הכי חמור דמכשירים הטמאים (שהיא קלי' שלא היתה כדוגמתה מששת ימי בראשית, בבחי' כתר דקלי', שכוללת את כל הקלי' הטמאות שהיו מעולם ועד עולם בבת אחת, והיא יותר גרועה מקלי' הציונות, ובאמת בשורש היא אותה קלי' עצמה כנ"ל הנהיית גרועה יותר ויותר מדור לדור ה"י).

והש"י יגדור פרצות עמו בניי ויציל נפשותינו מכל מיני קלי' וטומאות ומשעות הרעות וכו', ונזכה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו בב"א.

פיסקא ח)

כר שעשאו סדין וסדין שעשאו טלית הרי אלו חייבין ;

באתכסיא", עיי"ש שהוא עפ"י המבואר בכתבים דלאה נקראת עלמא דאתכסיא, ורחל נקראת עלמא דאתגליא וכו', ועי"ע שם (ענף א אות יג) שהבאנו מדברי הרה"ק מוה"ר הראב"י בביאור הליקוטים (סוף מאמר קנה) וז"ל, ולאשר גם הצדיק בעצמו מוכרח לחפש ולמצוא בכל עת חלקי רוחו ונשמתו [כמבואר גם זה מדבריו ודברי מהרנ"ת ז"ל שמבאר בהם], הוכרח גם אדמו"ר ז"ל בעצמו למסור את נפשו לנסוע ולבוא ולקבוע שם (באר"י) מקומו לנצח, וכל אשר יצא משם לא היתה זולת על דעת לחזור ולבא לשם עם כל נפשות ישראל המוכרחים לכל זה, ולא להשתקע בחוץ לארץ בתמידות, כמבואר בדבריו הקדושים (ליקוטי הלכות, הלכות נטילת ידים לסעודה הלכה ד' אות ו' ובהלכות דברים הנוהגים בסעודה הלכה ד' אות ו') ובחיי מוהר"ן בסיפור נסיעתו לנאוריתש, שלפי שעה לבד הוא רועה בברסלב ושאר מקומות, אבל מקומו האמיתי והנצחי הוא בארצו ועירו לבד וכו' וכו'. וכן נשמע מפי מוהרנ"ת ז"ל, שגם כל פטירתו לא היתה זולת בסיבת הדחיה מפני השעה וכו' וכו'. קדשי' קדשים' תהיה' סופי תיבת מ'שיה', כי נשמת משה משיח נמצא בארץ ישראל ובחוץ לארץ, ועיקר מקומו, במקום הקודש, ובארץ ישראל אותיות ריב"י, ובחוץ לארץ ריב"ב, אבל העיקר, הוא לבא מאותיות ריב לאותיות רבי. עכ"ל.

הסתלקות נשמת הצדיק אל בית ה' אלקיך'

ד] ועיין עוד בביאוה"ל הנ"ל שבפטירת רביז"ל בלילה האחרון הרי חשב מוהרנ"ת כל הלילה מענין הכתוב 'ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך' וכו', ואח"כ עלה בדעתו שמבואר בכתבי האריז"ל שפסוק זה מרמז על הסתלקות ועליית הנשמות הגדולות תיכף אל בית ה' אלקיך, וממשיך עי"ז הראב"י, "ומי כמוהו עולה לשמים בעליה נפלאה כזאת, ויורד בכח הזה לתכלית הירידה שבקבורתו מול בית פעור ועי"ז שבחו"ל כנ"ל, עד שיוציא ויעלה גם לכל נפשות ישראל

ביאור המימרא ע"פ פשט

א] עיין בביאור ארגמן להגר"ק כמה ביאורים במימרא זו, והיותר מתקבל עפ"י פשט הוא מה שמבאר שם עפ"י דעת המרדכי (סי' תתקמא) דכרים וסדינים פטורים מציצית היות שאינם דרך לבישה והעלאה, אלא דרך הצעה תחתיו, וכדילפינן מספרי (סו"פ שלח) עה"פ אשר תכסה בה, שרק בדרך כיסוי והעלאה חייב בציצית, ועפ"ז יש לפרש דברי המימרא הכא שכר שתחתיו עשאו לסדין שמתעטף בה, או שעשה מסדין שמציע תחתיו לטלית שמתעטף בה, ועי"ז קמ"ל שחייבת בציצית, דאזלינן בתר מה שמשמש בה עתה [וקצת צ"ב שמשמש התנא בתיבת סדין להכא ולהכא, היינו ברישא הכונה בתיבת 'סדין' למה שעליו, ותיכף בתיבה הבאה הכונה 'וסדין' לסדין שמציע תחתיו].

שלמות אור המקיף כשהפנים כולל האח'

ב] והביאור הפנימי בזה הוא עפ"י דאי מהאריז"ל (עי"ח שער יט פ"ו) שציצית הוא כנגד בחי' ג"ר דיניקה, שג"ר דיניקה הוא בחי' אור מקיף (דכל ג"ר הוא בחי' גבוהה של אורות מקיפים), ועי"ז קמ"ל שאם הטלית מכסה האדם מעליו הרי זה בבחי' שלימות אור המקיף, שמכסה גם את הפנים ואת האחוריים, שמה שנמצא מעל האדם בבחי' פנים נחשב כאילו מכסה את כולו, ועי"כ חייבת בציצית, משא"כ הכר והסדין שמתחת האדם שמכסים את האדם רק בבחי' אחוריים אי"ז שלימות האור מקיף, דאחי' אינו כולל פנים, ועי"כ פטורה מן הציצית.

התגלות הצדיק באר"י באתכסיא ובהו"ל באתגליא

ג] ויש למצוא רמז פנימי בעבודה"י בענין זה לגבי מה שהארכנו בקונטרס 'מאמר והאמת והשלום אהבו' (ענף א אות כא וענף ד אות יד ועו"מ) עפ"י דברי הרה"ק מוה"ר ר"י קארדונער זצ"ל (במכתביו סי' ב') "ששם (באומן) ההתגלות של רביה"ק ביותר, כי שם באתגליא, וכאן (באר"י)

להביאם לארצו ומקומו הנחמד והנחשק הני"ל.
וכן אי גם מהרה"ק הר"י קארדונער במכתב הני"ל
שכתב "ויש בזה סתרי נסתרות איך שנשמת
הצדיק באה תיכף אחר הסתלקותו לאר"י",
והביא ע"ז מקורות ממדרשי חז"ל ומדברי רביז"ל
בכ"מ ומסיים שיש לו בזה "עוד ועוד דיבורים
בע"פ ובכתב", ועפ"י שני עדים נאמנים הני"ל יקום
דבר שהיה להם דבר זה בקבלה בע"פ מדור דור,
(ששניהם – הראב"נ והר"י קארדונער היו
תלמידים מובהקים לתלמידי מוהרנ"ת, הראב"נ
תלמיד לאביו הרה"ק הר"י טולשינער תלמיד
המובהק דמוהרנ"ת, והר"י קארדונער תלמיד
להרה"ק ר' משה ברסלבר תלמיד מוהרנ"ת),
[ועיי"ש מקורות נוספים מתלמידים נוספים].

**הגאולה תלויה בהתכללות ב' הקיבוצים – שבח"ל
ובאר"י – באהבה ואהדות**

ה) והיוצא בתמצית מכ"ז (עיי"ש בקוני ענף ד'
שהארכנו בעוד מקורות וביאורים) שמקום
השראת נשמת הצדיק מצד בחי' אחי' היא בחו"ל
מול בית פעור, וכרצון רביז"ל ליטמן באומן
בשביל להכניע עי"ז טומאת הפעור היא שורש
מדת הנחש של טומאת ההשכלה שהתחילה שם
כמובא בארוכה (שש"ק איתקפז-איתקצה, ובחיי
מוהר"ן אות רח-רט), אך עיקר מקום השראת
נשמת הצדיק מצד בחי' פנים היא באר"י (וכלשון
הרה"ק הראב"נ הני"ל 'ועיקר מקומו במקום
הקודש, ובארץ ישראל אותיות רבי', ובחו"ל
רי"ב, אבל העיקר הוא לבא מאותיות 'ריבי'
לאותיות 'רבי'), וכמש"כ בקונטרס הני"ל בארוכה
דבעינן לתרוייהו, בסוד הבינה (בחי' חו"ל)
והחכמה (בחי' אר"י), וכמ"ש שם (ענף ד' אות טו)
דהגאולה תליא בבי' בחינות בינה וחכמה
ומשלימים זה את זה, ודא בלא דא לא קיימא,
(עיי"ש המקורות לזה בדברי האריז"ל והרש"ש),
היינו דבחי' המלחמה עם הקלי' וגירוש החיצונים
היא בחי' הבינה המתאחדת עם החכמה, "כנודע
כי בחינת בינה דוחה את החיצונים בסוד התכלת,
אלא שאין כח בזה רק על ידי היות יחד עם
החכמה" (ע"ח שער ל"ח פרק ז'), [ועיי"ש
בקונטרס באות יז במעלת הבינה על החכמה
ובמעלת החכמה על הבינה, "והכלל והעיקר הוא

שלשניהם דייקא אנו צריכים, הן אל הקיבוץ
שבאר"י והן אל הקיבוץ שבאומן, דשניהם
משלימים זה את זה, ולא יוכלו אלו להשלים אחד
את חברו בלתי שיהיה אהבה ואחדות באופן
דתרוייהו קטירי בחד קטירי, ועל דרך המבואר
בדברי מוהרנ"ת בספר ליקוטי הלכות (הל' סעודה
הלכה ד' אות י"ג) בענין ההדס והלולב דזה בחינת
חוץ לארץ וזה בחינת ארץ ישראל ואלו השנים
בהכרח שיהיו אגודים זה עם זה באגודה אחת
ושניהם מכבדים ומייקרים ומחזקים אחד את
חברו".

**התגלות הצדיק באר"י – עומק רוב, מוסיפה בו כח
לירידה ביתר שאת לעומק תחת**

ו) והנה עי"ז מרומז במשנתנו שאף שכני"ל בעינן
לבי' הבחי' הני"ל דפנים ואחי', הרי צריך לידע
שבכלל מאתיים מנה, היינו שבחי' פנים כוללת
גי'כ בתוכה לבחי' אחי', היינו כדברי הראב"נ הני"ל
שהצדיק עולה למקומו בבית ה' אלקיך ומשם יש
בכוחו תמיד לחזור ולרדת מול בית פעור למקום
האחי' להכניע שם הקלי' והעי"ז, וכמבואר בביאור
הגרי"א לתיקונים חדשים (ח ע"ב) על ביאור שם
דיאב"ג ית"ץ', שאבג"י הוא ר"ת ויקבור איותו
ביג"י, דקאי על קבורת נשמת משרעי"ה מול בית
פעור, ית"ץ הוא ר"ת יגלה תורה צוה, תורה
ציפונה בצד"י דאיהו י', דזה קאי על תורה צפונה
של הצדיק, שהיא בחי' תורת הצדיק שמצד
הפנים, שמשם יורד שוב לקריע שט"ן, היינו
שיורד מבחי' פנים לבחי' אחי' לקרוע שם השטן,
והיינו שאף עתה כשמתגלה שעיקר מקום השראת
הצדיק באר"י במקום כבודו ביצלמה דהגון ליה' –
בהר הקודש הר ציון – 'עומק רוס' [עיי"ש
בקונטרס ע"ד אות יד עפ"י דברי המקובלים
שבאלו שני השנים תשעב-תשעג הוא זמן יחוד
דלאה ורחל, באופן שיוצאת לאה מן ההעלם אל
הגילוי, והמכוון בזה דענין השראת הצדיק באר"י
שהוא סוד עלמא דאתכסיא יוצא מן ההעלם אל
הגילוי, ומתפרסם לעיני כל, עיי"ש] מ"מ לא
מאבד הצדיק בזה ח"ו הכח של האחי', לרדת
לבחי' 'עומק תחת', שהוא הכח של הכנעת בית
פעור, וכני"ל שהפנים כולל אחי', שאף שעלה
ונתגלה הצדיק באר"י הרי אדרבא מכח עליה זו

יכול לרדת להכניע נ' שערי טומאה ביתר עומק, וכלשון הראב"י הנ"ל יומי כמוהו עולה לשמים בעליה נפלאה כזאת, ויורד בכח הזה לתכלית הירידה שבקבורתו מול בית פעור וע"ז שבח"ל כנ"ל.

טלית המכסה מעל האדם כוללת גם בחי' האה', והמכסה מתחתיו אינה כוללת בחי' פנים

[ז] וזהו רמז פנימי בדין הטלית שמכסה את האדם מעליו שחייבת הציצית, שאף שמכסה את האדם רק בבחי' פנים מ"מ הפנים כולל האחי', והוי כאילו מקיפה אותו הבגד בכל צדדיו, משא"כ בגד שמכסה רק מתחתיו, שהוא בחי' אחי', הרי אף שכוחו גדול להכניע הקלי' מ"מ פטור מציצית, שאין מתגלה בבחי' אחי' כח החיה והיחידה, וכנ"ל שהתגלות הצדיק שבח"ל היא בבחי' בינה, ואינה בבחי' החיה (חכמה) והיחידה (כתר), כידוע מדברי האריז"ל (שעה"כ שער הציצית דרוש ז) שחוטי הציצית בבחי' ל"ב נתיבות חכמה (אורות דחיה), ובגד הטלית בבחי' אריך (אורות דיחידה), ואורות עליונים דחיה ויחידה (חכמה וכתר) מתגלים רק בבחי' פנים, ולא בבחי' אחי' (שאחי' בבחי' הבינה בלבד כנ"ל).

ע"י מעשה הנורא דהלחם וכו' קיבל רביז"ל הכח של תיקוה"כ – לעסוק בתיקון נשמות כל ישראל

[ח] וזהו מה שנרמז גם בדברי רביז"ל הנעלמים (המובאים בהקדמת ים החכמה תשעב עמ' מט, בשם כמה כת"י, ונדפסו בסוף ספר פעולת הצדיק עמ' תשל"א מכת"י הרה"ח ר' אלטר טעפליקער זצ"ל הי"ד חתן הרה"ק הר"נ טולטשינער זי"ע) אחר שסיפר המעשה הנורא שהלחם – שבו מספר על שזכה לקבל כללות כל התורה מחדש, [כמובא שם שאחר שאכל כל הלחם עם הפירורין פתח פיו ויצאו אותן האותיות מסודרות בצרופין אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך וכו', לא יהיה לך אלהים אחרים וכו', עד גמר כל העשרת הדברות, וראה בזה כל התורה כולה, וכל דור ודור ודורשיו, דור ודור מנהיגיו, וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש], ואחר גמר המעשה אמר בקדשו דיבורים סתומים ונעלמים י"ש אחד שהוא שנים ושנים שהם אחד, כשהוא שם הוא כאן גם כן (בנוסח אחר, כשהוא

בכאן הוא שם גם כן), ודעת לבון ניקל שכיון שמעשה הנורא דהלחם ציוה רביז"ל לספר בצנעא מדור לדור, עם אלו הדבורים הסתומים שאחריו, ואמר להדיא שהמעשה יהא נצרך לדורות הבאים ויתראו אחר זמן מה שיהיה מזה המעשה, והיינו שהיה בדעתו ורצונו ז"ל שסוכ"ס כשיגיע הזמן הרי יתנוצץ בדורות הבאים איזהו הבנה והשגה באלו הדיבורים הסתומים, באופן שיהיו תועלת למעשה עבורינו, ויש לפרש בזה בדו"ר על דרך האפשר שבוה שגילה לנו שזכה לקבל כל התורה שהיא שורש כללות כל נשמות ישראל, הרי מובן מזה שקיבל ע"ז הכח לעסוק בתיקוני כל נשמות ישראל, שז"ס תיקוה"כ – תיקון נשמות בני"י.

סוד תיקוה"כ בחו"ל ובאר"י – י"ש אחד שהוא שנים וכו', שהוא שם הוא כאן ג"כ

[ט] ובענינו נראה שנרמז בזה ג"כ סוד הנ"ל שאף שעולה רביז"ל לאר"י למקום בית המקדש, ומקום ציון דהע"ה (בסוד ציון וירושלים שהם בחי' פנים ואחי' דבחי' פנים עצמה), הרי הוא כאן ג"כ, שמשם (באר"י) עושה ג"כ סוד תיקוה"כ כאן (באומן) ובאופן עמוק יותר, וכנ"ל שכמה שעולה הצדיק יותר למעלה יכול לרדת לתקן יותר למטה, שפנים כולל אחי' כנ"ל, ולפי שעה יורד הצדיק לחו"ל להכניע שם הקלי', ומיד עולה ביתר שאת לעיקר מקומו הנ"ל באר"י, בכדי לרדת לתקן שוב ביתר שאת למטה וכו'. ואנו צריכים לחפש הבת מלך שהיא נשמת הצדיק הדבוקה בשכינה"ק הנמצאת בהר של זהב ומבצר של מרגליות, (סיפוי"מ מעשה א) וכמ"ש בזה במקו"א (עפ"י רמזי הרה"ק הראב"י זי"ע בחכמה ותבונה), שהר של זהב קאי על הר ציון (מקום ציון דהע"ה-דו"ד בגימ' זה"ב), וביהמ"ק הוא המבצר של מרגליות, ששם שוכנת נשמת רביז"ל, שנתקיים בו תיכף בפטירתו קרא דיתביא בית ה' אלקיך כנ"ל, ואנו צריכים לחפש ולמצוא הבת מלך במקומות הנ"ל, היינו למצוא ההתקשרות לרביז"ל ביתר שאת במקומות הק' הנ"ל, ולומר שם תיקוה"כ שגילה וציוה רביז"ל לומר במקומו שבח"ל, בסוד הנ"ל 'שהוא שם הוא כאן גם כן', וע"ז שנשיג ונמצא את הבת מלך במקומות הק' הנ"ל יוכל לגמור ביתר שאת תיקון כל העולמות, לרדת לשאול

תחתית ומתחתיו, לתקן כל הנשמות הנפולות
להעלותם כולם לתיקונם השלם עד שיתוקן עולם
במלכות שדי"י במהרה בימינו אמן.

פיסקא ט)

כסות הלילה ופרסי המטה הרי אלו פטורין מן הציצית;

שרואים בו הציצית, ולכן סובר שתלוי לפי זמן הלבישה, שהלובש ביום שיכול לראות הציצית חייב בציצית ובלילה שאין רואים הציצית פטורים מציצית, והרא"ש שהוא בא בשורש מארץ אשכנז מפרש חיוב דכסות יום באופן של בינה והתבוננות, שאף שעכשיו הוא לילה ואין נראית הציצית, מ"מ היות שבדרך ההתבוננות מובן שכסות זו היא כסות המיוחדת ליום, הרי בראיית הלב של בינה, נקרא גם בזה שמקיים "וראיתם אותו" אף שלא נראית הציצית בעין.

פסק השו"ע בסדינים המיוחדים לשינת לילה

[ד] ונציין עוד מה דאשכחן שם בשו"ע (ס"ב) דסדינים המיוחדים לשינת הלילה פטורים מציצית, אף שישן בהם גם ביום, והמ"ב שם (סק"ח) מביא ב' טעמים לזה א) כשיטת הרא"ש שכסות לילה פטור מציצית אף ביום. ב) סברת המרדכי דלא חייבה התורה בציצית רק דרך מלבוש או דרך עיטוף ולא דרך העלאה בעלמא.

צ"ע בדברי המחבר

ה) ולכאוי צ"ע על המחבר, שבס"א מביא מח' הרמב"ם והרא"ש ולא הכריע ביניהם, ובס"ב סתם לפטור בסדינים, ובפשטות מתאים דין זה עם שיטת הרא"ש, ולשיטת הרמב"ם בעינינו בזה לסברא חדשה דהמרדכי הנ"ל, ולכאוי מנ"ל שהרמב"ם סובר כסברת המרדכי, וא"כ הו"ל לכתוב ההלכה בשם י"א ולא בסתם.

יישוב הקו"ע פנימיות

[ו] וי"ל ע"פ פנימיות, שהנה הרמב"ם והמרדכי מקושרים בשורשם, שבין משה רבינו (שכשמו קרוי הרמב"ם) ובין מרדכי היהודי (שכשמו קרוי המרדכי) הם ב"יסוד אבא" (חכמה), וכדאי זאת מהאריז"ל (פע"ח דף קיב ע"ג), ובעינינו הרי מובן שטעמו של המרדכי הוא טעם הקשור לספי החכמה, דדרך הלימוד של ספי החכמה היא בדקי דקות ובעמקות גדולה אך באופן שמקושר

ביאור המימרא עפ"י הפשט

[א] כסות הלילה. ממעט לה במנחות (מג.) מדכתיב וראיתם אותו פרט לכסות לילה ודלא כשיטת ר"ש דלעיל דמחייב כסות לילה: ופרסי המטה. הם הסדינים ששוכב עליהם בלילה וקמ"ל דאע"ג דמתכסה בה ג"כ קצת בבקר כיון דעיקרו נעשה ללילה פטור (כ"כ הרא"ש סוף ה' ציצית).

מחלוקת הרמב"ם והרא"ש בלובש כסות יום בלילה

[ב] ידועה מח' רמב"ם והרא"ש המובאת בשו"ע (סי' יח ס"א) בענין כסות לילה, האם הפטור של כסות לילה מציצית, תלוי בזמן הלבישה או לפי תשמיש הבגד, שהרמב"ם סובר שבגד שלובש ביום חייב בציצית ומה שלובש בלילה פטור מציצית, ולהרא"ש כסות המיוחדת ללילה פטור מציצית אף אם לובשו ביום והמיוחד ליום חייב בציצית אף אם לובשו בלילה.

הסבר המח' ע"פ פנימיות

[ג] ההסבר בשורש המח' עפ"י פנימיות, יעלה ויבוא עפ"י מש"כ הרמ"ד וואלי (תלמיד הרמח"ל, בס' הליקוטים ערך תורה⁴), שהרמב"ם שהיה מבני ספרד שורשו בספירת החכמה שהוא קו הימין, וחכמה ענינה ראייה (בחי' איזהו חכם הרואה וכו'), משא"כ בני אשכנז שהם מן הצפון, הם בטבע האש, היינו בספי הבינה, ובינה ענינה הבנה והתבוננות שבלב (כדאי) בפתח אליהו 'בינה-ליבא', ובזה מובן שהרמב"ם שבבחי' חכמה-ראיה מפרש חיוב דכסות יום כפשוטו לפי הזמן

⁴ וז"ל שם: כבר ידוע שיש חכמה ותבונה באדם כענין שנאמר "והאבדתי חכמה מאדום ותבונה מהר עשו" מכלל דאיכא. והנה דע כי ספרד הוא סוד החכמה וזה הטעם שהספרדים עוסקים בחיבורי חכמה ויצליחו והרמב"ם ז"ל שהיה ספרדי הצליח מאד מכל מה שהיו לפניו בחכמת התורה ורבים כיוצא בו בספרי חכמה של כמה מינים גם מאומות העולם כי כן טבעם בהיותם מוצד החכמה ודיבורם בנחת ומתונים בכל עסקיהם כי כן טבע הימין סוד המים אך בפלפול שהוא סוד התבונה אין להם יד ושם ואם עוסקים בו לא יצליחו כי הוא מן השמאל סוד האשכנזים שהם מן הצפון וכלם נמהרים אצים ובהלים טבע האש ואין להם עסק בחכמה רק בתבונה הרבה מאד ושם גבורת התורה ופלפולה כי התבונה היא מנת כוסם ואם הספרדי סיני האשכנזי עוקר הרים והאיטלקי שהוא ממוזג בקו המכריע יש לו חלק בזה ובהו אך ברפיון כי הקליפה גוברת מה שאין כן הירושלמי כי בהיותו במזרח העולם ממש הקו הממוזג ולא יגאלוהו חשך וצלמות זהו הטעם כי יש שם השקט ובטח ואיורה מחכים ואין חכמה כחכמתה. עכ"ל ק.

ומתאים לפשטות הפשט, בסוד "אבא יסד ברתא" (רעיא מהימנא רנח ע"א), היינו שחכמה (אבא) היא שורש המלכות (ברתא), והמלכות היא בחי הפשט, (משא"כ דרך הלימוד של בחי הבינה היא באופן של פלפול והתבוננות ואינו בדרך הפשט), ולכן מובן שסברת המרדכי לפרש הפסוק "על כנפי בגדיהם" כפשוטו, שדוקא בגד חייב בציצית ולא סדינים, נובעת ממה שהמרדכי שורשו בחכמה, ולכן מסתבר שגם הרמב"ם אשר שורשו בחכמה כנ"ל סובר כסברא זו.

שיטת רש"י בלבוש כסות כלילה לאור הגר וכו'

[ז] ונציין בענין זה דבר פלא מספר הפרדס המיוחס לרש"י (בהלי ציצית), שמחדש שכיון שכל הפטור דכסות לילה ילפינן מ'וראיתם אותו' פרט ללילה שאין רואים בה, הרי אם יש לאחד נר המאיר בלילה חייב באותה העת בציצית, דעתה הוא בר ראייה, וכל הפטור של לילה מציצית רק כשיש חושך וא"א לראות הציצית, ולפי"ז הרוצה לקיים מצות ציצית בלילה אליבא דרש"י יכול להשאיר אור בחדרו כל הלילה ומקיים בזה מצות ציצית אף בלילה, [וכעין סברת הפרדס מצינו לגבי איסור לדון משפט בלילה שמתיר הסמ"ע (ח"מ סי' ה' סק"ז) לדון בלילה אם יש אור].

לעת"ל תהא כסות לילה וכן נשים חייבות בציצית

[ח] וכעין סברת הפרדס הנ"ל מצינו בדברי הרה"ק מאוסטראוצע ז"ע (מאיר עיני חכמים מהדו"ת, שיחות ר"ח), שלעת"ל כשהקב"ה ימלא פגימת הלבנה ויהיה אור הלבנה כאור החמה, ולילה כיום יאיר, תהא כסות לילה חייבת בציצית, דהא כבר לא יהא המיעוט ד'וראיתם אותו', ובזה מפרש מה שמתכלים בציצית אחר קידוש לבנה, לרמז שכשיתקיים מה שבקשנו עתה שתתמלא פגימת הלבנה אזי יהא גם לילה חייב בציצית, ומפרש שם עפ"ז גם מה שיום ר"ח הוא יו"ט של הנשים שאין עושות בו מלאכה, וידוע מחז"ל (פדר"א פי' מה), שקיבלו יו"ט זה משום שלא רצו הנשים ליתן את נזמי הזהב לעגל, ולכאוי צ"ב מה ענין זה לזה, ומבאר דהנה כהיום שפטורים מציצית בלילה הרי הוא מ"ע שהז"ג, ונשים פטורות הימנה, משא"כ לעת"ל כשתתמלא פגימת

הלבנה וכנ"ל שתהא אף כסות לילה חייבת בציצית, הרי גם נשים יתחייבו בציצית [אמנם זה אינו טעם מספיק לשמחתן בר"ח שאף שר"ח מזכירן שלעת"ל יתחייבו בציצית מ"מ אינו טעם מספיק לשמחה בר"ח, אלא כדלהלן].

ביאור נפלא מהרה"ק מאוסטראוצע ז"ע בענין שמחת ר"ח אצל הנשים

[ט] והנה במעשה העגל כתיב ויצר אותו בחרט', וא"י על זה במדרש, שהיה לבנ"י טענה של חרטה (חרט מ' חרטה), שנתחרטו על קבלת התורה, שהיתה מתוך כפיה, כדברי חז"ל הידועים (גמ' שבת פח ע"א) ש'כפה עליהם [ה'] הר כגיגית ו'מכאן מודעא רבה לאורייתא', וה"נ טענו בני"י שיכולים להתחרט ממה שקיבלו עליהם במ"ת ילא תעשה לך פסל כל תמונה וכו' ומותרים הם לעשות העגל, היות דמ"ת היה בכפיה, אלא שבזה שעוקרים מעצמם מ"ת הרי נהפך דינם להיות כבני נח, ובן נח ששבת חייב מיתה, א"כ לכאוי מתחייבים עתה למפרע מיתה על השבת ששבתו במרה, (ששמירת שבת זו היתה התחלת כניסתם לגדר בני"י במ"ת, אך כשנעקר מ"ת אסור להם לשבות בשבת זו).

ישוב שאלת הקדמונים איך שמרו האבות הק' שב"ק – והלא בן נח ששבת חייב מיתה

[י] אמנם ידועה השאלה על האבות הק' ששמרו כל התורה, שנסתפקו ונחלקו בזה הקדמונים אם היה להם גדר בני"י או גדר בני נח, ולהשיטה דדינם היה כבני נח קשה כנ"ל איך שמרו את השבת הלא בן נח ששבת חייב מיתה, וידוע התי' ע"ז (כן תי' במאיר עיני חכמים הנ"ל, וכן מובא מהח"י הרי"ם, ומהגר"ח מבריסק ועוד) שהאבות הק' הלכו עם בגד ד' כנפות המצויץ בחוטי ציצית בשב"ק, וממ"נ דאם דינם כבנ"י הרי אין לחוטים דין משאוי, דהוה כתכשיט, היות שמצות הבגד בכך, משא"כ אם דינם כבן נח וממילא פטורים הם ממצות ציצית, א"כ הוה החוטים משאוי להם, ובזה הוי כחילול שבת, ולא יתחייבו במיתה על שמירתם את השבת, וע"כ לא חששו בני"י להתחרט ולעקור מהם מ"ת, שסברו שלא יתחייבו בזה מיתה על שמירתם את השבת במרה, כי הלכו

אז גם בציצית והוי חילול שבת אם דינם כבני נח, משא"כ הנשים הפטורות מציצית, לא יכלו להתחרט ממ"ת ולעשות העגל, דבזה יתחייבו למפרע על שמירתן שבת במרה, ובזה אי"ש דפגם הלבנה שגרם לנשים ליפטר ממצות הציצית כנ"ל, הוא דהניא לן להצילן מחטא העגל, וא"ש שמחת הנשים בר"ח ששמחים המה שניצלו על ידי פגם הלבנה (שהוא שורש ענין ר"ח) מחטא העגל, וזהו פי דברי חז"ל שקיבלו המה יו"ט זה מחמת שלא חטאו בעגל.

מה' ראשונים אם 'וראיתם אותו' נדרש גם כפשטיה - שיש מ"ע להסתכל בציצית

יא] עוד נציין מש"כ בענין זה במקו"א, דהנה חזינן הכא בדברי חז"ל שדרשו קרא ד'וראיתם אותו' שלא כפשטיה על מצות ראיית הציצית, אלא דבא למעט כסות לילה מציצית (לחד מ"ד) או למעט סומא מחיוב ציצית, ואמנם ישנם ראשונים (עי' שו"ת באר משה ח"א סי' א' שביאר כן בשיטת רב נטרונאי גאון) שמשמע מדבריהם דהוי מינות לפרש קרא דוראיתם אותו כפשטיה, על מצות הסתכלות בציצית, דהא חז"ל לא פירשו כן הפסוק, ואמנם בשו"ע (סי' כב סי"ג) קיי"ל דטוב להסתכל בציצית בשעת עטיפה כשמברך, וכמש"כ שם במ"ב שנאמר 'וראיתם אותו וזכרתם', שראיה זו מביאה לידי זכירת המצוות, וזכירה מביאה לידי קיום המצוות, וכן אי' שם (בסיו) שיש נוהגים להסתכל בציצית כשמגיע לוראיתם אותו וליתן אותם על העיניים, ומנהג יפה הוא וחיוב מצוה, ומשמע במחבר שפוסק דהוי רק מנהג טוב אך אין בזה קיום מצות וראיתם אותו, דהא כנ"ל קרא דוראיתם אותו דרשו חז"ל שלא כפשטיה.

הקבלה מסייעת להשיטות דהוי מ"ע מה"ת

יב] ואמנם בסמ"ק (סי' כג) ובחרדים (פ"י אות א) ועוד ראשונים, כתבו דהסתכלות בציצית הוי מ"ע מה"ת מקרא דוראיתם אותו וכו', וביסוד ושורש העבודה (שער המזרח פ"ו) כתב כן בדעת רש"י במנחות (דף מד ע"א ד"ה בציצית שכתב שם שא' מן החי עשין שיש בציצית הוא 'וראיתם אותו'), וכן אי' מרבינו האריז"ל (שעה"כ דף ז ע"ב) וז"ל,

ודע כי האדם צריך להסתכל בציציות בכל שעה ורגע כמש"ה 'וראיתם אותו' והיא תועלת גדול לנשמה שלא יזדמן חטא לידו אם יזהר בכך גם ישיג תועלת גדול וכו', עכ"ל, [ואוי"ל בענין זה עפ"י מש"כ בכללי הפוסקים להכנה"ג (מובא במ"ב סי' כה סקי"א) שכל מקום שנחלקו הפוסקים – דברי קבלה יכריעו, וה"נ שנחלקו הראשונים האם יש לפרש הקרא דוראיתם אותו גם על ראיית הציצית כפשטיה, שדברי האריז"ל מכריעים בזה כהסמ"ק והחרדים דהוי מ"ע, וכן משמע מהמ"ב לעיל שפוסק דהוי קיום מ"ע (דבדברי המחבר עצמו כתוב רק דטוב להסתכל בציצית כשמברך, אך אין מוזכר הטעם, ויתכן לפרש דזה מחמת שיהא ניכר שהברכה קאי על מצות חוטי הציצית ולא על הבגד, וגם בזה כתב רק לשון 'טוב', והמ"ב מפרש טעם המחבר מקרא דוראיתם אותו, ומשמע דנקט דקיי"ל דיש בהסתכלות זו קיום מ"ע, וכן כתב בשמירת הלשון (ח"ב בחתימת הספר סוף אות יב) וז"ל, והנה מפשטיות הכתוב משמע דראית הציצית תועלת הוא להזדרז במצות ד' ולא לתור אחר עיניו וא"כ מה נכון הוא לראות אותם כמה פעמים ביום ובפרט בעת שעולה איזה מחשבה שאינה טהורה על לבו או איזה כעס טוב מאוד להסתכל אז בציצית ואז יפקע היצר, עכ"ל].

דברי האריז"ל בענין חיוב שינה בלילה עם ציצית

יג] ונציין עוד בענין זה מש"כ האריז"ל (שעה"כ דרושי תפ"ע דרוש א) שיש לישון בלילה בציצית, וידועה הראיה שהביא ע"ז מדברי חז"ל על דהע"ה שכשנכנס למרחץ נכנס שהוא ריקן ללא מצוות, עד שנזכר במצות המילה שעליו ושמח, ומדייק האריז"ל שלכאוי היה לו להצטער ג"כ כשהיה ישן, ולא יכול לקיים אז מצוות, אלא מדויק כנ"ל שיש לישון בציצית וממילא מקיים מצות ציצית אף בשנתו, והרעק"א (על שו"ע סי' כא) מדייק מדברי האריז"ל אלו דס"ל לפסוק כשיטת הרא"ש דכסות יום חייבת בציצית אף כשלושה בלילה, ובזה אי"ש דברי האריז"ל שהיה דהע"ה ישן עם כסות יום, ומקיים מצות ציצית בשנתו [ואמנם הצי"צ (בפסקיו סי' יח, א) והקאמארנער (בשולח"ט סי' יח סי"א) דנו בזה, ומדבריהם

משמע דאין הכרח דהאריז"ל פסק כהרא"ש, אלא אף לרמב"ם היות שהיה עטוף דהע"ה בשנתו בבגד שמקיימים בו מצות ציצית ביום אין מרגיש כ"כ ערום ממצוות, אף שעתה אין מקיים מצוה].

קו' המג"א על ראיית האריז"ל

[יד] וידועים דברי המג"א (סי' כא סק"ב) שכתב על דברי האריז"ל הנ"ל דאם קבלה היא נקבל, אך אם לדין יש תשובה, שיש מקום לדחות הראי דהאריז"ל מדהע"ה, שהא שבלילה לא הצטער שהוא ערום ממצוות, זהו משום שיש לו בחדרו שישן בו מצות מזוזה, משא"כ במרחץ הפטור ממזוזה, ובאחרונים (ודייקו כן מדברי רע"א בשו"ת סי' טו) דנו לתרץ ראיית האריז"ל דס"ל דבמזוזה נגמרה המצוה בהנחה ואין מתחדש קיום המצוה בכל עת, משא"כ ציצית שיכול בכל רגע ועת להוריד הבגד מעליו הוי קיום המצוה בכל רגע, והרי היא כמצות המילה שהוכיח המהר"ח אור זרוע (סי' יא) מהא דדהע"ה שהיא מצוה המתחדשת בכל עת.

קו' נוספת על ראיית האריז"ל

[טו] עוד יש לדון על ראיית האריז"ל, דהלא י"ל דבלילה היה עוסק בתורה אף בשעת שינתו, וכדאשכחן כן אצל הרבה גדולי ישראל [כמובא (בפע"ח שער טז פ"א) על האריז"ל עצמו שלמד בעת שינתו בצהרי יום השב"ק, וכן אשכחן עדות בני הגר"א בהקדמת השו"ע על אביהם שאף בשנתו לא פסק פומיה מגירסא], משא"כ במרחץ שאסור בד"ת,

יישוב הקוש' הנ"ל בתירוץ על קו' נוספת בענין הנ"ל

[טז] ויש לתרץ קושיא זו בצירוף קושיא דומה שהקשה כ"ק הבית ישראל מגור זי"ע על ראיית האריז"ל, דהלא י"ל שבשינה היה מקיים שש המצוות התמידיות של אהבה ויראה וכו', ולכן רק במרחץ הצטער ולא בשינה, והיינו שסבר הבית ישראל שבמרחץ אסור לקיים אף שש מצוות אלו, ובאמת הוא מח' בפוסקים וכמש"כ במקו"א (שארית יעקב מגילה י ע"א) שיש פוסקים (עיי הגהת חכמת שלמה על שו"ע סי' פה, ב ועוד רבים) המתירים להרהר במצות האמונה במציאות ה'

וכו' אף בביה"כ, א"כ י"ל דהאריז"ל סבר כשיטות אלו המתירים להרהר בשש המצוות במרחץ, ולדברי הנך פוסקים (המתירים ו' מצוות במרחץ) הרי תתורץ קושיא א' בחברתה, דהלא לכאוי לדידהו מה הצטער דהע"ה במרחץ על שהוא ערום ממצוות, הלא הוא יכול להתבונן בקיום מצות אמונת ה' ואהבתו ויראתו וכו', אלא צ"ל בע"כ שהצטער דהע"ה על שהוא חסר עתה מקיום מ"ע במעשה בפועל, שלא הסתפק בקיום מ"ע במחשבה ובדיבור, ובזה א"ש שאין לדחות דיוק האריז"ל שבשינה לא הצטער היות שיכול לעסוק בשינה בתורה, דהא גם כשעוסק בת"ת בשינתו אינו מקיים מ"ע במעשה בפועל ודו"ק.

שורש חטא הבל וחטא אצילי בני" בהסתכלות שלא כראוי בשכינה"ק, מעין חטא עה"ד דאדם הראשון

[יז] ונפרש עתה איזה רמז פנימי בענין פטור כסות לילה מציצית, דהנה ידוע דלשון ציצית הוא לשון הסתכלות והצצה, ודרשו חז"ל (מנחות דף מג ע"ב) שכל המקיים מצות ציצית זוכה ומקבל פני שכינה, וכדכתיב וראיתם אותו, ד'אותו' קאי על ראיית כבודו ית' (כביכול), ובזה א"ש שנקראת המצוה בשם ציצית מלשון הצצה שמרמז על הסתכלות בזהירות ובאימה ויראה, שאסור להסתכל על השכינה הק' בגסות, שזה היה הפגם של הבל שהסתכל בשכינה ומית, כדאי בתקו"ז (תיקון סט), היינו שהסתכל בשכינה שלא בביטול הראוי אלא בגסות מה, [וכן היה זה הפגם של אצילי בני" שיויחוזו את האלקים ויאכלו וישתו], ולזה מרמז לשון ציצית – הצצה, שהוא בבחי' ויסתר משה פניו כי ירא מהביט -הבטה גמורה וחזקה- אל האלקים, אלא רק בבחי' הצצה בעלמא, 'מציץ מן החרכים', ו'בזכות ויסתר משה פניו זכה לותמונת ה' יביט', (כדאי בגמ' ברכות דף ז ע"א), שע"י הביטול שאדם מבטל עצמו יזכה לבסוף לקבלת פני השכינה, משא"כ אם הסתכלותו בשכינה היא בגסות ובישות הר"ז מעין בחי' חטא אדם הראשון, שחטאו ע"פ פנימיות שאכל מעץ הדעת, ללא שאכל קודם מעץ החיים, [וכמש"כ הרמ"א מפאנו (מאמר חיקור דין ח"ב פ"ה) שימכל עץ הגן אכל תאכלי היא מ"ע שצוה אותו הש"י, וביארו עפ"י צדיקים זי"ע (הרה"ק

מאיזביצא זייע ורהרה"ק רי"א חבר זייע ועוד) שכוונת הש"י בציווי זה ד'מכל עץ הגן אכל תאכלי, היינו, שתאכל קודם מכל עצי הגן, כולל מעץ החיים, ואז תוכל לאכול מעץ הדעת, ועיקר ההזהרה היתה שלא לאכול מעץ הדעת ממנו לבד לפני שאכל מכל עץ הגן, היינו שעץ החיים הוא בחי' הביטול, בחי' החכמה, שהחכמה תחיה בעליה, ועץ הדעת הוא בחי' הרגשת האורות מחזה ולמטה, (דעת לשון חיבור חזק מהרגשת עצמו) שיש שם אחיזת הישות והגסות, שהיא מביאה לבחי' מיתה, היפך החיים הנמשכים ע"י הביטול.

כסות לילה בחי' רחל המאירה בחזה ולמטה, ששם יש אחיזה של עה"ד

ית] ובזה יש לפרש הא שכסות לילה פטורה מציצית, דהנה בלילה יש הבחינה של רחל המאירה בחזה ולמטה (כדאי באריז"ל בשער הכללים פ"א ובכמ"ק), ויש שם אחיזה של עץ הדעת וא"א לראות שם השכינה, שזהו כנ"ל בחי' טעות הבל שהסתכל בשכינה באופן של גסות, היינו שלקח אורות של יעקב ורחל מחזה למטה, ששם מאירים אורות אבא בגילוי, אך יש שם אחיזה עץ הדעת – אחיזה היש, וזהו בבחי' אלו שלומדים קבלה ועוסקים בעבודה"י בגאווה וגסות, ולמשל שנכנסים לפרד"ס, ועי"ז מבטלים בלבם את כל אנשי העולם שלא זכו למה שהם זכו, וכמ"ש רביז"ל (תורה קעא) עה"פ ופושעים יכשלו בם, וז"ל, וְרַבִּים מִיֵּשׁׁ גַּי אֲדַמַּת עֶפְרָיִם יִקְיֹצוּ אֱלֹהֵי לְחַיֵּי עוֹלָם וְאֱלֹהֵי לְחַרְפּוֹת וְלְדַרְאוֹן עוֹלָם (דְּגַנְיָאֵל י"ב) עַל יְדֵי שׁ' נִתְעוֹרַר שׁ' כֵּךְ תִּדְשׁ' בַּעֲבֹדֶת ה' מֵה שׁ' לֹא הָיָה נוֹדְעַ עַד עֵתָהּ, עַל יְדֵי זֶה יִרְבִּים מִיֵּשׁׁ גַּי אֲדַמַּת עֶפְרָיִם יִקְיֹצוּ, אֲךָ יִקְיֹצוּ אֱלֹהֵי לְחַיֵּי עוֹלָם וְאֱלֹהֵי לְחַרְפּוֹת וְלְדַרְאוֹן עוֹלָם, כִּי יִצְדִּיקִים יִלְכוּ בָּם" (הוש' ע י"ד) ש' עוֹבְדִין עִם זֶה הַשׁ' כֵּךְ אֶת הַשׁ' יִתְבַּרְךָ, יִפּוֹשׁ עִים יִכְשׁ' לוֹ בָּם, ש' אֵינָם עוֹבְדִין בְּזֶה אֶת הַשׁ' יִתְבַּרְךָ, רַק ש' יַעַל יְדֵי זֶה הַשׁ' מִבְּזֵיוֹ וּמִחַרְפֵּיוֹ אֶת הָעוֹלָם, עַל שׁ' הַשׁ' יוֹדְעִין מֵזֶה הַשׁ' כֵּךְ תִּדְשׁ', וְהָעוֹלָם אֵינָם יוֹדְעִין מֵזֶה וְכִמוֹ

ש' ש' מַעֲתִי לְחַרְפּוֹת וְלְדַרְאוֹן עוֹלָם, הֵינּוּ לְחַרְף וּלְבַזוֹת הָעוֹלָם, כִּי אֵינָם מִשׁ' תִּמְשׁ' יוֹ עִם זֶה הַשׁ' כֵּךְ תִּדְשׁ', רַק לְבַזוֹת וְלְחַרְף הָעוֹלָם, עַל יְדֵי שׁ' הַשׁ' יוֹדְעִים מֵזֶה וְהָעוֹלָם הֵם רִיקִים וְחֲסָרִים מֵזֶה. עכ"ל.

ביזאת' – יבא אהרן אל הקדש

יט] ואמנם הדרך הנכונה בעבודת הלילה הוא בבחי' מש"כ בכ"מ עה"פ ביזאת יבא אהרן אל הקודש, דעולים בלילה (שבבחי' המלכות הנקראת זאת) אל אורות החכמה העליונה (הנקראת קודש), באופן שעולים בדרך המלכות אל אורות הגנוזים העליונים, ובבחי' טו"ב אורות של יעקב (כדאי בכוונת ד'וקונה הכל'), שגנוזים אותם למעלה בימות החול, ואין מגלים אותם למטה שאז יהא בהם אחיזה היש, שזהו טעות הבל כנ"ל שלקח אורות דיעקב ונתן לרחל בקטנותה למטה בימות החול, ורק בשבת כשגודלת רחל אפשר ליתן לה מאורות אלו, [וכל אלו הדברים הם דברים וסודות עמוקים עיין בזה בדברי רבינו האריז"ל בע"ח (שער הכללים דף ט ע"א סוף פרק י"א, ובמש"כ בזה בעמק המלך, ואכמ"ל].

ציצית שקולה כנגד כל המצוות – לראות ולקבל פני שכינה באופן של ביטול אמיתי

כ] וזו הנקודה הפנימית של כל עבודה"י, שציצית שקולה כנגד כל המצוות כדאי בחז"ל (בגמ' מנחות שם), שנקודת כל המצוות לראות ולקבל פני השכינה באופן של ביטול אמיתי ללא שום אחיזה היש, וראיית הדי' כנפות הציצית רומזת לראיית ד' אותיות שם הוי"ה, וכן נרמז על ראיית שם הוי"ה בדי' מילואיו הידועים (ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן), שזו היתה עבודת משרע"ה לקיים כל התורה והמצוות ברזא דעמודא דאמצעייתא, היינו ברזא דשם הוי"ה, וכדאי בעמק המלך (בהקדמת המחבר, דפ"ו ה ע"ד, ובשער יד שער קרית ארבע פרק קנג"ז) [ועי' עוד בזה ברדב"ז (בשו"ת ח"ו סי

⁵ וז"ל ק"ש, "כי הכל רומז לשם הוי"ה", וזהו סוד שויתני הוי"ה לנגדי תמיד, שהוא כלל כל הכוונות כולם, מושך שפע פנימי עד אור עצמותו, ותופס כל הנאצלים, והוא היה הוה ויהיה, לאפוקי שאר שמות שיהיו לעתיד נבלעים במקוריהם, שהיא אור הוי"ה עצמה, שהיא סוד נשמה. "וזהו ממש כוונת משה רבינו ע"ה בכל תפילותיו ובלמודיו, ובפרט בספר הרעיא מהימנא שעשה על תרי"ג מצות, וכל מגמת רמזיו של כל

א'תו), ורמז לענין זה הרמ"ק (אור יקר לשה"ש סי' יז) ואחריהם הרמח"ל (בספרו קל"ח פתחי חכמה פתח לא), והארכנו בזה בים החכמה תשעג (בביאור הקדמת עץ חיים ענף א עמ' תשלא ולהלן) עיי"ש], ולזה מרמזים ד' חוטי הציצית, כדאי באריז"ל (שעה"כ דרוש ג דף ה ע"ב ואילך) שהם כנגד חכמה ובינה, חסדים וגבורות, שהם בבחי' ד' אותיות שם הוי"ה, (י-חכמה, ה-בינה, ו-ה-חסדים וגבורות), ששורש שם הוי"ה באות י' דחכמה המרמז על בחי' הביטול [וכנ"ל דהחכמה כשהיא בשורש מכוסה במוחין היא בבחי' ביטול, וכשירדת רחל מחזה למטה ששם אין כיסוי של יסוד אימא, ונראית ומתגלית לחוץ שם יש אחיזת עץ הדעת], וזה יש לרמז בהלכה הנ"ל דהאריז"ל פוסק כהרא"ש דכסות יום בלילה חייבת בציצית, והיינו שכשהולך ללבוש ציצית להדיא בלילה הרי יש בזה חשש אחיזה, ובבחי' ישות הנ"ל, אלא בלילה יש לעלות ולהסתכל בשכינה בצנעא (בחי' בחלום אדבר בו וכדו') שזה מרומז שנשאר עם כסות היום בלילה ללא שתבלוט הנחת הציצית, ואז חייבת כסות זו בציצית בלילה, שזוכין בלילה לקבל פני שכינה, בבחי' ואמונתך בלילות, ולעלות ולבא אל הקודש (בזאת יבא אהרן אל הקודש) בביטול השלם שמביא לגאולתן של ישראל ברחמים בב"א.

אצילותו, ולכן היה אדון כל הנביאים. וגם אני הקטן זעירא דמן חבריאי, לקחתי כוונתי להתפללות והברכות כולם, מיוסדים על ארבע אדני פז אותיות שם הוי"ה, והייתי מרגיש ורואה נפלאות, שהם ממש מפתחות החכמה, ופוחחים ארובות השמים העליונים, אשרי מי שזכה להם. ועל זה נאמר בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך במבואות המרכבה, ויצילך מכל נזק ופחד, ויקויים בך וראו כל עמי הארץ כי שם הוי"ה נקרא עליך ויראו מנוחך. ולכן אומר הברית מנוחה שכל פסוק ופסוק שיש בו כ"ו אותיות הוא קודש קדשים, ומה אם המספר שלו כל כך חביב, מכל שכן השם עצמו, ולכן כל אותיות תורתנו הקדושה עם מנצפ"ך אינם אלא כ"ו כמנין השם והכולל. ואם תכוין לעולם בשם הוי"ה שבכל ברכה וברכה, לבנין הפרצופים ואורם הגדול היורד מלמעלה על ידי כוונתך, לכן בכל דרכיך תדעהו, תצליח ותרויח, ותהיה אהוב למעלה ונחמד למטה, ולא יהיה לך שום מקטרג ומסטיין עליך, וכל זה מועיל כל ימות השנה, וטובה הכוונה הזאת מאוד מאוד, ותרגיש בעצמך הפלא ופלא פעולת הכוונה". עכ"ל"ק.

פיסקא י)

והטריגון והפילגס ופוכלתרין ואריבקה ואנטנה [כל אלו בגדים שונים שאין בהם ד כנפות] הרי אלו פטורין זה הכלל כל שאין לה ארבע כנפים פטור מן הציצית;

פירוש המימרא עפ"י פשט

ביאור ההו"א בגמ' דסגי בג' כנפות

ג] ועפ"י דברי האריז"ל הנ"ל מובן טפי ההו"א דגמ' הנ"ל דאף בגד בן ג' כנפות יהא חייב בציצית, [כידוע מדברי הרמ"ע מפאנו (מאמר חקור דין ח"ג פ"ח) שגם להו"א וס"ד שבגמ' יש לו שורש גבוה], דהלא עיקר המוחין שבאדם המה ג', חכמה בינה ודעת, וכן אשכחן מרביז"ל (לקו"מ תנינא סי' ח) לגבי ג' התפילות שחרית מנחה וערבית שהם בונים הג' מוחין שבאדם, שעל ידם נכנס לקדושת מנחה ישראל, ועושין ג' התפילות מחיצות פרוסות כנגד היצה"ר לבל יכשל בעבירות החמורות המוציאות אותו מקדושת האיש הישראלי. וחזינן מהלקו"מ דמהני ג' התפילות לבנות הג' מוחין להציל מיצה"ר, וכדחזינן בהלכה שרק ג' התפלות המה חובה, [וטפי מיניה אשכחן בענין התפלות, שמעיקה"ד היתה תפילת ערבית רשות עד שקיבלוה עליהו כחובה, והיינו שהיה מספיק מעיקרא ב' תפלות לבנות מח החכמה ומח הבינה, (ומח הדעת היה נתקן מאליו, שהדעת הוא מחיבור דב' המוחין דחו"ב)], וה"נ היה הו"א שבציצית יהא מספיק ג' כנפות שכנגד החב"ד להציל מהיצה"ר.

הזהרה שלא להחסיר מחלקי ג' התפלות

ד] ונזכיר בדרא"ג מש"כ בזה במקו"א (נשמתיך) שפ"ז יש להזהיר ולחזק הרבה לכל או"א שלא יחסר ח"ו א' מג' התפילות, שאלו ג' התפילות הם שומרים ומגינים החזקים לבל יפול האדם בכל אלו הרשתות והמכמרות המסוכנים שפורש הס"מ ללכוד נשמות ישראל, וע"כ כתבנו שם לצדד שישנה סברא חזקה שאף באופן שעפ"י פשטות ההלכה אין לאדם להתפלל כבר חלק מחלקי התפילה, [כגון שעברו ד' שעות שאז לשיטת המחבר בשו"ע (סי' נח ס"ו) אין לו לומר

א] כל אלו הבגדים המנויים במימרא הם סוגי בגדים שלא היה להם ארבע כנפות, ופטורים מציצית כדילפינן בגמ' מנחות (מג ע"ב) מדכתיב על ארבע כנפות כסותך ולא שלש, (משא"כ של ה' חייבת – דיש בכלל ה' ד', ואין בכלל ג' ד'). והא שמאריכה המימרא למנות כל אלו הבגדים ולא הסתפקה ב'זה הכלל' לחוד, י"ל שכל אלו הבגדים היו בגדים חשובים שהיה בהם הו"א שאף שהם רק בני ג' כנפות חייבים המה בציצית, ע"כ מנתה אותם המימרא להדיא.

ד' הכנפות כנגד ד' המוחין המצילים מיצה"ר

ב] הנה כבר הבאנו לעיל (פיסקא ט) את דברי האריז"ל שאלו הד' כנפות המה כנגד ד' המוחין שישנם באדם, מח החכמה, מח הבינה, מח הדעת שהוא מחולק לשנים, חסדים דדעת וגבורות דדעת, והיינו שחוטי הציצית משפיעים להד' מוחין שיתחזקו ויקבלו הכח להלחם נגד הסט"א שעיקר המלחמה כנגד הסט"א בכח הציצית, וכדאי' בגמ' (מנחות מד ע"א) המעשה מא' שהיה זהיר במצות ציצית ועי"ז באו ד' ציציותיו וטפחו לו על פניו והצילוהו מחטאים חמורים, וכדאי' במ"ב (סי' כד סק"ה) שאין לך מצוה שמצלת מיצה"ר כמצות הציצית, דכתיב בהו להדיא וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם וגו', וכן מובא בכ"כ ספה"ק⁶, שהעצה להתגבר נגד יצה"ר היא להסתכל בציצית ולמנות החוטים וכו'.

⁶ צריך האדם להסתכל תמיד בציצית בכל עת ובכל שעה, כמו שכתוב וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה', והוא תועלת גדול אל הנשמה שלא תודמן חטא לידה, וגם כדי להשיג הוא תועלת גדול וכו'. (נגיד ומצוה דף ל"א), וע"ע במאור עינים (פר' לך ד"ה אך) שהאריך בזה, ובגנוי יוסף (פר' שלח) שכי' שהוא מסוגל להפריד מחשבות הרעות, ובתפארת עוזיאל (על שה"ש), שראיה זו מסוגלת לבטל כעס וכדו', ובשמיה"ל (ח"ב פ"ל) כ' שמסוגלת להתחזק במצוות ה' ולהסיר ממנו מחשבות רעות וזרות, ובסידור ישועות ישראל (הל' ציצית) כ' שמועיל לבטל מדת הכעס ושלא יבא לידי לשה"ר ודיבורים אסורים, ובאור פני משה (פר'

בראשית ד"ה או) כ' שע"י שמסתכל בחוטי הציצית זוכה להשגת התורה. עי"ש.

ברכות ק"ש, ואף המ"ב בביאור"ל שם שמקיל בזה בשם המשכנות יעקב עד חצות, הרי אין מקיל אלא באונס], זהו רק כשאירע לו זאת בזמן רחוק, באופן שאין חשש שיתרגל להחסיר ח"ו חלק מאי מהתפלות, אך כשנהיה אופן שנהיה רגיל אדם ח"ו במצב כזה [ע"י בגמ' ברכות (דף מ ע"א) שפעם אי ללי יום גם נקרא רגיל] הרי יש לצדד דהוי זאת בחיי של שעת הדחק גדול, שהרי ע"ז שיחסר לו חלק מחלקי התפלה עלול ח"ו ליפול בענינים חמורים, כשאין לו השמירה הקי של שלמות גי התפילות, והלא קיי"ל (הבי"ח והט"ז והביאם הש"ך יו"ד סי' רמב בהל' הוראת או"ה, והסכים לשיטתם במילי דרבנן) שבשעת הדחק יש להורות כדעת יחידאה אף דלא קיי"ל בסתם כוותיה, וע"כ בכה"ג יש לו בשעה"ד לסמוך על חבל פוסקים (פרי"ח סי' נח סק"ז, מקור חיים לחו"י שם סק"ו, ראשון לציון לבעל האוהחה"ק ברוכת ט ע"ב, שו"ת חיים שאל ח"ב סל"א, קיצושי"ע סי' יז ס"א, אפיקי מגינים סק"כ, משמרת שלום ס"י סק"א וסי' יא סק"ג, ובשו"ת דברי שלום ח"ג סי' כה בשם הרה"ק מסאטמאר זצ"ל) שס"ל שבשעה"ד אפשר לסמוך על שיטת הרמב"ם (פ"א מהל' ק"ש ה"ג) דזמן ברכות קר"ש כל היום, וכן לגבי החסיר ח"ו תפלת שחרית במזיד, שעפ"י פשטות וסתמות ההלכה (בשו"ע סי' קח) אין לה תשלומין, הרי באופן הנ"ל כיון שעלול ע"ז ליפול בסוף ביהדותו ולצאת כנ"ל מקדושת מחנה ישראל, הרי בשעה"ד יש לו לסמוך על שיטת הפרישה (סי' פט סק"ב) שתפילת שמו"ע דשחרית זמנה כל היום, אף בחיסרה במזיד, (אלא שבכה"ג אין הדין שיהפוך התפילות, מנחה ואח"כ תשלומין דשחרית, אלא יתפלל כסדר שחרית ואח"כ מנחה). [וההכרעה למעשה בזה בידי מורה הוראה מובהק אמיתי המכיר את השואל, שבודאי עליו לנסות לכתחילה לעזור לשואל לשמור ההלכה כדבעי, אך באופן שרואה שהדבר איננו למעשה לע"ע, הרי יש מקום להכריע כנ"ל (ועל המורה הוראה להיות ממארי דחושבנא, לחשב חשבוננו של עולם – החשבון צדק שהבאנו לעיל)].

מעשים בזמנינו בענין זה

ה] וכן ידוע מעשים רבים בזמנינו הן לטוב והן למוטב, היינו שידוע אצל רבים שתחילת חלישות שמירת היהדות שלהם היתה ע"י חסרון איזה חלק מחלקי התפלה (באופנים הנ"ל שהדבר מוצדק אף ע"פ הלכה) ומתוך כך נתקררו אח"כ מכל קדושת היהדות ונפלו רח"ל לענינים חמורים מגונים ושפלים ה"י, [ושמענו עדות מכלי ראשון על אי שהיה מתמיד גדול באמת כל היום, וזלזל בקביעות (ע"פ כו"כ היתרים וטצדקי) והשמיט ודילג כמה מחלקי התפלה (כקרבות של שחרית וחזרת הש"ץ ועוד), באומרו שהם ביטול תורה עבור מתמיד גדול כמוהו, (וחוץ מהנהגה זו של זלזול בחלקי התפלה לא נראה בו שום פגם ודופי), וסופו מר מאוד שנפל לגמרי מכל היהדות באופן נורא שאין לשער, וההסבר בזה ע"פ הנ"ל שכיון שלא היו לו המוחין הפרוסין נגד היצה"ר שמקבלים ע"י שלמות גי התפלות לא הועילה לו כל תורתו, ונהפך הכל לחכמתו מרובה ממעשיו שרוח באה ועוקרתו על פניו וכו', ומדה טובה מרובה שידוע על אי מגדולי מרביצי התורה וממחזירי התשובה בדורינו שקירב הרבה נשמות שנפלו ליון מצולות ועמקי עמקים והחזירם אל הקדושה ע"י שהשפיע עליהם ופעל אצלם לחזור ולהתפלל שוב גי התפילות הקבועות בציבור, (שתפלה בציבור לא נמאסת לעולם אף כשאינה בכוונה הראויה), וזה החזיר ובנה אצלם המוחין הקי עד שהיה בכחם לצאת מכל הטומאות והקלי שנפלו לתוכם].

ביאור תפילה הדי שתיקנה דהע"ה

ו] אמנם כידוע הרי גי תפילות גי אבות תיקנום שהם גי רגלי הכסא והמרכבה, עד שבא דהע"ה – רגל רביעי שבמרכבה העליונה (כדאי בזוה"ק פרי חקת דף קפב ע"א) ותיקן תפילת חצות (כדאי ברמח"ל בדרך ה' ח"ד אות טז) שביארו בזה כו"כ צדיקים (ע"י לקוה"ל ריש ח"א השכמת הבקר א אות יג ואילך, ובעוד ספה"ק) שהכוונה הפנימית בתפלת חצות לילה היא בחי קומי רוני לילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נכח פני ה' וכו', היינו שיתפלל כל אדם כל יום בעת הדחק והחושך שעוברים עליו (שהם בחי חצות לילה), ואז על האדם לקום ולהתחזק לשפוך נפשו לפני ה'

בתפלות בלשון שרגיל בה היוצאות מעמקי לבו הנשבר והנדכא, שאומר לה' בלשונו 'רבשיע אני רוצה להיות יהודי כשר וצדיק כיון שבזאת אתה חפץ, ומה אעשה שהיצה"ר מתגבר עלי, אנא הצילני ממנו, וכך מדבר לה' בכל מיני לשונות של פיוס ותחנון, ויש כיום ב"ה ניגונים באידיש שיש בהם כאלו מיני דיבורים, ורבים התקרבו לה' ע"י ניגונים אלו, ויכול האדם ללכת אף ברחוב העיר – רה"ר – טורי דפרודי, ולדבר אל ה' במילים ותיבות שלו, וזהו עמקות בחי' תפילת חצות לילה, שמגלה השי"ת במקום נקודת החושך וההסתר, ובדיבור אמיתי להשי"ת יכול לבקוע חלון להאיר בכל מקומות החושך וכדברי רביז"ל (תורה ט ותורה קיב).

מעלת תפילה הד' על ג' תפילות הקבועות

ז) ובאמת תפילות אלו (תפילת דהע"ה – תפילת חצות באופן הפנימי הנ"ל) הם (בבחי' א') חביבות יותר מן הכל, שמוציאות לאור רצונו האמיתי והפנימי שרוצה להיות כרצון ה', וכדאי בזוה"ק (פ' בלק דף קצה ע"א) הפלגות נפלאות על חשיבות תפילת העני שחביבה תפילתו יותר מכל התפילות⁷, ועיין בס' השתפכות הנפש מש"כ בזה, שכ"ז שייד בעיקר לגבי העני בדעת (אין עני אלא בדעת) ששופך נפשו לפני ה' על מצבו הדחוק והירוד ברוחניות, וכן אי' בזוה"ק (שם) על דהע"ה שבראותו גודל מעלת וחשיבות תפילת העני עשה עצמו בבחי' עני כדי שתחשב תפלתו כמוה⁸ עיי"ש, וכן אשכחן על דהע"ה שנאמר עליו 'אף אני בכור אתנהו עליון למלכי ארץ' (תהלים קאפיטל פט)

שביארו המפרשים בזה ע"פ דברי הגמ' (פסחים דף קיט ע"ב) שלעת"ל יבחר דייקא דהע"ה לברך על כוס של ברכה יותר מכל אבות העולם, וזהו עליון למלכי ארץ, מאן מלכי רבנן – אבות העולם, שגם בזה נרמז ענין הנ"ל שתפילת דהע"ה – תפילת חצות – תפילת העני הנ"ל, יש בה בחי' שהיא עליונה מכל הג' תפילות שתיקנו אבות העולם].

החילוק בין התיקון שע"י התפלות להתיקון שע"י הציצית

ח) ויש לבאר מדוע לגבי התפילות רק ג' התפילות הם חובה, (משא"כ תפילת חצות – תפילת העני שאינה חובה ע"פ השו"ע), וי"ל בזה ע"פ הידוע (ע"י בהקדמת ספר שיעור קומה להרמ"ק פ' ס"ד) שד' המוחין הנ"ל חו"ב וחסדים דדעת וגבורות דדעת, הם כנגד ד' אותיות שם הוי"ה, שהם ג"כ כנגד חכמה ובינה ז"א ומלכות, ואי"כ הרי חסדים דדעת כנגד הז"א, וגבורות דדעת כנגד המלכות, והנה היות שג' התפלות הרי רבנן הם שקבעו אותם לחובה, כל חובה דרבנן הוא בבחי' ספי' המלכות – מאן מלכי רבנן, וכידוע מ'פתח אליהו – ש'מלכות פה – תורה שבעל פה קרינן לה' – שכל דברי רבנן שהן תושבע"פ הם בספי' המלכות, ע"כ בזה שאדם מקבל ע"ע לשמור הג' תפילות שחייבו רבנן, בזה גופא מתקן בבחי' מסוימת גם את מח הד' שהוא מח הגבורות דדעת שהוא כנגד ספי' המלכות וכנ"ל, ועפ"י הסבר זה אי"ש לגבי מצות ציצית שהיא מצוה דאו' שבכדי לתקן על ידה את מח הד', גבורות דדעת, בעינן דייקא לד' כנפות, ולא מהני להטיל ציצית בג' כנפות שכנגד ג' המוחין, שאז יחסר לו השלמת מח הד' שבבחי' ספי' המלכות וכנ"ל.

⁷ וז"ל הוה"ק, 'אבל ג' אינון דאקרון תפלה. תפלה למשה איש האלקים, תפלה דא דלית כגיניה בבר נש אחרא. תפלה לדוד, תפלה דא איהו תפלה, דלית כגיניה במלכא אחרא. תפלה לעני, תפלה איהו מאינון ג'. מאן חשיבא מכלהו, הוי אימא תפלה דעני. תפלה דא, קדים לתפלה דמשה, וקדים לתפלה לדוד, וקדים לכל שאר צלותין דעלמא. מ"ט, בגין דעני איהו תביא לבא, וכתוב קרוב ה' לנשברי לב וגו'. ומסכנא עביד תדיר קטטה בקב"ה, וקב"ה אצית ושמע מלוי, כיון דצלי צלותיה, פתח כל כיון רקיעין, וכל שאר צלותין דקא סלקין לעילא, דחי לון ההוא מסכנא תביא לבנא, דכתוב תפלה לעני כי יעטוף, כי יעטוף מבעי ליה, מאי כי יעטוף. אלא איהו עביד עטופא לכל צלותין דעלמא, ולא עאלין עד דצלותא דיליה עאלת. וקב"ה אמר, יתעטפו כל צלותין וצלותא דא תיעול לבנא, לא בעינא הכא כי דינא דידונון ביננא, קמאי ליהוון תרעומין דיליה, ואנא יהוון בלחודנא, וקב"ה אתייחד בלחודווי באינון תרעומין דיליה, דלית תיאובתא למסכנא, אלא כד שפיך דמעוין בתורעמו, קמי מלכא קדישא. ולית תיאובתא לקב"ה, אלא כד מקבל להון, ואושוו קמיה ודא איהו צלותא, דעביד עטופא לכל צלותין דעלמא. עכ"ל ק.

⁸ וז"ל הוה"ק שם, דוד המא, דכל כיון וכל תרעי שמיא כלהו זמנין לאפתהא למסכנא, ולית בכל צלותין דעלמא דקב"ה אצית מיד, כצלותא דמסכנא, כיון דחמי האי, עבד גרמיה עניא ומסכנא, פשט לבושא דמלכותא, ויתיב בארעא כמסכנא, אמר תפלה. דכתוב, תפלה לדוד הטו ה' אוזן עני, ואי תימא אמאי, בגין כי עני ואביון אני וכו', עיי"ש.

פיסקא יא

מצות ציצית ב#ש אומרים ארבע חוטין של ארבע אצבעות [אורך החוטין] וב#ה אומרים שלש חוטין של שלש אצבעות א#ר יוסי בר יהודה אף שאמרו ב#ה שלש של שלש; קרובים דברי אלו להיות כדברי אלו;

של שערות (שכל קבוצה היא י' שערות). ויש גירסא ברמב"ם (היא גירסת הטור יו"ד סי' קפא) שהשיעור דפאה הוא ד' שערות בלבד, וא"ש טפי דהוי ממש כמו הדי חוטין שבציצית וכנ"ל].

ביאור ענין אורך החוטין ד' אצבעות

ב] ובביאור ענין אורך זה דד' אצבעות נחלקו הראשונים (כמובא דעותיהם בב"י ובשו"ע סי' יא ס"ד) דלדעת הרא"ש והרמב"ם די שכל הציצית הגדיל והענף יהיו יחד ד' אצבעות, ולשיטת רש"י קאי המדה על הענף לחוד, וכיון שבעינן שהגדיל יהא שלישי מכל אורך הציצית הרי יחד עם הגדיל הוי שש אצבעות, ובאמת עפ"י כללי הפסק דהב"י הו"ל לפסוק לקולא כהרמב"ם והרא"ש (שהם ב' מגדולי הוראה שסומך עליהם ידיו במקום מח'), ובפרט שכל נידון דידן הוא מדרבנן (כמש"כ בביאור"ל בשם הלבוש דמן התורה אין שיעור לאורך הציצית רק שיהא בו גדיל וענף, והחיי"א מצדד דמה"ת די בכדי עניבה), ואמנם המחבר (בסי' יא ס"ד) סתם להלכה לקולא כדעת הרמב"ם והרא"ש, וכן מביא בביאור"ל שאם הוא בדרך ואין לו ציצית אחרים כי אם בגודל ד' אצבעות (שהם ח' ס"מ לגר"ח נאה וי' ס"מ לחזו"א) יכול ללבשם, אך למעשה נוהגים אנו כדעת ר"ת (שהוא דעת הי"א שבמחבר שם שכתב ע"ז וכן נוהגין) שהד' אצבעות הם בגדיל לבדו, ויחד עם הענף שצריך להיות כפול מהגדיל הו"ל י"ב אצבעות, ואצבע היינו אגודל (כדלהלן) שהוא ב' ס"מ לגר"ח נאה וקרוב לב' ומחצה ס"מ לחזו"א,

המנהג למעשה בענין זה והצורך בהידור במצות ציצית להציל מ"צה"ר

ג] ועפ"י הנ"ל נוהגין רוב ישראל למעשה שיהיו הציצית (הגדיל והענף יחדיו) לא פחות מל' ס"מ, שהוא י"ב אצבעות לחזו"א, שכן הוא המנהג

פירוש המימרא עפ"י פשט [ואסמכתא לשיטת הרמב"ם ששיעור פיאית מ' שערות]

א] הנה יש כאן ב' מחלוקות ב"ש וב"ה, דקיי"ל בתרוייהו כשיטת ב"ש, א, לגבי מנין החוטים, שלב"ש יש להניח בכל כנף ד' חוטין (שהם ח' לאחר שנכפלים בכנף), ולב"ה די בהנחת ג' חוטין (שהם ששה לאחר הכפל). ב, לגבי אורך החוטין, שלב"ש צריך להיות אורך כל חוט ד' אצבעות ולב"ה די באורך ג' אצבעות, וקיי"ל (כנ"ל) כב"ש שיהיו ד' חוטין, וד' אצבעות אורכן.

[ויש לציין מכאן (דקיי"ל בציצית ד' חוטין בכל כנף) רמז וכעין סמך לשיטת הרמב"ם (הלי עבוי"כ פי"ב ה"ו) שקבלה בידו מזקיננו שיעור הפיאית הוא ארבעים שערות, ונלאו המפרשים (סמ"ג לאוין נז, הביאו הכס"מ ובב"י ביו"ד סי' קפא, ועי' בדרישה שם, וע"ע תשב"ץ ח"ב סי' ק) למצוא מקור לדבריו בדברי חז"ל, והגאון הראגאטשאבער (צפע"נ על הרמב"ם שם) מביא סמך לדבריו עפ"י קבלה, שא"י (עי"ח שער א"א פ"ה סב ע"ד, ובשער היחודים פ"ז יחוד א) שיש בגולגלתא (כביכול) שהוא הכתר דאריך אנפין י"ב נימין עליונים, ד' בכל צד וד' מאחורי הגולגלתא, (וסוד נימא י"ג היא נימא הכוללת), [היינו שיש בגולגלתא ג' שמות ע"ב, שיש בכל אחד ד' יו"דין (יוד, הי', ויו, הי'), וביחד הוו י"ב יו"דין שהם נקראים י"ב נימין], ומזה הוי סמך לשיעור דמ' שערות, שכל נימא עליונה היא בחי' של י', כנ"ל, וא"כ ד' נימין שהם ד' יו"דין שבגימ' מ' הם כנגד מ' שערות. אמנם עדיין צריכים סמך לדברי הרמב"ם מנגלות התורה, ולהמבואר פה דקיי"ל כב"ש ששיעור של ציצית בכל כנף הוא ד' חוטין, הרי י"ל דמינה ילפינן גם לגבי שערות הראשות הנקראות ג"כ ציצית כדכתיב ויאחזני בציצית ראשי, דכמו שבכל כנף הבגד בעינן ד' חוטין כך בכל כנף הראש (היינו בכל פיאית) בעינן ד' קבוצות

בענין זה לחוש לדעת החזו"א, והיינו דאף שכל ענין השיעור הוא דין מדרבנן שהלך בזה אחר המיקל, מ"מ במצות ציצית יש להדר הידורים יותר מהחיוב, וכדאי מצדיקים ז"ע על ההוא מעשה בגמ' מנחות (מד ע"ב) מאדם שניצל מחטאים חמורים דייקא מחמת 'שהיה זהיר במצות ציצית', זהיר מלשון זוהר ואור שבבחי אורות מקיפים דהמצוה, שנמשכים דייקא ע"י הידורי המצוה כמש"כ בזה הבניי (אגרא דכלה פ' בשלח ד"ה מהו ויסב וכו') שבעשיית חיוב המצוה משפיע אורות פנימיים, ובקיום ההידורים שבכל מצוה משפיעים אורות המקיפים, וע"כ מהדרין במצוה זו במיוחד לצאת ידי כל השיטות ועי"ז נזכה לינצל מיצה"ר, וכע"ז איי מהרה"ק הרמ"מ מרימנוב ז"ע (בס' אשל אברהם להגה"ק מבוטשאטש סי' יב ס"א, עיי"ש) לענין נחתך חוט אי מהציצית שאף שכשרה לכו"ע מ"מ מכיון שחסר מהידור המצוה נחסר עי"ז מסגולת המצוה להציל מהיצה"ר, וכן מובא מעשה מהחזו"א ז"ע שבא אליו ראש ישיבה להתלונן שיש בשיבתו ריבוי בחורים עם מדרגה קטנה של יר"ש, ולקויים בקלות ראש וכו', ויעץ לו החזו"א להורות בשיבתו (משמיה דהחזו"א) שכל אי מהבחורים יחליף הט"ק ויקנה ט"ק חדש שיש בו איזה הידור יותר מהט"ק שלבש עד הנה, ועשה כן הראש ישיבה וסיפר אח"כ שאין לשער גודל השינוי לטובה ועליה במדרגות הקודש שנתעלו כל בני הישיבה עי"ז, והיינו כנ"ל שסגולת המצוה להציל מיצה"ר תלוי בהידור המצוה.

ביאור דברי ריב"ר שקרובים דברי אלו להיות כדברי אלו, וההלכה בזה

[ד] וביאור דברי ר' יוסי ב"ר יהודא שקרובים דברי אלו להיות כדברי אלו, זהו משום דס"ל לריב"ר שיש חילוק בין ג' אצבעות דמיירי בהו ב"ה שהם מיירי באגודלים שהם עבים, משא"כ הדי אצבעות דמיירו בהו ב"ש קאי על אצבעות האמצעיים או הקטנים, וע"כ קרובים השיטות ז"ל [שבטפח נכנס ד' אגודלים, וחמשה אמצעיים (אמה), וששה קטנים (זרת)], וא"כ בין ג' אגודלים לדי אמצעיים או קטנים אין חילוק גדול, ואמנם אגן לא קיי"ל כריב"ר, וכפי שמבאר הגר"ח"ק בביאורו דדעת

הטושו"ע לפסוק כהראשונים דס"ל דת"ק פליג על ריב"ר, אלא דבין ב"ש ובין ב"ה איירו באגודלין, ואין קרובים דבריהם ז"ל, ואגן קיי"ל כב"ש (כמו שפסקו האמוראים בגמ' מנחות דף מא ע"ב) דבעינן ד' אגודלין, וכנ"ל דנוהגים כר"ת דזה השיעור בגדיל, וביחד עם הענף הו"ב אגודלין, וזה נמדד מקשר הראשון מלבד מה שמונח על קרן הבגד (לפני התחלת הגדיל), כמובא ברמ"א שם.

תוספת פרטים ובידורים להלכה למעשה בנידון דידן

[ה] ושיעור זה ד"ב גודלים מעכב אף בדיעבד לענין הברכה, דאף דלענין הלבישה אם אין לו ציצית אחרים יכול להקל בשיעור של ד' אגודלים כנ"ל, אך לענין הברכה יש להחמיר ולא לברך עליה אם אין לה י"ב גודלין, כמש"כ שם הביאוו"ל, ובמ"ב סק"כ כתב בשם הלבוש דהמברך קרוב הדבר להיות ברכה לבטלה דאף דמדאוי די בכל שהוא, מדרבנן בעינן י"ב גודלין, [והוא חידוש, דאף דקיי"ל מעיקה"ד כדעה אי הנ"ל, וכל הצורך ביי"ב גודלין הוא מחמת המנהג שנהגו כר"ת, מ"מ אחרי שנתקבל כן המנהג נחשב המברך כקרוב להיות לבטלה, אף שמקיים המצוה מדאוי, ואף מדרבנן מעיקה"ד], ובביאוו"ל מצדד להקל בדיעבד דדי (אף לענין ברכה) שיהיה השיעור הנ"ל אחרי כריכת חוליא הראשונה, אף שנתקצרו החוטין אח"כ ע"י תוספת שאר החוליות, ונשאר בזה הביאוו"ל בצ"ע למעשה (ע"פ משמעות הפמ"ג), והחזו"א (סי' ג' סק"ג) אוסר, [ואמנם יכול לפתוח ולהסיר הקשרים והחוליות המקצרים עד שיחזרו לשיעור י"ב אגודלים, דמנין החוליות אינו מעכב לברכה, ושיעור י"ב גודלין מעכב וכנ"ל, ואף שאנו נוהגים במנין חמשה קשרים ול"ט כריכות וכו' כ"ז אינו אלא למצוה מן המובחר, שהמה בבחי רמזי וסודות המצוה, ונדחה זאת מפני הדין דיי"ב אגודלין שהוא מדינא דגמ', (דכיון שקבלנו עלינו לנהוג כדעת ר"ת, הרי לדעת ר"ת הוי הי"ב גודלין מדינא דגמ').]

רמז על אורך החוטין – כחוטי הצלה המשתלשלים מעולמות העליונים למטה

[ו] ויש להביא רמז בדרך מוסר לענין אורך החוטין המשתלשלים למטה והם מצילים מהיצה"ר,

שהם נמשלים כמו מי שנפל ליע לבור עמוק שהדרך שמשלשלים אליו לתוך הבור חבל הצלה להעלותו עיני מבור גלותו, והינן נשמות ישראל שנפלו ממקור שרשם בעולמות העליונים להיכן שנפלו בעוה"ז הגשמי החומרי שמלא קלי ותאוות וכו' היי, הרי חוטי הציצית יורדים ומשתלשלים מהבגד (הרומוז על עולם המלבוש – כתר העליון) למטה עי"מ להעלותם מעומק נפילתם, ולפי"ז יש לרמז ששיעור ד' גודלין (שיעור הרמב"ם) נרמז על הירידה דנשמות ישראל מאור הכתר העליון (הנרמז בבגד הטלית) בד' העולמות דאבי"ע למטה, ושיעור ד"ב גודלין (שיעור דרבינו תם) מרמזים על י"ב פרצופי האצ"י שירדה הנשמה ונפרדה מהי"ב פרצופין דהאצ"י אל עולמות התחתונים הנפרדים דבי"ע.

ביאור פנימי בב' השיטות - ד' אגודלין וי"ב אגודלין

[ז] ויש לפרש בזה (מדוע להרמב"ם מרמזים על הירידה דד' העולמות אבי"ע, ולר"ת על הירידה מי"ב פרצופי האצ"י) עפ"מ שהעתקנו לעיל (פיסקא ט) את הרמ"ד וואלי זי"ע שכתב שהרמב"ם הוא בחי' אור החכמה, משא"כ רבינו תם היה מבעלי התוס', שכללות בעלי התוס' כולם במח הבינה (שע"כ דרכם בלימוד התורה הוא באופן של קושיות ופולמוס להבין דבר מתוך דבר).⁹

והנה חזינן שהרמב"ם כתב חיבורו בלשון צחה פשוטה וברורה ומובנת לכל, שזו בחי' עולם העשיה שבבחי' הפשט המובן לכל (כידוע שפרד"ס כנגד עולמות אבי"ע, והפשט הוא נגד עולם העשיה), והאופן שמתגלה אור החכמה בחיבור הרמב"ם הוא באופן פנימי ודק (המתגלה רק לחכמים היודעים ומשיגים עומק דבריו), והיינו בבחי' 'אבא דיסד ברתא', שביארנו בזה (בפיסקא הבאה - יב) שספי' המלכות נבנית בפנימיות מאור

החכמה, והינן בספר הי"ד החזקה דהרמב"ם שנכתב בלשון פשוט, שבבחי' ספי' המלכות (שהיא כנגד העשיה וכנגד הפשט) נבנה ומאיר בה בפנימיות אור החכמה העליונה, ועפי"ז אי"ש דהרמב"ם שנראה בחיבורו האיך יורד אור החכמה עד עולם העשיה (פשט התורה כנ"ל) מרמז בד' גודלי הציצית על האור שיוורד בד' העולמות עד עולם המעשה, ור"ת שכנגד חכמה דבינה (כנ"ל) הוא בבחי' איך אור עולם האצ"י (אור החכמה) יורד ומתלבש בעולם הבריאה (שכנגד ספי' הבינה) ע"כ הוא מרמז על הירידה הנ"ל דיי"ב פרצופי האצ"י לצאת מהאצ"י אל עולמות הנפרדים דבי"ע (שירידה זו ליפרד מאלקות היא שורש כל הירידות שאחריה, ור"ת דבבחי' המוחין למעלה מרמז על שורש הירידה למעלה).

צריך עיון למועשה בדין דשליש גדיל לעומת מנהג דל"ט כריכות

[ח] והנה ילי"ע לגבי הדין הנ"ל דשליש גדיל ובי שלישי ענף (שהוא מדינא דגמי מנחות דף לט ע"א) באופן שאם יעשה החמשה קשרים והלי"ט כריכות יהא הגדיל יותר משליש מהענף (ובאופן שיחד יהיו י"ב גודלין, כגון שיהא הגדיל ו' גודלין והענף ו' גודלין), האם יש להורות לו לעשות פחות מלי"ט כריכות [כגון שיעשה כמנהג הר"ש מולכו שהיה נוהג לעשות כ"ו כריכות כמנין שם הוי"ה כדאי בכה"ח (סי' יא סקמ"ז), או כ"א כריכות כדברי הגמ' (שם לט ע"א) שהפוחות לא יפחות מז' חוליות שהם כ"א כריכות], שעיי"ז יהא הגדיל שלישי מהענף, או שדין זה דגדיל שלישי מהענף אף שהוא מדינא דגמי הלא אינו אלא מחמת נוי המצוה, ואינו דוחה ענין הלי"ט כריכות שנהגו בו כל ישראל כנפסק בשו"ע (סי' יא סיי"ד) לרמז בזה ענין 'הוי"ה אחד' (גימ' לט), שעתה אחר שנהגו כן כל ישראל הוי מנהג זה ג"כ נוי המצוה (לכה"פ כהנוי דשליש גדיל),

דין דשליש גדיל לעומת ה' קשרים

[ט] ואת"ל שענין שלישי גדיל דוחה ענין הלי"ט כריכות ילי"ע האם הוא דוחה ג"כ ענין ה' קשרים (באופן שכשיעשה ה' קשרים יהא הגדיל יותר

⁹ ואף שידוע מודברי האריז"ל (שעה"כ ענין תפילין תחי' דרוש ו) בענין תפילין דר"ת, שגם תפילין דר"ת (הרומוז על מוחין דר"ת) הוא בבחי' אור החכמה, אי"ז בבחי' החכמה דהרמב"ם, היינו דהחכמה דר"ת היא בחי' חכמה דבינה, דהלא אור התפילין בכללותו הוא 'אימא על ברא' כדאי מהאריז"ל, (היינו שתפילין בכללותו הוא מוחין דבינה – ואינם כמוחין דהחכמה שהם מוחין פנימיים שאין מתגלים), ותפילין דרש"י ודר"ת הם בחי' בינה דבינה (רש"י), וחכמה דבינה (ר"ת), וכנ"ל שר"ת הוא מבעלי התוס' שכללותם הם בבחי' ספי' הבינה, אלא שאצל ר"ת האיר אור החכמה יותר משאר חבריו בעלי התוס', (כמש"כ בביאור למס' ברכות כמה דוגמאות לענין זה בדבריו שבתוס'), וע"כ הוא בבחי' חכמה דבינה.

משליש מהענף), די"ל דהה' קשרים ג"כ נדחים מפני שליש גדיל, שאין נזכר ה' קשרים בגמי, ואין מובאים ברמב"ם, ובני תימן דאזלי בתר פסקי הרמב"ם אין להם ה' קשרים, ומאידך ענין ה' קשרים מוזכרים בחז"ל (תנחומא פ' קרח סי' יב), ונרמזים בקרא ד'זוכרתם את כל מצוות ה' כמו שפירש"י בחומש שציצית בגימ' תרי"ג עם ה' קשרים, אך משמעות דברי הרא"ש (הלק"ט ה' ציצית ה' טו) שענין הה' קשרים מדינא דחז"ל הוא רק כשנוהג תכלת, וכן נראה מדברי רב נטרונאי גאון (המובאים בראב"ד בה' ציצית פ"א ה"ז), וא"כ כשאין נוהגת התכלת הו' הה' קשרים רק מנהג קדמון זכר לזמן שנהגה התכלת, ולכאוי יש לדחותם מדינא דשליש גדיל שהוא דינא דגמי, או דילמא כנ"ל שכיון שכל ענין דשליש גדיל הוא רק מבחי' נוי הציצית, נדחה הוא מפני הה' קשרים שתכליתם להזכירו כל מצוות ה' שהוא עיקר תכלית הציצית, וצ"ע.

נשמת הצדיק בחו"ל ובאר"י – והעיקר באר"י

[י] ונבא עתה לבאר ולמצוא רמזים פנימיים במח' דב"ש וב"ה (במנין החוטיין ובשיעור אורכך), ויש לפרש הענין ברמז בענינא דיומא שאנו עוסקים בהכנה דרבתא לפני הנסיעה הגדולה בר"ה הבעל"ט לציון המצוינת דרביה"ק באומאן - כי שם המקום המוכן לו מששת ימי בראשית לעסוק שם בתיקון העולם לדורותי (לשון מוהרנ"ת בימי מוהרנ"ת אות סו), ואמנם כבר הבאנו לעיל (פיסקא ח) את דברי הרה"ק הראב"י (ביאוה"ל קנה) ש"מקום נשמת הצדיק בין בחו"ל ובין באר"י ועיקר מקומו במקום הקודש", וכמש"כ שם שתיכף בשעת פטירתו עלתה נשמת רביה"ק בהר הקודש ב'קדש הקדשים' וכדכתיב 'קדש קדשים תהיה' ס"ת משה, ובסוד ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה"א וכנ"ל, וכן הבאנו לעיל מהרה"ק ר"י קארדונער זי"ע 'שיש בזה סתרי נסתרות איך שנשמת הצדיק באה תיכף אחר הסתלקותו לאר"י, כמבואר בכמה מקומות ממדרשי חז"ל, ומדברי רבה"ק נראה גם כן איזה רמזים מזה, וכמו שאמר אחר הסתלקותו של הרב הקדוש מבארדיטשוב זי"ע, שרצו אנ"ש להעלים ממנו, ואמר הוא ז"ל איך אתם רוצים להעלים

ממני שכבר יודעים מזה בארץ ישראל, וכמו שסיפר המעשה הנדפס בחיי מוהר"ן מהבית הכנסת שיש בירושלים עיין שם, ועוד ועוד דיבורים בע"פ ובכתב.

שנת תשע"ד הבעל"ט – צמיחת קרן משיח בן דוד שבהיכל משיח תשע"ד חלונות

יא] ונקוה בעז"ה שנזכה שבשנה זו (הבעל"ט – תשע"ד) יתגלה יותר סוד זה דמציאיות מקום רביז"ל באר"י, וסוד אמירת תיקוה"כ במקומו שבאר"י, שהוא בסוד המובא בספח"ק קרניים לא' הקדמונים (מאמר יד אות א) שיש בהיכלו של משיח תשע"ד חלונות וזית' חדרים, שביארנו סוד הענין עפ"י המובא שזי"ת בגימ' השמות הק' א"ל אלהיים מצפ"ץ (שבכוונת שמות אלו בשעת אכילת הזית ניצולים מהשכחה דהזית כמש"כ בפ"י למס' ברכות דף לט ע"א, בשם הבן יהודע עמ"ס הוריות דף יג ומקורו בנגיד ומצוה למהר"י צמח מגורי האריז"ל, דברים השייכים לסעודה), ובעניננו הכוונה שבשנה זו הבעל"ט שנת תשע"ד, שהיא בגימ' 'קרן משיח בן דוד', נקוה שנזכה בעז"ה שיתגלה סוד התיקוה"כ ביתר שאת, שהנה עד הנה היתה כידוע כוונת וסוד דתיקוה"כ בכוונת שמות א"ל אלהיים, שהם בגימ' תהלים, כמש"כ רביז"ל (לקו"מ ח"א סי' רה), שהוא בסוד חסדים וגבורות, (א"ל – חסדים, אלהיים – גבורות), שע"י שני שמות אלו מחזירים ניצוצות הנדחים אל הקדושה (כמבואר שם שיש בטפה בחי' חו"ג, כח אש ומים, חמימות ולחות, וע"כ תיקוה בב' שמות אלו של חו"ג).

שלימות כוונת תיקוה"כ - במקום רביז"ל בארה"ק

יב] ואמנם אף שבעצם פעולת התיקוה"כ הרי אין להוסיף ולא לגרוע ממה שגילה רביה"ק בהשגתו הגבוהה ברוח קדשו, ועיין מה שהזהיר נמרצות בזה בשו"ת שערי צדיק (ח"ג עמ' מכתב צ דש-שה¹⁰), [אמנם (נעיר בדרך אגב) דאין סתירה

¹⁰ הא לך מלשון"ק שם: "נחזור לעניננו, שצריך להיות טבוע בדמנו אמונת אומן, אמיתת תועלת תקון הכללי בתכלית שלמות התיקון, שהוא רק ע"י אמירת י' מוזמרי תהלים הנ"ל בשביל תיקון הברית בתמימות ובפשיטות נמור. ודע, שגם אם המצא ימוצא מו' שהוא יהיה מי שיהיה, אפילו צדיק, אפילו קדוש מפורסם, אשר יחס לו לבו להוסיף על אלו היו"ד מוזמרים הנ"ל עוד איזה מוזמור אחד או כמה מוזמורים, כי לא יוכל לקרר דעתו באמירת יו"ד מוזמרי התהלים הנ"ל, לצד שנדמה לו ונראה בעיניו שאין זה לבד מספיק לתקן החטא הנורא הזה – תדע נאמנה, שלא זו בלבד

מדבריו לדברי הרה"ק הר"א ראטה זי"ע שגילה ברוח קדשו (טה"ק מאמר תיקון היום) שכשמוסיף עוד אמירת קאפיטלעך באמצע התיקוה"כ (שלא לשם תוספת על התיקוה"כ) אין הם מקלקלים ומפסידים לגילוי דרביז"ל, ובבחי מין במינו אינו חוצץ, דהרה"ק הנ"ל לא נתכוין להוסיף על התיקוה"כ שגילה רביז"ל, והבן. מ"מ בענין הפנימיות והכוונה העמוקה דתיקוה"כ הרי מתגלים בהם מדור לדור תוספת עומק ופנימיות, והכל ע"פ היסודות הנאמנים בהקדמות שפתח לנו רביז"ל, [דוגמת מה שאמר רביז"ל בשיחות הר"ן (אות רסז¹¹) שאף בסודות הקבלה שנתגלו לנו מהארז"ל מותר ויש לחדש חידושים וכו' ובלבד שלא יוציא דין חדש בפועל למעשה], ולפי"ז י"ל שסוד הכוונה דתיקוה"כ דא"ל-אלהיים הנ"ל באה עתה ליתר שלימות כשזוכה ויתגלה סוד תיקוה"כ במקום רביז"ל באר"י [קדיש קדשים תהיה ס"ת משה, שלשם עולה נשמת הצדיק כמש"כ הראב"ן בביאור"ל (סי' קנה), ואצלינו (שאינו נכנסים לקוה"ק) מתגלית בכותל המערבי סמוך לקדש הקדשים כמש"כ להדיא הראב"ן (חכמה ובינה סי' ג) שנשמת הצדיק בכותל המערבי, וכן בהר ציון במקום ציון דהע"ה שהוא המקום המקושר לקוה"ק, כמש"כ הראשונים (תלמיד הרמב"ן בספר תוצאות אר"י, בעל הכפתור ופרח פמ"א, שו"ת הרדב"ז ח"ב תרלג) שדהע"ה הניח שם את ארון הברית ארבעים שנה

לפני שנבנה ביהמ"ק, והוא (כנראה ומוכן מדבריהם) במקום החלל השקוע בקיר הנראה מעל ציון דהע"ה, ועוד ביאורים פנימיים שיש בענין זה כמש"כ במקו"א עפ"י דברי הרה"ק מקאמרנא (היכל הברכה פר' במדבר ופר' נשא) בענין החיבור בין נקודת ציון הפנימית שבקוה"ק לנקודת ציון החיצונית שבהר ציון, וממילא מוכן שמקום נשמת הצדיק בקדש הקדשים קאי גם על הר ציון, וכן אשכחן בהדיא בזוהר (תיקונים חדשים דף קל ע"א) שנשמת משה שבהר העברים מתקשרת להר ציון, עיי"ש, ובפרט שנשמת רביז"ל אחוזה וקשורה ודבוקה בבחי' חד ממש בנשמת אדונינו דהע"ה משיח ה' כמו שהאריך בזה הגה"צ ר' גדליה קעניג (שערי צדיק מכתב כ"ו), וכע"ז אי' להדיא בתולדות הרה"ק ר' שלמה ועקסלער זי"ע שהיה הולך ע"כ בער"ה לומר תיקוה"כ בציון דהע"ה, ואכמ"ל.

בתיקוה"כ בארה"ק זוכים לשלימות הדעת – יהוד דהו"ג – הנרמז בשם הק' מצפ"ן

[ג] והיינו שהיות שארה"ק הוא מקום היחוד, הרי מתגלה בתיקוה"כ שבארה"ק סוד תיקון הדעת שהוא החיבור דהחוי"ג (א"ל-אלהיים-חוי"ג הנ"ל), שהוא שלימות התיקון דהחוי"ג כדלהלן, והתגלות זו מרומזת בשם הק' מצפ"ן, וזהו כמרומז בשנת תשע"ד שהיא בגימ' דעת מצפ"ן, והיינו ששנה זו מסוגלת לשלמות כוונת תיקון החוי"ג שבתיקוה"כ ע"י כוונת שמות א"ל אלהיים, הרי כשמתגלה ענין תיקוה"כ בארה"ק (שרמז ע"ז רביז"ל כנ"ל בפיסקא ח' בגילוי שגילה אחר שגילה את מעשה הלחם שיש אחד שהוא שנים, כשהוא כאן הוא שם ג"כ וכו', שזה מרמז כנ"ל שם על מציאות נשמתו הק' בבי' המקומות באר"י ובחוי"ל, גם לענין אמירת תיקוה"כ בבי' המקומות), הרי ניתוסף בשלימות דתיקוה"כ ענין תיקון הדעת, (חיבור דחוי"ג), שלענין זה מסוגל ומועיל טפי כשמצטרפת סגולת וקדושת ארה"ק¹².

שאינו מתקן כלל בזה, אלא הוא בכלל אלו שנאמר עליהם "כל המוסיף גורע", ומקלקל הוא בזה ולא מתקן.

¹¹ כי כבר מניו וגמור בסוד חכמי התורה האמתיים, שאין שום חכמה בעולם אחרי רבינו שיוכל לבוא עד תכלית תכונת סוד תיקון הכללי שהוא תיקון הברית שהוא ע"י אמירת יו"ד קפיטל תהלים הנ"ל, שיוכל להגור מתניו להוסיף או לגרוע אפילו קוצו של יו"ד מתיקון הכללי הנורא והנפלא הזה שהוא בתכלית השלימות שאין שלימות אחריו, שגילה אותו רבינו הגדול האדם השלם בתכלית השלימות שאין אחריו שלימות כלל. "ומי יבוא אחרי המלך את אשר כבר עשהו, ויגיס ראשו לחוות דעה משלו, ולא ידע כי ח"ו בנפשו הוא, כי מאחר שפשט צורה ולבש צורה אחרת, לאו גושפנקא דרבינו הקדוש חתים עלה, ואין זה תיקון הכללי שגילה הוא ז"ל, ובודאי שאין בזה כדי לתקן החטא. ומאחר שאין מתקן החטא, שוב לא יפלא אם נעשה עמו מה שנעשה, כי איי הקליפות שנבראו מהחטא מתגברים עליו ומחטיאים אותו שוב פעם ושוב רח"ל, והבן.

"זולת אם יוסיף לומר עוד מזמור אחד או עוד כמה מזמורים סתם בכדי לקדש דיבור פיו, אבל לא בכונה לשם איזהו חלק השייך לתיקון הכללי שגלה הוא ז"ל. ראה הזהרתך". עכ"ל שם.

¹² וז"ל שם, אמר מי שרוצה לתדוש' בתורה מ' תר לו להחיש' ולהרש' כל מה שירצה כל מה שיזכה לתדוש' בשכלו ובלבד ש' לא יוציא איזה דין חדש' על פי דרושיו שדורש' בקרב' דרוש' וסוד. ותמוכן מדבריו ה"ה שאפילו בפנות האר"י זכרנו לבקרה ודרבני הקבלה מ' תר לתדוש' בהם כא שר' יש' ג' שכלו ובלבד שלא יוציא מהם ש' וס דין תס ושלום. עכ"ל.

¹² ע"י בקונטרס 'והאמת והשלום אהבו' (ענף א אות כג) מה שהעתיקנו מכת"י הרה"ק הר"ש וועקסלער זצ"ל שכתב על הבטחת רביז"ל בענין אמירת תיקוה"כ על קברו וכו', וכתב שם בזה"ל: "אכן הלא מובא בליקוטי מוהר"ן (ח"ב תורה קח) כי להיות על קבר הצדיק הוא קדוש בקדושת ארץ ישראל ממש, וארץ ישראל הוא תיקון גדול לפגם הברית, נמצא ארץ ישראל בעצמו בלי הפסק הוא קדוש יותר וכו', עיי"ש אריכות דבריו. ודבריו המה מחודשים (ואולי הוא יחידאה בזה), שסובר שאפשר

[יד] דהנה ידוע מספה"ק דפגם הבריי"ק פוגם בעיקר בדעת (עי' לקו"מ סי' כ ועוד הרבה ספ"ק), ושלמות תיקון הדעת שנפגם בפגה"ב נתקן כשמתגלה שלימות תיקוה"כ שהוא במקום הקודש (כנ"ל מראב"נ שבחו"ל הוא בחי' רי"ב והעיקר לבא לבחי' רבי"י באר"י), וזהו הרמז בענין דזי"ת שהוא בגימ' א"ל אלהי"ם מצפ"ץ, דשמות הק' הנ"ל מרמז על שורש גבוה דהזית ברדל"א (גי' דעתיק) וכמשי"כ בקהילת יעקב (ערך ז"י אות ד) בשם רבו הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, וזהו הרמז בתשע"ד חלונות וזי"ת חדרים הנ"ל, דהיינו שזוכים עתה בשנת תשע"ד לפתיחת חלונות גבוהים חדשים שנוכל דרכם לעלות אל שורש הגבוה של זי"ת חדרים, שהם שמות הק' א"ל אלהי"ם מצפ"ץ (בגימ' זי"ת) שסודם גנוז לעילא ברדל"א, שהם סוד שלימות דתיקוה"כ כנ"ל, שכי"ז זוכים בצמיחת 'קרן משיח בן דוד' (גימ' תשע"ד) בהתגלות מקום רביה"ק בארה"ק כנ"ל. [והיינו כמשי"כ רביז"ל (לקו"מ תנינא סי' ב) ששלמות ריבוע הדבור מקבלים מגי' שמות הק' א"ל אלהי"ם הוי"ה, והיינו דהוי"ה הוא החיבור דא"ל אלהי"ם בבחי' קו האמצעי המתבר חו"ג, וה"נ שם מצפ"ץ שהוא חילוף באתב"ש דשם הוי"ה הרי הוא בבחי' החיבור דא"ל אלהי"ם, המביא לשלימות ריבוע הדיבור שבבחי' תיקוה"כ כידוע מהרבה ספה"ק שתיקון הדיבור קשור עם תיקון הברית שברית הלשון מכוון כנגד ברית המעור כדאי' בסי' יצירה (פי"א מ"ג)].

עניני מקום השכינה אינם יכולים להתגלות תיכף להדיא אלא ברמזים שבים החכמה

טו] והנה כל דברים אלו (אף שיסודם מדברי גדולי תלמידי רביז"ל כהרה"ק הראב"י והרה"ק הר"י קארדונער (ותלמידו המובהק הרה"צ ר"י אדעסער) והרה"ק הר"ש ועקסלער זכ"י ועוד וכמבואר בקונטרס והאמת והשלוש אהבו, מ"מ סו"ס למעשה לא נתגלה כל זה להדיא אלא בסוד הרמזים שבים החכמה (כמובא בלקו"מ תנינא

תורה ז אות י), מפני שעניני מציאת השכינה א"א לגלות תיכף להדיא אלא בסוד הרמזים כמשי"כ שם רביז"ל כי כשהחכם מגלה חכמתו לפעמים אומר איזה דיבור שמרמז בו רמזים לתלמידיו, מה שא"א לבאר בפיו בפירוש רק ע"י הרמזים שיש בהדיבור מבינים כוונתו, וכמו דאשכחן אצל אאע"ה שהיה הראשון שנצטוו בהליכה לאר"י הרי נאמר לו הדבר ברמז 'אל הארץ אשר אראך' ולא גילו לו תיכף הארץ, וכן אח"כ כשנצטוו בעקידת יצחק שוב לא גילה לו תיכף ההר המיוחד אלא 'אל אחד ההרים אשר אומר אליך', שהיה צריך אאע"ה בעצמו לעלות מ"י ולכסוף ולהשתוקק ללכת ולחפש אחרי הארץ הקודש והר הקודש עד שיזכה שיתגלו המה אליו, וכן היה אצל דהע"ה שנדר להי' אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום להי' משכנות לאביר יעקב, וחפש אחר מקום הקודש עד שנתגלה לו תחילתו ע"י שמואל הנביא בלילה שברח משאול המלך ע"ה [ומקום המדויק באותו ההר נתגלה לו בסוף ימיו כשעמד המלאך במקום גורן ארונה היבוס, במקום המזבח שמקומו מכוון ביותר, ואז נתגלה לו ע"י נתן הנביא ששם יהא מקום המזבח שעפ"י אפשר לכיין מקום כל הביהמ"ק, וע"כ הלך רק אז לקנות הגורן מארונה היבוס, (ועמשי"כ במקו"א שע"כ מסתבר שסתם הר ציון שבתהלים קאי על מקום מגוריו של דהע"ה בהר ציון החיצוני הסמוך להר הבית, שהר ציון הפנימי שבו ביהמ"ק לא היה עדיין כלל בכבודו ותפארתו ברוב ימי חי' דהע"ה, וכן כתב בספר כפתור ופרח (פמ"א), והאריך בזה הרבה בסי' דברי יוסף להגר"י שווארץ (חי"ג פרי תבואה עמ' כ'), ואכמ"ל].

אף שכבר נגלה כמ"פ גודל קדושת ההר היה צריך דהע"ה לטרוח ולהפש אחריו הרבה

ט"ז] והחידוש שבכ"ז שאף שבאותו הר הקודש היו כבר הרבה מאורעות חשובים, שמשם נברא אדה"ר ושם הקריב אדה"ר ובניו קין והבל קרבנות, ושם הקריב נח כשיצא מהתיבה, ושם היה עקידת יצחק (כמבואר כ"ז ברמב"ם הל' בית הבחירה פ"ב הי"א וב"י), וכן שם התפלל יעקב אבינו ע"ה ועשה שם מצבה וקרא שם המקום

לקבל בשלימות הבטחת רביז"ל "אף בארה"ק לבני שאינם רוצים לצאת מארה"ק לחו"ל מפני גודל גדולת ישיבת אר"י ששקולה כנגד כל המצוות כמאמר רז"ל", מ"מ הו"ד דבריו אסמכתא לדברינו הנ"ל.

'בית אלקים' (יעקב קראו בית') כדאי בגמ' (פסחים דף פח ע"א), ולכא' מאורעות חשובים אלו דרכם לעבור מדור לדור, והיה צריך דהע"ה לידע מכ"ז שהוא ההר הנבחר לה', מ"מ עדיין היה צריך דהע"ה לטרוח אחרי הרבה לחפשו כ"כ, והיינו משום שכן הוא דרך השכינה שאחרי שמתגלית קצת חוזרת ומסתתרת ואינה מתגלית עד שמחפשים אחריה באמת, (ע"י סדר היום לרבינו משה אבן-מכיר כוונת עלינו לשבח, שהביא משל נאה בזה שכן היא דרכה של תורה שצריך לבקשנה ולחפשנה יומם ולילה במסירת נפש ורק כך זוכים להשגתה¹³), וטפי מינה אשכחן באאע"ה

שאף אחרי שזכה ומצא קדושת ארה"ק שוב הוצרך לרדת ממנה לגלות מצרים, שזה בבחי' שנלקחה ממנו היחוד עם אר"י אחרי שכבר ניתנה לו (וכמו שנלקחה ממנו שרה אשתו בירידתו למצרים שזו תוצאה ממה שנלקחה ממנו אר"י – בחי' שכינה הק' כנ"ל), וא"י בחז"ל (ב"ר פ"ר לט, כד) שהצטער אאע"ה הרבה במצרים שרצה לחזור לאר"י שאף פלטרין בחז"ל אינה חשובה לעומת מדבר באר"י, עד שזכה לחזור שוב לארה"ק¹⁴, והיינו שענין אר"י מתגלה ונכסה וצריך לחפש אחריו ולהתגעגע ולבקש אחרי קדושת אר"י שהמה מוחין הגבוהים דשער הני [ע"י לקו"מ (תורה קנה) שיש להתפלל שיהיו לו ולכל הצדיקים כסופין וגעגעועין לאר"י שעיקר עבודת איש הישראלי זוכין ע"י אר"י, עיי"ש בארוכה].

הטעם שקשה לרוב האנשים לקבל ענין זה

טו"ב] וה"נ בעניננו, שאף שיש לכל ענין הנ"ל (מקום השראת נשמת גדולי הצדיקים שבבחי' משה משיח – ונשמת רביז"ל באר"י) מקורות נאמנים מספ"ק ומגדולי תלמידי רביז"ל כנ"ל, מ"מ קשה לרוב האנשים לקבל ענין זה, עד שיחפשו אחרי השגת ענין גבוה זה, ואז יזכו שיפתח להם המוחין להשיג ענין זה לאט לאט, ו'אחד היה אברהם' הוא הרה"ק הראב"נ ז"י"ע שהשיג ענין זה בשלימות יותר מכל בני דורו, ומסר נפשו על ענין ארה"ק כידוע הרבה מעשיות בענין זה, שסבר שעל כל בני חב"ד קדישא שבאומאן לעלות לארה"ק [ואם היו שומעים ומצייתים לו היו ניצולים כולם והיה נשאר מכולם שם שארית ופליטה גדולה בארץ, כמו שנשאר פליטה גדולה מאלו היחידים ששמעו לקולו, וכן היה ביכלתם של עשירי טשערין לקנות רוב שטחים באר"י מידי הטורקים ולמנוע השתלטות הערב רב הציונים על ארה"ק (ע"י בכ"ז בשש"ק ח"ו אות קעז, ובמבוא לביאור הליקוטים עמ' 30, ובהקדמת רע"י שלעזינגר

¹³ וז"ל"ק שם: משלו משל לבת מלכים שהיתה נתונה בתוך מגדל סגור ומסוגר ולא היה עימה איש כי אם הנערות המשמשות לפניה ואפילו פתח המגדל אינו היה ידוע כי אם אחר עמל וטורח למי שיחפש אותו היטב וגם מי שימצא את הפתח עדיין צריך לחפש אחר המפתחות הראויים לפתוח את הפתח ואחר שיפתח הפתח הראשון עדיין יש חדרים נוספים בפנים וכולם סגורים היטב ועלה ברצון המלך שלא ליתן את בתו לאדם עשיר ויפה ומיוחס אלא למי שישתדל להיות חתן למלך על ידי שיהיה חכם וחריף לחפש מפתח אחר מפתח כדי שיוכל ליכנס לפני ולפנים למקום מושב ומשכב בתו ואותו האיש יזכה שתהיה לו בתו לאשה ולא ימנע אותה ממנו המלך הכריז על כך בכל מלכותו עד שבאו מקצות הארץ אל המגדל והוא אותם אנשים היו מסתובבים בבוקר ובערב סביבות המגדל בכל מיני שירות ותשבחות וכל מיני ניגון לעורר את לב הנערה אולי תחפוץ באהבת אחד מהם ותתגלה אליו מהחורים ומחודקים ועם כל זה לא הועיל להם מאומה משום שלא התמידו בדבר וחשבו שבמעט זמן ימצאו מבוקשם ולא ידעו כי לא בקלות תושג בת המלך כדי לישא אותה כיון שראו אותם האנשים שהשתדלו ולא השיגו מאומה היו תוהים על כל מה שעשו וחזורים לדרכם בפחו נפש יגעו לריק והולידו לבהלה וכך היו באים אנשים אחרים מא"י הים ומקצות הארץ כששמעו על בת המלך ויפיה ומסתובבים מסביב למגדל השכם והערב ומתעכבים שם יותר מן הראשונים ומתקנים כלי שיר ונגון ואמרות טהורות של פיוסים וריצוים לרצות את בת המלך ולבקש אהבתה ומתחננים אליה שלא תשיכם ריקם ולבסוף העלו חרס בידם וחזורים בפחו נפש לדרכם כך בכל יום ויום מתחדשים ובאים ממזרח וממערב לראות אם יוכלו להשיג המציאה ההיא ולדבר על לב הנערה וכיון שראו שלא השיגו מאומה חזרו לאחוריהם בפחו נפש ונתייאשו מן המבוקש עד שבאחד הימים בא פקח אחד ואמר המגדל הזה אי אפשר שלא בנו לו פתח ליכנס ולצאת אנכי אשב ארבעים יום וארבעים לילה עד שאשיג את מבוקשי ואמצא איזה פתח או חלון שאוכל לראות את בת המלך או לדבר אליה ותנחן לי נפשי בשאלתי או אמנות עליה אותו האיש היה יגע יומם ולילה כדי למצוא את הפתח עד שמצא כמין חלון אחד במגדל והתחיל לחטט אחריו עד שגילה חור אחד קטן והתחיל לצעוק ולצווח יום יום ולקרוא לבת המלך בקול גדול ולהתחנן אליה שתראה לו כיצד נכנסים פנימה ואכן נכמרו רחמיה אליו בראותה שכבר התחיל מקום וטרח ועמל לבקש אהבתה והתחילה לדבר על לבו שלא יחוש מכל הטורח אשר טרח כי סוף הכבוד לבוא וישמח ויגיל ומי שטרח בערב שבת יאכל בשבת וכיון שהתחיל למצוא חלון הוא יגמור וימצא הפתח ומשם יכנס פנימה. טרח האיש יום אחר יום עד שמצא צורת פתח בנויה בכותל והתחיל לחטט אחריה עד שפתח ונכנס אחר שנכנס התחיל לקרוא ולצעוק אל בת המלך שתפתח לו החדרים הפנימיים להכנס אליה עד שגילתה לו מקום המפתחות היכן הן והוא לקח מפתח אחד ופתח חדר אחד ומפתח אחר פתח עוד חדר עד שמעט מעט בישוב דעתו פתח את כולם אחת אחת בראות בת המלך עד כמה הפץ האיש הוא בה וכל הטורח שטרח בשבילה שלחה להגיד לאביה כל המאורע והמלך שמח לקראת האיש והוא רוצה להשיאו עם בתו וגלה לו מסתרים אחרים ונתן מפתחות המגדל בידו לסגור ולפתוח כל זמן שירצה ונתן לו בתו לאשה והגדיל האיש שהוא עד מאד עד שנעשה משנה למלך וכל אשר הוא גזר הוא מצליח בידו כך הוא דמיון התורה עם האיש החפץ לעסוק בה כי אין עיקרי הדת וסודותיה מתגלים בקלות לכל לומד כי אם אחר עמל וטורח הרבה מאוד לעסוק בה יומם ולילה לאכול פת במלה ולשתות מים במשורה ולמסור נפשו עליה כדכתיב אדם כי ימות באהל ולעולם אינו מסיח דעתו ממנה בשכבו ובקומו בשבתו ובלכתו לאיש אשר אלה לו ודאי ישיג את כל אשר יחפוץ כי כמו שהוא רודף אחר התורה ומבקש אהבתה כך תרדוף היא אחריו להגלות אליו ולמסור בידו גני סתריה ורוי עמקה ואין לך כבוד גדול מזה לעסוק בה תדיר והמקום ברוך הוא

בראותו טוב כוונתו לידע ולהבין מנלה לו את הפציו הכל לפי מה שהוא אדם. ע"כ"ל.

¹⁴ ז"ל המדרש: "הנה ארזיק נדוד" נדוד טלטול אחר טלטול 'אלין במדבר סלה' מוטב ללון במדברות של ארץ ישראל ולא ללון בפלטריות של חוצה לארץ ואם תאמר שלא גזי (=נדוד) אברהם ושמח על דיבור המקום ולמה לא יצא שעדיין לא הורשה אבל משהורשה וילך אברהם כאשר דבר אליו ה' וגו'". ע"כ.

לספרו על תנודב"א), ואכמ"ל], ונראה מדבריו (שבביאווה"ל קנה הנ"ל) שהיתה לראב"ן קבלה בענין זה עד מוהרנ"ת שהשיג בליל פטירת רביז"ל את ענין עליית נשמת הצדיק תיכף למקומו שבקודש הקדשים, וכן אולי היתה לו ידיעה בענין זה ע"י המגילת סתרים שהיתה בידו (שעברה מדור לדור לא' מיוחד שבכל דור והראב"ן היה האחרון שידוע שקיבלה) וכנראה קבלה זו (דמציאות רביז"ל באר"י) לא היתה ידועה כ"כ לשאר גדולי תלמידי רביז"ל שבדורו, וע"כ כמה מגדולי ברסלב שבאומן לא קבלו דעתו.

השוואת דעת הראב"ן זי"ע והר"א שטרנהרץ זי"ע ביסוד ענין הקיבוץ שבאר"י

ח"י] ואמנם יש לציין שאף להרה"ק ר' אברהם שטרנהרץ זי"ע היה קבלה נוראה מענין התקשרות נשמת רביז"ל לנשמת הרשב"י וכידוע בארוכה מהתיאור הנורא שבספר שערי צדיק (ח"א מכתב י) בהיות רביז"ל בהיכלא דרשב"י, שמכח התקשרות נוראה זו בין רביז"ל לרשב"י, יסוד הקיבוץ בר"ה במירון כידוע, אלא שהטעם שחלק הרה"ק הנ"ל על הקיבוץ הק' שבירושלים שסבר שבני הקיבוץ דירושלים סוברים שמהני קדושת המקום דירושלים עיה"ק לבד לעשות בה הקיבוץ, וע"ז חלק בתוקף (כמובא בארוכה בשו"ת שערי צדיק ח"ד מכתב קד) שהאמת דעיקר קדושת הקיבוץ היא מחמת ההתקשרות לנשמת הצדיק, וסבר שלזה בעינין שיהא הקיבוץ במקום ציון רשב"י, ששם השראת נשמת רביז"ל (בסוד 'הכנסת אורחים' כמובא שם), והיינו דהקיבוץ אינו מספיק בהתקבצות אנשי רביז"ל בכל מקום שהוא, אלא במקום השראת נשמת הצדיק, אך אחר שנתפרסמו כבר עתה דברי הרה"ק הראב"ן הנ"ל (ח"ב ג') שנשמת הצדיק בכותל המערבי (ובציון דהע"ה כמובא מהרה"ק ר"ש ועקסליר זי"ע תלמיד הראב"ן) וכו', אי"כ עתה נעשה הקיבוץ בירושלים עיה"ק עפ"י יסוד קבלת דברי הרה"ק הראב"ן זי"ע, ונעשה הקיבוץ בירושלים, לא מחמת קדושת המקום גרידא, אלא מחמת שבה מדור נשמת הצדיק, הרי שוב אין מח' ביסוד ובעצם הענין, דעתה שפיר י"ל דכמו שאפשר לייסד הקיבוץ במירון בהתקשרות לרשב"י

המקושר לנשמת רביז"ל, ה"נ שפיר דמי להתקבץ בירושלים עיה"ק עיר דוד, בהתקשרות לנשמת דהע"ה שהוא חד ממש עם נשמת רביז"ל (וכמו שהאריך תלמידו הרה"צ ר' גדליה קעניג בשו"ת שערי צדיק ח"א מכתב כו הנ"ל), והשתוו ב' הדעות דב' הקיבוצים להדדי.

פי' הקבלה והרמז דתקע בשופר' צפת – ירושלים'

יט] ובזה יש לפרש ברמז הקבלה שיש מהרה"ק מהרא"ש זי"ע הנ"ל שהורה לתלמידו הרה"צ רבי גדליה קעניג זצ"ל לגלות אור רביה"ק בעיר צפת תובב"א שבה היא סיוע לגילוי אורו של משיח בעיה"ק ירושלים תובב"א, ורימזו בתפלת 'תקע בשופר', תקע – גימ' צפת, שופר – גימ' ירושלים, (והדברים סתומים ונעלמים), ועפ"י הנ"ל יש לבאר שבזכות הקבלה שהיתה מקובלת בידם ישפה בצפת ת"ו יש מעלה יתירה מכל ארץ ישראל, שפה טמון אור הגנוז והנעלם הוא התנא האלקי רשב"י, שיש שייכות גדול לרביה"ק כידוע למחצדי חקלא שבין אנ"ש, אשר בדברים כאלו אי אפשר לבוא אליכם בכתב, שעבור זה קבעו אנ"ש החשובים מפה זה זמן כביר ליסע על ראש השנה למירון להשתטח על הציון התנא האלקי רשב"י, ולהתקשר על ידו גם לרביה"ק' (לשון הרה"ק הר"י קארדונער במכתביו סי' ב, וכן היתה ג"כ הקבלה מהרא"ש הנ"ל שלכן יסוד הקיבוץ במירון), שביסוד זה מתגלה מקום השראת נשמת רביה"ק בגליל שבבחי' אור דמב"י כדאי' בזוה"ק (ח"ב דף רכ ע"א) שגליל חלקו של יוסף, הרי עפ"י יסוד זה גופא מתגלה ביתר שאת (כשמגיע עתו וזמנו) גילוי מקום השראת נשמת רביז"ל בירושלים עיה"ק עיר דוד, בסוד אור דמב"ד – דנשמת רביז"ל היא בסוד ניצוץ דרעיי"מ הכולל ב' המשיחין כחדא, וע"כ בעינין לב' הקיבוצים דמירון וירושלים, בסוד אור דמב"י ואור דמב"ד, וא' מסייע לחבירו כנ"ל.

טעם נסיעת הראב"ן בכל שנה לר"ה לאומאן – ירידה לצורך עליה – בבחי' הנסירה דכל ר"ה

כ] ואמנם יש לציין דאף הרה"ק הראב"ן (שהשיג דמקום נשמת רביה"ק בעיקר באר"י) הרי במשך כל עשרים שנותיו שהיה בארה"ק היה נוסע כל

ר"ה לאומאן, והיה אומר ומגלה דעתו בזה שהוא מחמת כמה טעמים, וא' מהם כדי לפעול על אלו גדולי אנ"ש מהתם שיעלו ויבואו לארה"ק, והיינו שהיתה ירידתו למקום רביז"ל שבחוו"ל לפעול בזה העליה ביתר שאת לארה"ק (שעליית תלמידי רביז"ל מחוו"ל לאר"י הוא בסוד העלאת ארונו של יוסף לאר"י), והלך בזה בדרך רביז"ל עצמו שאחרי שעלה לאר"י ירד שוב לחוו"ל להלחם שם בקלי פעור וע"ז וכו', ירידה לצורך עליה יותר גבוהה, שע"י ירידה זו יוכל שוב לחזור למקומו העיקרי שבארה"ק ביתר שאת, וחוזר חלילה, כלשון הראב"ן שהעתקנו לעיל (פיסקא ח, וז"ל שם, וכל אשר יצא משם לא היתה זולת על דעת לחזור ולבא לשם עם כל נפשות ישראל המוכרחים לכל זה, ולא להשתקע בחוץ לארץ בתמידות, כמבואר בדבריו הקדושים ובחיי מוהר"ן בסיפור נסיעתו לנאוורייטש, שלפי שעה לבד הוא רועה בברסלב ושאר מקומות, אבל מקומו האמיתי והנצחי הוא בארצו ועירו לבד וכו' וכו'), וכן אחרי פטירת רביז"ל שאף שעלתה תיכף נשמתו למקומה העיקרי שבארה"ק הרי משם יורדת ברצוא ושוב למקומה שבחוו"ל [וכלשון דהראב"ן שהעתקנו שם יומי כמוהו עולה לשמים בעליה בעליה נפלאה כזאת (שהיא העליה לאר"י בקדש הקדשים) ויורד בכח הזה, לתכלית הירידה שבקבורתו מול בית פעור וע"ז שבחוו"ל כנ"ל], וזה הוא בחי הנסירה שישנה בכל שנה מחדש בער"ה לפני המשכת אור עליון חדש ברי"ה דשנה הבאה שלא היה בעולם כמוה (כמש"כ בתניא אגה"ק סי' יד).

ב' הקיבוצים בחו"ל ובאר"י – בבחי' תיקון ב' המוחין דחכמה ובינה – מקל נועם ומקל חובלים, א-ל - אלהים

כא] ונחזור לענין הרמזים הק' שיש ללמוד ממשנתנו, [שזהו א' מבחי' תורה לשמה, להוציא לימודים ורמזים מכל מה שלומד לענין עבודה"י שעוסק עתה בה], שבי"ש ובי"ה נחלקו במנין החוטין ובמנין אורך הציצית, ובתרווייהו סגי לבי"ה בג' ולבי"ש בעינן ד', ונקודת הענין י"ל ע"פ הנ"ל מהאריז"ל (שעה"כ דרוש ג דף ה ע"ב ואילך) דענין חוטי הציצית מרמזים על ד' המוחין דחכמה

ובינה חסדים דדעת וגבורות דדעת, והנה בחי חכמה ובינה הם כידוע בחי' אר"י וחוו"ל, כידוע שאוירא דאר"י מחכים שמאיר באר"י אור החכמה, ובחוו"ל אש הבינה, שזהו בחי' מקל נועם ומקל חובלים שא"י בגמ' (סנהדרין דף כד ע"א) דקאי מקל נועם על חכמי אר"י שמנעימים זל"ז היות שמאיר אצלם אור ונעימות החכמה, לעומת חכמי בבל שחובלים זב"ז היות ששולט אצלם אש הבינה [וזה בחי' תלמידי ר"ע שהאיר אצלם אש הבינה דר"ע רבם כ"כ עד שלא נהגו כבוד זב"ז לעומת תלמידי רשב"י שהאיר עליהם אור החכמה וע"כ תיקן אצל תלמידיו שא"ן בחביבותא תליא מילתא], שז"ס רבי"י באר"י ור"י"ב בחוו"ל וכו', ועמש"כ בקונטרס 'האמת והשלום אהבו' מכמה מקורות מרביז"ל וגדולי תלמידי תלמידיו שלכתחילה עלה ברצון רביז"ל שיהיו ב' קיבוצים שלו, בחוו"ל ובאר"י, הם בבחי' בניית ותיקון ב' המוחין דחכמה ובינה, וזהו בבחי' תיקון ב' השמות שמכוונים בתיקוה"כ א"ל (חסדים) – מקל נועם) אלהים (גבורות – מקל חובלים).

בשנה הבעל"ט – תשעד – דעת מצפ"ן – סוד היבור דב' הקיבוצים

כב] ואמנם עד הנה היתה באיזו בחי' התחלקות בין ב' הקיבוצים שלא היתה ניכרת כ"כ התקשרות והתחברות ב' הקיבוצים זל"ז להדיא, (ואדרבא שנראה היה להרבה שישנו פירוד בין ב' הקיבוצים וכאילו קיבוץ א' לא גורס את קיבוץ הב', שא' טען על חבירו שפוגם או באמונה בצווי הצדיק או באמונה בקדושת ארה"ק שבה השראת נשמת הצדיק כו'), מחמת שכל זמן שאין מאיר עדיין אור מח הדעת המחבר בין החו"ב, נראים החו"ב כנפרדים זמ"ז, ובבחי' פלוגתא בין ב' המשיחין וכו', וזהו כ"ז שלא נתכללו לאה ורחל כחדא, כמבואר בקונטרס הנ"ל בשם הר"י קארדונער שבזמנו האיר אור רביז"ל בחו"ל בבחי' רחל באתגליא, ובאר"י בבחי' לאה באתכסיא, שזהו בזמן שאין מתכללים ב' הפרצופין כחדא, אך באלו ג' השנים האחרונות (תשע"ב ואילך) שיש בהם עת קץ, (כידוע מהגר"א ועוד ספה"ק, עפ"י דברי הזוה"ק והאריז"ל בכ"מ, עיין באריכות במאמרי סוד החשמל, ובהקדמות ים

להורות על גודל הדעת, והיחוד המאחד בין ב' המוחין הנ"ל.

במה' זו הלכה כב"ש, שאף אחרי בחי' התגלות בחי' דפנים נשאר רושם א' דאב"א

כד] ואמנם בזה הלכה כב"ש דעד עת קץ ניכר בכל מקום מעלתו הפרטית [וכמש"כ שם בקונטרס 'והאמת והשלום אהבו' בארוכה בענין מעלת החכמה על הבינה, ומעלת הבינה על החכמה, שאף בעת שמתכללים רחל ולאח יחד להעשות פרצוף א' עדיין נשאר רשימו ממעמדו ומצבם הראשון בהיותם נפרדים כמש"כ רבינו האריז"ל בסדר כוונת אמן בחזרת הש"ץ, שאף שחזרת הש"ץ הוא בסוד חיבור פב"ב עם כל זה עיקר הכוונה בעניית אמן בחזרת הש"ץ הוא על דרך הנזכר בבחי' האח' "והוא במה שהודעתך כי כל דבר שבקדושה בכל מקום שהולך אף שמסתלק מאותו מקום מנחת שם במקומה רושם ראשון ואינו זו משם לעולם, ונמצא שאעפ"י שהוא עתה פנים בפנים, אנו אומרים אמן להאיר אותם השלשה רשומים הראשונים שנתרשמו בהיותם אחר באחור, ושם היא כוונת האמן", עכ"ל]. וע"כ קיי"ל שאף בעת זמן החיבור דרחל ולאח והדעת דמצפ"ץ המתגלה לע"ע עדיין עוסקים בנפרד לגלות מעלת כל קיבוץ בפ"ע, עד שישנו טעם ומעלה לרדת האי שתא לר"ה לקיבוץ שבח"ל לגלות מעלתו, אף אחר שנתגלה שנה שעברה מעלת הקיבוץ שבאר"י.

קרובים דברי אלו להיות כדברי אלו - בסוד דברי רבי"ל אחר מעשה הלחם יש אחד שהוא שנים ושנים שהם אחד'

כה] ואמנם ריבר"י מגלה ש"קרובים דברי אלו להיות כדברי אלו", היינו דבין ב"ש ובין ב"ה עוסקים לגלות מעלת החיבור דחסדים דדעת וגבורות דדעת, שהם בעצם מח א', ובבחי' הנ"ל שכ"ע מודו שב' הקיבוצים דח"ל ואר"י הם בחי' קיבוץ א', ובבחי' דברי רביז"ל הנ"ל אחר מעשה הלחם יש א' שהוא שנים (שהיא דעת ב"ש) ושנים שהם א' (שהיא דעת ב"ה), והיינו שכל המח' האם לגלות סוד האחדות כ"כ עד שלא יעלה בשם כלל ההתחלקות לשנים (וזהו דעת ב"ה שיעשו

החכמה, ואכמ"ל), הרומזים על עת וזמן היחוד בבא להם המוחין דחיה, שאז עולה רחל ומלבשת במקום לאח, נעשים שניהם פרצוף א' הנקרא ע"ש רחל הגדולה (כמובא בהקדמת רחובות הנהר דף ז ע"ד משמיה דרבינו האריז"ל), דבסוד תיקון מח הדעת, הכולל ומחבר ב' המוחין דח"ב, והוא בסוד שם הק' מצפ"ץ שמאיר בשנה זו כנ"ל (חילוף שם הוי"ה - תפארת) שורש דהדיקנא, שורש דעת הכולל העליון, שהוא בגימ' 'ברחמים' הרומז על הרחמים הגדולים העליונים, המתגלים בשנה זו שנת תשעד - גי' דעת מצפ"ץ כנ"ל.

הארת שם דעת מצפ"ץ בגימ' 'ברחמים' בבחי' רחמי הכתר

כג] והארה זו היא בחי' התנוצצות אור ורחמי הכתר, והיינו ש'דעת מצפ"ץ' (שבגימ' תשעד) המתגלה בשנה זו, הוא שם דשורש הי"ג תיקוני דיקנא, י"ג מדות הרחמים שבכתר, [ויש לציין עוד דשנת תשעד ברי"ת שילשה עשר תיקוני ד'יקנא המתגלים שרשם שבמצפ"ץ בשנה זו כנ"ל], ובכח אור הכתר נתכללים ומתחברים ב' הקיבוצים דח"ל ודאר"י לקיבוץ א' גדול, שכולם נכללים באהבה ואחדות הלבבות זב"ז, שע"ז מתגלה אור רביז"ל בבחי' אור הכתר - אור הגאולה, ואף אמנם שעד עת הגאולה בפועל מתחלקים עדיין ב' הקיבוצים הנ"ל בחיצוניות הגופים, לתקן ב' המוחין שבדעת, חסדים וגבורות, שזהו בבחי' הדי' כנפות שבבגד, שמרמז על התחלקות הגופים בדי' כנפות הארץ, אלא שבזה יש לרמז סוד פלוגתת ב"ה וב"ש האם בכל כנף עצמו בעינן להדגיש יותר סוד היחוד שבין חסדים וגבורות דדעת עד שנחשבין לכחדא ממש, שזהו סברת ב"ה שבכל כנף אין מרמזים לסוד הדי' אלא לסוד הגי', וע"כ יש בכל כנף רק גי' חוטיין, וכל חוט ארכו רק גי' אצבעות, שב"ה הם בחי' אור היחוד והחסד ע"כ סוברים שבכל קיבוץ במקומו צריך לעסוק כ"כ בסוד יחוד דב' הקיבוצים כאילו הם קיבוץ א' גדול, עד שאין ניכר כלל ענין ההתחלקות דמח הדעת לב', וע"כ בכל כנף יהיו רק גי' חוטיין ובכל חוט יהא אורכו רק גי' אצבעות (שאצב"ע הוא בגימ' המילוי דשם אהוי"ה סוד הדעת) והכל

משניהם חוט א') או שיש לגלות ההתחלקות לשנים ובאופן דלמעליותא, שכל א' ירצה להתכלל ולקבל מעלת חבירו, ובה קיי"ל כנ"ל כב"ש.

'אנ"ן בחביבותא תליא מילתא' – שלימות ענין הקיבוץ כשכל א' משתוקק להתכלל במעלת זולתו

כן] והיינו כנ"ל שיש לעסוק במעלת ב' הקיבוצים הק', כל א' על חבירו, עד שכל א' ישמח מחד גיסא במעלתו העצמית וישתוקק מאידך גיסא להתכלל במעלת זולתו, [ובבחי' המובא על הראב"ן (ש"ש) ח"ג תעז] כי "היה לו לב בווער כל כך לענין ארץ ישראל ולענין ציון רבינו עד שהיו משולבים ומחוברים אצלו שני ענינים אלו כאחד ממש, שכשהיה שוהה בחוץ לארץ רוב דבוריו וגעגועיו היו לארץ ישראל, וכמו כן בשנים ששהה בארץ ישראל היה מרבה לדבר מגודל מעלת ההשתטחות והעליה לציון רבינו ז"ל". ועיין עוד שם (ח"ו סימן סו), שבהתכללות וחיבור הנשמות זע"ז באהבה בבחי' אנ"ן בחביבותא תליא מילתא', [וכמו שהיו מרמזים ע"ז דאנ"ן ר"ת 'אנשי נחל נובע' בחביבותא תליא מילתא, וכדברי רביז"ל להדיא (חיי"מ אות ריח) "רַק אֶתְּם תִּתְּזַקְּוּ עַצְמְכֶם בְּיַחַד, אֶז תְּהִי־אֲנֶשׁ יָם כְּשֶׁ רִים. וְלֹא כְּשֶׁ רִים בְּלִבָּד אֶלְּא אֶפְלוּ צַדִּיקִים וְטוֹבִים תְּהִי־כִי הַשֶּׁ יִם יִתְּבַרְךָ יַעֲזֹר לִי בְּיַד־אֵי שֶׁ יִהְיֶה כְּרִצוֹנִי כֶּאֱשֶׁר רָצִיתִי מִכְּבָר, כִּי בְּעֶזְרַת הַשֶּׁ יִם גִּמְרָתִי וְאֶגְמַר כְּרִצוֹנִי בְּיַד־אֵי - בְּעֶזְרַת הַשֶּׁ יִם אֵיךְ הָאֵב אוֹיֵס גִּפְיִרְט אֵין וְעַל אוֹיֵס פִּירְךָ], נהיה ע"י התכללות זו שלימות תיקון הקיבוץ הק', כמש"כ שם (ע"ש אות יח) שהכלל והעיקר הוא שלשניהם דייקא אנו צריכים, הן אל הקיבוץ שבאר"י והן אל הקיבוץ שבאומאן, דשניהם משלימים זה את זה, ולא יוכלו אלו להשלים אחד את חבירו בלתי שיהיה אהבה ואחדות באופן שתרוייהו קטירי בתד קטירי, ועל דרך המבואר בדברי מוהרנ"ת בספר ליקוטי הלכות (הלי סעודה הלכה ד' אות י"ג) בענין ההדס והלולב דזה בחינת חו"ל וזה בחי' אר"י ואלו השנים בהכרח שיהיו אגודים זה עם זה באגודה אחת ושניהם מכבדים ומייקרים ומחזקים אחד את חבירו, שע"ז זוכים לתיקון עוון שנאת חנם שגרם להחריב בית מקדשינו

ולהגלותינו מארצינו, ובהתכללות כל אלו הבתים בין אותם המתקבצים באר"י ובין אותם המתקבצים באומאן באהבה לעשותם שניהם כאחדים להעלות ריח ניחוח אשה לה' נזכה במהרה לחזות בשוב ה' ציון ברחמי"ם גמורים בב"א.

פיסקא יב

שייר את התכלת ולא שייר את הלבן את הלבן ולא את התכלת מעכב שהתכלת והלבן מעכבין זה את זה רבי אומר אינם מעכבים/ [ובגמי' (מנחות לח.) גרסי' איפכא דברי רבי וחכא אינם מעכבים];

עפ"י מש"כ בכ"כ מקומות עפ"י יסוד דברי רבינו האריז"ל ובכמה מקומות¹⁵, בענין ספ"י המלכות שהיא נבנית מחכמה ובינה, פנימיותה מספ"י החכמה בסוד 'אבא יסד ברתא', וחיצוניותה מספ"י הבינה, והיינו דבחיצוניותה הוי ענין המלכות בבחי' דין, בחי' דינא דמלכותא דינא, (שבחיצוניות נראה קבלת עול המלכות כאילו הוא דבר המצמצם ומגביל שמבחי' דין וקוש), וזהו מחמת שחיצוניות המלכות מקבלת ונבנית מבחי' הכלים והצמצומים שמצד הבינה (שהתבוננות דהבינה קובעת כל מיני גדרים שבבחי' כלים וצמצומים), אך בפנימיות ענין קבלת המלכות הוא בבחי' נקודת ביטול העצמיות, שנקודה זו מקבלת כוחה מאור הפשוט של ביטול הדחכמה, שממנה נמשכת נקודת החיים, בבחי' 'החכמה תחי' בעליה', וא"כ בפנימיות הרי קבלת עומ"ש היא הממשיכה לאדם נקודת חיותו.

ענין הדיבור הנבנה בחיצוניות מהבינה ובפנימיות מהחכמה

ד] וע"ע בתניא (אגה"ק פ"ד) שמבאר בענין הדיבור (שהדיבור הוא ג"כ בבחי' ההנהגה דספ"י המלכות – מלכות פה, שהמלך מנהיג העם בדיבורו), איך שנבנה הדיבור בפנימיות מאור החכמה, שהוא בבחי' התחלקות הדיבור לכ"ב אותיות ולנקודות ולשינויים בה' מוצאות הפה, שלכ"ז אין הסבר עפ"י שכל (עיי"ש בארוכה), אלא זה נובע מאור החכמה שלמעלה מהשגה, ואילו חיצוניות הדיבור שהוא הבל היוצא מהלב הוא נבנה מאש החמימות דהבינה. [וכע"ז אשכחן בענין הלב עצמו, שהוא ג"כ מקושר אל ספ"י המלכות (בבחי' 'המלך לב העס'), וכדאי מהאריז"ל (עץ חיים שער

פירושי המימרא עפ"י פשט

[א] שייר את התכלת – שלא הניח תכלת (ושייר אותה – בחוץ), שתלה רק חוטי לבן או להיפך, לא יצא יד"ח המצוה (ועובר בנשיאת ד' כנפות ללא ציצית, ובשב"ק עובר על נשיאת החוטיין ברה"ר במקום שאין עירוב), שהתכלת והלבן מעכבין זה את זה, דס"ל שהתכלת והלבן הן מצוה א', רבי אומר אין מעכבים – דס"ל שהן ב' מצוות [כן הוא הגי' במס' ציצית שלפנינו, ובמסורת הש"ס כותב שצריך להגיה כהגירסא דאי' בגמי' (מנחות לח ע"א) להיפך, "שהתכלת והלבן מעכבים זא"ז – דברי רבי, וחכמים אומרים אינם מעכבים". (ועיין בביאור ארגמן להגר"ק שמחדש אופן ליישב גי' דידן ולהתאימה עם הגירסא שבגמי').]

ביאורים בענין השייכות בין התכלת לספ"י המלכות

[ב] הנה כידוע מהזוה"ק (שלח קעה ע"ב, פנחס רכו ע"ב ובתיקון כא) מצות התכלת מרמזת על ספ"י המלכות [שהיא התכלית, שתכלית כל הספ"י לגלות על ידם מלכותו ית', וכן ספ"י המלכות היא בבחי' הנהגת הדין, ובבחי' דינא דמלכותא דינא, וזאת הדין היא המכלה את הקלי', וזהו לשון תכלת לשון כליון וכדאי בזוה"ק (ח"ג דף קעה ע"א) על תכלת דהוא דינא קשיא דאכלא ושצי לכולא], ועיין עוד בדברי רביז"ל בלקו"מ (סי' יח אות ז) דהתכלת הוא סוד החיבור בין לבן (חכמה) לשחור (בינה), שתכלת הוא צבע הנוטה לשחורות (כמש"כ רש"י סו"פ שלח שצבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב), ויש בו לבנונית.

ענין המלכות שנבנית בפנימיות מאור החכמה ובחיצוניות מאש הבינה

[ג] וצ"ב איך לקשר ענין זה (דחיבור הלבן והשחור שבתכלת) עם ענין ספ"י המלכות, ויש לבאר בזה

¹⁵ עיין עץ חיים (חלק ב' דף מה ע"ד) שזה סוד בחכמה יסד ארץ כי ע"י יסוד אבא תיקון ויסד ארץ שהוא הנוק' (עיין עוד כע"ז בע"ח דף כו ע"ג). ומאידך עיין בדרוש אטב"ח (עץ חיים חלק ב' דף נג ע"א) שעיקר תיקון הנוק' הוא ע"י מוודין דאימא. וההסבר בזה מובא בספרי חב"ד, כמבואר כאן (שחיצוניות המלכות נבנית מאימא, ופנימיותה מאבא) ואכמ"ל.

לד פרק ב' דף מו עמוד א) שמקום עמידת רחל היא מאחורי ז"א במקום החזה, שהוא מקום הלב, ויש בלב ז"א נקב המשפיע חיות לרחל וכן אי' מהאריז"ל (ע"ח שער לח פ"ג) שהלב עצמו מתחלק שלישי העליון ללאה, ובי' שלישי התחתון לרחל וכו', וע"ע באריז"ל (ע"ח שער לא פ"ד) שלב מרמז על המלכות, [וכתב שם עוד שהלב מרמז גם על בינה, ועל ת'פארת ועל מ'לכות, וסימנך בת"ס לבבי, והכל אחד עיי"ש בהגהות וביאורים ביאורו] הרי גם אצל הלב ישנה בחינה הנ"ל, שההתלהבות והאש דחיצוניות הלב הוא בבחי' האש דספי הבינה, וכדאי' בינא – ליבא' (פתח אליהו), אך בפנימיות הלב מאיר אור החכמה וכדכתיב 'בני אם חכם לבך וגוי', שע"ש כן נקרא 'לבי' על שמאיר בו בפנימיות ל"ב נתיבות החכמה (וחיצוניות הלב – שהיא הבינה, היא הכלי והמגן על פנימיות הלב שהיא אור החכמה), ע"י בזה בע"ח (שער טנת"א פ"ה כג ע"ג) שכי' שהלב הוא אש שורף כי הוא האלהיים דקטנות אך הקול שבתוכו הוא שם הוי"ה שהוא בחי' הרוח השורה בלב שהוא הנקודות העושים דפיקו מכח הנקודות' (שהנקודות מבחי' חכמה עילאה כמ"ש לעיל שם), עיי"ש], ועפ"י כ"ז מובן עוד ביאור בהשייכות דהתכלת אל ספי' המלכות, והיינו דצבע התכלת הנוטה לשחרות הנצבע על צמר לבן מרמז על ספי' המלכות שבחיצוניותה שחורה היא (מבחי' הבינה) ונאוה ולבנה היא בפנימיותה (מבחי' אור החכמה).

תכלית עבודה"י - העלאת אני הנפרד לשרשו העליון - אני האמיתי - אני ה' אלוקים

ה) ועפ"י הנ"ל (שבתכלת ישנו החיבור בין לבן לשחור וכו') יש לבאר עוד ביאור מדוע התכלת מרמזת על התכלית, דזהו ג"כ בבחי' התכלית לעלות מבחי' החיצוניות שבבחי' הבינה אל סוד הפנימיות שבבחי' החכמה, וכמש"כ בכו"כ מקומות (עפ"י דברי רבינו האריז"ל בשער המלכים דף נא ע"ג) ששורש החכמה הוא מבחי' עתיק, בחי' הגבוהה שבכתר, שפנימיות עתיק היא בחי' 'אני' האמיתי של הבורא כל עולמים, שתכלית הכל לגלות את 'אני ה' אלוקים', היינו שכל עבודה"י היא לתקן את בחי' אני התחתון –

שהיא ספי' המלכות למטה, שנקראת אני הנפרד, והיינו שספי' המלכות למטה היא בבחי' נפשות דבני ישראל המושרשות בכנסת ישראל (ספי' המלכות) איך שהיא בבחי' נפרדת משרשה העליון, ושם הוי בחי' אני הנפרד, ותכלית הבריאה לתקן את הרגשת האני התחתון שבנפש איש הישראלי להעלותו מקודם לפנימיות ענין הביטול והאין של החכמה שמאיר בנפש בפנימיותה (כנ"ל שבפנימיות המלכות מאיר אור החכמה שהוא אור הביטול) עד שתעלה לשרשה הראשון הגבוה שבעתיק, שתזכה לבחי' אין הגמור עד שתתכלל ותתאחד כביכול בבחי' אני האמיתי של הבורא ובבחי' 'אני ואין כחדא'. [שאז הוי ה'אין' יותר עמוק מהאין והביטול של קודם הבריאה, שלפני הבריאה היו נשמות ישראל מושרשים רק בסוד ה'אין', שהוא בחי' אריך, דרגה הנמוכה שבכתר, וע"י הירידה שלהן לעולם הזה יזכו לבסוף לעלות ל'אין' יותר עמוק, ליכלל בעתיק דרגה הגבוהה שבכתר, ובג"ר דעתיק שהוא בחי' הרדל"א (הרישא דלא אתידע), ששם גנוז שורש הראשון דהמלכות (מלכות הגנוזה בהרדל"א), עד שיוכללו כביכול ב'אני' האמיתי של הבורא בבחי' 'מטי ולא מטי' בבחי' 'אין' שהוא כלי לגלות את ה'אני' האמיתי של הבוכ"ע. [עיין בליקוטי מוהר"ן תורה כ"ד בענין השגת האור אין סוף בבחי' מטי ולא מטי, וביארנו בזה במקום אחר שענין מטי ולא מטי היא בבחי' השגת 'אור במאור' המבואר בספרי חב"ד, ואכמ"ל].

בענין דמלכות עטרת בעלה - שורש המלכות מעל שורש הז"א - שהעליה ע"י הז"א היא לבחי' אריך שבכתר

ו) וביארנו בענין זה במקו"א דברים עמוקים בסוד המלכות עטרת בעלה, ששורש המל' מעל שורש הז"א, [שיש בענין זה כו"כ הבחנות וביאורים, וא' מהם שלמעלה בשרשים העליונים הרי שורש העליון דנפש הישראלי (המושרשת בספי' המלכות) גבוהה מנשמתו (המושרשת בספי' הז"א) וכן שורש התפלה (המושרשת בספי' המלכות) גבוהה משורש התורה (המושרשת בספי' הז"א), ואכמ"ל], שז"א הוי להיפך (ממש"כ לעיל לגבי ספי' המלכות, שחיצוניותה מהבינה

מדרגת הצדיקים הגבוהים בענין זה ומדרגה דלעת"ל

ח] ובעיקר יודעים הצדיקים הגבוהים סודות אלו, שידעים לעשות יחודים עם השכינה בשורש, היינו שמתבוננים בענין היחוד האלקי בשורש העליון שנקרא 'אני', בחי' דרגת עתיק הנ"ל, ומגלים עי"ז אין הגמור, והמה (הצדיקים הגבוהים) עולים אל בחי' הנקראת 'שעשועי עוה"ב' שהיא התכלית, בחי' 'אני' שמגלה אין הגמור, וכל הצדיקים (שבבחי' אריך - אין) יוצאים ומקבלים מאלו הצדיקים הגבוהים שידעים לגלות בחי' עתיק, שהיא בחי' גילוי תורה דעתיקא סתימאה, שהיא השורש והתכלית של כל עבודה"י, שהיא העבודה"י הכי גבוהה לגלות תורה דעתיקא, [ולעת"ל יהא הוספה יתירה בענין זה, שבחי' עתיק, יצטרך לגלות בחי' חכמה דא"ק, והיינו שמישיח צדקנו שהוא יהא מרכבה להרדלי"א (ג"ר דעתיק) יקבל מבחי' משרעי"ה דלעת"ל שהוא יהא לעתיד מרכבה לחכמה דא"ק. וכדאי מאדמו"ר האמצעי (תורת חיים פרשת נח ועו"מ) עפ"י הזוה"ק, שזהו התכלית היותר גבוה שיתגלה דלעת"ל, ויש בזה סוד עמוק שאעפ"כ (היינו אף שחכמה דא"ק מעל הרדלי"א – ג"ר דעתיק) מ"מ בחי' התכלית מתייחסת אל הרדלי"א דייקא, ומשום שסוף דכל דרגה הוא בחי' הרדלי"א שבו, שהוא מקום ההתגלות דאור אין סוף ב"ה. (ואכמ"ל בביאור הענין)].

ב' הדרגות בספי' המלכות למטה – רחל ולאה

ט] והנה נחזור לירד ולבאר הדברים מתחלתן, במקום המלכות כשהיא למטה בבחי' פירוד, ששם יש בה התחלקות לבחי' רחל ולאה, [שהתחלקות זו דרחל ולאה, מושרשת ג"כ בהתחלקות דהחכמה והבינה, כי רחל מקבלת האורות המגולים מן החזה ולמטה ששם מאירים אורות החכמה בגלוי, וגם מקבלת האור בפנימיותה בבחי' אבא יסד ברתא. ובנין לאה (מלכות דאימא – בינה) ממוחין דאימא (ע"ח שער לז פ"ד), ואכמ"ל], שמכח התחלקות זו ישנם בנפשות ישראל המקבלות מהשכינה ב' סוגי נפשות, סוג נפשות שעיקר חיותן ועבודתן באור התורה, שבבחי' רחל יפ"ת ויפ"מ, שהכל רואין יופי ותואר

ופנימיותה מהחכמה) דבחיצונותו הוא בבחי' החכמה שהוא בבחי' משפיע אל הנוק' כמו שהחכמה משפיע אל הבינה, [ובהבחנות הנ"ל הרי הנשמה מאירה אל הנפש, והתורה אל התפלה], ובפנימיות הז"א הרי הוא נבנה מספי' הבינה, [שהנשמה בפנימיות בבחי' אש העולה למעלה, נר ה' נשמת אדם, שבבחי' אש דספי' הבינה, וכן הוא בתורה (הנגלית) שכל דבריה בפנימיות הם אש, הלא כה דברי כאש נאם ה', ואכמ"ל], וכיון שפנימיות הז"א הוא מהבינה הרי העליה שעולים (בדרך כלל) דרך הז"א היא אל הבינה, שעולה הבינה אל שרשה שהיא בחי' הכתר דאריך, (כנ"ל מהאריז"ל בשער המלכים ששורש הבינה באריך).

בחי' ביטול אריך כביטול שקודם הבריאה ועדיפא מיניה ביטול דעתיק, ליכלל במציאות אני דבוכ"ע

ז] והנה באריך ישנה הבחינה דאני ואין שוה בשוה, בחי' ב' החצוצרות, שני חצאי צורות כדאי מהמגיד הגדול זי"ע (אור תורה פ"ר בהעלותך), שמרמז על שורש העליון של נשמות בני"ע עם קוב"ה (ז"א) שהמה כביכול בבחי' פנים בפנים, (בחי' ב' הכרובים המרמזים על ההתגלות של בחי' ז"א וכנס"י), עד שנחשבים ז"א וכנס"י כב' חצאי צורות (כביכול), וזה בחי' שי'אני (קוב"ה) ואין (דביטול נשמות כנס"י) עומדים כביכול זה מול זו שוה בשוה, אך אין עדיין בחי' דהעליה וההתכללות דכנס"י באני האמיתי דהבורא, אלא זכו נשמות ישראל רק לבחי' האין, שנהפך האני דכנס"י לבחי' אין וביטול גמור, משא"כ ספי' המלכות שפנימיותה מאור החכמה העולה אל שרשה שבעתיק, שם המלכות גדולה מהז"א, שמתגלה שם ה'אני האמיתי של הבוכ"ע, ובזה זוכים לאין יותר עמוק מהאין של בחי' אריך, שהאין של בחי' אריך הוא בחי' האין שהיו בו נשמות ישראל קודם הבריאה, ועי"י הירידה לעוה"ז יעלו נשמות בני"ע ליכלל במציאות האני של הבוכ"ע, ואז יזכו לאין יותר עמוק מהאין היה להם קודם הבריאה, [שהוא בסוד הכליון והביטול הגמור באלקות, היינו שע"י ה'אני - בחי' המלכות – הכלה העליונה, מגיעים לסוד הכליון הגמור] ויש בכ"ז דברים עמוקים וסודות גדולים שאכמ"ל.

התורה, וסוג נפשות שעיקר חיותן ועבודתן בעבודת התפלה, שבבחי' לאה שענינה רכות מבכיות ותפלות, ויופיה נעלם שבני"א מזלזלין בה, כרום זולות לבני"א, אלו דברים העומדים ברומו של עולם (תפלה) ובני"א מזלזלין בהם (כגמי' ברכות דף ו ע"א).

לידת הבן הבכור אל השנואה - לאה - דייקא, שעבודת התפילה קרובה יותר להביא לידי הביטול

[ן] [והבחנה זו מקורה מגי'ע מוהרנ"ת זי"ע (בלקוה"ל הל' ר"ח ה' אות כט) שכתב כני"ל שרחל ולאה המה ב' הבחינות דתורה ותפלה, (וישנם עוד ריבוי הבחנות בענין דרחל ולאה, כגון שבתורה לבד ישנה תורה דבחי' רחל ותורה דבחי' לאה, וכן בתפלה לבד ישנם ב' סוגי תפלה, דרחל ולאה, וכן יש הרבה חילוקים והבחנות השייכים לבחי' התחלקות דרחל ולאה, ולמשל בענין דקו הדבקות, שדבקות דבחי' רחל הוא עי"י שמות הק', או עי"י הרגשת קדושת תיבות התורה"ק (שכל התורה שמותיו של הקב"ה), ודבקות דבחי' לאה היא בבחי' הרגשת האפסיות ושפלות עצמו, ומרגיש הדבקות בה' באופן של שלילה היינו דלית מחשבה תפישא ביה כלל. ואכמ"ל בכ"ז), ואלו הם ב' הנשים המרומזות בתורה בפר' כי תהיינה לאיש ב' נשים, האחת אהובה - רחל - תורה, והאחת שנואה - לאה - תפלה, ומזהירה התורה לא יוכל לבכר בן האהובה, על פני בן השנואה הבכור, והיינו שבדרך כלל לידת הבכור היא עי"י השנואה, שבענין השגת התכלית הרי מולידה לאה את הבכור לפני רחל, שכיון שהתכלית היא השגת ענין האין והביטול, הרי ברחל היורדת לבי"ע ישנה יותר אחיזת עץ הדעת והישות, וכנראה בחוש שבבחי' למדן (העוסק בתורה שבבחי' רחל כני"ל) יש יותר סכנה של ישות וגאווה, ועי"כ לידת הבכור שהיא בחי' הביטול (ראשית חכמה - ביטול - ועי"כ הביטול הוא בבחי' הבכור) שייך אל השנואה - לאה, שע"י עבודת התפלה קרוב האדם יותר לזכות לשפלות ולבא לידי אין - ביטול, (שאין מצוי כ"כ אחיזת השלא לשמה והישות והכבוד בענין עבודת התפלה כמו שהוא מצוי בענין לימוד התורה).

א"א להגיע לשלימות אלא ע"י שניהם - ובתחילה אין מעכב במי מתחילין

[יא] ובאמת בעינן לתרוייהו, לרחל ולאה, שא"א לזכות לשלימות אלא ע"י שניהם יחד, כמו יעקב אבינו איש תם ע"ה שזכה לשתייהן, וכן צריכים לזכות כל בני"י לשניהן, ובתחלה הן ב' עבודות נפרדות, וכל נשמה מישראל מתחילה העבודה לפי שורשה, ואין מעכב איך ההתחלה, שנשמה אי מתחילה העבודה באור התורה (דרך רחל) ומכח אור זה מתעלה וזוכה לבסוף גם לעבודת התפלה, (וכגון דאי על הרה"ק העטי"צ מזידיטשוב זי"ע שעלייתו בקודש היתה עי"י שעסק הרבה בתורה"ק בהתמדה, וחזר ז' דפי גמי' ז' פעמים בכל יום וכו' עד שנפתח לו מכח התמדתו בתורה לשמה כל דרגות ודרכי העבודה והתפלה והדבקות והיחודים וכו'¹⁶), ונשמה אחרת מתחילה בעבודת התפלה עד שזוכה עי"י זה שיפתח לו אור התורה, (וכדאי' על רביה"ק הלקו"מ זי"ע שזה היתה דרכו בקודש לפתוח אור התורה שבכל דרגה ודרגה עי"י כח התפלה¹⁷) [וכדאשכחן אצל יעקאע"ה שרצה לישא רחל תחלה, והשי"י סיבב עבורו לישא לאה תחלה, שבי' האופנים הם דרכים אמיתיים, (אלא שהבכור אצל לאה וכני"ל)].

רחל ולאה מי גדול ממי

[יב] ויש הרבה בחי' ומדרגות בענין מי גדול ממי, שיש בחי' שרחל למטה, מתחת לאה, בבחי' עקב ענוה (לאה) יראת ה' (רחל), כדאי' מהאריז"ל

¹⁶ זל"ק החקל יצחק בהקדמתו לספר"ק אמרי יוסף מאמר ב אות ו: "שמעתי מכ"ק אמרו"ר זצ"ל הכ"מ בשם רבינו הק' מהרי"א מוידישטוב, שאמר שרבינו הק' בעל העט"צ זצוק"ל, בא מתורה לעבודה כי יען שהי' גאון מובהק בנגלות התורה, ובנסתרות לו הי' עשר ידות, ושקד מאד מאד בלימוד התורה"ק, ובשנה א' למד כל הש"ס ז' פעמים דהיינו ז' דפין בכל יום ויום, וחזר אותן ז"פ, וע"י גדול כח תורתו בא לעבודתו הקדושה. עכ"ל"ק.

¹⁷ "וגודל בקיאותו בכל הספרים כפי מה שראינו בעינינו קצת היה בלי שיעור ובפרט בספרי תנ"ך ועין יעקב וכל כתברי האר"י וספרי הזוהר ותקונים לא נמצא דוגמתו בעולם, כי כל התורה כולה היתה מוכנת לפניו ושגור בפיו כשלהן הערוך ממש, כדבר המונח לפני האדם לפני עינו שיכול ליקח לעצמו מה שירצה, כן ממש היו כל הספרים הקדושים מוכנים לפני עינו שכלו הקדוש בכל עת שירצה. וקצת מזה יכולים לראות ולהבין בספריו הקדושים. וסיפר שכל למודו בא לו ביגיעה גדולה כי בתחילה היה לומד משניות, ולא היה מבין לימודו והיה בוכה הרבה לפני השי"י שיאיר עיניו, והיה בוכה ובוכה כל כך עד שזכה שיוכל ללמוד משניותך, וכן אח"כ למד שאר ספרים ולא היה מבין גם כן והיה בוכה ובוכה ג"כ הרבה מאוד עד שזכה להבנים, וכן בלמוד זוהר וכתבי האר"י ז"ל, היה בוכה גם כן הרבה עד שזכה להבין. ואמר: שבתחילה בכל ספר וספר שלמד לא היה מבין והיה קשה לו הרבה ולא היה יכול לעמוד על פשוטן של דברים. והיה לו יסורים גדולים מזה והיה למודו ביגיעה גדולה, ואעפ"כ למד הרבה מאוד, כי היה מוחזק עצמו מאוד והכל זכה ע"י תפילתו ובכיתו כני"ל". (שבחי הר"ן אות ז-ח).

(ע"ח שער לח פ"ג, סב ע"א), שזו בחי' של רחל ולא דמות החול, שלא עומדת מחזה ולמעלה, בבחי' עלמא דאתכסיא, ורחל מחזה ולמטה בבחי' עלמא דאתגליא, ויש בחי' של רחל הגדולה מלאה (היינו בשב"ק שרחל נגדלת בכל הקומה ונכללת לאה ברחל), ובעבודה"י - היינו שע"י התורה"ק הנלמדת באופן הראוי אפשר לזכות לבחי' ביטול גדול יותר (מאשר סתם ע"י הרגשת הענוה ושפלות עצמו דבחי' לאה), וכמאמר רבינו הבעש"ט הק' זי"ע (דגמ"א פ"י לך) על מאמר חז"ל הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, שהלואי שיזכו לבחי' הביטול הגדול של לית מחשבה תפישא ביה (שהיא בחי' אותי עזבו) דייקא מכח התורה"ק (תורתי שמרו), שהביטול הבא מהתורה"ק הוא יותר עמוק מסתם השפלות והביטול של בחי' לאה. וכן ישנם בחי' השגת התכלית, שרחל ולאה בבחי' יחוד, וגם בזה ישנם כו"כ בחינות ומדרגות כמש"כ במקו"א, שיש תורה הנלמדת בדבקות בבחי' פנים בפנים, שלתורה כזו ישנה מעלת התפלה, ויש בחי' תפלה ביחודים שיחודים הם בחי' התורה כמש"כ האריז"ל (שער הגלגולים דף כא ע"ב¹⁸), [ומכח בחי' הנ"ל דיש כו"כ דרגות, מי גדול ממי, רחל או לאה, הרי מצד זה ישנם כו"כ בחי' ומדרגות בתורה ותפלה, וכן בבחי' מבי"י (רחל) ומבי"ד (לאה) מי גדול ממי, ואכמ"ל בכ"ז].

בחי' רחל ולאה – שאין מעכבים זא"ז

[ג] ונחזור לעניינינו בענין הלבן והתכלת, שיי"ל בחי' שהלבן והתכלת מרמזים ג"כ לבחי' רחל ולאה, והיינו שרחל יפ"ת ויפ"מ, שהיא המקבלת אורות החכמה בגילוי מחזה ולמטה, וכן פנימיותה נבנית מאור דהחכמה (בסוד דאבא יסד ברתא) והיא כנגד הלבן, שאור החכמה בבחי' אור הלבנונית העליון, ומאידך לאה שהיא מלכות דבינה הנוטה לשחרות (בבחי' אש ודיני לאה), ששם גנוזה פנימיות רחל המלוכשת בחזה ולמעלה, המה בבחי' התכלת ובבחי' התכלית, משום שהשחרות של לאה לאחר שמתהפכת נעשית לבנונית ביותר

¹⁸ וז"ל ק"י כי הוא גדול מעסק התורה, כי הוא מיוחד העולמות העליונים, והוא עסק התורה ויחוד הכל ביהודי. עכ"ל. (וכן אי' בשער רוח"ק דף כד ע"ב)

מסתם לבן (בסוד רחל הגנוזה שם מחזה ולמעלה, ואכמ"ל). [והיינו דאף דבהבחנה הרגילה הרי התכלת הוא בבחי' המלכות, ולא הלבן, מ"מ בהבחנה כללית שכל ענין מצות הציצית שייך לתיקון הבגדים שבבחי' תיקון המלכות, הרי שם אפשר להבחין שהלבן והתכלת הם ב' הבחי' שבמלכות, רחל ולאה], ובאמת בבחי' הסתכלות זו הרי אינם מעכבים זא"ז, וכמש"כ שבבחי' זו דההתחלקות לרחל ולאה למטה כשהם בבחי' נפרדים הרי אין מעכב איך ההתחלה, ויכול האדם להתחיל עבודתו באי מהם לחוד (עד שלבסוף יזכה גם לבחי' ה'), וזהו טעם מ"ד דאינם מעכבים זא"ז, שלדידיה הציצית מרמזים על התחלת העבודה, בבחי' תיקון המלכות כשהיא למטה, שמותר להתחיל העבודה בלבן או בתכלת, וכ"א לפי שורש נשמתו, ואינם מעכבים זל"ז [ולגי' גמי' דידן חכמים הם ס"ל כן, דחכמים בבחי' איזהו חכם הרואה את הנולד, בבחי' ההתגלות למטה, שלמטה מתגלית המלכות בבי' עבודות נפרדות דרחל ולאה ואינם מעכבים זא"ז].

טעמא דרבי דמעכבים זא"ז – בבחי' אור ויחוד דלעת"ל

יד\ משא"כ מ#ד דמעכבים זא"ז קאי על התכלית והשורש העליון- שצריכים להעלות המלכות לשרשה העליון- ששם מתאחדים רחל ולאה לבחי' א)- ועולים לשרשן לסוד האחדות- גבוה מעל גבוה (ובבחי' המבוארות לעיל שהחכמה *שורש רחל) והבינה *שורש לאה (מתאחדים- ועולים לבחי' הכתר המאחד את בחי' אריך *שורש הבינה) ובחי' עתיק *שורש החכמה (עד לשורש המלכות העליון הגנוז בהרדל#א- שהוא התכלית העליון- ובבחי' אני ואין כחדא המובא לעיל- שבבחי' גבוהה ושרשית זו- ודאי שהלבן והתכלת היא מצוה א) ממש- ומעכבים זא"ז (ולגי' דגמ) מנחות הנ#ל רבינו הק) רבי יהודה הנשיא הוא ס#ל לדעה זו דמעכבים זא"ז- והיינו שרבינו הק) שהוא בבחי' משיח וכדברי הגמ) *סנהדרין דף צח ע"ב) (אי מן חייא כגון רבינו הקדוש)- והוא היה בבחי' מלך ישראל ונשיא מגזע דהע#ה המרכבה אל המלכות- הוא מגלה בחי' העליונה של מלכות הגנוזה ברדל"א, שמשח צדקיניו יהא מרכבה אליה וימשיך ויגלה אותה

בעולם בגילוי דתורה דעתיקא סתימאה ברחמים
בב"א.

טעם הפנימי שלא הלכו גדולי בריסק בשב"ק עם ציצית

טו] ועפ"י הנ"ל יש לפרש הידוע שהיו מגדולי בית
בריסק שחששו בשב"ק לדעת הרז"ה (בפ"ב דמס'
שבת) שפוסק כרבי שתכלת ולבן מעכבים זא"ז,
וע"כ לא הלכו ברה"ר עם טלית מחשש לאיסור
הוצאה, ולכא"ו הדבר תמוה, דהלא הרז"ה עצמו
מכח סברתו לא הלך כל ימיו בציצית (כש"כ
הרמב"ן במלחמות שם), דחשש דהוי די כנפות
ללא ציצית, ומדוע חששו המה לשיטתו רק לענין
איסור הוצאה בשב"ק ולא לענין ביטול מ"ע דדי
כנפות ללא ציצית (ועפ"י פשט התירוץ הוא
דאיסור שבת חמור טפי), ועפ"י הנ"ל אתי שפיר
ע"פ פנימיות, דבשב"ק שבבחי' השגה ודרגה
דלעת"ל שם הוי הבחי' דהיחוד דמעכבים שם
זא"ז, משא"כ בדרגת ימות החול, דרחל ולא
נפרדים ואינם מעכבים זא"ז. וע"כ אצל גדולי
בריסק שהאיר אצלם בחי' אור החכמה בנגלות
התורה (שקיבלו וירשו זאת מהארת החכמה
דהגר"א שהיה בחי' מב"י, בחי' אור החכמה
דנסתרות התורה, ואצלם נתלבש האור בנגלות
התורה"ק, וע"כ עסקו הרבה בסדר קדשים
הנקראת חכמה כמש"כ במקו"א), ע"כ זכו
להרגיש ביום השב"ק – לגבי דיני הוצאה (שדין
איסור הוצאה בשבת בבחי' האיסור לצאת מבחי'
היחוד כמש"כ במקו"א), את השיטה דהלכה
דמעכבים זא"ז שהוא בחי' היחוד דלעת"ל
שיתגלה בב"א.

פיסקא יג

ארבע ציציות מעכבות זו את זו מפני שכולן מצוה אחת הן ר) ישמעאל אומר ארבע מצות הן [ובנ"א יש כאן הוספה: שירי ציצית כל שהוא (היינו שאם נחתכו החוטים ונשאר בהן שיעור קטן כשרה)] ;

ביאור ג' הנפ"מ בין התנאים

א) נחלקו ת"ק ור' ישמעאל האם הדי' כנפות נחשבות למצוה א' או לדי' מצוות, ובגמ' מנחות (לז ע"ב) מקשה מאי בינייהו, פי' דפשיטא ליה לגמ' דלכו"ע חייב להטיל ציצית בכל הדי' כנפות, ואסור לכו"ע ללבוש בגד שיש בו ציצית רק בגי' כנפות, דאף לר' ישמעאל שדי' מצוות הן ואינן מעכבות זו את זו, האדם שלובש בגד זה אף שמקיים לר"י גי' מצוות בגי' הכנפות המצויצים, מ"מ מבטל מ"ע דהכנף הדי' שאינו מצויץ, וע"כ לכו"ע אסור לו להלביש הבגד עד שיטיל הציצית בדי' הכנפות, וא"כ מאי בינייהו,

ומותרצת הגמ' ג' תירוצים, א. לגבי דין דכלאים שהותרו בציצית, והבגד שהטיל בו ציצית רק בגי' כנפות היה של פשתן והניח בו תכלת מצמר, לרבנן עבר בזה על לאו דכלאים, היות שלא קיים כלל מ"ע דציצית כ"ז שאין ציצית בדי' הכנפות, ולר"י אף שביטל מ"ע דציצית מכנף הדי' מ"מ לא עבר על לאו דכלאים היות שמקיים מ"ע דציצית בגי' הכנפות לחודייהו, ב. טלית בת חמשה כנפות איכא בינייהו, שלר' ישמעאל שכל כנף הוא מ"ע בפני"ע הרי כשיש לבגד ריבוי כנפות מקיים בכל כנף וכנף מצוה בפ"ע, ובריבוי כנפות מתרבות המצוות (ואסור לו להלביש הבגד עד שיניח בכל כנפותיו), משא"כ לרבנן בגד של ה' כנפים מטילים ציצית בדי' כנפותיו המרוחקים זמ"ז ומקיים מצוה א', ג. לגבי איסור הוצאה בשבת, שהיוצא לרה"ר בשבת בבגד שאינו מצויץ כהלכה חייב על החוטים משום משוי, ובבגד שיש בו ציצית רק בגי' כנפות לרבנן חייב משום הוצאה, ולר' ישמעאל כיון שמקיים בהם מצוה הוה בבחי' נוי לבגד, ולא הוה משאוי.

נפ"מ נוספת שמוחדש הגר"ק שליט"א אליבא דהמרדכי, והוי לפ"ז קושיא על שיטת המרדכי

ב) ועיין בביאור 'ארגמן' להגר"ק שליט"א, שהוסיף עוד נפ"מ, אליבא דשיטת המרדכי המובאת בטושו"ע (סי' יג סעיף ב) שמחדש שאין איסור מה"ת ללבוש בגד בלא ציצית, אלא שכיון שמחויב להטיל בו ציצית הרי מבטל מ"ע בלבישתו, וע"כ אם א"א להטיל בו ציצית כגון שאין חוטי ציצית בעיר או בשבת שאסור לקשור בו ציצית מותר מדאו' ללבוש הבגד, וא"כ הוי נפ"מ כשאין לו בעיר רק חוטי ציצית לגי' כנפות, שלרבנן מותר (מדאו') ללבוש בגד זה ללא ציצית כלל, דהלא לא יתקן כלום בהנחת חוטין אלו והוי כאילו אין חוטי ציצית בעיר, ולר"י אסור לו מדאו' ללבוש הבגד עד שיטיל החוטין בגי' הכנפות, ואז יהא מותר לו ללבוש הבגד (מדאו'). [ונפ"מ זו היא רק אליבא דהמרדכי, דלולא חידוש המרדכי, הרי גם לרבנן אסור ללבוש הבגד, דאסור ללבוש בגד ד' כנפות ללא ציצית], וא"כ הוי לכאו' קושיא על המרדכי אמאי לא מביאה הגמ' נפ"מ זו.

חידוש הגר"ק שנפ"מ הדי' נכללת בדברי הגמ'

ג) ועיי"ש שמתרץ הגר"ח שנפ"מ זו מרומזת ונכללת בהנפ"מ הגי' שבגמ' הנ"ל, לגבי הוצאה בשבת, שכיון שאי' בגמ' שלר"י אם יצא בשבת בבגד שיש בו ציצית בגי' כנפות לא עובר על הוצאה, ש"מ שמותר לו לכתחילה (מדאו') ללבוש בשבת בגד זה, אליבא דר' ישמעאל, ואינו מבטל מ"ע דכנף הדי' (וכשיטת המרדכי היות שאין יכול להטיל בשבת ציצית על כנף הדי'), משום דאם נימא דאסור לו ללבוש בשבת דמבטל הוא מ"ע דכנף הדי' (ודלא כהמרדכי) א"כ יהא חייב על הוצאה אף לר"י, דהא שלא נחשבין החוטין למשאוי זהו משום שהם נוי הבגד, שהם מתירים אותו בלבישה, אך אם אף אחר הנחת הציצית בגי' הכנפות אסור הבגד בלבישה (משום ביטול מ"ע דכנף הדי') הרי אין מרויח כלום בציצית דגי' כנפות והוה משאוי, וא"כ ילפינן מדברי הגמ' ראייה

לשיטת המרדכי, ומובן בדרך ממילא שיש לפיז נפ"מ הדי הנ"ל, עכ"ד הגר"ק. אמנם דבריו (שמרמז הנפ"מ בגמי) המה חידוש, דלכאוי שפיר יש לומר דאף אם אסור לו ללבוש הבגד משום ביטול מ"ע, מ"מ היות שלר' ישמעאל מקיים גי מ"ע בהציציות שבגי הכנפות, שפיר לא הוי משאוי, דזה נחשב ג"כ כנוי הבגד, היות שעל ידם מקיים בו גי מ"ע, וכן אף לדבריו (שנרמז ראייה לשיטת המרדכי בדברי הגמי) ג"כ אין מיושב שפיר מדוע אין מביאה הגמי להדיא נפ"מ הדי הנ"ל, וצ"ע.

קושיית הגר"ק על דברי הרמב"ן

[ד] ועי"ש עוד שמביא הגר"ק את דברי הרמב"ן בהשגות לס' המצוות (סוף שורש ט') וז"ל, שראינו לבה"ג שמנה ציצית מצוה אחת, לפי שהוא ענין אחד, שבתשלום התכלת והלבן תשלם לנו הכונה במצוה הזאת לזכור את כל מצות ה' ולעשותם, ואע"פ שאמר ר' ישמעאל ארבע ציציות ארבעתן ארבע מצות, לענין שאין מעכבין זה את זה אמר כך, אבל בחשבון המצות הענין בתשלומו נמנה אחת, עכ"ל. ומקשה ע"ז הגר"ק וז"ל, ולעני"ד לא הבנתי מה שייך להקשות כלל דמשום דר' ישמעאל ס"ל ד' מצות הן ימנו במנין המצות בד', דבשלמא בלבן ותכלת או תפלה של ותפלה של ראש שייך למנותם ב' מצות שהרי הם ב' דברים, ואפי' בתמיד של שחר ותמיד של ערב שהביא הרמב"ן ז"ל שם, [דשייך ג"כ סברא למנותם ל' מצוות היות שהם ב' זמנים שונים], אבל בציצית דלר' ישמעאל ס"ל דעל כל כנף חייב התורה במצות ציצית [ואפי' בה' כנפות כמפורש בסוגיא מנחות לז:]: מה שייך למנותם בתרתי והרי זה ממש כמי שיש לו ב' בגדים ומטיל בכל א' ציצית, דכופל אותה המצוה כמה פעמים וצ"ע. עכ"ל הגר"ק.

ישוּב שיטת הרמב"ן ע"פ דברי האריז"ל שכל כנף מתקן מה בפ"ע

[ה] והנה קושיית הגר"ק על הרמב"ן הנ"ל מובנת שפיר על פי המוחין דנגלות התורה"ק, ואמנם ידועה עדות רבינו האר"י הק' על הרמב"ן כדאי בהקדמת המהרח"ו לע"ח, וז"ל, ובענין ספרי

הקבלה האמיתים הנמצאים, אמר לנו מורי זלה"ה, כי שלשלת קבלת הראב"ד ובנו הר"י סגי נהור ותלמידיו עד הרמב"ן ז"ל ותלמיד תלמידו, כולם קבלה אמיתית מפי אליהו ז"ל שנגלה אליהם. וביאור הרמב"ן שעשה על התורה, הוא עמוק מאוד, ואין מי שיוכל להבינו, שדבריו סתומים עד מאד, והוא ספר יקר ונחמד מאד למבינים אותו וכו' עכ"ל, וממילא שפיר יש ליישב דעת הרמב"ן ע"פ פנימיות, דהלא כבר הבאנו כמ"פ את דברי רבינו האריז"ל שארבע כנפות הציצית המה כנגד ד' המוחין, חכמה, ובינה, חסדים דדעת, וגבורות דדעת, וא"כ בהסתכלות פנימית זו מובן שפיר דדעת ר' ישמעאל דכל כנף מצוה בפ"ע, היות שכל כנף מתקן מח פרטי מח מיוחד שונה מחבירו, וא"כ לר"י אין הארבע כנפות כמו ארבע בגדים שוים (כקושיית הגר"ק), אלא הם כד' מצוות שונות, שכל מצוה מתקן תיקון נפרד, וה"נ כל כנף מתקן תיקון שונה ונפרד, ובזה מובן שפיר קושיית הרמב"ן מדוע אין ר' ישמעאל מונה אותם לד' מצוות מהתרי"ג, וע"ז מתרץ שסו"ס תכלית כולם ענין אחד' שיכוונה במצוה הזאת לזכור את כל מצוות ה' ולעשותם', היינו, שלכו"ע מצות ציצית היא כלל א' ולתכלית א', אלא שיש בה ד' פרטים, של תיקון ד' המוחין בכדי להגיע ע"ז לתכלית האחת, אלא שר"י מחשיב אף פרטי המצוה, שיש לכל אחת חשיבות בפ"ע.

ר' ישמעאל לשיטתו שמונה ה"ג מדות שהתורה נדרשת בהם

[ו] ויש להמליץ בזה שר' ישמעאל לשיטתו אזיל שהוא התנא שגילה סוד י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, שהמה כנגד י"ג מדות הרחמים, [ומקורו קדום בזוה"ק (רע"מ ח"ג רכח ע"א), וביאור הענין כתב ברוקח הגדול (סי' רכא) שע"י שיעסוק בתורה ב"ג מדות שהתורה נדרשת בהם יתכפר ב"ג מדות הרחמים¹⁹, שהמה י"ג תיקוני

¹⁹ וידועים דברי הבשע"ט הק' בזה (פרשת בהעלתך) וז"ל שם, ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים וגו', ופירש"י ק"ו לשכינה י"ד יום וכו', בשם האלקי רבש"ן מה השיב הקב"ה למשה ק"ו לשכינה, מה השיב לו בדרך דרוש, ותירץ כי ב"ג מדות התורה נדרשת, והראשון בקל וחומר, והוא נגד המדה א-ל, ומשה אמר א-ל נא רפא נא לה והשיב הקדוש ברוך הוא המדה קל וחומר כנגדה. (כתבי קודש דכ"ו ע"א).

דיקנא כידוע], וכל ענין י"ג תיקונים אלו שהמה בבחי' י"ג פרטים מגלים כל אחד בפרטות את רחמי הכתר, שהי"ג תיקו"ד נמשכים מחיצוניות דמוחא סתימאה, שהמו"ס הוא בחי' אור הפשוט הכללי של רחמי השי"ת, וכנגד בחי' לוחות הראשונות שאז היה 'כל התורה ענין א', כלשון חז"ל בתוספתא (סנהדרין פ"ז, ה), וכע"ז המו"ס הוא בחי' אור כללי פשוט של רחמי השי"ת אין קץ, אך ר' ישמעאל גילה מעלת המדות שהתורה נדרשת בהם, שהמה בבחי' י"ג צמצומים להרחמים אין קץ (מדה לשון גבול וצמצום) כדי שנוכל אף עתה כשירדנו למדרגת לוחות שניות, ואין אנו משיגים דרגה העליונה של 'כל התורה כולה ענין א', והי"ג אין אנו יכולים עתה להשיג את הרחמים העליונים דמו"ס [ובבחי' דברי רביז"ל (לקו"מ תנינא סי' סב) שיש רחמים גדולים של השי"ת שאין אנו יכולים להשיג, ואצלינו אינם נראים לרחמים, ואנו מבקשים שיתן את הרחמנות בידינו²⁰, היינו שיתגלה הרחמנות בתוך גבולי וצמצומי התחתונים, שאף לפי מראית עינינו המצומצמים נראה ונכיר שכולו רחמים], וכמו שר"י מגלה מעלת י"ג תיקו"ד ומונה אותם בפרטות לגלות חשיבות כל תיקון ותיקון פרטי בפ"ע אף שכללות כולם א' – רחמי הכתר, וכן בתוך הי"ג מדות עצמם הרי רובם (שמונה מתוך י"ג) עוסקים בענין כלל ופרט וכו' ופרט שיצא מן הכלל וכו', שכי"ז מרמז על מעלת וחשיבות הפרטים שבתוך הכלל, שבבחי' מעלת וחשיבות הצמצומים שעל ידם אפשר לקבל את האור כראוי, ועי"כ גם במצות ציצית מונה ר"י תיקון של כל מח פרטי כמצוה בפ"ע.

ר' ישמעאל – תיקון דישמעאל בן אברהם

[ז] ויש עוד להוסיף בזה עפ"י מש"כ בזה במקו"א שר' ישמעאל הוא בבחי' תיקון דישמעאל בן

אברהם, שהנה אי' בספה"ק (תורת חיים מאדמו"ר האמצעי פרי' תולדות אות ט', תולדות אדם סו"פ חיי שרה, ובעוד הרבה ספ"ק) שאדע"ה היה בבחי' אור החסד בהתפשטות גדולה כ"כ עד שממנה נהיה בחי' אחיזה עד שיצא ממנו ישמעאל, בבחי' השבירה דאור החכמה כשהיה אצלה ריבוי אור ומיעוט כלים, שישמעאל הוא חסד דקלי', כדברי הגמ' (קידושין מט ע"ב) ט' קבין של זנות – אהבה דקלי' – נטלו ישמעאל, וחסד דקלי' יונקת חיותה מריבוי החסד דקדושה ללא גבול, כדאי' מרבינו הבעש"ט (בעש"ט עה"ת פרי' קדושים אות כה-כז) עה"פ ואיש וגו' אחותו חסד הוא, שהוא מנפילת אור החסד, ואמנם אי' בחז"ל (בבא בתרא דף טז ע"ב) שבסוף ימיו עשה ישמעאל תשובה, שתשובה היא ממדת הבינה (ולבבו יבין ושב), קו שמאל דקדושה, בחי' הצמצום דקדושה המגביל לאור החסד ומתקנו שלא יצא ממנו אחיזה לקלי', וזה נרמז בשם ישמעאל, ישמע-אל, ששמיעה תלויה בבינה (שמע ישראל – היינו תתבונן ותבין), שזהו תיקונו דישמעאל לעשות צמצום דהבינה (ישמ"ע) על מדת החסד (חסד א"ל), ור' ישמעאל שייך לבחי' תיקון זה, ועי"כ ר"י עוסק לגלות מעלת הפרטים והצמצומים דקדושה, ומונה י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם כנ"ל, והי"ג במצות ציצית מונה ר"י את ד' פרטי המצוה לד' מצוות בפ"ע, לגלות חשיבות כל פרט בפ"ע וכנ"ל.

ביאור ברייתא דר' ישמעאל – אומר' דמשמו הק' יוצאים ונמשכים דבריו

[ח] וידוע הפלפול שאמר זקני הגה"ק הר"י אייבשיץ זי"ע בילדותו כשבחנהו אם יכול לומר תיכף פלפול על ספר הראשון שנפתח, ופתחו הסיפור במימרא דר' ישמעאל וכו', (כמובא בס' שיחת חולין של ת"ח פ"ה²¹, ובהגדת דשכ"ז עמ' 21

²⁰ וז"ל שם, ונעקר רת מנות הוא בבחינת (ב"ה אש' ית מ"ז): "וְאֵל ש' דיי יתו ל'כס רת מים"-ל'כס דיקא הינו ש' השם יתברך יתו לגו הרת מנות, ש' ימסר את הרת מנות ב'דינו כי אצלו יתברך יכול להיות, ש' גם החולאת הקש' ה' וכל ה'יסורין הם הרת מנות ש' לו, כי בודאי כל מה ש' השם יתברך עושה לת'אדם, אפ"ל יסורין קש' ים, תכל הוא רק רת מנות א' בל אנו מ'בקש' ים, ש'יתו ו'ימסר ב'דינו את הרת מנות, כי אין אנו מ'בנינים הרת מנות ש' לו וגם אין אנו י'כולין ל'קבל אותו הרת מנות ש'לו הנ"ל, רק ש' תש' יתברך יתו ב'דינו את הרת מנות, שא'נחנו בעצמנו נר'תם עלינו, ו'אצ'לנו הרת מנות בקש' יתו, לת'רפא מן החלי ו'יצא בזה עכ"ל".

ז"ל שם, כאשר היה הרב הגאון מוהר"ר יונתן מפראג עוד נער קטן נכבדות דברו לו עם גביר אחד, ויתאספו המחזתנים לבית מלון אחד באם הדרך לנסות את החתן עד היכן כחו בתלמוד, ולא הביאו אתם שום ספר כי אמרו שבודאי יהי' שם איהו ספר, אולם שאלו לבעל המלון ואמר כי אין אתו שום ספר וילכו כה וכה ולא ידעו מה לעשות וירא המנסה סידור אחד מונה על השלחן ויאמר אפתח הסיפור ויגיד החתן במקום שאפתח דבר או חצי דבר כי מי שיש לו מוח חריף יוכל להגיד חדשים בכל מקום שהוא וכן עשה ופתח הסיפור וימצא כתוב ר' ישמעאל אומר בשלוש עשרה מדות התורה נדרשת בהן מק"ו כו' וכו' ויבא גם הנער מהר"י הנ"ל אל השלחן ופתח פיו ויאמר הנה קשה לי כאן שלשה קושיות א' היאך קראו לישראל בשם ישמעאל הא ישמעאל רשע היה (ובתוס' שבת דף י"ב ע"ב בד"ה שבטא איש ירושלים כתבו דגרסינן שכבא דשבטא רשע היה

קיג, ובמדרש ומעשה פרי תצוה ועו"ס, עיין בהערה).

ועפ"י הנ"ל יש לפרש עפ"י פנימיות וכעין דברי זקני הק' רבי ישמעאל אומר שכוון שהוא קרוי בשם ישמעאל [ישמע-א"ל, שמרמז כנ"ל על חשיבות עשיית גבולים וצמצומים (ישמע) על אור החסד (א"ל)], ע"כ הוא מגלה הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, שכולם הם בחי צמצומים ומדות וגבולים לאור הרחמים הפשוטים אין קץ דהכתר בכדי שעל ידם נוכל לקבל אור רחמי הכתר וכנ"ל. (וסימנא מילתא היא שבהשגח"פ יצא לבאר ענין הי"ג מדות בברייתא זו שהוא פיסקא הי"ג במסכתא ציצית).

פי' האחרונים שלר' ישמעאל נמנים הד' כנפות לד' מצוות מהתרי"ג

ט] ואמנם מש"כ הרמב"ן לדבר פשוט שאף לר' ישמעאל אין נמנים ד' הכנפות לד' מצוות מהתרי"ג, אולי היתה כן קבלה בידו, אך אם לדין יש תשובה, וכמו שמצאנו בזה בשם הרבה מגדולי האחרונים (זרע יצחק למהרי"צ חיות על משניות מנחות פ"ג מ"ז, יסוד יוסף טהרת יו"ט טו, ט ובחוט המשולש פ' קרח בשם ר' דוד אופנהיים זצ"ל, בחת"ס גיטין לח ע"ב והמקנה ח"ג כלל נה פרט ט בשם מוהר"ר אברהם ברודא ז"ל, ובבית אהרן-קלפיש גיטין שם בשם הגר"א מוילנא) שי"ל שבאמת לר"י נמנים הם לד' מצוות מהתרי"ג, ור"י לשיטתו ש"ל בגמ' סוטה (דף ג

ע"א) על ג' מצוות בתורה שהמה רשות, ולא חובה, (קיני לאשתו, לה יטמא, לעולם בהם תעבודו) ואנן קיני"ל בהני ג' שהמה חובה, ונמנים במנין המצוות (בחינוך מצוה שמח-לעולם בהם תעבודו, מצוה רסה-לה יטמא, ומצות קיני ג"כ נמנה מהתרי"ג כמש"כ הרמב"ן בריש סהמ"צ), אך ר' ישמעאל אפיק הני תלתא מצוות ועייל תחתייהו תלתא דג' כנפות הנוספים (שלבנן ציצית הוה מצוה א', ור"י מוסיף עוד ג' מצוות), להשלים לתרי"ג. ולפירוש זה חזינן טפי איך שר"י מחשיב כל פרט ותיקון של כל מח בפ"ע, עד שעושה מכל פרט מצוה מיוחדת מהתרי"ג. [וזה דלא כקושיית הגר"ח הנ"ל (אות ב') שאין מבין אפי' הו"א כזאת למנותם כד' מצוות].

הא שלא נמנה מצוה נוספת על כנפות הנוספות על ד'

[ו' ודעת האחרונים הנ"ל צ"ל שאף שא"י בגמ' מנחות הנ"ל, שטלית בת ה' כנפות איכא בינייהו, היינו שלר"י כשיש ריבוי כנפות יותר מדי' יש להטיל ציצית בכל כנף, ובכל כנף הוי מצוה בפ"ע (ואסור להלביש הבגד עד שיטיל ציציות בכל הכנפות הנוספים), מ"מ לענין מנין התרי"ג אין מונה מצות ציצית רק לד' מצוות, (ואין מונה מצוה נוספת להטיל ציצית בכל הכנפות שמעבר לד'), והיינו שהכנפות הנוספים על הד' המה בבחי' פרט מן הפרט, שבודאי אין נחשבים כמצוה בפ"ע, (כמו שאין נמנה כל הלכה שבכל מצוה כמצוה בפ"ע), ורק ד' הכנפות העיקריים, שבכל אחד מהם מתקן מח שלם בפ"ע, המה נחשבים לד' מצוות מהתרי"ג לדעה הנ"ל.

ביאור פנימי בדעת הרמב"ן שאינם נמנים לד' מצוות

יא] ואמנם יש לבאר ביאור פנימי בדעת הרמב"ן הסובר כנ"ל שאף לר' ישמעאל שהמה ד' מצוות אינם נמנים במנין התרי"ג אלא לאחד, ובהקדם ענין המדה האחרונה של הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, שהוא 'וכן שני כתובים המכתיבים זא"ז עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם', שע"פ מש"כ לעיל בשם הזוה"ק הרי מדה זו היא כנגד מידת 'ונקה' שבי"ג מדות הרחמים, (וביאור

ולא מוסקין בשמי' ושם רשעים ירקב) וקשה אך קראו לישראל שם ישמעאל. ב' מדוע אמר ר' ישמעאל אומר הול"ל אמר ר"י כמבואר בעלמא דבמקום שיש פלוגתא אמרו פלוני אמר כך ופלוני אמר כך ובמקום שאין פלוגתא אמרו אמר פלוני וכאן אין מי חולק עליו והול"ל למימר אמר ר' ישמעאל, ג' שאמר שהתורה נדרשת בכלל ופרט וזה רק ניהא למ"ד יש מוקדם ומאוחר בתורה אבל למ"ד אין מוקדם ומאוחר בתורה א"כ אין זה כלל ופרט דיוכל להיות דהפרט הוא קודם לכלל וכן פרט וכלל יוכל להיות הפרט אחר הכלל כיון דאין מוקדם ומאוחר. והנה אמרו בש"ס פ"ק דב"ב דישמעאל עשה תשובה מדכתיב ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו מוקדם יצחק ואח"כ ישמעאל מדחלק ישמעאל כבוד ליצחק ש"מ דעשה תשובה ושם ג"כ קשה דהא ניהא אם יש מוקדם ומאוחר בתורה א"כ הוא ראייה נכונה דעשה תשובה מדחלק כבוד ליצחק אבל אם אין מוקדם ומאוחר בתורה א"כ אין ראייה מזה מדכתיב יצחק קודם לישמעאל שישמעאל עשה תשובה דאין מוקדם ומאוחר בתורה. אך כל הקושיות מתורצים אשה באחותה והסגנון כך הוא דהנה לפעמים לשון אומר מורה דהדבר ההוא אומר כך כלומר מכאן אתה למד והכוונה כך, ר' ישמעאל כיון שקורין אותו ר' ישמעאל, וקשה הא לא מוסקין בשמיהו דשם רשעים ירקב וע"כ דעשה תשובה מאה דכתיב ויקברו אותו יצחק וישמעאל והקדים יצחק לישמעאל וע"כ מוכח דיש מוקדם ומאוחר בתורה דאל"כ אין מזה ראייה דעשה תשובה אם אין מוקדם ומאוחר בתורה, אומר, כלומר מכאן אתה לומד שהתורה נדרשת בכלל ופרט וכי' דכיון דיש מוקדם ומאוחר בתורה א"כ הוי שפיר כלל ופרט ופרט וכלל. ודו"ק. (ובס' הנוכה התורה ועו"ס הביאו מעשה זה על הרבי ר' העשיל ז"ע ע"ש).

הענין ע"י בהערה²²), וידוע מה דא"י שתיקון זה ד'ונקה' כולל כל התיקונים הקודמים והוא גמר כולם [עיי' ברמ"ק (תומר דבורה פ"א) על מדת 'מימי קדם' שהיא כנגד מדה זו, וז"ל, והרי זו המדה כוללת כל המדות כולם כדפי' באדרא וכו', עכ"ל]. והיינו שתיקון 'ונקה' הוא בבחי' הנוק' של כל הי"ב תקו"ד, שמקבלת את כל שפע התקו"ד לאחר זיווגה עם מזל העליון הח' 'נוצרי' ומורידה אותו לאו"א, ומשם לז"א, ומז"א לנוק' וכו'.

ביאור תיקון דב' כתובים המכחישים זא"ז – בסוד מח' בין גדולי תורה אמיתיים

יב] והנה א"י בזה מהרה"ק מרוזין זי"ע (בית ישראל-ז"ק בהשמטות), 'סיפר החסיד ר' אשר זעליג מאוסטילא זי"ל ששמע בעצמו מפ"ק מרן מרוזין שאמר כשם שהתורה נדרשת ב"ג מדות כך התנהגות העולם נחלק ל"ג חלקים וזמנים, ועתה בעוקבא דמשיחא התנהגות העולם בבחי' שני כתובים המכחישים זא"ז ע"כ שכיח עתה כשאחד אומר דבר בא חבירו ואומר להיפך, ע"כ. ויש להוסיף עפ"ז שבמדה זו האחרונה מרומז שלפני הגאולה יהא תיקון גדול ע"י שהיא בחי' של שני כתובים המכחישים זא"ז, היינו שהיא ענין של מח' בין ב' כתובים היינו שיחלקו זע"ז גדולי תורה אמיתיים שכל אחד כל מהותו תורה עד שנחשבים שניהם לבי' כתובים המכחישים זא"ז,

ומתוך מח' זו יתנוצץ תיקון גדול, והיינו שמתוך מחלוקתם יבא הכתוב השלישי היינו צדיק אמת שמושל בפנימיות על הכל [כלשון רביז"ל בלקו"מ (קמא סי' נו"ז)], וכריע הצדיק ביניהם, היינו שיעשה מתוך מח' זו זווג ויחוד עליון, שיחוד עליון זה הוא תיקון כללי לכל הפירושים דהאי עלמא, והיא ההכנה לגאולה שאז יהא שלום הגדול בעולם.

ביאור ענין התיקון עפ"י פשט

יג] וצ"ב איך יתנוצץ תיקון גדול דייקא מתוך מח', הלא כידוע מח' היא דבר שנוא וגרוע עד מאד²⁴, ובפשטות הכוונה כמש"כ רביז"ל (בתורה ה') וז"ל, וְתִאֲמִין, כִּי כָל מִצְוֹתָא וּמְרִיבָהּ ש' יִשְׁ בִּין הַצַּדִּיקִים הַש' לְמִים, אִין זָה אֶלְא כִּדִּי ש' יִגְרֵשׁ וְ סִטְרִין אֶחָדֵנְיוּ, וְזָה פִּרְוֵשׁ (מִשׁ לִי ט"ו): "אֲזַן ש' מַעַת תּוֹכַחַת תִּיִּים בְּקֶרֶב תְּכַמִּים תִּלְוִין" לִשׁ וְ תִלְוִנָה וּמְרִיבָהּ, כִּשׁ אֶתְהָ ש' וּמַעַ מְרִיבוֹת ש' בִּין הַצַּדִּיקִים תִּדְעַ ש' זָה מִשׁ מֵיַעִין אוֹתֶךָ, תּוֹכַחְתָּה, עַל ש' פִּגְמַתְךָ וְכוּ, עכ"ל. היינו, שהתיקון יתנוצץ ע"י שיתחזקו בני"א באמונה

²³ וז"ל, כי יש' בקל אַתְד מִיִּשׁ רָאֵל בְּחִינַת מַלְכוּת, וְכַל אַתְד לְפִי בְּחִינַתוֹ, כִּן יִשׁ לֹ בְּחִינַת מַלְכוּת יִשׁ ש' הוּא ש' זָרָר בְּבִיתוֹ, וְיִשׁ ש' הוּא מוֹשֵׁ לְ בִיּוֹתָהּ, וְכִן יִשׁ ש' מוֹשֵׁ לְ עַל כָּל הָעוֹלָם, כִּל אַתְד לְפִי בְּחִינַת הַמַּלְכוּת ש' יִשׁ לֹ בְּבְחִינַתוֹ: "ש' רַי אֶלְפִים וְש' רַי מֵאוֹת וְש' רַי תִּמְשׁ יִים וְש' רַי עֵשׂ רֹת" (ש' מוֹת "ח): וּבְחִינַת הַמַּלְכוּת הַזֹּאת ש' יִשׁ בְּכַל אַתְד, הִיא בְּאֶתְגַּלְיָא וּבְאֶתְכַסְיָא בְּאֶתְגַּלְיָא, תִּנְי הַמְּמֵשׁ לָהּ ש' יִשׁ לְכַל אַתְד לְפִי בְּחִינַתוֹ, ש' הוּא מוֹשֵׁ לְ עַל אֵלֹ הָאֵלִים, יִים בְּאֶתְגַּלְיָא, כִּפִּי בְּחִינַת הַמַּלְכוּת ש' לֹ כִּנְיָל וּבְאֶתְכַסְיָא הוּא, כִּי גַם יִשׁ לְכַל אַתְד לְפִי בְּחִינַתוֹ, בְּחִינַת מַלְכוּת בְּאֶתְכַסְיָא דְהִינְי ש' אֶל ש' בְּאֶתְגַּלְיָא נְרָאָה ש' אִין לֹ ש' וְיִים מְמֵשׁ לָהּ עַל אֵלֹ הָאֵלִים, יִים עַם כָּל זָה בְּאֶתְכַסְיָא וּבְהָעֵלִים גְּדוּלָהּ, הוּא מוֹשֵׁ לְ עַל אֵלֹ הָאֵלִים, יִים כִּי נִשׁ מִתְּם הִם תִּתְחַזְי, וְנִכְנָעִים תִּתְחַזְי וְגַם זֹאת הַבְּחִינָה ש' לְ מַלְכוּת בְּאֶתְכַסְיָא, הִיא לְכַל אַתְד לְפִי בְּחִינַתוֹ בְּבְחִינַתוֹ: "ש' רַי אֶלְפִים וְש' רַי מֵאוֹת" (כו): וְיִשׁ אַתְד ש' בְּאֶתְגַּלְיָא אִין לֹ ש' יִים מְמֵשׁ לָהּ, וְאֶף עַל פִּי כִן בְּאֶתְכַסְיָא וּבְהָעֵלִים גְּדוּלָהּ, הוּא מוֹשֵׁ לְ עַל כָּל הַדִּיר, נֶאֱפִלֹ עַל כָּל צַדִּיקֵי הַדִּיר כִּי כָל נִשׁ מוֹתֵיהֶם הִם כָּלִים תִּתַּת מְמֵשׁ לָהֶם וּמַלְכוּתוֹ, וְכָלִים נִכְנָעִים וְכַפּוּפִים אֶלָּיו רַק ש' הוּא בְּהָעֵלִים גְּדוּלָהּ בְּחִינַת (מַלְאָכִי א): "כִּכְלִ מַקּוּם מַקְטָר, וּמִגֵּשׁ לִשׁ מִי" ש' אֶף ש' הִם עוֹבְדִים עַבְדֵי אֱלִילִים, עַל כָּל זָה בְּהָעֵלִים גְּדוּלָהּ הִם כָּלִים נִכְנָעִים אֶלָּיו יִתְבַרְךָ, וְעוֹבְדִים אוֹתוֹ יִתְבַרְךָ, רַק ש' הוּא בְּהָעֵלִים גְּדוּלָהּ כִּמוֹ כִן זֹאת הַבְּחִינָה ש' לְ מַלְכוּת בְּאֶתְכַסְיָא, ש' אֶף ש' בְּאֶתְגַּלְיָא אִין לֹ ש' יִים מְמֵשׁ לָהֶם, עַם כָּל זָה בְּהָעֵלִים גְּדוּלָהּ, הוּא מוֹלֵךְ עֲלֵיהֶם, וְתִים כָּלִים תִּתְחַזְי וְנִכְנָעִים אֶלָּיו, עכ"ל.

²⁴ וז"ל הרמב"ם באגרתו לבנו, יאל תשקצו את נפשתיכם במחלוקת המלכה הגוף והנפש והממון ומה נשאר עוד. ראיתי לבנים השחזרו, ופחות נפחתו, ומשפחות נספו, ושרים הורדו מגדולתם, ועירות גדולות נתערערו, וקבוצים נפרדו, ויחידים נפסדו, ואנשי אמונה אבדו, ונכבדים נקלו ונתבזו בסביבת המחלוקת. נביאים נבאו וחכמים חכמו ופילוסופים חפשו, ויוסיפו לספר רעת המחלוקת ולא הגיעו לתכליתה. לכן שנוא אותו ונוסו מפניו, והתרחקו מכל אהביו וגואליו ורעייו. וגם אל כל שאר בשרכם אוהב מדינים התנכרו ורחקו קרבתם פן תספו בכל חטאתם. עכ"ל.

²² נעתיק כאן ביאור הרה"ק מהרצ"ה מוידושו"ב זי"ע (כמוכא בבני' חודש אלול מאמר ב אות ח) וז"ל, הנה לא אכחיד אמרי קדוש דברי מחותני כבוד הרב הקדוש מהרצ"ה זצוק"ל, אשר אמר בברייתא דרבי ישמעאל, אמר בסוף הי"ג מדות וכאן שני כתובים וכו' ובא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם. הנה המפורשים כתבו תיבת וכאן הוא כמו וכן, אבל גם תיבת וכן אין לו ביאור, וגם למה לא אמר וכן רק וכאן. (שכן הוא גירסת רבינו האריז"ל בפע"ח ובסידורי האריז"ל). ואמר הוא זלה"ה, הנה מדה הי"ג בתורה הוא נוקה לא נוקה, והנה בגמרא (שבועות לט.) רמינן נאמר נוקה ונאמר לא נוקה, הא כיצד, מנקה הוא לשבים ולא נוקה לשאינם שבים, ונראה שלמדו הדבר מן הי"ג מדות שאמר מיכה (ז יח-כ) בפסוקי מי אל כמוך וכו' עד מימי קדם, שהן מכוונות אל הי"ג מדות שבתורה (כידוע למשכילים (זח"ג קלא:)), והנה מימי קדם (שהוא מכוון נגד נוקה לא נוקה) הוא רמוז אל התשובה שקדמה לעולם (ב"ר א, ד), והוא המכריע, דמה שכתוב בתורה נוקה לא נוקה דסטרן אהדדי, הוא משום דהכל תלוי בתשובה. וזהו שאמר התנא בסוף מדה הי"ג שהוא מכוון והמפתח למדת נוקה לא נוקה, אמר וכו' (היינו במדה הזאת) שני כתובים המכחישים זה את זה, היינו נאמר נוקה ונאמר לא נוקה, עד שיבא הכתוב השלישי (של מיכה והיינו מימי קדם הרומז על התשובה שנבראת קדם לעולם) ומכריע ביניהם (לומר לך שהכל תלוי בתשובה). מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינם שבים, עכ"ד ודפח"ח. עכ"ל. ועיין עוד ביאור בענין זה מהרה"ק מקאמרנא זי"ע באוצר החיים (מצוה צה שמות ריז) בדרך אחר קצת, וז"ל, ונקי הדעת ההפצים בעבודתך ובתורתך וקרבך יקרו לבבם בך במדת נוקה: מימי קדם, צנורות הקדשות שיריקו שפע, והעוונות יתהפכו ליכות כימי קדם, ולא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם, סוד וכו' שני כתובים: נוצר' ונקה', והכתוב השלישי הדעת עליון מכריע בין תרין מזלין קדישין, להשפיע כל טוב על בית ישראל, בדת מברעת, ונקיון הצנורות נמשך מימי קדם אל העל האחרון מלכות, אם המנקה לשבים מקבלת שפע טהרה נוקה וכו', עכ"ל.

הני"ל ולא יזלזלו בכבוד שום גדול מגדולי התורה מחמת המוח' חיו, וכמו שלא מזלזלים בשום פסוק בתורה חיו כשפסוק אחר בתורה מכישי, וזאת בכח האמונה הני"ל, (שהיא אמונה גדולה עד שצריך רביז"ל להזהיר עליה 'ותאמין' שאין אזוהרה כזו בכל הלקוי"מ), ובה יתקנו פגם אמונת חכמים, שתיקון פגם זה הוא תיקון הכללי, כמש"כ רביז"ל (לקוי"מ קמא סי' נז²⁵), ומוהרנ"ת (לקוה"ל אה"ע יבוס ג, ז²⁶), וכן יתקנו בזה פגם שנאת חנם, שחטא זה החריב בית מקדשינו ותפארתינו, וכל גאולתנו תלויה בתיקון פגם זה כמ"ש מהחיד"א ז"ל (דבש לפי מערכת ח אות טו²⁷, חומת אנך סו"פ תבא, חדרי בטן פ' שופטים אות יד), וכ"ז הוא ביאור ע"פ הפשטות.

ביאור ענין פלוגתת קין והבל – לאה ורחל

[יד] וביאור הענין בעומק הוא, דהנה הפלוגתא הראשונה שהיתה בעולם (שהיא שורש כל

הפלוגתות שבעולם) היתה בין קין והבל (שלדעת האריז"ל נהרג ביום י"ט חשוך – מ"ט ימים אחרי יום בריאתו), ששורש מח' זו נובעת מענין פלוגתא דלאה ורחל בספי' העליונים (המבואר בע"ח שער לאה ורחל), היינו, שקין מבחי' לאה והבל מבחי' רחל כדאי' מהאריז"ל, והנה כל הפלוגתות שבעולם שרשם בפלוגתא זו, ויש בזה הרבה סודות [וכמש"כ במקו"א דדרך רחל לרדת לבי"ע לתקן ולברר שם בירורים (ואינה חוששת להתרחק בתכלית הפירוד מהקלי' שבבי"ע היות שיש בה כח לרדת לשם לבררם), משא"כ לאה (שמחזה ולמעלה), אין נטייתה לרדת לבי"ע למקום הקלי' לברר אלא לוחמת בחריפות נגד הקלי' כמש"כ בזה (בביאור ה' תפילין סי' מב ס"א, ים החכמה תשס"ז), על הבד"ץ דירושלים ע"ה"ק שבבחי' לאה הלוחמים בחריפות עם הקלי', ואכמ"ל בכ"ז].

הכתוב השלישי – צדיק האמת – שמרכיע ביניהם

ומגלה האהדות הפשוט מפעולות המשתנות

טו] והנה תיקון דכל אלו המחלוקות הוא ע"י צדיק האמת שהוא בסוד הכתוב השלישי המכריע, שיעשה יחוד מכל אלו הפלוגתות, ומתחלה היחוד הוא בסוד דהכאה, שמכים האורות הני"ל ובוטשים זא"ז ונהיה מזה יחוד, שהוא יחוד חיצוני, ואח"כ מזה נהיה יחוד פנימי, היינו, ששורש פלוגתא הני"ל הוא הפלוגתא בין פנימיות לחיצוניות, וכנ"ל, שהפנימיות הוא בסוד אור פשוט (סוד החכמה שבפנימיות הלב כדלעיל פיסקא יב אות ד) והחיצוניות הוא בסוד ריבוי פרטים (סוד הבינה שבחיצוניות הלב), והיחוד הוא ע"י שהצדיק מתקן הענין בשורש ע"י שעוסק לגלות סודות התורה מתוך הלכות דנגלות התורה, שהוא בבחי' שהחיצוניות נהיה כלי לגלות אור הפשוט ביתר שאת, ובבחי' דברי רביז"ל (לקוי"מ תנינא סי' ב) בסוד האחדות הפשוט היוצאת מתוך הפעולות המשתנות שיש לה חביבות יותר מסתם אחדות פשוט, והיינו, שבתחילה קין הרג את הבל שזה בחי' שהחיצוניות התגברה על הפנימיות, אך התיקון יהא שלבסוף (כשיתעורר סוד מח' זו שוב לפני הגאולה כמרומז כנ"ל מהרה"ק מרוזין) יעשה הצדיק יחוד ושלוש פנימי בשורש המוח'

²⁵ וז"ל"ק שם, כמו כן התורה ש' היא רפואה לכל דבר, כמו ש' כתוב, "ולכל בש' ר'ו מרפא" אין מי ש' יודע אותה, כי אם תכמי' הדורה, כי נמסרה להם לדרש' ה' בש' לש' עש' ר'ה מ'דו'ת ש' התורה נדרש' ת' כה'ן א'בל מ'ה'תורה בעצמה אי אפ'ש' ר' לידע דבר, כי אם על פי תכמי' הדור' ש' הם מפרש' ים אותה, כי התורה ענינה במקומה נעש' ירה במקום אחר, והת'כמים מלקטין ומערבין ומרביזין את התורה ודורש' ו'ן אותה ממקום למקום בש' לש' עש' ר'ה מ'דו'ת והם גורעין ומוספין ודורש' ו'ן (בבא בתרא ק"א), וא'ף ש' כתוב בה'תורה כ'ך, הם גורעים ממנה אות או תבה, ובמקום אחר מוספין, וב'נה דורש' ו'ן אותה, כפי מה ש' יודעין, כמו ש' נמסרה להם ועל כן כש' פוגם בכבוד תלמידי תלם, אין רפואה למכתו כת' הרפואה ש' מ'קבלין מתורה, אי אפ'ש' ר' לקבל' כי אם על ידי תכמי' הדור, כי להם נמסרה לדרש', והם יודעים להרכיב אותיות התורה כנ"ל, ש' ו'נה עקר כת' הרפואה כנ"ל, כי כל העש' ב'ים מקבלים כת' מתורה כמבאר לעיל ועקר כחם לרפואה, הוא על ידי התורה כנ"ל על כל העקר תלוי בתכמי' הדור, ש' על ידי ש' הם יודעים לדרש' את התורה, ולהרכיב אותיות התורה כנ"ל, על ידי ו'נה מקבלין כת' כל התורה, על כן העקר ש' ה'נה ל'ן אמונת חכמים, ולה'ת'ר בכבודם, לירא' מהם מאד וא'ף אם נראה לו מהם דבר ש' א'ינו מפרש' בתורה, ל'פי דעתו, ונדמה לו ש' הם עוש' ים, תס'וש' ל'ום, כנגד התורה, היא צריך להאמין ש' ב'ן דאי'תם עוש' ים נכונה על פי התורה, כי התורה נמסרה להם כגון ש' א'נו רואים ש' מפרש' בתורה, "ארבעים יב'נו", (דברים כ"ה) והם אמרו, ש' לש' ים ו'ת' ע' מלקות ד'נקא' (מכות כ"ב) כי הם יודעים על פי הד'ש' ות'ת'מ'דו'ת, כפי מה ש' נמסר להם, ש' צריך ד'נקא' ש' לש' ים ו'ת' ע' מלקות על כן צריך להאמין בת'כמים, ולה'ש' ל'ד' ש' כ'לו ו'דעתו, רק לסמך על'יהם, כי להם נמסרה התורה לדרש', ה' כנ"ל. עכ"ל"ק.

²⁶ הא לך מקצת לשונו שם, וזה בחי' פגם אמונת חכמים, כי אין יודעים שום הנהגה, ושום דין והלכה מהתורה, כי אם על ידי החכמים, כפי מה שהם מפרשים, כי להם נמסרה התורה לדרשה ולפרשה כנ"ל, וע"כ העיקר הוא אמונת חכמים כנ"ל, ומי שאין מאמין בדבריהם הוא מהפך דברי אלקים חיים, ואומר על אסור מותר וכו', כי אין יודעים לפרש דברי התורה, כי אם ע"י אמונת חכמים כנ"ל, וכו'. עכ"ל"ק.

²⁷ וז"ל"ק שם, ובאופן אחר כתבתי בענייני בדרושים [אהבת דוד דרוש ו' לש"ג], דהגלות המר והאורח הזה עיקרו היה בעון שנאת חנם וא"כ הנה שנועסוק במצות כל עוד שלא נבטל שנאת חנם לא תהיה גאולה ח'ו. והנה רז"ל דרשו אורב כסף לא ישבע כסף אורב מצות וכו'. ו"ש חנם נמכרות בעון שנאת חנם נמכרות בגלות, וא"כ לא בכסף במצות שאתם מקיימים תגאלו כל עוד שלא תקנתם שנאת חנם. עכ"ל.

האורך וריבוי הפרטים, הם לגלות נקודת אור יי
דשם הוי"ה (וקוצו של יי) שהיא בבחי' כל שהיא,
בבחי' אור האחדות הפשוט שיתגלה בב"א.

בעליונים, עד שקין יהא הכלי של הבל, והמוציא
לפועל את האור של הבל, בבחי' שיחודא תתאה
הוא הכלי לגלות את האור של היחודא עילאה
ביתר שאת.

ציצית – עצת אמת דצדיק האמת – מצוה א' מוד' מצוות

טז] וסוד זה יש לרמז בדברי ר' ישמעאל הכא,
שהנה הציצית היא מצילה מעצת הנחש, ואז יוכל
לקבל עצת אמת של הצדיק אמת כמש"כ רביז"ל
(לקו"מ קמא סי' ז), שהצדיק האמת כולל בי'
השכליים של רחל ולא, פנימות וחיצוניות, אור
פשוט וריבוי פרטים, והוא מייחד ופועל שריבוי
הפרטים יגלו אור האחדות הפשוט ביתר שאת,
בבחי' מש"כ לעיל על ר"י, שעשה צמצומים וכלים
(ישמ"ע) על אור הפשוט דהרחמים (א"ל), כדי
שהצמצומים יגלו את האור הפשוט ביתר שאת
(עד שיוכלו אף התחתונים להרגיש את הרחמים)
וז"ס דעת הרמב"ן [ששמו משה – ר"ת מיחלוקת
שימאי ה"לל כדאי במגלה עמוקות (אופן עד) –
סוד צדיק האמת הכולל לאה ורחל שהם שרשי
שמאי והלל כדאי מהאריז"ל (שעה"ג הקדמה
לו)], הסובר בדעת ר"י שמצות ציצית אף שהיא די'
מצוות מ"מ נמנית היא כאחד מתרי"ג מצוות,
להורות ולרמז על סוד האחדות הפשוט המתגלה
מתוך ריבוי הפרטים, וכנ"ל.

ביאור הקשר הפנימי דסיפא דפיסקא שירי ציצית כל שהיא'

יז] ובזה יש לפרש הסיפא דהאי פיסקא, שיש
גירסא שמסתיימת כך, 'שיירי ציצית כל שהוא',
היינו דין גרדומין המבואר בגמ' שאף שלכתחילה
בעינן שיעור ד' אצבעות (י"ב גודלין) לאורך
הציצית, אך כשנחתכו אח"כ ונתקטנו משיעור זה
כשרים, ולכאוי אין שייכות בין דין זה לנידון
פיסקא דידן, אך להני"ל יש לפרש בדרך פנימי,
שענין שיעור הגדול של ד' אצבעות – י"ב גודלין,
הוא, בבחי' ריבוי הפרטים (וכמש"כ לעיל שהוא
כנגד ד' עולמות אבי"ע וי"ב פרצופי האצ"י וכו'),
אך הלא תכלית ריבוי הפרטים לגלות את התכלית
שהיא נקודה א' של האחדות, ולזה בדיעבד שיירי
ציצית כל שהוא, להורות שהתכלית והסוף של כל

פיסקא יד

הציצית ניתנה בתוך ג) אצבעות של כנף יתר מכאן פסולה ;

שמרחיק פחות מעט (אמנם מה שתולה זאת שם גם בשם המ"ב, הנה המעיין במ"ב יראה לכאוי דא"יז כוונתו, אלא כוונתו שלא יעשה הנקב מעל הג' אגודלין אלא בתוכם, ואכמ"ל).

שיטת האריז"ל בענין זה

ג) ועיין במ"ב (סקמ"ב) שמביא בשם הארצות החיים שלכתחילה ראוי שיהא הג' אצבעות אמה קמיצה וזרת (שהם פחותים משיעור דג' אגודלין), וכן אי' בשערי תשובה בשם החיד"א בשם ספר הכוונות וספר מצת שימורים, והגר"ח נאה כתב דהיינו שיעשה הנקב בס"מ החמישי. ועיין מה שהאריך בענין זה הגר"ח נאה (קונטרס השיעורים אות כו הע' כה) שתמה על דברי הארי"י שמוכח מהגמ' (מנחות דף מב) שהג' אצבעות הם אגודלים ואיך יחלוק ע"כ האריז"ל²⁸, ובפרט שהאריז"ל עצמו (בפע"ח) כתב ג' אגודלין וקשה לעשות סתירה בין שעה"כ לפע"ח, ע"כ מאריך לפרש כל דברי האריז"ל בשעה"כ ע"פ קבלה, באופן שגם להאריז"ל כוונת ג' אצבעות הוא ג' אגודלין, אלא שמסיים שלמעשה כבר נהגו רבים לדקדק שיהא בשיעור דאמה קמיצה וזרת, היינו, שיהא הנקב בס"מ החמישי וכנ"ל.

מנהיג בישראל שמרבה לו סוסים כסף וזהב לצורך מוהין דגדלות אין יכולים תלמידיו להזור בתשובה

ד] ויש למצוא רמז כללי בעבודת"י מענין זה דג' אצבעות ובהקדם דברי הרה"ק הדמשק אליעזר זי"ע (בן הרה"ק ההיכל הברכה מקאמרנא זי"ע) בספה"ק בן ביתי (פרי שופטים) שכותב דברים נוראים שקיבל מאביו הק' ד' שבועות קודם פטירתו לגי"ע, וכותב שם בהקדמת דבריו הק' שהתורה"ק נותנת לנו סימן מי מראשי ישראל דקדושה ומי הם שאינם בקדושה, ומפרש שם

השיעור בס"מ בזמנינו

א] הנה בשו"ע (סי' יא ס"ט) אי' שהג' אצבעות דהכא היינו גודלין, והיינו שלא יהא הנקב רחוק משפת הבגד יותר מג' גודלין, שאז אינו נקרא כנף הבגד, אלא בגד עצמו, והתורה אמרה 'על כנפי בגדיהם', [ושיעור זה בס"מ דידן, להגר"ח נאה הוא 6 ס"מ (דאגודל 2 ס"מ) ולהחזו"א יש קולא בזה שאפשר להרחיק הנקב עד 7.2 ס"מ (שאגודל לחזו"א הוא 2.4 ס"מ), וכדי לצאת כל השיטות שבין הפוסקים ראוי לכתחילה שיהא הנקב בין 4 ס"מ ל-5.875 ס"מ.

ביאור שיעור זה

ב] וביאור שיעור זה הוא עפ"י דאי' בסעיף זה שיהא הנקב רחוק משפת הבגד לא למטה מכשיעור שיש מקשר אגודל עד הציפורן, [היינו מאמצע האגודל עד סוף הציפורן – מקום השוה לבשר (מ"ב בשם הפמ"ג) והיינו עד סוף הבשר של האגודל], והנה אי' בב"י (סי' יא ד"ה ויעשה נקב) ששיעור זה הוא שיעור של ב' אצבעות, והגר"ח נאה (קונטרס השיעורים אות כד) מביא בשם כמה ראשונים דקאי על ב' אגודלין, ולשיטתו אגודל הוא 2 ס"מ אי"כ יש להחמיר לשיטתו להרחיק הנקב משפת הבגד 4 ס"מ, [ואף החזו"א הסובר שעובי אגודל הוא 2.4 ס"מ, בזה אינו מחמיר להרחיק יותר משיעור הנ"ל, ואדרבא מקיל יותר בזה, שסובר ששיעור קשר אגודל אינו ב' אגודלין וכמש"כ ע"ז (הלי ציצית סי' ג אות כב) שדבר זה לא יתכן במציאות כנראה בחוש (שאיין מקשר אגודל עד סוף האגודל שיעור של עובי ב' אגודלין) אלא מפרש החזו"א שבי' האצבעות שכתב הב"י בשיעור גודל קשר אגודל היינו עובי של זרת וקמיצה (שהוא 3.5 ס"מ בלבד)],

וירחיק לא יותר מ-6 ס"מ (שהוא שיעור דג' אגודלין לשיטת הגר"ח נאה), ולכתחילה יפחות מעט מן הסי"מ השישי מילימטר ורבע (5.875) כמש"כ הגר"ח"י שם בשם פסקי הסידור שכתב

²⁸ ונראה שיישוב קושיא זו הוא מש"כ השע"ת הנ"ל שבספר שלמי ציבור כתב שגם האריז"ל מודה שמוודין רק במקום הקצר ותוך ג' אצבעות באמה קמיצה וזרת חד שיעורא הוא, והכוונה ליישב שיטת האריז"ל מדברי הגמ' שהוא ג' אגודלין, וע"ז מיישב השלמי ציבור שלאריז"ל המדידה בג' אגודלין הוא ממקום הקצר שבאגודל והוא שוה לשיעור של אמה קמיצה וזרת, עיי"ש. אך הגר"ח נ"ל לא ס"ל לתרוץ זה.

קראי הנאמר על המלך, דירק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה, למען הרבות סוס, וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, ומבאר בזה שהתורה"ק מרמז לשלול מנהיג בישראל (שבבחי' מלך ישראל) שמרבה לו סוסים, ואומר שהוא עוסק בזה לצורך מוחין דגדלות, לזה אין בו מדה טובה, משום ולא ישיב את העם – ש"עבור זה לא יכולים העם לעשות תשובה שלימה לפני יוצר בראשית, וזהו, ולא ישיב, שלא יכולים העם לעשות תשובה. מצרימה, למצר שלהם, שעשו כמה מצרים של צנורות השפעות רוחני וגשמי שלהם. והוא, למען הרבות סוס, עבור זה אין יכולים העם המסתופפים בצלו של הצדיק הזה, לעשות תשובה, כי היאך יכולים לקבל איזה תשובה מרבה, שרבה בעצמו הוא מלא גדלות ורמות רוח, והוא ראייה, וה' אמר לכם לא תספון לשוב, לעשות תשובה באמת, אם הם בדרך הזה, כלומר, שלא יכולים לעולם לעשות תשובה, כשהולכים בדרך הזה עם רבם. והבן".

וכן בפסוק הבא מפרש כן גם האיסור של 'לא ירבה לו נשים וכסף וזהב', שנשים מרמז על מי שדעתו קלה בתורה כנשים, ומרבה בכסף וזהב, היינו שיש לו עושר רב בלי תורה, "שכל אלה סימנים לדעת מי הוא צדיק דקדושה, ומי הוא צדיק מצד השני, כנודע למשכיל דקדושה".

העדות ששמוע על ראש ישראל שאמר ע"ע שא"צ לפתוח שום ספר ללמוד וכו'

ה) וממשיך שם בדברים חריפים, וז"ל, "ולפי ששמעתי שיש בעולם ראש ישראל, שלא היה פותח שום ספר ללמוד זה ערך חמשה ועשרים שנה, ואפילו שנים מקרא ואחד תרגום לא היה קורא כל השנים הללו. והוא, כי הוא אמר שאינו צריך עוד ללמוד, כי הוא כבר מזוכך מכל הפסולת. אוי ואוי לדור הזה שיש בהם ראשי הדור כאלה. ואפילו שאין דרכי לדבר סרה ח"ו אפילו על פחות שבפחותי ישראל, אלא מרוב שיחי וכעסי, ששמעתי שיש בעולם הזה ראשי הדור כאלה, לזה כתבתי קצת דמקצת מכל מה ששמעתי מהם".

הקבלה שקיבל מאביו הק' עד רבינו הבעש"ט הק' ע"ש.

ו) וממשיך שם על עצמו שהוא מקוה להשי"ת "שאני הולך בדרך אבותי הקדושים, וכפי ששמעתי מפיו הקדוש של אאמו"ר זלה"ה ארבעה שבועות קודם פטירתו נבי"ע, וזה לשונו הקדוש: אני יכול להלך במוחין לבד ביחודים קדושים, ושמות וצורפי שמות הקדושים לערך מאה שנה, ואפשר עוד יותר, ולא הוצרכתי עוד לשום ספר ללמוד. אעפ"כ אין בי חיות רוחני דקדושה, אלא דייקא כשאני לומד מתוך הספר, גמרא מדרש זוהר רמב"ם וכיוצא בהם, ואח"כ אני הולך בתוך ביתי הנה והנה²⁹ ואייחד יחודים קדושים לערך שעה ולא יותר. והוא קבל זאת מרבו דודו רבינו מזידיטשוב, והוא רבינו ר' ברוך נכד לבעש"ט זלה"ה. ומרבו רבי משה ליב מסאסיב. והם קבלו כולם מרבינו אלקי רבי אלימלך זלה"ה, והוא קבל מרבו רבינו אלקי רבי ר' בער זלה"ה. ומרבו רבי רבינו מיכל זלה"ה³⁰, עד הבעל שם טוב זלה"ה, שעיקר המוחין דקדושה אינם באים לאדם בר ישראל, אלא דייקא ע"י למודו בתורה הקדושה דייקא מתוך הספר. ומי שאינו חפץ בזה הדרך הנ"ל, אין בו ממש. והבן. עכ"ל".

סימן טוב לצדיק דקדושה שמשנן לימודו ללא הפסק מתוך הספר דייקא

ז) ובזה מפרש קרא ד'והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת וגו', מפרש שזה סימן טוב לצדיק בקדושה שבשבתו על כסא ממלכתו על ישראל, כותב לו את משנה התורה הזאת, משנה – היא שינון ולשון כפליים, "שהוא שונה וחוזר ושונה בלי הפסק מה, [וכדכתיב בקרא] 'על ספר', דייקא, מתוך הספר הוא לומד, ולא במוחין לבד, והוא אפילו בעת זקנתו וכו'".

²⁹ ענין זה להסתובב הנה והנה בשעת יחוד יחודים קדושים, מצינו משאר צדיקים, וכן העיד רבינו"ל (ח"י"מ אות סה) על צדיק אחד שהיה לו עבודה גדולה בזה ועשה חשבון הנפש כמה פעמים צריך לילך אנה ואנה בביתו וכו', וכן נהג גם רבינו"ל עצמו (כמובא שם אות לו, ובאות רנה ועוד רבות עיי"ש), וכן מובא בלקו"מ (קמא סי' צב) שהצדיקים יכולים להחיות מתים בזה שמסתובבים בחדרם הנה והנה, וכדאי" באלישע הנביא שעשה כן כשהחיה את בן השונמית, "וילך אחת הנה ואחת הנה", עיי"ש ביאורו, ועו"ל באופ"א דבשעה שהולכים הנה והנה מעוררים בזה עולמות העליונים שנקראים עולמות הטיוול (כמאמר חז"ל: אטייל עמכם בגן עדן) ששם מאירים יחודים העליונים.

³⁰ מש"כ שהרר"א קיבל מהר"ר מיכל זלאטשובער ז"ע, הוא חידוש שלא ידוע ממקורות אחרים, ולהיפך מצינו באהל אלימלך (אות קיג) ע"ש.

וכן ממשיך לפרש הפסוק 'והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו', ד'והיתה עמו' – קאי על הספרים, שיהיו עמו ללמוד בהם, 'כל ימי חייו אפילו בעת זקנותו, 'למען ילמד ליראה וגו', אבל בלא זה משמע שאין בו שום יראה אף אם הוא הולך במוחין גדולים אעפ"כ אין בו ממש וכו', ובהמשך הפסוק 'לבלתי רום לבבו מאחיו וגו' כותב שאזהרה זו אינה באה אלא לצדיק שהוא לומד דייקא מתוך הספרים בקדושה וטהרה במוחין גדולים, 'לצדיק הזה מזהירה התורה הקדושה 'לבלתי רום לבבו מאחיו וגו', אבל לאלו צדיקים חכמים ביותר [הנ"ל], אין התורה מזהירה להם זאת, כי בלא זה הם מלא גדלות ורמות רוח, והם לא יחזרו מדרכם בחושך. וכן ה"ה, 'לבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל', בחכמות חיצוניות. ואם ילכו בדרך הטובה כפי שקבלנו איש מפי איש עד רז"ל, אז, 'למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל', באהבה רבה דקדושה". עכ"ל.

אין להרהר אחר הנהגת צדיק עליון שמאיר בו אור דלעת"ל

ח] והנה אין אנו יודעים בבירור כנגד מי היתה כוונת הרה"ק הדמשק אליעזר זי"ע לכתוב כ"כ בחריפות, ומ"מ אם נמצא שהיה אמנם צדיק א' קדוש ישראל שהלך בדרך זה להרבות סוסים ובעושר רב כדי שיהיו לו מוחין דגדלות ושלא לפתוח ספר וכו', הרי י"ל שצדיק זה בודאי ג"כ מודה לקבלה שקיבל הקאמרנער שא"י הדרך הכללי של הצדיקים, אלא שצדיק זה היה מצווה ועומד מפי הגבורה לנהוג בדרכו הק', בבחי' נביא בהוראת שעה, שאין למדין הימנה, וכל דבריו החריפים לא כיוון ח"ו נגד הצדיק קדוש עליון עצמו, אלא נגד דרך זו, שלא יבואו לסבור שיש כזו דרך בעבודה"י, ויבואו ללמוד לנהוג כוותיה. אך אין להרהר ח"ו נגד הצדיק עצמו, וזה יש לרמוז במה שמעתיק הקאמרנער תיכף בהמשך דבריו את הפסוק 'תמים תהיה עם ה' אלקיך', וידוע מש"כ רש"י ע"ז שאין לחקור אחר העתידות, ובזה יש לפרש ברמז שאין לך לחקור אחר צדיקים גבוהים שמאיר בהם אורות דלעת"ל, שאז יהא 'ומלאה הארץ דעה את ה' באופן של ראיית והשגת אלקות ולא יצטרכו ללמוד מתוך

הספר (כמו שהיה לולא נשברו לוחות הראשונות שלא היתה שולטת השכחה, ואז לא היו כותבים כלל תושבע"פ על ספרים, וכן אי' בגמ' (מגילה דף יח ע"ב) על ר"מ שכתב ס"ת שלא מתוך הספר, היות שאצלו האירה התורה בבחי' יועפעפיך יישירו נגדך', כמש"כ בזה במקו"א שר"מ היה בבחי' מב"י והאיר אצלו אור התורה דלעת"ל.

גדלות ורמות רוח בבחי' למעלויותא

ט] [ומש"כ לשון חריפה שיש בצדיק זה בחי' גדלות ורמות רוח וכו', הנה ידוע שכלשון זה עצמו כתב הראב"ד ז"ל על אדונינו הרמב"ם במש"כ בהקדמתו ליד החזקה וז"ל, לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה תורה, לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואח"כ קורא בזה וידוע ממנו תורה שבעל פה כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם, עכ"ל, וכתב ע"ז הראב"ד וז"ל, א"א סבר לתקן ולא תיקן וכו', אין זה אלא כל קבל די רוח יתירא ביה, עכ"ל, ומקובל בזה מקדוש ישראל מרוזין זי"ע (בית ישראל יד ע"א) שהרמב"ם היה צריך להיות משיח ולקבץ כל נדחי ישראל, ע"כ כתב ספרו המקבץ כל הלכות התורה, שזה מעורר בשורש ענין דקיבוץ נשמות ישראל האחוזות בתורה, וע"כ כתב גם ההלכות השייכות רק לעת"ל בימות המשיח, ומכיון שהראב"ד ראה ברוח קדשו שעדיין לא הגיעה עת הקץ, הוצרך לחלוק על הרמב"ם שלא ידחוק את הקץ, ובזה יש לפרש ברמז דברי הראב"ד שכותב על הרמב"ם אי"ז כי אם כל קבל די רוח יתירא ביה, היינו שמרמז בזה הראב"ד שהכח שהיה להרמב"ם לכתוב כזה ספר פלא הכולל בו כל הלכות תורה שבע"פ, זה מחמת שיש בו בחי' רוח יתירה, היינו בחי' הנאמר על משיח צדקינו 'ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה וכו', (והיינו שהכיר הראב"ד בגדלות הרמב"ם ומ"מ הוצרך לחלוק עליו כנ"ל, וכתב דבריו באופן שנראה כגנות, אך בפנימיות דבריו יש לרמוז כנ"ל), ומ"ש הראב"ד בתחילת דבריו שם שסבר לתקן ולא תיקן, היינו שסבר להביא ע"י ספרו את עולם התיקון שאז תהא השגת התורה בצורה ברורה בדעה א' ללא מח' וכמו שעשה הרמב"ם, אך סו"ס עדיין לא זכינו לזמן זה דקץ הימין, ואין אנו ראויים עדיין

למהלך זה דהרמב"ם, וכעין זה יש לרמז בדברי הקאמרנער הנ"ל שצדיק גבוה ההולך בדרך הנ"ל הרי"ז בבחי' אורו של משיח (הנקרא בבחי' גדלות ורמות רוח למעליותא כנ"ל) אך עדיין אי"ז שייך לדין, שאין להמון העם ללמוד מדרך זו כנ"ל.

ענין העסק ביחודים דומה לזמן התבודדות שזמן הקביעות בהם היא שעה

[ו] והנה משי"כ הקאמרנער שזמן העסק ביחודים קדושים לחודייהו הוא שעה, יש להסמך לזה את משי"כ רביז"ל (לקו"מ תנינא סי' כה) שהתבודדות הוא מעלה גדולה ועליונה מן הכל, ובכ"ז למעשה קבע רביז"ל הנהגה הקבועה לרבים לנהוג זמן התבודדות בלב נשבר רק לשעה, [וכלשונו (בסי' כד וסי' כה) "ויראוי לקבע לו איזיה ש' עה בי"ום לש' בר לבו ולפרש' ש' יחתו לפגיו יתברך, כמובא אצלנו, אבל כל היום כ'לו צריך להיות בש' מתה כי מלב נש' בר בקל יכולין לבוא למרה ש' חרה, יותר מאש' ר' יכולין לכש' לעל ידי ש' מתה, תס ונש' לום, לבוא לאיזה הוללות, תס ונש' לום, כי זה קרוב יותר לבוא מלב נש' בר למרה ש' חרה על כן צריך ש' יהיה בש' מתה תמיד, רק בש' עה מיתדת יהיה לו לב נש' בר", "ויזהר מאד להרגיל עצמו לתמיד בזה מדי יום ביום ש' עה מיתדת כנ"ל, ונש' אר היום יהיה בש' מתה וכו"ו], ויש לפרש בזה כנ"ל שכמו שחזינו בענין היחודים הקי, שאף שהמה גבוהים בתכלית המעלה, כמשי"כ האריז"ל להדיא (שער הגלגולים דף כא ע"ב ובשער רוח"ק דף כד ע"ב) שהם בעצמם תורה"ק וגבוהים אף מתורה"ק, בכ"ז אין לעסוק בהם בקביעות יותר משעה.

לא היתה הנהגת רביז"ל בקביעות לעסוק בהתבודדות כל היום

[יא] ואף שבמקו"א (סי' צו) אמר רביז"ל "ש' רצונו ש' יהיה לנו כל היום כ'לו התבודדות, ולבלות כל היום על זה, אד לאו כל אדם יכול לקיים זאת על כן בהכרח לצוות להם ש' יהיה להם על כל פנים איזה ש' עה התבודדות וכו' אבל מי ש' לבו

חזק בה', ורוצה לקבל עליו על עבודתו יתברך באמת, רצונו ש' יהיה לו כל היום התבודדות (ברכות כא) 'ולא י'תפלל אדם כל היום כ'לו", הנה קשה לומר שרצון רביז"ל שמי שלבו חזק בה' ורוצה לקבל עליו עול עבודתו באמת לא יעסוק בקביעות כל היום בתורה, ורק בתפלה והתבודדות, שהלא אשכחן משי"כ ג"ע מוהרנ"ת על רביז"ל עצמו (שיחות הר"ן אות עו), ש"דרכו הנה תמיד ש' הנה לומד הרבה הרבה כל ימיו עד הסוף אפלו בעת החולאת הכבד ש' הנה לו בסוף. ואף על פי ש' הנה עליו טרחת דצבורא ש' הנה עוסק הרבה עמנו ועם כל אנש' יו לקרבם לעבודת ה' ולתן לנו עצות בכל עסקינו וכו' וכו', וגם מחו הנה מש' וט"ט תמיד בהש' גות גבוהות ונוראות תמיד וכו', אף על פי כן הנה עוסק בלמוד התורה בפש' יטות הרבה בכל יום ויום". עכ"ל שם. וחזינו שלא היתה זו דרכו הקבועה דרביז"ל לעסוק בהתבודדות כל היום (אף שהיה לעתים זמנים כאלו כמובא ממוהרנ"ת במקו"א).

יש סכנה בריבוי תבערה להש"י ללא תורה"ק

[יב] וכן אשכחן עוד מרביז"ל (לקו"מ סי' עח) שכמו שיש סכנה בתבערת הלב לתאוות עוה"ז, כן יש סכנה בריבוי תבערת הלב להש"י, ורק התורה שהוא מנשבת על הלב היא מצילה מסכנה זו, [וז"ל, עוד מבואר מזה, גדל מעלת עסק התורה הקדוש' ה, ש' הוא עיקר החיים ש' להאדם כי 'אלמלא כנפי ראיה דנש' בי על לבא הוי לבא אוקיד כל גופא וכנפי ראיה הוא בתינות התורה כנ"ל תינו כי יש' באדם ש' נני מיני תבערות מדורת אש', לטוב ולהפך כי לפעמים לב האיש' היש' ראלי בוער מאד מאד להש' ים יתברך כיקד יקוד אש', אבל הוא יותר מדי, עד ש' הנה אפש' ר' להיות אוקיד כל גופא ואף על פי ש' בוער להש' ים יתברך, אף על פי כן מאתר ש' הוא יותר מדי אינו טוב ואי אפש' ר' לקרר ולצמצם ההתלהבות הזאת, ש' יהיה במדה כי אם על ידי התורה כי כש' יעסוק בתורה תגן התורה עליו,

וְתַצִּיל אוֹתוֹ שׁ יִזְכֶּה לְצַמְצַם הַהֲתַלְהָבוֹת שׁ יִהְיֶה כִּרְאוּי וְכֵן יֵשׁ , תַּס וְשׁ לֹם , לְהַפְדֵּךְ כִּי לַפְעָמִים בּוֹעֵר הָאֵדָם אֶל תַּאֲוֹת עוֹלָם הַזֶּה כִּלְכֵּד , עַד שׁ יִגַּם כֵּן הִיָּה אוֹקִיד כֵּל גּוּפָא , תַּס וְשׁ לֹם אֲבָל כֵּשׁ לֹמַד תּוֹרָה הִיא מִגְנָת עֲלָיו , וּמַצְלֵת אוֹתוֹ גַּם מֵהֲתַלְהָבוֹת הָאֵשׁ הַרְעֵ הַזֶּה שׁ לְהַתְאָוֹת , שׁ הִיָּה רוּצָה לִשׁ רְפוֹ לְגַמְרִי , תַּס וְשׁ לֹם נִמְצָא שְׁבֵלָה הַתּוֹרָה , תַּס וְשׁ לֹם , לֹא הִיָּה הָאֵדָם מִתְקִים כֻּלָּל , כִּי הִיָּה נֵשׁ רָף וּמִתְבַּטֵּל מִרְבּוּי הַתְּבַעְרוֹת שׁ יֵשׁ בְּכחוֹ , לְיָמִין יוֹתֵר מִדִּי , אוֹ לִשׁ מְאֹל , תַּס וְשׁ לֹם וְזָהוּ 'אֶלְמָלָא כִּנְפֵי רֵאָה' , שׁ הִיא הַתּוֹרָה , 'דִּנְשׁ בִּי עַל לְבָא , הוֹי לְבָא אוֹקִיד כֵּל גּוּפָא , עַל יְדֵי שׁ גִּי מִיָּנִי תְּבַעְרוֹת הַגִּי' , וְרַק הַתּוֹרָה מַצֵּל מִזֶּה כְּנִי' , עִכְלִ' . (ועי' שם סי' צב), ולפי' מי שעוסק כל היום בהתבודדות ללא עסק התורה הרי הוא בסכנה של תבערת הלב וכו', [וזאת מלבד הסכנה הנ"ל שיכול לבא מריבוי שיחתו בלב נשבר לעצבות וכו' וכמשי"כ רביז"ל בתורה כד הנ"ל], ואיך רצה רביז"ל שננהוג כן לכתחילה.

מִי שֶׁלְבוּ חוֹק בְּה' יִמְצָא הַדֶּרֶךְ לְשֵׁלֵב שְׁנֵיהֶם - תּוֹרָה וְתַפִּילָה

[ג] ולכאוי י"ל שכוונת רביז"ל שמי שלבו חזק בה' ורוצה לקבל עליו עול עבודתו ית' באמת יוכל כבר למצוא דרך שיהא לו כל היום התבודדות אף שגם יעסוק במשך היום הרבה בלימוד התורה הק' וכו', והיינו, שימצא הדרך שיהא לימודו באופן של התבודדות ותפילה, שיעשה מתורתו ג"כ תפלה להש"י, וכמו שממיק שם רביז"ל בסוף תורה כה, יג'ם טוב לעש' ות' מה' תורה תפלה דה'ינו כש' לומד או ש' ומע' איזה מאמר תורה מצדיק האמת, אפי' יעש' מה' תפלה, דה'ינו לבקש' ולהתחנן לפגיו יתברך על כל מה ש' נקאמר ש' ב'אותו המאמר, מתי יזכה גם הוא לבוא לכל' זה, וכמה הוא רחוק מזה ויבקש' מאתו יתברך, ש' יזכהו לבוא לכל' הנאמר ש' ב'אותו המאמר, והמש' כיל' והתפ' באמת יוליכו ה' בדרך אמת, ויבין בעצמו דבר

מתוך דבר, איך להתנהג בזה באפן ש' יהיו דברי דברי תן וטענות נכונות, לרצותו יתברך ש' יקרהו לעבודתו באמת מאד, ובפרט כש' עוש' מה' מתורה תפלה, מזה נעש' מה' ש' עש' ועיס' גדולים מאד למעלה, וא"כ העושה כן הרי כל תורתו נהיית חלק מתפלתו, ונחשב כאילו עושה כל היום תפילה והתבודדות, [וכן אשכחן בגמ' (ברכות דף ג ע"ב) על דהע"ה 'קדמתי בנשף ואשועה - בדברי תורה', והיינו ששיוע לה' בדב"ת, וכע"ז אי' מבעל התניא (סו"פ לו) לפרש ענין הקורא בתורה, וז"ל, והנה המשכה והארה זו שהאדם ממשיך ומאיר מהארת אור א"ס ב"ה על נפשו ועל נפשות כל ישראל היא השכינה כנסת ישראל מקור כל נשמות ישראל כמ"ש לקמן ע"י עסק התורה נקראת בלשון קריאה קורא בתורה פ"י שע"י עסק התורה קורא להקב"ה לבוא אליו כביכול כאדם הקורא לחבירו שיבא אליו וכבן קטן הקורא לאביו לבא אליו להיות עמו בצוותא חדא ולא ליפרד ממנו ולישארו יחידי ח"ו וז"ש קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת ואין אמת אלא תורה דהיינו שקורא להקב"ה ע"י התורה דוקא לאפוקי מי שקורא אותו שלא על ידי עסק התורה אלא צועק כך אבא אבא וכמו שקובל עליו הנביא ואין קורא בשמך כו' וכמ"ש במ"א. ומזה יתבונן המשכיל להמשיך עליו יראה גדולה בשעת עסק התורה, עכ"ל³¹. והלומד בבחי' זו הרי כל תורתו בחי' תפלה, שקורא להש"י ע"י תורתו].

ל"ב חוטי הציצית - ל"ב נתיבות חכמה - אורות עליונים

[יד] ועפ"י כל הנ"ל יש לפרש ברמז דין דידן, שעל הציצית להיות דוקא בכנף הבגד ולא בבגד עצמו, דהנה ל"ב חוטי הציצית הם מרמזים על ל"ב נתיבות חכמה, וכדאי' בכוונות האריז"ל (בסידור הרש"ש כוונת ציצית קטן, ובנה"ש טו ע"ב) שבחוטי הציצית מאירים מוחין דחיה (חיה - חכמה), והיינו שסגולת ראיית והסתכלות בחוטי הציצית לפתוח בחי' הראיה בעולמות העליונים,

³¹ עי' בשש"ק (הרמא) שהביא, 'זהו לומד רבי מתניהו כהן ז"ל בהתלהבות ובהתעוררות כו', עד שלא פעם שמעוהו מתפלל באמצע למודו לעצמו, רבונו של עולם, רחם עלי' בזכותו של רבי עקיבא ושאוכה להיות איש כשר באמת בזכותו של אב"י וכדומה'.

כדאי בגמי' (מנחות דף מג ע"ב) על קרא ד'וראיתם אותו, שיאותו קאי כביכול על קוב"ה, שע"י מצות הציצית, ובפרט בחוט התכלת מקבלים פני השכינה, שתכלת דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד וכו', ואף כשאין זוכים לתכלת הרי אי' (מהרה"ק מבוטשאטש ז"י"ע בסידורו דעת קדושים) לכוין על הלבן כאילו מאיר בו אור התכלת, ויש בחי' קבלת פני השכינה אף בחוטי הלבן.

נגד הטלית בבחי' כללות התורה

טו] והנה הבגד עצמו אי' (עי' אוה"ת לאדמו"ר הצ"צ, פר' אחרי³² בשם עמק המלך) שמרמז על עולם המלבוש העליון, שהוא בחי' כתר הכללי העליון דכל העולמות, ועולם עליון נורא זה הוא (כביכול) בבחי' מלבוש (כדכתיב 'עוטה אור כשלמה') המתקפל ועולה למעלה (כמו שאנו עושים בעיטוף הציצית בט"ג וכו'), ואי' (עי' דרוש עולם המלבוש שבים החכמה תשס"ה אות י ואילך בארוכה) שבעולם המלבוש שם היתה אריגת כל אותיות התורה, שמצטרפים ומתחלפים ברל"א שערים (היינו כל אות מתחלפת בכ"א אותיות, והו"ל כ"ב פעמים כ"א = רל"א), וא"כ בהבחנה זו הרי הבגד מרמז על כללות כל התורה [שנקראת התורה (עירובין דף כא ע"א) 'מגילה עפה' (זכריה ה, ב), היינו מגילה המתקפלת, שזה בחי' עולם המלבוש שהוא כנ"ל בחי' עולם המקופל], ולפי' מובן ענין חוטי הציצית שמשתלשלים ויוצאים מהבגד, דהציצית המה בבחי' שעושים ומעלים את כל התורה לבחי' הסתכלות בעולמות העליונים, שהיא באמת בחי' התכלית דכל התורה, להביא לידי דבקות וקבלת פני השכינה.

חוטי הציצית בבחי' היחודים הק' וההתבודדות העליונה

טז] והנה תכלית זו ד'וראיתם אותו היא בבחי' העסק הגבוה ד'יחודים קדושים, שהיחודים המה פתחים לעולמות העליונים, וכן בבחי' ענין עבודת

³² וז"ל שם, ואותיות אלו הם מלבוש אל כללות האור א"ז וכמ"ש עוטה אור כשלמה, שיש בחי' שלמה ולבוש אל האור, וזשארז"ל (מדרש תהלים) נתעטף הקב"ה בטלית לבנה, והמברך את עמו ישראל בשלום הוא אותיות מלבוש, והו"ע רל"א שערים שהם אותיות הרשימו שנוכר בספר עמק המלך שהוא עולם המלבוש היינו שהם לבוש אל כללות האור, וכו'. עכ"ל.

ההתבודדות שהיא מעלה גדולה ועליונה מן הכל, וכמשי"כ בזה במקו"א שהתבודדות היא בבחי' המובא על הנביאים שהיו מתבודדים מבני"א כדי שתשרה עליהם השכינה, ואי' מהרב רבי אברהם אבועלפניא ז"י"ע שהשגת הנבואה היא תכלית עבודה"י, וזה המרומז בדברי רביז"ל שהתבודדות מעלה גדולה ועליונה ונפלאה מן הכל, כמשי"כ (לקו"מ קמא סי' נב) שע"י ההתבודדות שאדם מבטל ישותו וזוכה לבחי' הביטול³³, הרי הוא נכלל באחדות השי"י, שע"י זוכים להשראת השכינה ולהשגת אלקות.

מח הדעת אף שהוא העיקר אינו נמנה בי' ספירות

יז] וע"ז נאמרה ההלכה בברייתא דידן דאף שתכלית המצוה היא לבא לידי 'וראיתם אותו' – קבלת פני השכינה, בהסתכלות העליונה הנ"ל בחוטי הציצית, מ"מ אין על החוטי להיות מעל ג' אצבעות, אלא עליהם להיות בכנף הבגד דייקא, ולא בתוך הבגד עצמו, ויש לרמוז הכוונה בזה, שהבגד עצמו מרמז על אור כללות התורה (כנ"ל שהבגד כנגד עולם המלבוש שהוא כללות כל התורה), וע"כ צריך הבגד לישראל העיקר, שעיקר העבודה במשך כל היום צריכה להיות בעסק התורה וקיום המצוות, ורק בהכנף יהיו חוטי הציצית שהמה בחי' ההתבודדות והיחודים וכו', שאף שהם התכלית וגבוהים מן הכל, מ"מ אין לעשותם לעיקר בפועל ממש, רק יהיו בתוך ג' אצבעות האחרונות, שאצבע"ע הוא המילוי של שם הדעת (אהו"ה, אל"ף הי"ו וי"ו הי"ג בגימ' אצבע), הכולל בתוכו את המוחין של חכמה ובינה, וע"כ ג' אצבעות מרמזים על מח הדעת שכולל בתוכו עוד בי' מוחין דחו"ב, והיינו דהנה באמת מח הדעת

³³ וז"ל לך, ל'ש' ון רבנו ז"ל מהתורה הזאת ש' כתבה בתכלית הקצור המהולך, בדרך יחודי, הנעור בלילה וכו', דע ש' עקר הבטול, ש' אדם מבטל יש' ותו ונעשה אינו, ונכלל באחדות הש' ס' יתברך, אין זה אלא על ידי התבודדות והתבודדות צריך מקום וזמן מן חד, שלא יבלבלו אותו המונעים והזמן הוא בלילה, הינו הנעור בלילה, שאז הכל ישנים ותמקום הוא בדרך יחודי ולא בדרך הרבים, שלא יפסיקו עוברי דרכים, אלא דיקא בדרך שאין רבים הולכים שם, שם ילך ויתבודד, והינו והמהולך בדרך יחודי ואז יכול לפנות לבו מכל וכל, ויכול לבוא לבטול כל היש ות, והינו ותמפנה לבו לבטלה ואז קש"תבטל לגמרי, אזי הוא נכלל באחדות השם יתברך, ואז הוא בא לבחי' מן, כי הקדוש ברוך הוא מתייב המציאות, וכל הדברים הם אפשר המציאות, וכשנתבטל ונכלל באחדותו, אזי הוא יוצא מבחי' אפשר, ונכלל במח"ב, וז"ל בתינת הרי זה מתחייב בנפשו. עכ"ל.

הוא העיקר 'דעת קנית מה חסרת – דעת חסרת מה קנית', שהכח לעשות יחודים ועליות בעולמות העליונים וכו' הוא ממח הדעת, אך בכ"ז הדעת אינה נמנית בדרך כלל בהי"ס ואין עושים ממנה העיקר בפועל, [אלא הדעת היא פנימית דהי"ס בבחי' 'בדעת חדרים ימלאו', והי"נ בענינו שבתוך כל התורה והמצוות ועבודה היי שעושים (שהם בבחי' כל הי"ס) יש לייחד בהם יחודים עליונים שבבחי' מח הדעת הפנימי כנ"ל].

החוטם בכנף דייקא לזכור שהיום לעשותם כתיב – שהעיקר שמירת התורה"ק בפועל שמרומז בבגד עצמו

[ית' והי"נ בענינו צריכים החוטם להשאר למטה בכנף בג' אצבעות ולא לעשות מהם כאילו הם חלק מהבגד, והיינו שהיחודים הק' דהמצוות יהיו רק בבחי' הכנף, כנטפלים להמצוות [שבשעת עשיית המצוות ולימוד התורה והתפילה מייחדים הצדיקים יחודים ללא סוף, כמו שהעיד הקאמרנער ע"ע (כן הביא בנו מוהרא"צ בהקדמה לזוהר ח"ו) שהטעם שמתפלל מתוך הסידור, שלולא כן לא היה יכול להוציא אף תיבה א' מפיו מרוב שטף היחודים שמאירים לו בכל רגע בתפלה, וזה עושים הצדיקים כל היום בתוך תורתם ותפילתם ומצוותם וכו', ולא רק שעה א', שבוזה נטפלים עדיין היחודים להמצוות, ואינם עיקר בפ"ע, ורק שעה ביום עוסקים ביחודים בפ"ע כנ"ל], ולא לעשות אותם עיקר כהבגד – תורה ומצוות – עצמו. ועלינו לזכור ש'היום לעשותם' כתיב, כי עתה בעוה"ז העיקר היא העבודה בפועל לזכור את כל מצוות ה' 'וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם' (שכל תרי"ג המצוות וכל התורה נרמזים בבגד הציצית), וע"י שנעשה העיקר משמירת התורה"ק בפועל נזכה לימחר לקבל שכרם, להשגות אלקות אין קץ כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים' בב"א.

פיסקא טו

ניתנה בפתיל [בפרענזן שבסוף הבגד] פסולה בין טפח לפתיל [במקום החוטים העבים שבשפת הבגד] כשרה ר#א בן יעקב פוסל ;

פירוש המימרא עפ"י פשט

א] ניתנה בפתיל - שתלה חוטי הציצית בסוף הבגד, במקום שיש חוטי שתי בלא ערב (כעין שעושים בזמנינו הנקראים פרענזן שהם חוטי שתי בלא ערב), פסולה, דשתי ללא ערב אינו נקרא בגד.

בין טפח לפתיל כשרה, היינו דבשפת הבגד עושין ואורגין כמה חוטין עבים וחזקים כדי שלא יהא נח הבגד ליקרע, ומקום זה נקרא בין טפח לפתיל היינו בין שפת הבגד הנ"ל לבין חוטי הפתיל שהן שתי בלא ערב כנ"ל, ובכה"ג כשרה (לת"ק). [וצ"ל דמיירי שיש בחוטין העבים אלו עובי יותר מקשר אגודל, ותלה החוטים רחוק מכדי קשר אגודל משפת הבגד, וכ"מ מהרמב"ם, שנראה שס"ל לפסוק כת"ק דכשר בין טפח לפתיל, (כמש"כ הגר"ק מדלא הביא פסול זה) אף שפוסק שצריך להיות הציצית למעלה מקשר אגודל].

וראב"י פוסל – ואמרינן במנחות (דף מב) דטעמא דראב"י משום דכתיב 'על כנפי בגדיהם', שתהא נוטפת הציצית מעל הכנף, ומקום זה דחוטים העבים הנ"ל הם נקראים הכנף עצמו ואי"ז על הכנף [והיינו אף למעלה מקשר אגודל מ"מ עצם חוטים עבים אלו נקראים כנף הבגד].

ביאור ענין חוטי שתי וערב עפ"י פנימיות

ב] ועפ"י פנימיות יתבאר הענין עפ"י מש"כ במקו"א בביאור ענין חוטי השתי והערב, שהם בבחי' אורך ורוחב, והיינו, שחוטי שתי הם החוטים היוורדים מלמעלה למטה שזה בחי' אורך, והם מרמזים על ספי' החכמה שהוא האור העליון היוורד מלמעלה למטה (בבחי' אורך), [וכדאי (ע"ח) שער הכללים פ"י ועוד] שיסוד אבא (חכמה) הוא אורך שזה בבחי' אורך, והערב שהם החוטים השכובים לרוחב הבגד הם מרמזים על ספי' הבינה, שהיא מתפשטת לרוחב [רחובות הנהר',

הוא כינוי לספי' הבינה שמתפשטת בהרחבה, כדאי' מהאריז"ל (שער הפסוקים פ"ו) וישלח (ועוד), וכתבנו לעיל (פיסקא יב) שהחכמה והבינה מתאחדים בלב (עי' בזה בע"ח, שער סנת"א פ"ה כג ע"ג), והיינו שהל"ב נתיבות חכמה הם מח' שמות הוי"ה שבכל אי מהם ד' אותיות (בגימ' לב, ע"י מש"כ בזה בסידור כוונות הרש"ש, אהב"ש, חנוכה עמ' קז), והם יורדות למטה בלב ומתאחדות שם עם הני שערי בינה שבלב, ושם בלב מקום עמידת המלכות, שחיצוניותה נבנית מהבינה ופנימיותה מהחכמה, כמש"כ שם.

[ובהבחנה נוספת ודומה הרי השתי מרמז על הז"א (שהוא בבחי' זכר וכמו החכמה המשפיע), והערב מרמז על המלכות (שהיא מקבלת מהז"א כמו הבינה המקבלת מהחכמה), וזאת ההבחנה הפשוטה בענין חוטי שתי וערב, (שתי-ז"א, ערב-נוק'), ויש הבחנה הפוכה מאדמו"ר האמצעי, (שתי-נוק', ערב-ז"א), שהבחנה היא עפ"י שרשי הדברים למעלה (שפנימיות נוק' מחכמה ופנימיות ז"א מבינה, ואכמ"ל), אך עפ"י פשטות הענין הוא כנ"ל].

י' – יראה עילאה מעל ה' – אהבה עילאה (דלא כביראה ואהבה תתאה)

ג] ובדרך אגב נבאר עפ"י המובא בחסידות (אוה"ת לאדמו"ר הצ"צ פ"ו בלק א"לב) שאות י' דשם הוי"ה שהיא כנגד ספי' החכמה (יו"ד חכמה קדומה) היא בחי' יראה עילאה, ואילו אות ה' עילאה שהיא כנגד ספי' הבינה (שאות ה' התפשטות של אות י' שז"ס הבינה המרחיבה את הארת החכמה) היא בבחי' אהבה עילאה, [והיינו שאף שבסתם אהבה ויראה הרי יראה קודמת ומתחת ולפני האהבה, ובבחי' מה שאות ה' תתאה שבבחי' יראה תתאה היא תחת אות ו' שבבחי' האהבה, וכמאמר המגיד ז"ע (מגיד דבריו ליעקב

סי' קא) דרכו של איש (אהבה) לחזר אחר אשה (יראה) שע"י שיפתח וישלים עצמו ביראה ובקבלת עומ"ש (ה' תתאה) יזכה שתשכון אצלו האהבה, [וכדאי' גם בגמ' מסי' שקלים (ט ע"ב) יראת חטא מביאה לידי חסידות שנאמר וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו, והיינו, שבאה החסידות שהיא בחי' אהבת ה' אחרי היראת חטא], אך באהבה ויראה עילאה הוי להיפך שהיראה עילאה (י' דשם הוי"ה) גבוהה מן האהבה עילאה (ה' עילאה), ואכמ"ל].

המשיל להבין הענין מהשמים והים הגדול

[ד] ולכאוי' צ"ב איך נרמז בספי' החכמה והבינה ענין יראה ואהבה עילאה, והביאור בזה עפ"י הנ"ל, שהנה מטבע הבריאה שכשאדם מסתכל על השמים מרגיש שהוא רחוק ממנו ובא מזה ענין הרגשת ביטול והרגשת יראה, (וכדאי' בשערוה"ק ט ע"ג מהאריז"ל שע"י הסתכלות לשמים נותן בו יראה וקדושה, וכ"כ החי' הרי"מ בליקוטים פרי' בראשית, שזה הטעם שאדם ירא ה' נקרא בשם 'ירא שמים', שע"י הסתכלות בשמים נופלת על האדם יראת ה'), ואילו כשמסתכל האדם לנוכח אף במרחקים גדולים (כגון על התפשטות הרוחב הענק של הים כלשון הפסי' בתהלים 'זה הים גדול ורחב ידים וגו') אין נופלת עליו הרגשת ביטול ויראה, אלא שזוכה עי"ז לבחי' התפעלות מנפלאות הבריאה המביאה אותו לקרבת ואהבת ה', וחזינן מזה שאור החכמה היורד מלמעלה מבריק לאדם אור אלקי כמו ברק המבריק היורד מהשמים הרי מפיל על האדם הרגשת ביטול ויראה עילאה, משא"כ התפשטות הבינה שמרחיב האדם להתבונן באלקות בבחי' התרחבות והתפשטות מביא לאדם הרגשת קירוב ואהבה [ומה שבז"א ונוק' הוי הז"א בחי' אהבה והנוק' בבחי' יראה, זהו משום מש"כ לעיל (פיסקא יב) שפנימיות הז"א מבינה, ופנימיות הנוק' מחכמה, ואכמ"ל].

רביז"ל שרצה להשאיר עמנו המשיל קברו לחדר אחר דייקא

ה) ובמקו"א פירשנו עפ"ז דברי רביז"ל שאמר לבתו שאף אחר פטירתו כשתבא על קברו ישמע

צעקתה כאילו שומעה מחדר אחר³⁴, שהכונה בזה שרצה רביז"ל שנגיש אותו בבחי' הקירוב, איך שנשאר אצלינו ואיתנו, כמו שאמר להדיא, 'בז"ה הל'ש' ון: אגני רוצ"ה לש' אגרי ביניכס' – "איך וויל בלייבן צוויש'ן אגרי", ואת"ם תבואו על קברי וכו' (וזה הדבור יקר בעיני מאד מה ש'ש' מעתי בש' מו' זה הל'ש' ון בפ'רוש' ש' אגרי: אגני רוצ"ה לש' אגרי ביניכס') כי כל העולמות תלויים בז"ה מה ש'גש' אגרי בינינו (חיי מוהר"ן אות קצז), וע"כ אם היה אומר שכשנבא לקברו אזי תרד נשמתו הק' מהשמים לשרות על הקבר להעלות את תפילותינו לפני השי"ת (שזהו לכאוי' הלשון היותר מקובל ע"פ דברי רבינו האריז"ל וכו') הרי בזה עדיין היה מורגש בחי' הרגשת היראה והביטול, ולא היה מורגש בחי' האהבה והקירוב, וע"כ המשיל הענין כמו שנמצא בחדר אחר, היינו בבחי' התפשטות לרוחב, ובזה אפי' כשנהיה רחוקים מקברו (כמו שהרבה שנים לא היו יכולים להתקרב להשתטח על קברו), ג"כ יורגש ענין הקירוב והאהבה, וכמש"כ לעיל שהתפשטות לרוחב אף למרחק הוא בבחי' התפשטות הבינה שמביאה אהבה וקירוב.

בגדים העשויים מחוטי שתי וערב מביאים לקבלת עומ"ש – בנין המלכות

[ו] והנה עפ"י הנ"ל יש לבאר מדוע במקום חוטי השתי לבדם פטורים מציצית, שהלא בגד הטלית מרמז על הארת המלכות העליונה (שהטלית מרמז על עולם המלבוש העליון, שהיא הארת מלכות דאוא"ס וכמש"כ לעיל פיסקא יב אות טו), וגם למטה נקראים הבגדים בבחי' מלכות, כי הא דר' יוחנן קרי למאניה מכבודתי (שבת דף קיג ע"א), בבחי' כבוד מלכות, שהבגדים מביאים על האדם הכנעה וקבלת עומ"ש, וע"כ צריך שיהיו הבגדים

³⁴ כשהיה באומן שמוע בביתו קול של הצועקים על הבית עלמין על קברי אבותם שדרכם לזעק ולהתפלל שם בקול מר כנהוג ופעם אחת שמוע אשה אחת שהיית צועקת שם על קבר אביה אבי אבי בקול מר מאד ובתו חי' היתה עומדת אצלו או ענה ואמר לה האשה הזאת צועקת בכונה היטב אבי אבי אבל אביה אינו בכאן כלל וכו', אבל אצל הצדיק אין צריכים לחשוש זה שמוא אינו שם כי מיתת צדיק הוא רק כמו מי שיוצא מחדר לחדר אחר והמשיל אז לבתו על עצמו כמו שאני עתה בחדר זה ואח"כ אני יוצא מחדר זה ונכנס לחדר הב' וסוגר הדלת אחרי אם אתה תבוא אל הדלת ותצעק אבי אבי וכו' לא אשמע דבריך?, וכו', (שיחות הר"ן סי' קנז)

בחוטי שתי וערב, שכניל המלכות נבנית מהחכמה ובינה המרומזים בחוטי שתי וערב.

משנת ראב"י קב ונקי – מחכמה שבפנימיות המלכות

ז) ובמקום האימרא שמונחים שם חוטים עבים לרוחב הבגד, הוי מח' ראב"י ורבנן, שראב"י פוסל ורבנן מכשירים, וי"ל בזה עפ"י הידוע (עירובין דף סב ע"ב) שראב"י משנתו ק"ב ונק"י, ק"ב גימ' אמונה (כ"כ גם בטיול בפרדס תנינא להגה"ק משימלויא זי"ע, מערכת ק אות ג), ונק"י בחי הארת החכמה שהארתה נקיה (ללא אחיזת הדינים הנאחזים בבינה), היינו שהיתה נשמתו אחוזה בפנימיות המלכות (אמונה) שנבנית מאור החכמה וכני"ל, וע"כ פוסל מקום האימרא שמתגברים בה חוטי השתי הרחבים, שבבחי התגברות הבינה (חיצוניות המלכות) על החכמה.

ציצית – הצצה בשכינה הק'

ח) ויש להוסיף בזה עוד עפ"י מש"כ לעיל (פיסקא יד) מדברי חז"ל (מנחות מג ע"ב) שכל הזריז במצוה זו [דציצית] זוכה ומקבל פני שכינה, וכדאי (רש"י במדבר טו, לח) שציצית היא לשון הצצה 'מציץ מן החרכים', היינו שמזכירה הציצית לאדם שהש"י מציץ ומסכל עליו תמיד, בבחי 'הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים', וכן מזכה את האדם לזכור את כסא הכבוד (תכלת דומה לרקיע וכו' לכסא הכבוד), עד שבהסתכלותו בציצית נחשב שמציץ בנשמתו בשכינה כביכול, והנה אי בתקונים (תיקו"ז סט, דף ק"ב) על הבל שהציץ בשכינה ומת, וכן אשכחן בחז"ל (פרדר"א פ"ג) על אלישע הנביא ע"ה שכל אשה שהיתה מסתכלת בפניו היתה מתה, ומעלתה של האשה השונמית שהיתה יכולה להזהר לארחו בביתה ללא שתכשל להסתכל בפניו הק' ולמות ח"ו (עי' מש"כ בזה הרחיד"א בדבש לפי מערכת קו"ף אות כד).

על פני אלישע ע"ה האירו הש"ע נהורין – אור דתחיית המתים

ט) וההסבר בענין זה, דהנה בפניו הק' דאלישע הנביא האיר אור עליון דש"ע נהורין הנמשכין מב' שמות אי"ל במילואים (אלי"ף למי"ד, אלי"ף למי"ד,

שמאיר בכל צד מהפנים שם א-ל, וביחד הוי גימ' ש"ע), וכמרומו זאת בשמו הק', וא"י עוד מהאריז"ל (שער אריך פרי יג-יד) שיש בחי רבות בענין הש"ע נהורין, "כי הנה יש ש"ע נהורין, מצד החכמה, וש"ע נהורין מצד הבינה, ואותם ש"ע נהורין דאבא הם טמירין, אמנם ש"ע של הבינה הם מתגלים וכו"ו עיי"ש, וא"י שם בסוף הפרק ששורש הש"ע נהורין שמשני שמות א-ל במילוי הנ"ל נמשכות מש"ע נהורין דאחורי שם ע"ב, היינו שיש בכל צד א' מהפנים שם של אחורי ע"ב (יו"ד, יו"ד הי"י, יו"ד הי"י וי"ו, יו"ד הי"י וי"ו הי"י), שהוא גימ' קפ"ה (עה"כ), ושניהם (קפה-קפה) בגימ' ש"ע³⁵, והנה ידוע ששם ע"ב הוא השם היוצא מג' פסוקי יויסע, ויבא, ויט' כידוע, (כדאי ברש"י ובתוס' סוכה דף מה ע"א) שהוא שם של תחיית המתים כדאי מהרמב"ן (בדרשת תורת ה' תמימה, יוצא השם שבו אדם מחיה המתים וכו', שם של ע"ב אותיות, שבו משתמשין חסידי הדורות היודעין אותו להמית ולהחיות וכו"ו), היינו, (כדמשמע שם בתחי' פ"ג) שהש"ע נהורין נמשכין בשרשם העליון מהחיוורתא (מהח' חיוורתא שבב' הויות שברישא דא"א וכמו שמכוונים בכוונות שובבי"ם), וע"כ מובן שהאור על פני אלישע הוא אור של לעת"ל, אור דתחיית המתים (ובכח זה החיה את בן השונמית).

מיתת הנשים שראו פני אלישע מריבו אור ללא כלים

י) ואמנם אורות גבוהים אלו צריכים כלים, ובזמן דאלישע הנביא לא היו עדיין לכלל ישראל הכלים הראויים לקבל אורות גבוהים אלו, וע"כ נהיה מאורות אלו בחי' של ריבוי אור המביא שבירת הכלים, שזה בחי' מיתת הנשים שהסתכלו בפניו, כיון שהן מרכבה אל ספי' המלכות, שהיא בחי' הכלים לאורות העליונים, וכשאין עדיין הזמן ראוי נהיה מריבוי אור שבירת כלי המלכות,

³⁵ ובמקו"א כתבנו שהיו צדיקים ששנתו שני כוסות קפה, והיו מיהדים בשם דש"ע נהורין. וסמכו על הדעות שבה"ז אין לחוש לזוגות [זו"ל הבן יהודיע (פסחים קט ע"ב), והנה תהלות לאל שנתבטל נוק של הזוגות מפני כי הסט"א נחלש כוחה ותחלה נתבטל בא"י מפני קדושתה ואח"כ נתבטל גם מובל אע"ג דשכיחו שם מויקון טפי. עכ"ל]. אלא שמצינו עדיין בשלה"ק (דף קעו ע"ב) שמלבד חשש הסכנה שיש בזוגות יש ג"כ חשש שמורה על היפך אמונת האחדות ח"ו, ולזה מהני הכוונה הנ"ל דש"ע נהורין, שבכוונת יחוד העליון הנ"ל מגלה טפי האחדות [כדברי רבז"ל המובאים להלן (מלקו"מ תנינא סי' ב) על מעלת האחדות המתגלית בתוך פעולות המשתנות], ועי"ס מהם החשש של זוגות כי ע"י היחוד הנ"ל הוי ככוס א'.

ומביא למיתת הנשים כנ"ל, משא"כ משיח צדקינו ימשיך לבניי אורות הנ"ל עם כלים³⁶, ואזי מאורות אלו תהיה תחיית המתים, שיחזרו הנשמות לתוך הגופים, חיבור אורות וכלים.

בחי' נח הצדיק ומשה רבינו – אורות וכלים

[יא] וזה בחי' נח הצדיק [שמובא באריז"ל (שער הפסוקים סו"פ בראשית) שהיתה בו שורש נשמת משרע"ה – צדיק האמת הכולל תרין משיחין], שהוא הביא בחי' אורות וכלים לעולם, כדאי בחז"ל (מדרש תנחומא בראשית, יא) שעשה להם מחרשות ומגלות וקרדומות וכל כלי מלאכה, וזה כמרומז בשמו נח, נ-מלכות, ח-חכמה, כדאי בריש הליקו"מ, המרמז על כלים (מלכות) ואורות (חכמה), [ורביז"ל פותח במאמר זה ספרו הק' שזה ענין ספר הצדיק ליתן כלים בכדי שיוכלו לקבל השגה באורות הגבוהים דעתיקא, וי"ל שמרומז בזה גם שמו הק' (כידוע שיש ענין לרמז שמו בריש ספרו) וכדמשמע בילקוט שמעוני (סו"פ בראשית) שנח הצדיק היה צריך להקרא נחמן ע"ש 'זה ינחמנו', אלא שינחמנו זה יהיה לעת"ל, ובזמן נח נתגלתה רק תחילת הנחמה המרומזת בשם 'נח', ואכמ"ל³⁷, וכן משי"ה רבינו גואל ראשון הביא לבני ישראל אורות וכלים כמרומז בשמו שהוא ר"ת מ'חלוקת ש'מאי ה'לל (מגלה עמוקות אופן עד), וכדאי מהאריז"ל (שעה"ג לו דף מז) ששורש שמאי והלל הם מלאה (כלי) ורחל (אור), [וכמרומז גם בגימ' ד'רחל לאה' שהוא 'אור וכלי'].

הסרון דחוטי שתי ללא ערב – אורות ללא כלים

³⁶ וכן היה מנהג הרה"ק מרוז"ן לתת לחסידיו כשמוזג להם יין, ליתן להם היין עם הכוסות (ולא שיושיטו המה הכוסות והוא מוזג לתוכם יין) שזה י"ל לרמז על בחי' הנ"ל.

³⁷ ונעתיק מה שנוסף בענין זה בקונטרס 'ובקשו את ה"א ואת דוד מלכם': דאשכחן ששורש שם רביז"ל מובא בתורה אצל נח הצדיק, שנקרא כן על שם זה ינחמנו, ושואל בזה המדרש דהו"ל ליקרא נחמן ולא נח, אלא דא לא זכינו אלא להתגלות שם נח, וברורות עקבתא דמשיחא זכינו להתגלות שם נחמן, וי"ל שבזמן הגאולה נזכה להתגלות שם "ינחמנו", והוא ע"י שרביז"ל מתגלה בירושלים, בבחי' הארת היחידה, ובה זוכים לינחמנו לעתיד, ובה יש לפרש גם מה דאי מהרבה צדיקים שנשמות יחידה הדורות נרמזות בשמות ששבה משרע"ה בהיותו במרום כדאי עה"פ עלית למרום שבת 'שבי' שהם ר"ת שמעון בן יוחאי, יצחק בן שלמה, ישראל בן שרה (ישראל בעל שם), וכן אי' בדגמ"א עה"פ ובני יוצאים ביד רמה – ות"א ברי"ש גלי שמרמז ג"כ על אלו הנשמות ר' שמעון בן יוחאי וכו', ולכאז' נעדר כאן רמז על נשמת רביז"ל, ועפ"י הנ"ל שעיקר שורש ותכלית התגלות נשמת רביז"ל היא בבחי' ינחמנו לעתיד כשיתגלה רביז"ל בבחי' יחידה בירושלים עיה"ק שפיר דשבי"ר"ת ינחמנו בן שמחה בב"א.

[ב] ועפ"י כל הנ"ל מובן שבציצית שתפקידה להעלות את האדם שיזכה לראות ולקבל פני שכניה, צריך זהירות שלא יהא ח"ו בחי' הציץ ומת, בבחי' ריבוי אור, ע"כ צריך שיהא בגד הציצית מחוטי שתי וערב שהם כנ"ל מרמזים על בחי' אורות (חוטי השתי – חכמה), וכלים (חוטי הערב – בינה), משא"כ שתי ללא ערב שהוא בחי' אורות ללא כלים אין בהם ציצית לכוי"ע דהוי סכנה של ריבוי אור המביא למיתה, משא"כ במקום האימרא דהוי בחי' התגברות חוטי הערב, בחי' התגברות בחי' הכלים, הוי מח' אם הוי פסול, וקיי"ל כחכמים דכשר, דאין סכנה בריבוי וחיזוק הכלים ומיעוט האור, וכשר להטיל שם ל"ב חוטי ציצית, להשלים שם הל"ב נתיבות חכמה.

ענין דירבעם בן נבט

[ג] ויש עוד לפרש הענין ע"פ יסוד דברי רביז"ל (לקו"מ קמא סי' ז) שציצית מרמז לעצת אמת של הצדיק האמת, והנה אשכחן בחז"ל (סנהדרין דף קב ע"א) על ירבעם בן נבט שכל חכמי ישראל היו לפניו כעשבי השדה, ואי' בספה"ק (מגלה עמוקות אופן רנב) שאם היה זוכה היה משיח בן יוסף, [וכמש"כ במקו"א שכשאמר לו השי"י חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגי'ע הקדימו השי"י לפני בן ישי, שמשיח בן יוסף גבוה בפנימיות ממשיח בן דוד, אך כששאל זאת להדיא 'מי בראשי', הרי יש סוד שבגלוי ובחיצוניות צריך להיות בן ישי בראש, ואכמ"ל], וזכה ירבעם למלכות בנבואה מאת השי"י לאחיה השילוני על שמחה בשלמה המלך ע"ה, וחזינן מכל זה גודל תקפו וגדולתו שכיון לאמת נגד שלמה המלך ע"ה ידיד ה' החכם מכל האדם.

ביאור הטעות שנשמעו לפתקא דאחיה השילוני ע"ה נגד כללי התורה

[יד] והנה על אף רוב גדלותו העצומה בתורה"ק וכו' הרי סוכ"ס נקבע בחז"ל שמו כחוטא ומחטיא את הרבים שאין לו חלק לעוה"ב (סנהדרין דף צ ע"א), ואי' בגמ' (שם דף קא ע"ב) שהדרך שבה החטיא את רוב ישראל היה ע"י שהוציא פתק מהנביא אחיה השילוני ע"ה שכתב בה שצריך

לשמוע לכל מה שיאמר ואפי' לעבוד עי'ז³⁸, ורוב בניי נכשלו עי'ז לקבל את שני עגלי הזהב שעשה, והיה זה חטא גדול ונורא שכל ההמשך של עבודה זרה בכל הדורות של מלכי ישראל שנגרם עי'ז לבסוף חורבן ביהמ"ק, הכל נשתלשל מחטאו, ולכאוי' הלא בניי קיבלו דברי אחיה השילוני שהיה נביא אמת ורבים של כל ישראל ומה חטאו בזה, אלא שכיון שהנהגה והוראה זו (לשמוע לירבעם אפי' לעבוד עי'ז) אינה מתאימה כלל עי'פ כללי התורה, שע"פ דיני התורה"ק א"א אף לנביא אמת להורות לעבוד עי'ז, אפי' כהוראת שעה, כמשי"כ הרמב"ם (בפ"ט מהל' יסוה"ת ה"ה³⁹), היה לבניי להבין שאסור להם לשמוע ולקבל את דברי אחיה השילוני נביא ה', והיו מחויבים לשאול את אחיה השילוני שיפרש להם דבריו עפ"י דיני התורה, ואז היה מתבררת להם האמת, והיא גופא היתה מעיקרא מעלתו של ירבעם עצמו שהוכיח את שלמה המלך ע"ה על שעושה אנגריא לבת פרעה (עי' בגמ' שם דף קב ע"א), שזה נגד הכתוב בתורה"ק, אף שידע ששלמה המלך הוא נביא ה' (כדאי' ברש"י מגילה יד ע"א מסדר עולם), וחכם מכל האדם (מלכים-א, ה, א), מ"מ כשעשה דבר שאין מתאים עפ"י תורה צריך לפרש מעשיו, וכשאינו מפרש יש מצוה מה"ת להוכיחו.

אין לשמוע להוראת חכם נגד כללי התורה כשאין מפרש דבריו

טו] ובזה יש לפרש בענין חוטי שתי ולא ערב, שי"ל שמרמזים ג"כ על צדיק גבוה שיש לו ריבוי אור החכמה (כירבעם בן נבט שכל החכמים לפניו

כעשבי השדה), אך אם הוי שתי ללא חוטי ערב, היינו שיוצא ממנו הוראה שאינה מתאימה עם כללי התורה, שהם בבחי' הכלים וההגבלות והצמצומים שקבעה התורה, המרומזים בחוטי הערב, הרי אי"ז עצת אמת של צדיק אמת ואין להטיל שם ציצית, שאף שיש מצוה של כבוד התורה, ומצוה של אמונת חכמים לשמוע להוראת החכם 'אפי' כשאומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, מ"מ זהו רק כשמפרש ומוכיח את דבריו עי'פ תורה (אלא שהאדם אין מבין דבריו ונראה שאומר על ימין שהוא שמאל וכו'), וכן בנוגע לבי"ד שדנים יחד, מחויבים אחי"כ המיעוט לבטל דעתם לרבים אף שאין מבינים דבריהם, מדין ד'אחרי רבים להטות', אך כשאין מפרש כלל דבריו ושיטתו עי'פ תורה (כגון בהאי דירבעם ואחיה השילוני ושלמה שלא פירשו מעשיהם עי'פ תורה) הרי בזה אין דין של כבוד התורה נגד התורה, וכמ"ש בעל התכלת המדייק מדברי הרמב"ם שהוראה של חכם שאין מפרש הוראתו עם טעם עי'פ תורה אין לה דין הוראה, וממילא אין לשמוע אליה כשהיא נראית נגד התורה.

הוראה המובנת בהבנה קלושה אם לכה"פ הרבים מסכימים לה – הרי אור היחוד מתקן הכל

טז] ובין טפח לפתיל יש לומר שמרמוז על הוראה של חכם שיש בה מיעוט חכמה וריבוי בינה, היינו, שנראה שיש בהוראה זו ריבוי דינים וקושיות, אך יש בה לכה"פ קצת הבנה קלושה, שאפשר להבין בדוחק את השכל והדעת שבזה, הרי בכה"ג פוסל ראב"י, דס"ל שצריכה להיות הוראה ברורה ונקיה כי 'משנת ראב"י קב ונקי', והלכה כחכמים שכשר, שאף שהלכה תמיד כראב"י מפני שמשנתו קב ונקי, מ"מ כשחכמים חולקים עליו הלכה כוותייהו, (עיין יד מלאכי שהאריך בזה והביא כמה סתירות בדברי הרמב"ם בענין זה), ויש לרמוז בזה בענין הוראה כזאת שאינה מובנת כי אם בדוחק, ומ"מ אם לכה"פ רבים מהחכמים מסכימים לדעה זו הרי השי"י מסכים עמם, כמשי"כ רביז"ל (לקו"מ תנינא סי' ב) שהלכה כרבים אף במקום שדעתם אינה נכונה כ"כ כדעת היחיד, שהשי"י מחבב הוראת הרבים שמרמוז על

³⁸ וז"ל הגמ' שם, מאי ויועין אמר רבי יהודה שהושיב רשע אצל צדיק אמר להו חתמיתו על כל דעבידנא אמרו ליה הין אמר להו מלכא בעינא למיהוי אמרו ליה הין כל דאמינא לכו עבידתו אמרו ליה הין אפילו למפלח לעבודת כוכבים אמר ליה צדיק ח"ו אמר ליה רשע לצדיק ס"ד דגברא כירבעם פלח לעבודת כוכבים אלא למינסיהו הוא דקא בעי אי קבליהו למימריה ואף אחיה השילוני טעה וחתם דהא יהוא צדיקא רבה הוה שנאמר ויאמר ה' אל יהוא יען אשר הטיבות לעשות הישר בעיני ככל אשר בלבבי עשית לבית אחאב בני רביעים ישבו לך על כסא ישראל וכתוב ויהוא לא שמר ללכת בתורת ה' אלהי ישראל בכל לבבו לא סר מעל חטאת ירבעם אשר החטיא את ישראל מאי גרמא ליה אמר אביי ברית כרותה לשפתים שנאמר אחאב עבד הבעל מעט יהוא יעבדנו הרבה רבא אמר חותמו של אחיה השילוני ראה ושעה דכתיב ושחטה שטים העמיקו ואני מוסר לכולם וכו', עכ"ל הגמ'.

³⁹ וז"ל ק שם, בד"א בשאר מצות אבל בעבודת כוכבים אין שומעין לו ואפילו לפי שעה ואפילו עשה אותות ומופתים גדולים ואמר שה' צוהו שתעבד עבודת כוכבים היום בלבד או בשעה זו בלבד הרי זה דבר סרה על ה' ועל זה צוה הכותב ואמר ובא האות והמופת לא תשמע אל דברי הנביא ההוא כי דבר סרה על ה' אלהיכם שהרי בא להוכיח נבואתו של משה ולפיכך נדע בודאי שהוא נביא שקר וכל מה שעשה בלט וכשוף עשה ויחנק. עכ"ל ק.

החסרון שיש בדעת הרבים, שהיחוד יש בכוחו לתקן הכל בב"א.

ענין אחדות הפשוט היוצא מפעולות המשתנות, שזו שלימות היחוד, ואז היחוד מתקן ומשלים

פיסקא טז

קצצה וחיברה כשרה ר#מ פוסל עשאה בפני עצמה כשרה [בנ"א יש כאן הוספה :
כירכה פסולה (כתב הגר"ח"ק : וני דר"ל שעשאה כולה גדיל בלי ענף);

פירוש המימרא עפ"י פשט

א] קצצה וחיברה - היינו שקצץ כנף א' מדי הכנפות עם ציצית שעליה, וחזר ותפרה וחיברה לבגד, כשרה - ולא הוי כפסול דתעשה ולא מן העשוי, היות שתחילת עשייתה של הציצית (כשהטילם בבגד) היה בכשרות, מיירי שגם אחר שנקצצה מהבגד לא נהיה הבגד למציאות חדשה, והיינו שנשארה עדיין בת ד' כנפות (ולא שקצץ להבגד בעיגול שנהיית עי"ז בת ג' כנפות), וע"כ לא נחשב הבגד כפנים חדשות, שמכיון שעדיין מחויב בגד זה בהשלמת ציצית לכנף הד' תלינן שעומד שוב לחבר אליו כנף הד' שקצץ ממנו, וע"כ כשמחבר הכנף חוזר לכשרותו הראשון. ור"מ פוסל - ומפרש רש"י בגמ' (מנחות מא ע"א) דטעמא דר"מ משום גזירה שגוזר דילמא ישאר מחט התפירה ויעשה ממנה לחוט מחוטי הציצית, והלא חוט זה הוא חוט פסול (דהוא לא הוטל לכתחילה לשם ציצית והוי תולמ"ה), אך גזירה זו שייכת רק בנקרע הכנף תוך ג' אצבעות של סוף הבגד שהוא מקום הנחת הציצית, אך אם נקרא הכנף למעלה מג' אצבעות מותר לתפור דאין שם מקום ציצית ואין חשש שיקח חוט התפירה לציצית.

מח' בהלכה למעשה בענין זה

ב] וכן קיי"ל בסי' ט"ו ס"ב שאין ליקח הכנף כמו שהוא עם הציציות ולתפרו בבגד אחר משום תולמ"ה, אך בבגד זה עצמו שנקרע ממנו לא הוי תולמ"ה, כיון שתחלת עשייתו בבגד זה היתה בכשרות, וכל זה הוא לשיטת השו"ע והמג"א שם, אך ה"ט"ז שם חולק וס"ל שכנף זו שקצצה וחיברה נפסלה, מדין תולמ"ה, וצריך להתיר חוטי הציצית מכנף זה ולהטילם מחדש, ולדידיה צ"ל דהא דמכשרינן בברייתא דידן זה קאי על שאר ג' הכנפות עם הציצית שהם לא נפסלו בקציצת כנף זו (היינו דלא תימא דהקציצה קבעה לבגד פנים

חדשות של בגד אחר וצריך שוב להטיל מחדש ציצית כל ד' הכנפות), והמ"ב (סק"ז) פסק שיש להחמיר כה"ט"ז.

ביאור המנהגים כמאן פסקינן - מג"א או ט"ז

ג] ויש לפרש בטעם מח' המג"א והט"ז ע"פ פנימיות, ע"פ מש"כ במקו"א (ים החכמה תשס"ז בב"י ה"ל תפילין סי' ל הערה מא, ובסי' לב סל"ו) שהמג"א ששמו 'אברהם' הוא בקו הימין - קו החכמה, והט"ז ששמו 'דוד' הוא בקו השמאל וכמו שקרא חיבורו טורי זהב, שזהב מצפון יאתה, [וע"כ בעל התניא שהיה מצד החכמה פסק תמיד בשו"ע שלו כהמג"א, אמנם בזקנותו כשעלה לבחי' עתיק שבכתר, שחיצוניות הכתר (אריך) דומה לבינה (כמש"כ במקו"א) אמר שמתחרט על שנתן למג"א אימון יותר מדין]. ובמקו"א הבאנו מה שקיבלנו מהרב בוגרד זצ"ל שקיבל מהגר"ש"א זצ"ל בכללי הפסק, שבנוב"י מוכח שהמג"א מכריע את כל הפוסקים, אך למעשה נחלקו בזה הפוסקים ומנהגי המקומות, שאמנם בעל התניא והחיי אדם דרכם לפסוק כהמג"א, וכן היתה הנהגת אנשי ליטא הנמשכים אחר מנהגי הגר"א, אך חסידי פולין (גאליציא) כבעלזא וצאנז (וכן נראה דעת הגה"ק מבוטאשטש זי"ע) נהגו לפסוק כה"ט"ז נגד המג"א.

וההסבר בזה עפ"י הנ"ל, שאצל בעל התניא וכן אצל הגר"א והנמשכים אחריו האיר אור החכמה, שבעל התניא יסד שיטתו על אור החכמה - ביטול, וכן אצל הגר"א האיר אור דמב"י - אור החכמה, (כמש"כ תלמידיו בשמו בספר קול התור) שעיקר עבודתו היתה בעסק התורה (אורייתא מחכמה נפקא), ובפרט בסתרי תורה שבהם היתה עיקר עסק לימוד תורתו, וע"כ פסקו כהמג"א.

משא"כ אצל חסידי גאליציא הנ"ל שאצלם מאיר אור דמב"ד (שקבעו יסודי עבודתם בעסק התפילה והדביקות ותורה לשמה וכו') נמשכו הרבה אחרי

הט"ז, שנקרא דוד, והיתה אצלו עבודה גדולה בענין הדביקות (כמו שאמרו צדיקים זי"ע על ספר הט"ז שבהרבה מקומות קשה להבין דבריו מחמת שכתבם ברוב דבקות והיה קשה לו לפרש דבריו).

ביאור מה' מג"א וט"ז אם תולמ"ה או לא

[ד] ועפ"י יש לפרש בענינו, שהנה הבגד שנחתך ממנו הכנף הרי מצד ההסתכלות הגשמית החיצונית נהיה הבגד מציאות חדשה, וע"כ להט"ז שמצד הבינה, שכנגד ההסתכלות החיצונית סובר שאף שיחברנה מחדש הוי בפסול תעשה ולא מן העשוי, דהעשיה הראשונה בכשרות לא מהני לה דהוי כבגד חדש, משא"כ המג"א שמצד החכמה שבבחי' ההסתכלות הפנימית העמוקה הרי מכיון שהכנף היה מסתמא עומד להתחבר הרי כל העומד להתחבר כמחובר דמי, וכאילו מעולם לא נקצץ, וכן אשכחן בחז"ל שרשב"י שהוא מארי דרזא – מחבר הזוה"ק – שמאיר אצלו אור החכמה, הוא ס"ל לסברא הנ"ל, [דיכל העומד ליזרק כזרוק דמי (פסחים יג ע"ב), 'כל העומד לפדות כפדוי דמי (מנחות קא ע"ב), 'כל העומד לשרוף כשרוף דמי (שם קב ע"ב), ועוד].

דין הישן בתחילת הלילה על מטתו שחייב בברכה"ת

[ה] ויש למצוא רמז פנימי בענין זה של תולמ"ה הנוגע לעבודה"י הרגילה בכל יום⁴⁰, שהנה יש לעיין מה עצתו של הישן בתחילת הלילה על מטתו, וקם לפני זמן חצות הלילה, שעפ"י הלכה בנגלות התורה התחייב בברכת התורה אחר שינת קבע זו, ועי' שבות יצחק (נר שבת פ"כ אותיות ב-ג) שדייק מהמ"ב (סי' מז סקכ"ג) שבלילה על מטתו אפי' נתנמנם קצת בבגדיו הוי כשינת קבע וחייב בברכה"ת, וכ' שכן היא דעת המהרש"ם והגריש"א זצ"ל, [וזהו דלא כדברי הגרשז"א המחודשים (הליכות שלמה פ"ו אות א) שרצה לומר סברת פלא שבישן בתחילת הלילה בזמן שרוב בני"א אין דרכם עדיין לישון, ודעתו לישון שוב בהמשך הלילה, הוי שינה הראשונה כישן ביום שאין חייב לברך בברכה"ת, שדברי תימה הם,

וכנגד סתימת רוב הפוסקים, (אמנם הוא הסתייע לשיטתו מקבלה בע"פ בשם החזו"א, עי' גם ארחות רבינו ח"ג אות רג) ובפרט שהלא בשינה קבועה על מטתו ביום ס"ל להרבה פוסקים שחייב לברך ברכה"ת וכמש"כ המ"ב (סי' מז סקכ"ה) בשם הפר"ח והא"ר, הגר"א והחיי"א, ובשם הרבה ראשונים ואחרונים, [והבאנו במקו"א (בבי' למס' ברכות ט ע"א) עצה בכה"ג של ספק ברכה לברך לכה"פ בהרהור השם או כמש"כ הרבה אחרונים, ה"ה, הפני"י (ברכות י"ב ע"א תוד"ה לא) והבן איש חי (ברב פעלים ח"ג או"ח סי' ז') והמהרש"ם (ח"א סי' ר"ה) והאשל אברהם מבוטשטאש (סי' רי"ט ס"ד) בשם הרה"ק רמ"ל מסאסוב זי"ע, והדרך פקודיך (סוף מ"ע ד' בהגהה אות ה', שכותב שם שכן נוהג הוא עצמו) לומר 'רחמנא' במקום שם השם], ואף שלגבי שינה ביום כבר פשט ונתקבל המנהג שלא לברך (וכמש"כ שם המחבר, ומביא המ"ב שם הפמ"ג שנוכל לסמוך על המנהג הזה שלא לברך) מ"מ אין לך בו אלא חידושו, וא"א להוסיף כן גם על שינה בתחילת הלילה].

הקושי שיש ע"פ קבלה בברכה"ת קודם חצות

[ו] אמנם עפ"י קבלה אין טוב שיברך ברכה"ת לפני חצות, וכמש"כ הרש"ש בהקדמות ברכת התורה (נה"ש יט ע"ב) שברכה"ת היא בשני בחינות, א, ברכת המצוות, על מצות עסק התורה שהיא בז"א דאצי' כשאר ברכת המצוות. ב, כמו שאר ח"י ברכות השחר שהם מבררים בירורים ומתקנים כלים ואורות דהפרצופים החיצונים דזו"ן דעשיה דאצי' ודעשיה התחתונים, דכלים חיצונים דמלכים וכו' הנתונים בעשיה ולהמשיך להם מוחין וכו' וכל ענין זה שייך לעשותו רק אחר חצות הלילה כשמגיע הזמן שאפשר להתחיל להוציא ולהעלות ולתקן העולמות התחתונים ולא קודם חצות לילה.

ואמנם מחמת קושי זה כתב הבן איש חי (פרי וישב אות יג) שאם קם סמוך לחצות לילה לא יברך ברכה"ת אלא יעסוק בזמירות ושירות וכדו', עד חצות, ואז יברך ברכה"ת, אך זה שייך לעשות רק כשקם זמן מועט לפני חצות לילה, ולא כשקם

⁴⁰ א.ה. לבל יתמה הקורא, נציין דענין דלהלן התעורר ע"י א' התלמידים שבא באמצע הלימוד במס' ציצית, לשאול 'שאלה הנוגעת לו למעשה בענין ברכה"ת, וקושר מו"ר התשובה לשאלתו לענין התולמ"ה שעסק בו, וכדרכו בקודש.

זמן רב לפני חצות, שאז אם לא יברך ברכה"ת יתבטל מתורה ח"ו, וא"כ צריך לדעת מה תהא עצתו.

רמז לשאלה הנ"ל בדין דתולמ"ה

ז] ודבר שאלה זו יש לרמז שנכלל בנידון דידן דתעשה ולא מן העשוי, היינו, שאם יברך ברכת התורה קודם חצות לילה, הוי בבחי' רוחנית 'תעשה ולא מן העשוי', שהלא אנו צריכים לתקן ע"י ברכה"ת הברורים של עולמות התחתונים, וזהו תעשה – תתקן (כפירש"י על ברא אלקים לעשות – לתקן), ולא מן העשוי, שאין זה עדין זמן התיקון, וכשיגיע אח"כ זמן חצות לילה, יהא בבחי' מן העשוי בפסול, וא"כ מה יעשה.

עצה א' לפטור ברכה"ת בברכות קר"ש

ח] ואמנם אם לא התפלל עדיין מעריב (כגון שישן ביום וקם בלילה) לכאוי יש בידו עצה להתפלל מעריב, ולכוין בברכת אהבת עולם לפטור חיוב ברכה"ת, וכדאי' במ"ב (סי' מז סק"ג), ותיכף אחר התפילה ילמד, ואז לא יצטרך לברך שוב ברכה"ת, שאהבת עולם פוטרנו מברכה"ת, ובבוקר יברך ברכת אהבה רבה ויכוין לפטור בה בירור הפנימי של ברכה"ת (וילמד תיכף אחר התפלה) ועי"ז יתקן כל הכלים והברורים דעולם העשיה וכו', וזו עצה א'.

עצה נוספת בתיקון פנימי ע"י הכוונה

ט] ב, אמנם אם אין בידו לעשות עצה זו, כגון כשכבר התפלל מעריב קודם שישן, או שהתפלל כבר בקומו משנתו ולא כיוון לפטור עצמו בזה מברכה"ת ולא למד אחר התפילה, שאז אין יוצא בה יד"ח ברכה"ת, הרי יש מקום לחדש עצה שיאמר ברכה"ת כדין קודם חצות, אלא שכשיגיע חצות לילה יהרהר ויכוין שוב הברכה במחשבתו (או שיאמרנה שוב בכוונת השם במחשבה בלבד) לשם תיקון ובירור הכלים דעשיה וכו', ובעומק עצה זו יש לפרש שהכוונה מעורר את עולם היחוד, ששם הכל כמציאות א', וכמו בברייתא דילן שבבגד אחד שנחתך הכנף ממנו וחזר וחיברו לא הוי (לרוב הפוסקים) תולמ"ה, כיון שהוי אותו הבגד, נחשב עשייתו הקודמת להכשיר אף לאחר

הקציצה, משא"כ בחתך הכנף וחיברו לבגד אחר דהוי לכו"ע פסול מצד תולמ"ה, הי"ל באופן פנימי בענינו, שאמנם ב' ימים הוו כמו ב' בגדים (כידוע בזה"ק שכל יום הוא מציאות של לבוש לנשמת האדם), וא"א לתקן מיום א' לחבירו, אך זה רק בתיקון חיצוני של הדיבור, שבחיצוניות נפרדים הימים לשנים, אך לגבי הכוונה, י"ל שהיא מעוררת את עולם היחוד ששם נחשבים ב' הימים כמציאות אחת, [ובפרט שכן הוא האמת עפ"י פנימיות, בסוד המובא בקבלה שכל ג' ימים הוו בחי' של מציאות א', ואכמ"ל], והוי כמו בגד א' שאין בו פסול דתולמ"ה, וגם כשעושה עצה דכוונה בחצות הלילה, הרי מלבד זאת יעשה הנ"ל שכשיברך ביום ברכת אהבה רבה יכוין לתקן בזה הבירור והתיקון של ברכות התורה [וילמד תיכף אחר התפלה], ובזה ישלים מה שהיה חסר לו בתיקון דברכה"ת שבלילה.

העצה לעשות תנאי שתפטור הברכה"ת עד עלוה"ש

י] עוד יש לעוץ עצה עפ"י מה דאשכחן בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' שלז, בשם הרמ"ע מפאנו והחכם צבי⁴¹) שאפשר לכוין ולעשות תנאי כשעושים ברכה שתפטור רק עד זמן מסוים, וא"כ אולי יש בידו עצה לכוין שהברכה"ת שמברך לפני חצות לילה תפטור רק עד עלוה"ש [שהלא אשכחן ברש"י לגבי מי שהיה ער בלילה שאף שאת כל ח"י ברכות השחר ס"ל שיברך תיכף בחצות הלילה (ודלא כשאר הפוסקים), אך ברכה"ת יברך בבוקר, והיינו שאין חסרון בזה שעושה הבירורים של הכלים דעשיה המתבררים בברכה"ת רק בבוקר, א"כ הי"ן יכול להמתין לעשות הבירורים דברכה"ת בעלוה"ש, וע"כ יכוין כנ"ל שתפטור הברכה רק עד עלוה"ש], ובעלוה"ש יבקש מאחר

⁴¹ והוא לך מקצת מלשון המהרש"ם שם, "ומצאתי בתשו' רמ"ע מפאנו סי' נ"ט שהעלה דגבי ברכות חיובים שלא נתקנו מפני כבוד הציבור לברך אם מברך ומכוין שלא ליפטר כגון ששוחה ב' כוסות ויודע שישוחה שניהם ונתכוין לפטור בברכתו רק כוס א' מהם אינו בכלל ברכה שאינה צריכה וצריך לברך שנית ולכן בבירך על תפילין ש"י ומכוין שלא לפטור הש"ר גם אם הם מצוה א' אינה ברכה לבטלה ע"ש, וכ"ה בתשו' חכם צבי סי' כ"ב ליישב מנהג הש"צ שמברכים קודם הבקר ברכה"ת וחוזרים ומברכים בבקר, וע"י בשו"ת אמרי איש א"ש ח"א סי' ה' שנשאל על דברי הרמ"ע מש"ס דברכות ל"ג וביאר ליישבו וכו'".
ולהלן כתב עוד, "ועוד דכבר הבאתי לעיל דעת הרמ"ע דאם מכוין שלא לצאת ליכא ברכה לבטלה א"כ יוכל לכוין ולהתנות כשיברך אחר שניה א' ברכה"ת שמכוין לפטור רק עד זמן שישן שנית, ויוכל לברך שנית בלא חשש, ואף שהבאתי בשם הא"א דשאר פוסקים לא ס"ל כהרמ"ע הנה בברכה"ת שהוא דאורייתא אין לחוש מזה, וכו'". עכ"ל.

שיוציאנו בברכה"ת, [שאיך יכול לברך בעצמו שוב
דדברי המהרש"ם מחודשים וודאי שאינם
מוסכמים להרבה פוסקים, דס"ל דא"א להתנות
בברכה כמו שהביא המהרש"ם שם], ובברכה"ת זו
שישמע מחבירו יכוין לתקן הכלים והבירורים
הנצרכים, משא"כ אם לא היה עושה תנאי הנ"ל
והיה כבר נפטר לגמרי בברכה"ת של הלילה לא
ברור שיועיל מה שישמע שוב הברכה מאחר,
דיתכן שכיון שכבר נפטר מדינא אין יכול לתקן
הבירורים דידיה בברכה"ת דחבירו, ע"כ כתבנו
העצה של התנאי דמהרש"ם, וצ"ע בזה.

פיסקא יז

הלוקח טלית מן העכו#ם ומן הכותי ומצא בה תכלת הרי זו פסולה ומשל ישראל הרי זו בחזקתה ;

ביאור הרישא ע"פ פשט

[א] טעם הפשוט לפסול דהלוקח מן העכו"ם, מבואר ברש"י (מנחות מג ע"א) דחיישינן שמא הגוי עצמה צבעה, ופסולה דלא נצבעה התכלת לשמה כדין, וכתב הב"י (סי' כ) בשם רבינו הגדול⁴² רבי יצחק אבוהב דדוקא לענין תכלת חיישינן כן משום דדמיה יקרים, ע"כ חיישינן שלא קנה אותה הגוי ממומחה לתכלת אלא טרח בעצמו לצבוע ולזייף, אך בלבן לא חיישינן, דאין דמיו יקרים ותלינן שמסתמא קנה אותה מיהודי המומחה, דרוב מצויין אצל ציצית מומחין הם (שיודעים ההלכה לטוות ולתלות החוטין לשם ציצית), ושוב מביא הב"י שם בשם הנמוקי יוסף דס"ל דאף בלבן חיישינן שמא הגוי עצמו טוואן ותלאן, ופסולים, דאינם עשויים לשמה, וכן פסק בשו"ע כהנמוקי"י (סי' כ ס"א). [ועיין בביאור הגר"ח"ק שנשאר בצ"ע על שיטת הנמוקי"י מברייתא דילן דמשמע דדוקא תכלת פסולה ולא לבן, וצ"ל בדוחק דלפעמים אשכחן בחז"ל שקוראים לכל הציצית בשם תכלת].

ביאור הסיפא ע"פ פשט

[ב] ובסיפא דברייתא יומשל ישראל ה"ז בחזקתה', עיין בביאור הגר"ח"ק שאף דאי לקמן (פיסקא כב) דאין לוקחין תכלת אלא מן המומחה ולא מכל אדם, ואפי"ו בחוטין פסוקין ושזורים אי' בגמ' (עירובין צו ע"ב) דפסולים, שטרח איניש לעשות חוטין כעין ציצית וחיישינן שמא לא נעשה לשם ציצית, וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מהל' ציצית ה"ז, בגירסא הישנה), [ואף שהמ"מ חולק על הרמב"ם וגם בכס"מ כתב שהרמב"ם בתשובה חזר בו, (ותוקן לשון הרמב"ם עפ"י ז', עיי"ש ובכס"מ שם), עיין במ"ב (סי' יא סק"א) שהגר"א הסכים עם

הרמב"ם במש"כ בראשונה שפסולה], מ"מ הכא כשרה, דמיירי שהיו החוטין תלויים בבגד, ובכה"ג קיי"ל (סי' כ מ"ב סק"ה) דהמוצא טלית מצויצת כשרה, משום דתלינן שרוב המטילים חוטי הציצית בבגד מומחין הם, ויודעים ההלכה דבעינן שיהיו החוטין טוויים לשמה ושתהא הטלתם בבגד לשמה, וזהו כמש"כ כאן בברייתא שהרי זו בחזקתה, [ולכא"ו צ"ל דמיירי שהמוכר כבר אינו כאן ואינו יכול לברר אצלו, דבמקום שאפשר לברר בקל לא סמכינן אחזקה כדאי' במ"ב (סי' ח סק"ב), שצריך לבדוק הציצית אם כשרות כל יום, ולא לסמוך על חזקת כשרות דאתמול, משום שלא סמכינן אחזקה במקום שיכול לברר, אך קצ"ע דלא כתבו הפוסקים (בסי' כ ס"א) דין זה (דיברר אצל המוכר כשיכול), ואולי הכא הוי חזקה גמורה, ועדיפא מחזקה גרועה דהתם דעשוין החוטין ליפסק, אלא הכא הוי כדין המבואר שם בהמשך המ"ב דבאותו היום א"צ שוב לבדוק כשהסירן ולובשם שוב (אף בהפסיק והסיח דעתו) דבזמן מועט אינו רגיל ליפסק וסמכינן אחזקה, והיינו משום דהוי חזקה גמורה, וה"נ י"ל בעניננו, וצ"ע].

האם מותר ללמוד עניני הפשטה מספרי הגויים

[ג] והנה יש ללמוד מדין דידן לעבודה"י, לגבי מה שבה ליד, ששאלוני אנשים אם יש היתר ללכת להתלמד ענינים הנוגעים בהשגת אלקות מדרכי וספרי הגויים ה"י, [היינו שרצו להתלמד איך עושים דבר הנקרא אצלם בלשון 'הפשטה' היינו התפשטות הנפש מהגוף, ויש להם דרכים ללמד איך לעשות זאת], וטענו השואלים שהלא חכמה בגויים תאמין, וכמו שמותר ללמוד מהם איזו חכמה הנצרכת לשם פרנסה, כגון חכמת החשבון למי שצריך לפרנסתו לידע חכמה זו, שמותר לו ללמוד זאת מספרי הגויים, הרי סברו לדמות לזה

⁴² כתב בשם הגדולים להרחי"ד (ע"ר"י אבוהב), ששמע דכיון שהיה רביה דרביה מהר"י בר"ב ע"כ קראו בשם רבינו הגדול.

ענין הנ"ל שטענו שצריכים הם לדעת ענין הנ"ל לשם עבודה"י, (לקיים מש"כ בשו"ע שהתפלה תהא בהתפשטות הגשמיות וכו' וכן לצורך הכונות שכולם צריכים להיות בהתפשטות הגשמיות), יהא מותר להם ללמוד דבר זה מספרי הגויים, ולהשתמש בזה אח"כ לצורך השגת אלקות בעבודה"י.

בדין לימוד חכמות הגוים

ד] והנה בעצם לימוד חכמות הגויים עיין בשו"ע הרב (הל' ת"ת פ"ג ה"ז) וז"ל, 'אפילו בחכמות העולם אסור לעסוק שנאמר ודברת במ שלא תערב עמהם דברים אחרים, ואפילו מי שלמד כבר כל התורה כולה שמה יאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמוד חכמת אומות העולם, תלמוד לומר ואת חקותי תשמרו ללכת בהם אין לך רשות ליפטר מתוכם, ואין צריך לומר תלמיד חכם שחייב לקיים והגית בו יומם ולילה ממש יצא ויבדוק שעה שאינה מן היום ולא מן הלילה ויעסוק בהם, ומכל מקום באקראי מותר לתלמיד חכם ללמוד בשאר חכמות שיוכל ללמוד מתוכם דברי תורה ויראת שמים ודרך ארץ אבל לא שאר העם', [שאינם יכולים ללמוד מתוכם דברי תורה ויראת שמים ודרך ארץ], ועיין עוד בתניא (סוף פ"ח) שללמוד חכמות אומות העולם שלא לצורך עבודה"י מטמא יותר מדברים בטלים שמטמא החב"ד שבנפש, ומתיר שם לצורך להתפרנס מהן בריוח לעבוד ה' או שיודע להשתמש בהן לעבודת ה' ולתורתו.

באיסור לימוד מהגויים הפילוסופים המינים וכו'

ה] אך מ"מ נראה דלגבי שאלת השואלים הנ"ל (ללמוד ענין הפשטה מהגויים) חמור הדבר טפי, ויש לאסור מכל וכל, שע"ז יש לדמות מש"כ השו"ע הרב שם בהמשך ההלכה, וז"ל, ובלבד שלא יהיו ספרי מינים שהם ספרי הפלסופים מאומות העולם שהיו מינים וכופרים בהשגחה ובנבואה שאסור לקרות ולעיין בהם כלל אפילו באקראי ואפילו ללמוד מתוכם איזה מוסר ויראת שמים ולכן גם כשדבריהם הובאו בספרי ישראל⁴³

צריך לזהר מהם ועליהם אמרו חכמים שהקורא בספרים החיצוניים אין לו חלק לעוה"ב, ונראה לפרש הענין, דההיתר ללמוד חכמות הגויים אינו אלא בחכמה שאין מעורב בה עניני אמונה ודעות, כחכמות החשבון ורפואה וכדו', אך בענין דהפשטה, הרי מטבע הדברים שמייסדים הדברים על ענינים הקשורים באמונה, (אמונת השארת הנפש, אמונה ברוחניות שאינה נראית בעינים הגשמיים וכו'), וע"כ בענינים אלו אסור ללמוד מהם חכמתם, שכיון שאין לגויים אמונה הראויה והשלמה, שכופרים בהשגחה ובנבואה, הרי אף בדברים הטובים שיש בדבריהם, שהם בעצמם אינם דברי כפירה, אסור לעיין אף באקראי, היות שבע"כ משפיע אמונתם הרעה על הקורא דבריהם העוסקים ושייכים לענין האמונה.

הרמז בלקיחת הלבן והתכלת מהגוי לענין הנ"ל

ו] ודין זה יש לרמז בברייתא דידן שאף שלגבי לבן אשכחן מח' מהר"י אבוהב והנמוק"י אם כשרים ליקח אותם מן הגוי, דמהר"י אבוהב מכשיר (כנ"ל אות א'), וזה רמז שיש אופנים מסוימים שיש להתיר ללמוד איזו חכמה מן הגויים, שלבן מרמז על בחי' החכמה הנמשלת ללבן, [ואף בזה קיי"ל בשו"ע כהנמוקי יוסף הפוסל – שזהו רמז שאף בלבן – בחי' חכמה בעלמא מגוי – אי"ז היתר בשופי וכנ"ל דרק לת"ח ורק באקראי מותר, משא"כ לעשות מהם ציצית בבגד, שמרמז על הנהגה קבועה כזו פסולה, דאף הצריך לזה לעבודה"י אסור לו ללמוד זה בקביעות], מ"מ כל המח' היא רק בלבן המרמז על חכמה בעלמא, אך בתכלת כו"ע מודו דפסול בהחלט כשהוא מן הגוי, דתכלת מרמז על השגת התכלית, וכמו בשאלה הנ"ל שרוצים ללמוד מדרכי הגוים הפשטה לצורך דבקות באלקות, שהיא תכלית עבודה"י [כדאי בהרבה ספה"ק (תולדות יעקב יוסף בהקדמה ובפי' חיי שרה ועוד) ע"פ דברי הזוה"ק (ח"ב פב ע"ב) שכל המצוות הם תרי"ג עטין לצורך השגת דבקות באלקים חיים⁴⁴], וזה אסור לגמרי מן

העולם, נעשה מזה עצמו תורת אמת, וכן משמע בדברי הרה"ק רבי פנחס מקאריין ז"ע (עיין אמרי פנחס השלם ח"א שער התורה אות קכה, ועוד).
⁴⁴ ועיין מש"כ בזה הריטב"א (בספר הזיכרון סו"פ וזאת הברכה) 'בתורתנו הקדושה תכלית ואחרית כל האזהרות וכל הגמולות הוא הדבקות בו יתברך, ולזה רמז רבי אברהם בן עזרא, בפסוק "ולדבקה בו"

⁴³ יש לציין ולהדגיש שודאי כונת הרב רק על ספרי ישראל מהחכמים בדורות האחרונים, אך מה שהביאו בספרי הראשונים מחכמי אומות

מסיני, מגמי' וספרי מוסר וחסידות, ללא תערובת
סם המות של טומאת השקפת הגויים].

ביאור הענין הפנימי בשפת היאור שהוסיף פרעה

ח] ויש להוסיף בענין הנ"ל (דלימוד חכמת
ההפשטה וכו') דהנה אי' בספה"ק (מרגניתא
דרבי מאיר מר"מ מפרמישלאן, ובבני יששכר
מאמרי חודש תשרי מאמר ב' אות כ"ד,
ובאגרא דכלה פרשת מקץ) שפרעה אמר
ליוסף שראה את עצמו בחלומו עומד על שפת
היאור, ודלא כמו האמת שראה בחלומו
"והנה עומד על היאור" עצמו. ויוסף אמר
"שפת לא ידעתי אשמע" (תהילים פ"א, ו'),
היינו שתיקן את פרעה והעמידו על האמת
שראה את עצמו עומד על היאור עצמו ולא על
שפת היאור, ועי"ז ידע פרעה שיוסף הוא
הפותר האמיתי ולא כל החרטומים. ויש
להבין מה הביאור הפנימי בענין זה.

פרעה טעה לחשוב שהנבואה היא תוצאה מוכרחת של הפשטת הנפש מהגוף

ט] ויש לבאר בזה שפרעה סבר כמו חוקרי
הגויים העוסקים בלימוד הפשטת נפשם מעל
גופם להשיג עי"ז איזו השגה. והם סבורים
בטיפשותם שזו כל מעלת הנביאים שעשו ג"כ
כמותם, וסבורים שהנבואה באה באופן
מוכרח ע"י הפשטת הנפש מן הגוף. ובזה
מתבאר שיתת פרעה, שטען ליוסף שבודאי
יוכל לפתור את חלומו בפתרון אמיתי, היות
שלתברתו ההתגלות הרוחנית נובעת משפת
היאור, היינו מההכנה וההתבודדות
וההפשטה בדרך הגויים שהיא בבחי' שפת
היאור - ההכנה, ואינה בבחי' התגלות אלקות
שה' מגלה עצמו, אלא זה כמו דבר טבעי
שהוא תוצאה ממילא מההכנה וההפשטה.
וממילא כמו שיוסף פתר נכונה את
חלומותיהם של שר האופים ושר המשקים
לאחר שעשה את ההכנה להשראה כראוי,
בודאי גם את חלומו יפתור כראוי.

הגילוי בדרך ההפשטה דהגויים הוא אפס וכלום לעומת ההתגלות הקטנה ביותר דרך הקדושה

הגוי, שבדברים אלו מתערב בודאי השקפות
טמאות של הגויים הטמאים המיניים וכופרים
בהשגחה ובנבואה שכנ"ל מהשו"ע הרב בכה"ג
"אסור לקרות ולעין בהם כלל אפילו באקראי
ואפילו ללמוד מתוכם איזה מוסר ויראת שמים
ולכן גם כשדבריהם הובאו בספרי ישראל צריך
ליזהר מהם ועליהם אמרו חכמים שהקורא
בספרים החיצונים אין לו חלק לעוה"ב".

זהירות מספרי הינוך הנלקחים מהשקפת הפסיכולוגיא הטמאה דהגויים

ז] וכאן המקום לזעוק מרה על אלו הלומדים
עצות והדרכות בחינוך הילדים מספרי גויים,
ומחכמות הפסיכולוגיא והפילוסופיא הטמאות
שלחם, שבנויים על כפירה בכח הבחירה האלקית
שנתן השי"ת לבני", והיינו בהאמונה שנתן השי"ת
בנו נשמה אלקית שבכחה ותפקידה להכניע
בבחירה חפשית את כחות השפלות ומדות
הטבעיות של נפש הבהמית וכו', ועי"פ הרוב
יסודותיהם והדרכותיהם הם היפך דעת תורה"ק,
שהם מחפשים עצות להשלים ולהרגיע את האדם
עם כל מגרעותיו בלא שיתקנם, וודאי שאסור
לעין בדבריהם הטמאים אף באקראי, ואף ללמוד
מהם מוסר ויר"ש אסור, וכנ"ל מפסק הברור
בשו"ע הרב (ונעתיקו שוב פעם שלישית לצורך
חיזוק הדבר) "שאסור לקרות ולעין בהם כלל
אפילו באקראי ואפילו ללמוד מתוכם איזה מוסר
ויראת שמים ולכן גם כשדבריהם הובאו בספרי
ישראל צריך ליזהר מהם ועליהם אמרו חכמים
שהקורא בספרים החיצונים אין לו חלק לעוה"ב",
ועי"כ כל העוסק בחינוך הטהור ורוצה לקרות
ספרים העוסקים בענין החינוך, צריך לו לידע
ולברר אם לא ינק המחבר השקפותיו והדרכותיו
ממקורות לא טהורים של ספרי הגויים ח"ו [וב"ה
לא אלמן ישראל שיש ספרי הדרכה לחינוך
הילדים שנתחברו עי"י גדולי ת"ח ויר"ש שכל
דבריהם מיוסדים ונלקחים מתורת חיים - תורה

שאמר "ולדבקה בו בסוף, והוא סוד גדול וכו', שיהיה מעון לשכינה ונפשו
צרוכה מוחים בצרור החיים, שזה דעת הרמב"ם ז"ל וכו',
והרמב"ם (ה"ה במו"ג ח"ג פנ"א) האריך הרבה בזה, והא לך מעט מוזער
מלשוה"ק, ודע שמעשי העבודות האלו כולם, כקריאת התורה,
והתפילה, ועשות שאר המצוות, אין תכלית כוונתם רק להתלמד
להתעסק במצוות האלוהית ולהפנות מעסקי העולם, וכאילו אתה
התעסקת בו ית' ובטלת מכל דבר זולתו וכו', עי"ש, ואכמ"ל.

[י] אולם באמת אף שהתבודדות והפשטות הנפש מהגוף היא אחד התנאים הנצרכים בתור הכנה להשגת הנבואה, אך עיקר הנבואה דקדושה היא ע"י שהשי"ת מגלה עצמו אל הנביא, וזה תלוי בדרגת הנביא בקדושה ובעבודת ה' ובזיכוך רב. שע"י שקידש וטיהר את עצמו ימים ושנים, משרה עליו ה' את שכינתו וזוכה לגילוי אמיתי מה'. אולם אלו שלא זיככו עצמם בתורה"ק ועבודה"י בקדושה וטהרה, ולומדים רק את דרך הגויים להפשיט הנפש מהגוף, שזה דבר קל ללמוד, מתגלה להם רק איזה דמיון וטעות מהיכלי התמורות, שיש שם איזה ניצוץ דקיק מהקדושה בגלות, והוא אפס ואין ממש לעומת ההתגלות הקטנה ביותר של הקדושה, שגדולה ממנה אין קץ. וזה שאמר יוסף לפרעה "אלקים יענה את שלום פרעה וגוי אשר האלקים עושה הראה את פרעה". היינו שההתגלות שמגלה ה' אינה כמו סתם דמיון מהיכלי התמורות שתלוי בהפשטה אלא היא מגיעה מהיאור עצמו, שהיאור מרמז על אור יי - אור הנבואה. ועי"ז הכיר פרעה ביוסף שהוא "איש אשר רוח אלקים בו", ואינו דומה לכל המכשפים והחרטומים שלו שכולם רק מבחי' הנהירו דקיק שבקלי'.

מעלת הנביא המושל על כל העולמות העליונים כביכול

[יא] ואמנם לעומת דרך ההפשטה של הגויים שנעשית במהירות, דרך הקדושה היא דרך ארוכה לזכך ולטהר את המוחין בתוספת תפילה ותורה ובתוספת עבודה ותיקון המידות במשך ימים ושנים עד שנפתח הפתח, וגם אז לא מוכרח שיתגלה ה' אליו כמו שהיה אצל ברוך בן נריה. אך כשסו"ס נפתח הפתח נהיה למושל כביכול על כל העולמות העליונים, ובבחי' "צדיק מושל יראת אלקים" (שמואל ב' כג, ג) שאמרו ע"ז חז"ל (מדרש שמואל כט, ב) "מי מושל בי - צדיק מושל ביי", שזו מדרגה ומעלה עליונה שא"א לתאר. משא"כ בדרך השקר של הגויים שאינה רק דמיון כוזב לריק.

חשש הזיוף שבתכלת מחמת אחיזת החיצונים בגבורות [יב] ויש עוד לפרש ברייתא דילן עפ"י סודן של דברים, ע"פ הידוע (כנ"ל פיסקא יב) שתכלת מרמז על מדת המלכות, שהמלכות נבנית מהגבורות, והיא בחי' מדת הדין, דינא דמלכותא דינא, ובמדת הדין ישנה אחיזה ויניקה להחיצונים, וע"כ ס"ל לרבינו הגדול רבי יצחק אבוהב, שנקרא בשם יצחק, שם הגבורות, שעיקר הפסול בלקיחה מגוי הוא בתכלת דייקא, שבה יש חשש שיזייף הגוי, כי יניקת הגויים והחיצונים ממדת הגבורות המרומזות בתכלת, (וע"כ קיי"ל ברמב"ם פ"ב ה"ו מהל' ציצית, שהמפקיד תכלת ביד העכו"ם צריך שמירה גדולה חותם בתוך חותם, שלא יאחז בה החיצונים), [והתכלת האמיתית הכשרה היא מכלה את הגויים והקלי' כמש"כ לעיל (פיסקא יב), 'דאכלה ושצי לכולא', אך החשש פה שיזייף ויקח תכלת שלא לשמה שהיא בבחי' דינים קשים של הסט"א היונקים מדינא קדישא דמלכות קדישא].

בחוטי הלבן שכנגד החכמה אין לחיצונים אחיזה כ"כ

[ג] משא"כ חוטי הלבן המרמזים על ספי' החכמה האלקית הרי בפשטות אין לחיצונים שליטה לטמא כ"כ במדת החכמה, שאור החכמה מסמא עיני החיצונים (עי' בס' הלקוטים מהאריז"ל סו"פ תזריע), וע"כ ס"ל למהר"י אבוהב דשרי ליקח חוטי הלבן מגוי, דבודאי לקחן מיהודי, [וכל חכמות העולם נלקחות מהתורה"ק, כדאי בספה"ק (עי' דרשות חת"ס ח"א ק טו"ד שהאריך בזה הרבה, ועי' לשון הבי"ח סי' רכד על ברכת ש'נתן' מחכמתו לבי"ו) והיינו שאף שחכמה בגויים תאמין (מד"ר איכה ב, ג) מ"מ כל החכמה שיש אצלם נלקחת מהקדושה], ומותר לקנות הלבן (היינו בחי' החכמה) מהגוי, שודאי שלקח הלבן מיהודי, ואף שעתה נמצאת אצלו לא תלין שהוא קלקל אותה ותלה אותה שלא לשמה, שבחכמה עצמה אין להם כח כ"כ לטמאות ולקלקל וכנ"ל.

בחי' האחיזה שיש לקלי' אף בחכמה

[ד] ואמנם אגן קיי"ל כהנמוק"י, שאסור לקנות מהגוי אף חוטי הלבן, שיש חשש של אחיזת החיצונים אף שם, ויש לבאר זאת בלשון הקבלה,

ע"פ דא"י מהאריז"ל (ע"ח היכל ז"א ש"א פ"א) שנצח והוד דעתיק נותנים חיות לרפ"ח ניצוצות בשעת השבירה, והיינו שאף שעתיק היא דרגא הגבוהה, שבבחי שורש העליון דהחכמה, שלכא"ו אין שם אחיזה ויניקה לחיצונים, מ"מ בשעת השבירה עיקר היניקה והחיות דהרפ"ח ניצוצות היתה מדרגה גבוהה דעתיק (נו"ה דעתיק – הנקראים בלשון הקבלה 'דדי בהמה' כביכול), והיינו שיש בחי עתיק המתלבש למטה ליתן חיות לתחתונים, [ובשמן ששון משמע שכשירודת הנשמה מאצי' לבי"ע, שזה בחי מיתה עבורה, אז מקבלת חיות מנו"ה דעתיק הנ"ל ומזה נוצר בחי הנה"ב שהיא בחי קליפת נוגה, ואכמ"ל].

וחזינן מכ"ז שיש בחי של לבן שיש ממנו חיות ויניקה להחיצונים, (דעתיק הוא בחי חוורתא – לבן וממנה יוצאת הנו"ה המניקים למטה וכו'), ודייקא הנמוקי יוסף הקרוי בשם היסוד העולה למעלה במוחין עד עתיק [בסוד ד'משכיל לאיתן', שכתב האריז"ל (אוצ"ח שער הנקודים פ"ט) דיסוד הנקרא איתן עולה עד או"א עילאין הנקרא משכיל], הוא השיג ומרמז על בחי גבוהה הנ"ל שיש אחיזה לחיצונים אף בבחי החכמה וכו"ל.

ענין הנ"ל הנרמז בימי חנוכה הבעל"ט

טו] [ואמנם זלע"ז עשה אלקים, שכמו שיש דבר זה בצד הרע (שיש אחיזה ויניקה לחיצונים מאור החכמה העליונה כנ"ל), הרי בודאי ששורש הדבר מצד הטוב, והיינו ששורש הדבר בקדושה הוא מענין ספי' הבינה (שהיא בבחי שורש הדינים) המקבלת חיותה ויניקתה מספי' החכמה, ויש בענין זה כו"כ ביאורים (כגון הידוע מהאריז"ל ששורש הכלי נלקח מעבות וגסות האור עצמו ובבחי שכפלות האור בונה הכלי וא"כ הכלי נלקח מהאור עצמו ועוד ביאורים שאכמ"ל), ומ"מ בענין שהזמן גרמא שאנו עומדים סמוך לימי חנוכה

הבעל"ט הרי מצינו מעין דבר זה בחנוכה, שהלא ימי הק' של חנוכה הם ימים השייכים לבחי יוסף (כדאי בספה"ק בביאור הא שקוראים בחנוכה הפרשיות של גדלות יוסף הצדיק), שכל נס דחנוכה היה בשמן זית המרמז על אור החכמה שהוא האור של יוסף הצדיק (אין חכם ונבון כמוך', 'כי בר חכים הוא ליה'), ובכ"ז מצות החנוכה להדליק אש ושלחבת בנר מרמזת על בחי בנימין הכלולה ביוסף, כדאי מהאר"י הק' (נה"ש כונת חנוכה דף מ ע"א) לכיין בראית השלחבת העולה למעלה בסוד בנימין.

וכן אי' להלכה בהדלקת המנורה, שצריך להמתין בהדלקת הנר עד שתהא שלחבת עולה מאליה, היינו שעצם ההדלקה היא בבחי יוסף המאיר האור מלמעלה למטה, שעומד המדליק ומאיר למטה מ"י"ט, (וכמו שהדלקת המנורה היה ע"י אהרן הכהן ושאר הכהנים שהם בבחי איש חסידך – אור החכמה), אך צריך להמתין בהדלקה עד שיתגלה סוד העליה מלמטה למעלה, בחי בנימין – צדיק תחתון – המעלה מ"ן, מלמטה למעלה, הכלול ביוסף – צדיק עליון – אור החכמה היורד מלמעלה למטה. (ועיין עוד בענין זה של מלמטלמ"ע שישנה בתוך בחי משה שהוא מלמעלמ"ט בשערי עבודה לרבי אהרן הלוי זי"ע ח"ג פל"ו-פ"מ בארוכה ואכמ"ל). ועפ"י כל הנ"ל מובן ג"כ מש"כ לעיל שיש מקום אחיזה ויניקה לחיצונים אף ממדת החכמה, וגם חוטי הלבן צריכים שמירה מהקלי' ומהגויים, שהלא בתוך בחי החכמה שבבחי האור ישר מלמעלה למטה ישנה וכלולה ג"כ בחי האור החוזר מלמטה למעלה (עיין לדברי ג"ע מוהרנ"ת בארוכה ה' פריה ורביה הלכה ג'), ובבחי אברהם הוליד את יצחק, בחי מדת הדין, שמשם ישנה יניקה ואחיזה וכו"ל].

פיסקא יח

טלית שנטלה אחת מציציותי) אוחז בה ויוצא [היינו שמכסה הכנף הקרוע] ניטלו שתיים מכסה כמין טריגון [שמכסה שתי הכנפות ונעשה הבגד כמין משולש] ניטלו שלש אסור לצאת בה [מפני מראית העין];

ביאור הדין ע"פ שיטת המרדכי

[א] עיין בביאור הגר"ח"ק שמבאר ב' ביאורים, א) אליבא דשיטת המרדכי המובאת בב"י בס"י יג וברמ"א שם (ופסק כוותיה שם במ"ב סק"ט) שס"ל שאין איסור לילך בלי ציצית רק יש מצווה לעשות ציצית, וכשהולך בלא ציציות מבטל מ"ע זו, אך כשעושה עתה מה שביכלתו להטיל בציצית ליכא איסור מדאורי' בהליכה בבגד בינתיים, ועפ"ז מפרש שטלית שניטלה אחת מציציותי - מיירי שהולך עתה עם הבגד להטיל בו ציצית, וע"כ מותר לו ללכת עם הבגד, אלא שקמ"ל הברייתא דמ"מ מפני מראית העין אוחז בה ויוצא - היינו שצריך לכסות בידו הכנף שאין בו ציצית, ובניטלו שתיים מכסה כמין טריגון - היינו, כמין משולש, שמסתיר א' מהכנפות תחת הטלית (ונהיה הטלית כעין משולש) והכנף השני מכסה בידו, ובניטלו שלש כנפות - שאין בידו דרך לכסותם אסור לצאת בה מפני מראית עין דמינכר ויחשדוהו שאינו עושה ציצית. [ומקשה עפ"י דרך זו על המג"א (שם סק"ח) דס"ל דאף להמרדכי יש איסור מדרבנן ללכת עם בגד ללא ציציות, ואילו הכא בברייתא משמע שיש רק איסור דמראית עין (ולזה מהני כיסוי הכנף), ואין מוזכר בברייתא איסור דרבנן בעצם (שע"ז לא היה מהני כיסוי הכנף)].

דרך ב' דמיירי באופן של כבוד הבריות

[ב] ובדרך ב' מפרש דברייתא דידן מיירי במקום כבוד הבריות דהתירו ללכת בלא ציצית, [וזה ג"כ עפ"י שיטת המרדכי הנ"ל דבכה"ג שאין בידו עתה האפשרות לתקנם אין איסור דאורי', אלא איסור דרבנן, וע"ז מהני כבוד הבריות שדוחה איסור דרבנן], ומ"מ צריך לכסותו מפני מראית העין, [ומקשה ע"ז קצת מגמ' סו"פ הקומץ רבה (לח ע"א) שמספרת הגמ' שרבינא הלך אחר מר בר רב

אשי בשבת ונקרעה לרבינא הציצית והודיע לו זאת, ושאל אותו רבינא מאי דעתך שאשליך עתה הבגד ממני (מחמת איסור משאוי בשבת), איני צריך לעשות זאת, מחמת כבוד הבריות, שדוחה איסור דרבנן, דהכא הוי כרמלית דאיסור המשאוי רק מדרבנן, כן הוא ליטנא בתרא שם, ובליטנא קמא דגמ' שם לא הודיע לו רבינא כלל עד שהגיע לביתו, ומקשה הגר"ח"ק דעפ"י הנ"ל הרי צריך להודיע לו שנקרע הציצית למען יכסהו, מפני מראית העין, וצ"ל דהתם במעשה לא היה ניכר הקרע לעיני כל, ולא היה חשש דמראית העין].

מדוע לא העתיקו הפוסקים הדין דתחיבת האצבע באוזן

[ג] ובדרך אגב, מדאיירינן בענין כבוד הבריות נציין את מה שנפלאתי הרבה שנים מדוע לא העתיקו הפוסקים (רמב"ם וכו') את דין המובא בגמ' (כתובות דף ה' סוע"א) שאם שמע דבר שאינו הגון יניח אצבעו באזניו, וז"ל הגמ' שם, דרש בר קפרא מאי דכתיב ויתד תהיה לך על אזנך אל תקרי אזנך אלא על אוזנך שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעו באזניו, והיינו דאמר ר' אלעזר מפני מה אצבעותיו של אדם דומות ליתידות וכו', אלא מה טעם משופות כיתידות שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעותיו באזניו. תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה אוזן כולה קשה והאליה רכה, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף אליה לתוכה, עכ"ל הגמ'. [ומה שהגמ' פותחת שיניח אצבעו לאוזן ומסיימת שיכוף האליה לתוכה, איי בזה שהכוונה שיתחוב עם האצבע את האליה לתוך האוזן, שאילו יתחוב האצבע עצמה באוזן לא יהא רשאי לדבר דברי תורה, דפנים האוזן הוי ממקומות המכוסים שהנוגע שם באצבעו חייב בנטילה].

ספק הח"ה בדין זה לפטרו מטעם דכבוד הבריות באופן שלא יעבור על איסור דאורי'

ד] ואחר זמן רב מצאתי בח"ח (הלי לה"ר כלל ו' באר מים חיים סק"א) שמסתפק דיתכן דבזמנינו שבעו"ה אם יניח אדם אצבעותיו באזניו יחזיקוהו לשוטה ופתי עבור זה, פטור מלעשות כן, משום דדין זה דסתומת האזנים באצבע הוא חיוב דרבנן ומסקינן בברכות (דף יט) דבאיסור דרבנן כבוד הבריות דוחה אותו אפילו בקום ועשה, [אלא דעליו להתנהג (כששומע ח"ו לה"ר) באופן שלא יעבור על איסור דאורייתא דשמיעת לה"ר, וכמש"כ שם הג' פרטים שיזהר בהן מאוד ויעמוד על נפשו בעת צרה כזו וללחום מלחמת ה' עם יצרו שלא יכשל עכ"פ באיסור דאורייתא דשמיעת לה"ר, א, שיחליט בנפשו בהסכם גמור שלא להאמין לדברי הגנות ששומע, ב, שלא יהא ניחא ליה שמיעת סיפורים האסורים והרעים של הלה"ר, (דבדניחא ליה ונהנה מדבריהם הוי איסור דאורייתא), ג, שלא להראות שום תנועה שיראה ממנה שהוא מסכים לדבריהם, אך ישב כאבן דומם, (וגם בכל ג' תנאים אלו לא מהני רק אם בעת התיישבו ביניהם לא דברו עדיין דברים האסורים, ולא ידע ולא שיער שידברו דברים אסורים, והחלו בזה רק אחר שהתיישב שם ואינו יכול להשתמט מהם, אך אם בעת שהוא רוצה לישב ביניהם כבר התחילו בזה או שהוא יכול להשמט ולילך מאתם והוא מתעצל, או שידע לכתחילה שטבע אנשים אלו שהם מבעלי לה"ר שרגילים לטמא פיהם בדיבורי גנות חבריהם ה"י, והוא הולך ויושב ביניהם לא מהני ג' התנאים הנ"ל להתיר ישיבתו שם, עיי"ש בח"ח), וכשנתמלאו התנאים הנ"ל שאז לא עובר על איסור דאורייתא דשמיעת לה"ר, הרי בזה מסתפק הח"ח כנ"ל אולי אם עיי"ש שסתום אזניו באצבעו יהא לו בזיון גדול אינו מחויב בכך.

ביאור צד הה"ח לחיוב

ה] ואמנם מצדד הח"ח צד לחומרא שמחויב בכך אף בכה"ג, מטעם שאמרו חז"ל מוטב שיעשה אדם עצמו שוטה כל ימיו ואל יהי רשע שעה אחת לפני המקום, והיתר דכבוד הבריות אולי לא שייך בזה, "כיון שהם עושין שלא כדין", [כך הוא לשון הח"ח שם, וקצ"ב כוונתו, וכי מה בכך שהם עושים שלא כדין להוריד ממנו ההיתר דכבוד הבריות, ואולי כוונתו דחז"ל חששו שלא יתבייש

האדם בפני אנשים כשרים, שהם נקראים בשם בריות, אך אנשי רשע המדברים לה"ר אינם נקראים בשם בריות, שהם עתה לאו בגדר בר נש, שאינם שומרים על כבוד צלם אלקים שלהם, ויתכן שלא התירו חז"ל איסור דרבנן מחמתם, דעל האדם להרגיל עצמו לא להתפעל כלל מבזיון ולעג של רשעים כאלו, אלא להיות עז כנמר בפניהם כדאי' בתחי' השו"ע, וכמש"כ המסילת ישירים (פ"ה), וזל"ק, והמפסיד השלישי הוא החברה, דהיינו, חברת הטפשים והחוטאים, והוא מה שהכתוב אומר "ורוע כסילים ירוע", כי הנה אנו רואים פעמים רבות, אפילו אחר שנתאמת אצל האדם חובת העבודה והזהירות בה, יתרפה ממנה או יעבור על איזה דברים ממנה, כדי שלא ילעגו עליו חביריו או כדי להתערב עמהם, והוא מה ששלמה מזהיר ואומר "ועם שונים אל תתערב", כי אם יאמר לך אדם, "לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות", אף אתה אמור לו, במה דברים אמורים בבני אדם שעושים מעשה אדם, אך לא בבני אדם שעושים מעשה בהמה, וכו', עכ"ל"ק עיי"ש שהאריך בזה הרבה]. ע"כ הספק דהח"ח.

ביאור סברא נוספת לחיוב

ו] ועפ"ז נתיישב לי דיתכן דהפוסקים שלא העתיקו דין זה דסתומת האוזן באצבע, סברו כהאי צד בספק הח"ח, שבזמנינו יש פטור מזה משום כבוד הבריות, וס"ל שרק בדורות דחז"ל שהיו רגילין למסור נפשם על קידוש ה' (כלשון הגמ' ברכות דף כ ע"א קמאי דמסרו נפשיהו אקדושת השם), לא היה נחשב זאת אצלם לבזיון וכבוד הבריות, ע"כ חייבו זאת, משא"כ בדורות האחרונים. ומאידך יש לפרש הצד הב' של הח"ח שאף בזמנינו מחויבים זאת, מסברא נוספת (על סברת הח"ח דלעיל), דיתכן דגם בדורות דחז"ל היה נחשב בזיון לעשות כן, וא"כ אדרבא, מדחייבו חז"ל לעשות כן ש"מ דליכא בהאי איסורא פטורא דכבוד הבריות, היינו דבסתם חיוב דרבנן שאין בעשייתו בדרך כלל בזיון, שם אמרינן דכשיש בו בזיון פטרוהו חז"ל, אך בחיוב כזה דמן הסתם יש בו תמיד בזיון, ובכ"ז חייבו בו חז"ל, ש"מ שבזה לא פטרוהו מפני כבוד הבריות.

ביאור סגולת מצות ציצית המצילה מב"ז

[ז] ויש לקשר קצת כל ענין הנ"ל למצות ציצית, עפ"י מה שהבאנו לעיל (פיסקא י) בשם המ"ב (סי' כד סק"ה) שאין לך מצוה שמצלת מן היצה"ר כמו הציצית, והבאנו (שם בהערה) בשם כמה ספה"ק (נגיד ומצוה, מאור עינים, גנזי יוסף, תפארת עוזיאל, אור פני משה, סידור ישועות ישראל, שמייה"ל, עיי"ש) שכשבא לאדם נסיון של דבר עבירה יסתכל בציציתו וימנה החוטים ויועיל לו להנצל, ולזה יש לידע דסגולה זו דהתחזקות בזכירת הציצית מלבד מה שמועילה במיוחד לענין שמירת הקדושה, (כמשמעות הפסוק ד'ולא תתורו וכו') הרי כידוע מספר יצירה שברית הלשון שקולה כנגד ברית המעור, וע"כ מועילה זכירת הציצית להנצל מחטאי הלשון החמורים, והציצית ששקולה כנגד כל מצוות התורה (מנחות דף מג ע"ב) יש בה הסגולה לסייע ולהציל (להרוצה להנצל על ידה) מעוון לה"ר השקול כנגד כל עבירות שבתורה (כלשון הירושלמי פאה פ"א ה"א, ע"ז ג"ע ושפכ"ד, ולה"ר כנגד כולם). והביאור בזה ע"פ דברי חז"ל (ערכין טו ע"ב) שהמדבר לה"ר כאילו כופר בעיקר, ועפ"ז מובן שציצית שמזכירה לאדם שהש"י מציץ עליו, ונחשב כאילו מקבל פני שכינה כדברי חז"ל מציל מהעבירה הנ"ל דלה"ר.

וזה מדויק במש"כ התורה"ק פ"ר ציצית בסוף פ"ר שלח, שא"י בספה"ק שציצית המתקן לאו ד'ולא תתורו' הוא תיקון לעוון המרגלים ויתרו את הארץ' לרעה, וע"פ הנ"ל מובן ג"כ שציצית המצילה מלה"ר הוא תיקון לעוון המרגלים שהיה לה"ר, (וקורח שלא למד מוסר מעונש המרגלים ונכשל שוב בעוון הדיבור חלק על מצות ציצית כדאי בחז"ל).

ענין הדרגות שיש בכבוד הבריות

[ח] ועתה נבאר איזה ביאור פנימי בהאי היתר דכבוד הבריות, ונקדים בדברי התוס' שבועות (דף ל ע"ב) שיש ב' דרגות בכבוד הבריות, א, גנאי גדול כמו לפשוט הבגדים בשוק כשמוצא בהם כלאיים או גנאי של מת מצוה המוטל בארץ ללא קוברים, שבכה"ג התירו אפילו איסורא דאורייתא בשב

ואל תעשה (שיש כח ביד חז"ל להתיר איסור דאו' בשוא"ת), וע"כ במת מצוה נפטר בשב ואל תעשה מקיום מ"ע דמילה ופסח החמורים, אך בכלאיים חייב לפשוט הבגדים אף שהוי גנאי גדול, דלבישת כלאיים נחשבת בכל רגע שעובר על הלאו בקום ועשה, ואין ביד חז"ל כח להתיר דאורייתא בקום ועשה. ב, דבר שליכא בו גנאי כל כך, כמו המוצא שק או קופה של אבידה בשוק והוא זקן ואינה לפי כבודו וכן ת"ח היודע עדות לחבירו וזילא ביה מילתא למיזל לבי דינא דזוטר מיניה, הרי בכה"ג בבזיון קל לא נפטר מחיוב דאו' דהשבת אבידה משום כבוד הבריות (לולא שיש פסוק דוהתעלמת הפטרור להדיא ממ"ע זו בכה"ג משום דהוי ממונא כמבואר בגמ' שם), וכן לא נפטר מחיוב דאו' דהגדת עדות בעניני איסור (ורק נפטר מהגדת עדות בעניני ממון דילפינן מאבידה כמבואר שם), ומוכח מכ"ז דבאיסור דרבנן הותר אפי' בבזיון שאינו גנאי גדול כ"כ, (וכן מוכח מגמ' ברכות יט ע"ב שהתירו לדלג ע"ג ארונות מתים בטומאה דרבנן לקראת המלכים מפני כבוד המלכים, אף שלכאו' לא הוי בזיון וגנאי גדול עבורם אם לא יבואו לקראתם).

שורש הגבוה דנשמות ישראל

[ט] ויש לבאר הביאור הפנימי בזה, שכבוד נשמות ישראל שרשו ב'מלכות העליונה הגנוזה ברדלי"א (=ג"ר דעתיק) (הוא לשון בעל הסולם בכמ"ק), ששם גנוזה כנס"י – המלכות, שורש נשמות ישראל, ויותר מזה חז"י מסידור הכוונות הרש"ש בכוונת אין כאלקינו וכו', שכתב שם לכוין על כל העולמות מלמטה למעלה [אין כאלקינו וכו' בעולם העשיה, ששם מדור הקלי' וע"ז אומרים אין כאלקינו כי כל אלהי העמים אלילים. מי כאלקינו בעולם היצירה ששם מלאך מט"ט וע"ז אנו אומרים מי כאלקינו שח"ו אינו דומה לו כלל (ולא כטעות אלישע בן אבויה שטעה בו ח"ו). נודה לאלקינו כנגד עולם הבריאה ששם מדור כסא הכבוד ואנו מודים ומשבחים לאלקינו ולא לכסא כבודו כי אין ראוי זה רק לו לבדו. ברוך הוא אלקינו כנגד עולם האצי' שהוא ברוך ומקבל מהא"ס. אתה הוא אלקינו כנגד העולמות העליונים הנעלמים למעלה מהאצי' וכולהו אין

סוף איקרו וזהו אתה הוא אלקינו – כתר דא"א, אתה הוא אדונינו – רישא דעתיק, אתה הוא מלכינו – א"ק, אתה הוא מושיענו – אור הא"ס מתלבש בו]. ובה רואים דבר פלא, שאחרי כל העליות דהעולמות הנ"ל עד אוא"ס המתלבש בא"ק כנ"ל, מובא שם 'אתה – כנסת ישראל – תקום תרחם וכו'. ולהנ"ל יש לפרש שהרמז בזה ששורש נשמות ישראל (שהוא בכנס"י – שכינה"ק) שרשה למעלה למעלה בבחי' 'מלכות הגנוזה באין סופי' (כלשון סידור ר' קאפיל בכוונת 'מלכותך מלכות כל עולמים').

כבוד הבריות היינו כבוד נשמות ישראל ששרשם בשכינה הק'

ן] ולפי"ז יש לבאר הא שכבוד הבריות דוחה איסורי דרבנן, דהא כבוד הבריות הכוונה כבוד נשמות ישראל ששרשם גבוה מעל גבוה כנ"ל, והוי בבחי' כבוד השכינה עצמה כביכול, [ובמקו"א פירשנו הגמ' דהני תרי בדחני שהעיד עליהם אליהו זל"ט שזכו להיות בני עוה"ב (תענית דף כב ע"א) משום היו שמחים ומשמחים לבריות, שעפי"ז י"ל שהנותן כבוד לכל יהודי הוא בן עוה"ב, שהלא כל דבר נלמד מהפכו, וכיון שחזינן שבזיון לאדם גורם לו צער גדול (עד שהתירו מחמת זה איסורים), הרי מזה מוכח שהנותן כבוד לאדם בזה משמחו הרבה (וא"צ לשמחו בבחי' בדחני אלא בזה שנותן לו כבוד זהו השמחה עבורו), בזה הוי בן עוה"ב כדברי רז"ל הנ"ל, שהמשמח את הבריות הוי בן עוה"ב].

הא דאין כבוד הבריות דוחה דאו' בקום ועשה – דכבודן של ישראל לעשות רצון ה' בלבד

יא] אלא שעפי"ז (ששורש נשמות ישראל גבוה מעל גבוה כנ"ל) יש להקשות מדוע דוחה כבוד הבריות רק איסור דרבנן ולא איסור דאו', אלא בשב ואל תעשה בלבד (כנ"ל מדברי התוס' בשבועות), הלא לפי הנ"ל נראה לכאוי' ששורש נשמות ישראל גבוה אף משורש התורה"ק [ועיין תנא דבי אליהו (רבה פי"ד) 'דרכן של בני אדם אומרים התורה קדמה שנאמר ה' קנני ראשית דרכו וגו', אבל אני אומר ישראל קדמו שנאמר קודש ישראל לה' ראשית תבואתה וכו', עיי"ש], וצריך לומר שנשמות ישראל בשרשם כל רצונם רק לעשות רצון אבינו שבשמים, וכל כבוד נשמות בני"י זה כשעושים רצון ה', [בחי' 'רצונו של אדם זהו כבודו', והלא זהו כל רצון נשמות בני"י לעשות רצון אביהם שבשמים בלב שלם], והא דשרי לעבור על איסור דאו' בשב ואל תעשה כשהוא גנאי גדול (לדברי התוס' שבועות הנ"ל), זהו משום דשב וא"ת הוי בגדר אונס, היינו, שהוא רוצה למול את בנו ולהקריב פסחו ונמנע מאונס בשב וא"ת מחמת כבוד הבריות דהמת מצוה, והלא באונס הכלל דנאנס ולא עשה מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, וא"כ נחשב בשורש העליון (שהוא שורש הרצון) כאילו עשה רצון ה' שבמצוה, וא"כ הוי כבודו, וכנ"ל שכבוד נשמות ישראל הוא לעשות רצון ה', משא"כ לעבור על לאו בקום ועשה אין נדחה מפני כבוד הבריות, דודאי הוי בזיון לנשמות ישראל לעבור על רצון ה' בקום ועשה, ואין זה כבודם כלל, שכל כבודם של בני"י הוא לעשות רצון אבינו שבשמים אכי"ר.

פיסקא יט

אין מתירין ציצית על המת אבא שאול בן בטנית אומר אבא אמר לי כשאמות התיר לי ציציות שיש בה משום קדושה וחכמים אומרים אין בה משום קדושה אלא עושה אותה תכריך למת ומרדעת לחמור ;

ביאור טעם דת"ק

א[הנה בטעם דת"ק שס"ל שאין להוריד הציציות מטלית המת, אי' בגמ' מנחות (דף מא) דבזה הוי לועג לרש, שמגלים להדיא שבמתים חפשי והוא פטור מן הציצית, וע"כ משאירים עליו הציצית, ועוד מביא הגר"ח"ק מדרש (ספרי זוטא ס"פ שלח) למה נסמכה פרי' מקושש לפרי' ציצית לומר לך מת חייב בציצית [וצריך לעיין במפרשי המדרש האם כונת המדרש בתור אסמכתא או דבאמת להספרי אף שמת פטור מכל המצוות שבתורה, בציצית חייב אף המת מדאורי' (אף שא"א לצוות על המת מ"מ חייב לפני מיתתו לסדר שיהא לו ציצית אחר מותו, וכן המצוה עלינו שלא להוריד מהמת את הציצית). ובתוס' ב"ב (עד ע"א) מפרשים את דברי המדרש שהטעם שצריך להשים ציצית למת היות שיעמדו בתחיית המתים בלבושיהם, ואם יסירו לו הציציות במותו נמצא שלעתיד יעמוד בלא ציצית, והמדרש ס"ל כהמ"ד שמצוות אינן בטלות בתחיית המתים].

הטעמים למנהגינו להסיר הציציות מהמתים

ב[ואמנם כבר כתבו התוס' בכ"מ בש"ס (ברכות יח ע"א, פסחים מ ע"ב, ב"ב עד ע"א, ע"ז סה ע"ב, נדה סא ע"ב) דאנו נוהגים להסיר הציציות מטליתות המתים, וכשיטת אבא שאול בן בטנית המובאת כאן בברייתא, שאמר בשם אביו להסיר ממנו הציציות כשימות, וסיימו התוס' דאמנם טעמו של אבא שאול לא נתברר, (שלא ראו התוס' את דברי אבא שאול המובאים כאן בטעמו, אלא ראוהו במס' שמחות ששם לא מובא טעם המפורש בסמוך אצלנו במס' ציצית), ומביא התוס' (בנדה שם) הטעם למנהג דידן בשם הר"י וז"ל, ואורי' דבימי חכמים שכולן היו לובשים ציצית אם לא היה להם גם במותם לעג גדול היה שדומה כמו שהיו אומרים הואיל ומת אין צריך

עוד ציצית, אבל עכשיו שאין הכל לובשים ציצית בחייהם אם ישימו ציצית לכולן הוא יותר לועג לרש שבחיינו לא קיים ובמותו יקיים, ואם ישים למי שהיה לו בחייו ולא למי שלא היה לו יתביישו החיים כדתניא בפ' בתרא (לקמן דף עא.) בראשונה היו מטבילין על גב נדות מתות והיו החיות מתביישות התקינו שיהיו מטבילין על הכל, עכ"ל. ור"ת (המובא בתוס' בב"ב) כתב "ששמע מזקני לוטי"ר לפי שציצית עדות הוא שקיים כל התורה דציצית עולה ת"ר וחי' חוטין והי' קשרים הרי תרי"ג ועכשיו שאין חשובין כל כך הרי הוא כאילו מעיד עדות שקר", ועוד מביא תוס' (שם) סברא מרבינו חיים כהן צדק דטעם שאנו מסירים הציצית משום שסבירא לן כר' יוחנן (נדה סא ע"ב) דמצוות בטלות לעתיד לבא, וא"כ אין חשש שיקומו בתחיית המתים ללא ציציות.

דעת הרמב"ן בעניינו וההלכה למעשה בזה

ג[והרמב"ן (תורת האדם שער ההודאה) שהיתה ברייתא דידן לפניו, כתב ש"אנו ברחמי שמים עמדנו על עיקר (היינו שזכה להבין הטעם הנכון בדברי אבא שאול וההלכה היוצאת לפי"ז) ונסתלק הספק הזה מישראל", ומביא לשון הברייתא דידן דטעם דאבא שאול "שיש בה משום קדושה", היינו שס"ל שבגד ציצית הוא כמו חפץ של קדושה, שאסור לבזותו ויש בו דין דמעלין בקודש ולא מורידין, וע"כ יש להתיר הציציות מן הבגד, דאם ישאיר הציציות הוי בזיון וירידה להציצית, שעד עתה קיים בו אדם חי מצוה וחיוב הגמור, משא"כ במת אינו חיוב כ"כ, [אף לספרי הנ"ל דיליף לה מסמוכין הרי ידועים דברי ושיטת הרמב"ם (סה"מ שורש הראשון) שדבר הנלמד מדרש אינו באותה דרגת חיוב כדבר הנכתב בתורה להדיא (והרמב"ם קורא לדבר הנלמד מדרש 'דברי סופרים'), וא"כ הרוצה לקיים דברי

הספרי באופן שלא יהא חשש מורידין בקודש צריך לעשות ציצית מיוחדת עבור המת).

ומהאי טעמא מסיים הרמב"ן דאין הלכה כאבא שאול, דהלא אגן קיי"ל (מגילה כו ע"ב) דתשמישי מצוה נזרקין ואינן צריכים גניזה, אי"כ הטלית שהיא תשמיש מצוה אי"צ ליזהר כ"כ בכבודה ואין בה דין של מעלין בקודש וכו', וכן פסק המחבר בשו"ע (יו"ד סי' שנא ס"ב) כדעת הרמב"ן שיש לקבור המת בטלית שיש בו ציצית, אך הרמ"א שם כתב שנוהגין אנו לפסול או לקשור אחד מכנפות הטלית.

צ"ע בטעם מנהגינו

ד] אמנם צ"ע טעם דמנהגינו כיון דבברייתא דידן אי' להדיא דטעם דאבא שאול משום שסבר שיש בציצית קדושה, והלא בזה ודאי דאגן קיי"ל עפ"י הגמ' (מגילה דף כו ע"ב) שתשמישי מצוה נזרקין וכדאי' שם בגמ', כגון סוכה שופר לולב וציצית, וכן פסק השו"ע (סי' כא ס"א), ואף שאסור לזרקם לאשפה דרך בזיון כמש"כ המ"ב (שם סק"ו) אך מותר להניחם במקום הפקר והם כלים מאליהם וא"צ לגנום, אי"כ מדוע צריכים אנו לפסול הציצית כדעת אבא שאול, הרי אפשר להניחם יחד עם המת שאין זה דרך בזיון, [ואף שבכל עת מצותן שעומד לקיים בהם המצוה כגון שופר בר"ה ודי' מינים בחג הסוכות, אסור להשתמש בהם שימוש של חול אפי' אינו גנאי ובזיון כדאי' שם בשו"ע ובסי' תרל"ח (ובמ"ב סק"ד בשם הב"ח מחמיר אפי' עבר זמן מצותן אם בדעת האדם להשתמש שוב למצוה כשיגיע זמנו), אך כאן בענינו הרי אין בדעת האדם להשתמש בטלית זו שוב למצוה, אי"כ יכול להשאירן כדרכן על המת ואי"צ לפוסלה].

יישוב הגר"ק למנהגינו

ה] ועיין בביאור הגר"ק שמיישב מנהגינו, ומדייק שמלשון הברייתא בגירסא דידן משמע שאבא שאול מחייב להסיר הציציות, ועי' י"ל שרבנן פליגי ומתירים להשאירם, אך לא אשכחן שרבנן מחייבים להשאיר הציצית בדוקא, [משא"כ לרמב"ן היתה גירסא שונה בברייתא ש'אבא שאול מתירי' להסיר הציציות שמזה

משמע שרבנן אוסרים, והיינו משום לועג לרש, ועי"כ פוסק הרמב"ן כחכמים שאוסרין להוריד הציציות, משא"כ לגירסא דידן הרי בין אבא שאול ובין רבנן לא ס"ל שיש לועג לרש בהסרת הציציות, (אף שבגמ' מנחות שם אי' דיש בזה משום לועג לרש, הרי או דלא קיי"ל כסוגיא זו מחמת ברייתא דידן, כמש"כ תוס' כמה דוגמאות כאלו שקיי"ל כברייתות נגד גמ' דידן, או שהגמ' מיירי רק בשעת הלוייה ולא בשעת הקבורה, כמש"כ שם תוס' חד תירוצא), ופליגי אבא שאול ורבנן, דאבא שאול מחייב להסיר הציציות, ורבנן אין מחייבים, ובה א"ש דאף דקיי"ל כרבנן דאין חיוב להסיר הציציות מ"מ אין פגם וחשש במה שאנו פוסלים הציצית, ע"כ תי' הגר"ח"ק.

אין מובן עדיין מדוע נעשה דבר שא"צ בו

ו] אך הדברים עדיין צ"ב, דאף אם נימא שלרבנן אין פגם ואיסור לפסול הציצית מ"מ מדוע למעשה אנו עושים הפסול הזה בציציות, כיון שאגן קיי"ל כחכמים שתשמישי מצוה אין בהן קדושה וא"צ ליזהר בכבודן לגנון, אי"כ אמאי נעשה בידים דבר שאין לנו צורך בו [וידועים מעשיות מצדיקים (הגר"א זי"ע והיסוד ושורש העבודה זי"ע) שציוו לקבור אותם בטלית כשרה ומשמים פסלו הציציות בשעת הקבורה וחזינן שיש בענין זה סוד עמוק, שבשמים אין מסכימים שיקברו בטלית כשרה, וצ"ב הדבר].

שיטת הב"ח בדין עשיית ט"ק מט"ג ותמיהת הגרע"י בזה

ז] וי"ל בזה בהקדם מה שכתב הרב בן איש חי (פרי' לך אות כא) בענין לעשות טלית קטן מטלית גדול, ומביא מהרב לב חיים (הר"ח פאלאג'י, סי' צב) 'שפקפק בזה משום דע"פ הסוד טלית גדול יש בו מעלה רבה על טלית קטן, והאמת אתו בזה', היינו, שאסור לעשות ולשנות מבגד של טלית גדול לבגד טלית קטן משום מעלין בקודש ואין מורידין, [וכפי המבואר בשער הכוונות (דף ו ע"ד) שט"ק כנגד עיבור וט"ג כנגד יניקה, ועוד מבואר בשעה"כ (דף כו ע"ב) שמצות 'וראיתם אותי מקיימים בעיקר בטלית גדול]. ותמה בזה הגאון הרע"י זצ"ל בספרו (יבי"א ח"ב ס"א) דהלא

הדברים נסתרים מהא דאי במרדכי (פ"ק דב"ב) שאין דין דמעלין בקודש ולא מורידין לגבי תשמישי מצוה, וכן קיי"ל (יו"ד סי' רנט), וגם הבא"ח עצמו מעתיק דברי המרדכי להלכה בשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' כ), [אמנם מה שכי' שכן הוא ג"כ על פי קבלה, ומוכיח זאת מדברי רבינו האריז"ל שלא היה מחמיר שלא תתהפך הטלית וכו' לכאור' אינו ראייה לנידון דידן, דשם י"ל שס"ל לרבינו האריז"ל כהשיטות דבחד חפצא לא שייך ענין הורדה והעלאה ממקום למקום, ואכמ"ל].

יישוב שיטת הבא"ח

ח] ומצוה ליישב דברי רבינו בן איש חי מקושיות הנ"ל, וי"ל בזה ע"פ דברי רבינו האריז"ל (שעה"כ בענין הציצית דרוש ב) שבגוף הטלית של מצוה יש קדושה גבוהה מאוד ונעלמת, וכמשי"כ שם שלרוב קדושתה אין מתגלית בה הקדושה כלל [ומעין משי"כ רביז"ל (לקו"מ סי' רמג) על שיר השירים קודש קדשים ולכן אין מתגלית קדושתו למטה כלל⁴⁵], וכמשי"כ בזה (לעיל פסקא יד אות טו) בשם העמק המלך שקדושת בגד הטלית היא כנגד עולם המלבוש, עולם העליון ביותר, עיי"ש, ואמנם למעשה עפ"י נגלה אין בבגד הטלית שום קדושה (שנעלמת קדושתה לגמרי כנ"ל), ועפ"י י"ל שאף שודאי ע"פ נגלה צדקו הוכחות הגרע"י הנ"ל שדין הטלית כדין חפצי מצוה שנזרקין משום שאין בהם קדושה, [ובכה"ג דהוי הבגד לבד ללא הציצית מותר אף להשליכו לאשפה באופן שאין בזה דרך בזיון, היינו שיעטוף אותם בנייר או בשקית אטומה שאין נראה מה שבתוכה קשורה היטב, שלא יתגלו בתוך האשפה שברחוב ויהיה בעיני הרואים כבזיון], וכ"ש שאין בהם דינא דמעלין בקודש וכו'.

הבא"ח לשיטתו דיליף דינים להלכה מסודות התורה

⁴⁵ וז"ל שם, דע שיש צדדין גדול מאד, שאין העולם יכול לסבול קדשתו, על כן הוא מתעלם מאד, ואין רואים ממנו שום קדש, ופירוש' ות יתרה, זה מחמת גודל קדשתו מאד וזה בחינות' כל הש' ירים קדש ושיר השירים קדש קדשים (י"דים פרק ג), נמצא ש' שיר השירים הוא קדוש' מאד יותר הרבה מכל הספרים, והנה מצינו ש' למה המלך, עליו השלום, תבר' ש' לשה ספרים, משלי, קהלת ויש' יר השירים, ובאמת משלי וקהלת הם כלים מלאים מוסר ויראת שמים מאד ומצינו בהם תבות קדש' ה' וט' ה' כמה פעמים, א' ב' ב' יר הש' ירים אינו נמצא תבות קדשה וט' ה' כלל, פוק ע' ו' ות' ב' ה' שבכל ספר שיר השירים אין נמצא שם בכל הספר' ש' ו' תבות קדש' וט' ה' וזה מ' מ' גדל ע' קדוש' ה' אינם רואים שם שום קדש' ה' עכ"ל.

ט] אמנם הבן איש חי לשיטתו בהרבה מקומות שפוסק הלכות ע"פ דברי האריז"ל בסודות התורה [ועיין משי"כ בענין זה בתשובה שבריש שו"ת ים החכמה, האם אפשר להתאים את הנהגת הבן איש חי (ועוד גדולי מקובלים ספרדים שנהגו כוותיה) עם דברי והזהרת רביז"ל (לקוה"ל יו"ד ח"ב הל' בכור בהמה טהורה ג, ט) שאין ללמוד הלכה למעשה מסודות הקבלה⁴⁶ (ואכמ"ל)], עיי"כ ס"ל להבא"ח שע"פ קבלה נוהג דין דמעלין בקודש וכו' בבגד הטלית, כיון שיש בה קדושה נעלמת וכנ"ל, והיינו דאין לעשות מבגד הטי"ג לטי"ק, שכיון שממשיך עדיין להשתמש בהם לציצית, יש בבגד קדושה נעלה הנ"ל, (משא"כ בבגד שבלה ללא חוטיין פקע ממנו קדושה הגבוהה הנ"ל, ועיי"כ מותר להשתמש בו שימוש חול שאינו מבזוה), [וצ"ל עפ"י דע"פ קבלה אין לזרוק בגד הטלית שבלה אף במקום שאינו בזיון, אף שע"פ שו"ע שרי, וכן כמדו' שנהגו למעשה חסו"מ שאין זורקין הטלית אף במקום שאינו מבזוה אלא גונזים אותה, והיינו שהחסו"מ נוהגים ע"פ הקבלה וכנ"ל].

שורש הגבוה דדברי אבא שאול

ן] ועפ"י הנ"ל י"ל גם בענינו, שאף שודאי שע"פ הלכה קיי"ל כחכמים דציצית הוי כחפצי מצוה הנזרקין, מ"מ דברי אבא שאול יש להם שורש גבוה הנ"ל בקבלה, וכמרומו גם בשמו שקרוי 'אבא' – הכינוי של ספי' החכמה הנקראת בקבלה 'אבא', וכן נקרא ע"ש שאול המלך שאי' (ע"ח היכל נקודים ש"א ש"ח דרושי נקודות פ"ד, לח ע"ב) שהיה כנגד ספי' היסוד [כדאי' על מלך השישי שאול מרחובות הנהר שהוא כנגד שאול המלך, ושישי הוא כידוע ספי' היסוד] העולה עד החכמה (בסוד דמשכיל לאיתן האזרח), ודין זה בעצמו אמרו אבא שאול בשם אביו, שמרמו על הארת ספי' הכתר (שספי' הכתר בבחי' אב לספי' החכמה), ועיי"כ הוא מגלה שיש בטלית כשרה

⁴⁶ וז"ל שם, ומהמת זה אסור ללמוד שום דין מכוונת דהיינו שיצא לו איזה דין והנהגה עפ"י הכוונת, כי זה איסור גדול, וכמו ששמעתי מרבינו ז"ל וכו' כי דיני התורה צריכין לבררם רק עפ"י דברי רבותינו ז"ל בגמ' ופוסקים, אבל הלילה להוציא שום דין עפ"י סברות שמהדש הורש בתורה בדרך דרש וסודות הקבלה הכלל שאי אפשר לנו להוציא שום דין והנהגה עפ"י סברתינו בכוונת וסודות הקבלה אפילו לחומרא, וע"ז נאמר (דברים י"ז א) לא תסור מן הדבר גוי ימין ושמאל, כי אפילו לימין דהיינו להחמיר ולהוסיף איסור וכו' עיי"ש עכ"ל.

קדושה גבוהה מאור הכתר הנעלם, אור דעולם המלבוש, כתר הכללי של כל העולמות.

מנהגי ישראל שרשם בגבתי מרומים

[יא] וזוה מיושב מנהג ישראל, שכידוע מצדיקים (עי' סידור אדה"ז סוף שער הסוכות רסט, ב, וע"ע אוה"ת לאדמו"ר הצ"צ ויקרא ע' רלח) ששרשי מנהגי ישראל אחוזים בשורש גבוה ונעלם, שאין יכול להתגלות באותיות ובדיני תורה הק', וזה בבחי' אור הכתר הנעלם הנ"ל, וע"כ נוהגים בני"י לפסול הציציות במת כסברת אבא שאול, אף שלדינא קיי"ל כחכמים וכנ"ל. ואף אלו שכל ימיהם נהגו כהלכה הפשוטה דתשמישי מצוה נזרקים, מ"מ בפטירתם נוהגים בהם ג"כ כמנהג הנ"ל דפסילת הטלית, דבשעת פטירת אדם מישראל מאיר עליו אור המקיף הגבוה של שורש נשמתו שאחווה בגבתי מרומים [וכדאי' בגמי' שהרואה איש ישראל בעת פטירתו חייב לקרוע עליו כדין הרואה ס"ת שנשרף, שבשעת פטירתו מתגלה הארת שורש נשמתו העליונה (כדאי' מרביז"ל תורה סו⁴⁷)], שהיא בבחי' הארת אור הכתר הפרטי דידיה, וע"כ נוהגים עם כל מת הדין הפנימי שעפ"י קבלה יש קדושה נעלמת בטלית כשרה, וע"כ אין לבזות אותה ולהורידה מדרגתה

(שעד עתה שימש אדם חי החייב במצוות ועתה תשמש למת) וע"כ יש לפסול הציצית וזוה לבטל קדושתה הנעלמת שהיתה בה, והיינו שקדושה הגבוהה הנעלמת הנ"ל אינה אלא בטלית שיש בה ציצית, שחוטי הציצית הם בבחי' הל"ב נתיבות חכמה שיש בכוחם להמשיך לגלות באיזה בחי' מסוימת את הקדושה הנעלמת של הבגד עצמו, אך בבגד ד' כנפות לבד ללא חוטי ציצית אין שום אפשרות שתתגלה הקדושה הנ"ל שאור הכתר הנעלם אין יכול להתגלות אפ"י במעט רק ע"י החכמה, וע"כ אף הבן איש חי הנ"ל שאסר לעשות מבגד של טלית גדול לבגד ט"ק, נראה לכאוי' שאין אוסר לעשות מהבגד של הטלית (אחרי שהורידו החוטין ממנו) בגד חול, וכמו ששמע שם בס"כ שכתב רק שאסור לקנח בבגד הטלית שבלה או להשתמש בה תשמיש מגונה ומוכח שלעשות ממנה סתם בגד חול שרי, והיינו כנ"ל שכשיש חוטי ציצית בבגד אזי שייך לנהוג בבגד דין קדושה ודין דאיין מורידין' מחמת קדושה הנעלמת שבו, משא"כ בבגד עצמו ללא חוטין. [ואמנם מה שסיים שם הבא"ח שאם נתבלה מקצת מהט"ג ואין ראוי ללבשו יוכל לעשות מחלק החזק שבו ט"ק ואין חשש בזה לכוי"ע, הנה בספר זכרינו לחיים ח"ב (אות ט' טלית אות ב) טען שע"פ דברי המהר"ח פאלגיי בלב חיים הנ"ל שיש להחמיר ע"פ קבלה שלא לעשות מט"ג ט"ק, אי"כ גם בבלה חלק מהט"ג ג"כ יהא הדין כן, וליישב דעת הבא"ח י"ל שסובר שכשבלה חלק מהבגד ואינו ראוי יותר לט"ג פקע ממנו קדושת הט"ג].

דברי הוזה"ק בחטא דמקושש עצים

[יב] ויש להוסיף ביאור פנימי בדברי הספרי שהבאנו לעיל (אות א') דיליף ממקושש עצים דמת חייב בציצית ("למה נסמכה פרי' מקושש לפרי' ציצית לומר לך מת חייב בציצית"), וי"ל בזה עפ"י הא דאי' בזוה"ק (פרי' שלח דף קנו ע"א) וזל"ק, אמר רבי חייה, כתיב וימצאו איש מקושש עצים ביום שבת, מאן עצים הכא, ומאן הוא דא, אלא דא צלפחד, והוה דייק על אלן אילנן, הי מנייהו רב על אחרא, ולא חשש ליקרא דמאריה. ואחלף שבת לשבת, הה"ד, כי בחטאו מת. בחטא וי' מת.

⁴⁷ כי איתא, ש' ג'ש' לתצדיק בחינת ש' ג'י רוחות רות לעלא, רות לתתא (בראש' יתו) "אלה תולדות נח נת", ונת לעלא נח לתתא [כמו ש' כתוב ש' מ באתר נת דף נ"ט: על פסוק זה ע"ן ש' מ בתוספתא ונה' לש' ונו' למנה נת תרי זמנא, אלא כל צדיק וצדיק די בעלמא, אית לה תרין רוחין, ורתא תד בעלמא דין, ורתא תד בעלמא דאתי ודכ"י תש' כח בכ"ל הו צדיקין וכו' ע"ן ש' מ] דה"נ ש' ג'ש' לו בחינת תיבת למעלה, וחיית למטה ותרות ותריות ש' למעלה, הוא גדול מאד מאד ותרית למידיהם הם עם הצדיק מש' דש' אתת, רק ש' הם תלויים בו כענפים באילן ש' האילן יונק תיבתו מש' דש' ה' והענפים יונקים תיבת דרך האילן ויש' בזה כמנה בחינות, כי יש' תלמידים ש' הם בבחינת ענפים ויש' ש' הם בבחינת עלים, וכן ש' ארי' הבחינות ובש' עת הסתלקות הצדיק, אזי הוא מש' יג' תרבה יותר ממה ש' הש' יג' בתנין, כל איתד לפי מדרגתו כמו ש' מצניו ברבי ש' מעון בן יוחאי באדרא, וברבני הקדוש, ובש' אר' צדיקים, ודע, ש' זהו על ידו ש' בש' עת הסתלקות, אזי יורד ובא למטה בחינת הרוח ותריות דלעלא, ואזי נתתבקין ונתאחדים יתד, תרות דלתתא עם תרות דלעלא כי בא' מת' ש' ג'תם איתד, ונתב' כש' נתגלו זה לזה, נתאחד דין מאד באחדות גדול ומת' מת' ש' תרות דלעלא אינו יכול להיות בזה העולם, כי טבעו אינו יכול לסבל כלל זה העולם, על כן נסתלק לעלא ועל ידו זה נסתלק הצדיק, כי כש' נסתלק למעלה תרות הנ"ל, נסתלק עמו תרות דלתתא, מת' מת' ש' נתאחדו מאד באחדות גדול כנ"ל. ועל כן הוא דבר גדול מאד, להיות ש' עת הסתלקות הצדיק, אפלו מי ש' אינו תלמידו כי מת' מת' ש' אזי יורד ונתגלה למטה תרות דלעלא, נמצא ש' נתגלה אז הארה גדולה מאד, על כן הוא טובה גדולה לכל מי ש' נמצא אז ש' מ, והוא טובה להם לאריכות ימים (ת' ג'ת' ה'), על פסוק (תהלים מ"ט), "ויחי עוד לג' צה וכו'. עכ"ל, [ואף שדברי רבי"ל נאמרים במיוחד על צדיקים, אך בבחי' מסוימת הרי עמך כולם צדיקים, ויש בבחי' מסוימת ענין זה אצל כ"א מישראל].

בגין כך, הוה דיניה סתים, ולא אתפרש דיניה, כדינין אחרנין, בגין דמלה דא בעי בחשאי וסתים ולא גלייא, וע"ד לא אתמר באתגלייא, וקב"ה עבד יקר ליקריה וכו'. עכ"ל. ובהמשך דברי הזוה"ק מבאר כוונתו, 'תא חזי ב' אילנין אינון חד לעילא וחד לתתא, בדא חיינן (עץ החיים) ובדא מותא (עץ הדעת) מאן דאחלף לון גרים ליה מותא בהאי עלמא ולית ליה חולקא בההוא עלמא, והיינו, שהחטא והפגם של מקושש העצים היה שנכנס לחקור ולקושש בענין ב' העצים, עץ החיים (ז"א) ועץ הדעת (נוק'), מי גדול ממי, והחליף בזה וגרם בזה לעצמו מיתה הי"י.

ביאור בעל משנת חסידים בדברי הזוה"ק שפגם בז"א

יג] והנה בעל משנת חסידים (בספרו יושר לבב, בית ראשון חדר ג פי"ז) מפרש הענין שטעה המקושש ונכשל שחילל את כבוד עץ החיים (הז"א), וזה נקרא חילול יום השבת, וכדכתיב בקרא שהיה מקושש עצים ביום השבת דייקא, שכידוע יום השבת הוא בבחי' הז"א, (לעומת ליל שב"ק שבבחי' הנוק'), וזהו כי בחטאו מת, בחטא ו' מת, היינו שפגם באות ו' של שם הוי"ה שהוא הז"א כידוע, ומפרש בזה שפגם שסבר שהז"א הוא למטה מהפרצופים העליונים, כי היה סבור שקו האוא"ס אינו מתלבש בתמידות בפרצוף הז"א כמו שהוא מתלבש בפרצופים העליונים (א"א, או"א), אלא סבר שהז"א הוא כמו הנוק' שאין מתלבש בה הא"ס בתמידות כי אם בהיותה מיוחדת עם ז"א, וזה טעות ופגם, שהאמת הוא שאין ז"א גרוע מהפרצופים העליונים ממנו, ותמיד מלובש בו הא"ס, מאחר דכגוף אחד הוא עמהם, וזהו הכונה בדברי הזוה"ק שהחליף שבת לשבת, דסבר דדרגת הז"א (שהוא בחי' שבת עילאה – יום השבת) נמוכה כמו דרגת הנוק' (שבת תתאה – ליל שב"ק) ובה פגם בכבוד יום השבת – ז"א, (ומדייק שם שמאמר זה אמרו בזוה"ק ר' חייא שמספרו עם הכולל כמנין שם הוי"ה – ז"א).

ביאור דברי ר"י שפגם בהנוק'

יד] עוד מביא שם לפרש את דברי ר' יוסי שבהמשך דברי הזוה"ק שאומר "שאר עצים בהדי שבת הוי מקושש", והכוונה שלדעת ר' יוסי החליף

המקושש בין דרגת המלכות דאצי' שהיא דרגת השבת, לבין שאר העצים שהם דרגת הספ"י דבי"ע, וסובר ר"י שהפגם שפגם המקושש היה לבזות את עץ הדעת (נוק'), ור' יוסי לשיטתו דריש, ש"יוסי גימ' 'הכסא' (וכן בגימ' אלקים) המרמז על הנוק', והוא דייק לה מדכתיב מקושש עצים ביום השבת ולא ביום שבת, ש"מ שפגם באות ה' שהיא המלכות, ופגמו בה נגע בכבוד ז"א דאשתו כגופו דמי (ולכן לא קאמר בליל שבת כי אם ביום השבת), והפגם שפגם בה שהשוה את המלכות להפרצופים שלמטה ממנה, שהיה סבור שכמו שהחוט א"ס מתלבש לפעמים במלכות דאצי' כך הוא מתלבש לפעמים בפרצופים דהבי"ע שלמטה ממנה, וזה טעות ופגם כי באמת הוא אינו מתפשט מאצי' ולמטה. ומפרש בדרך נוסף, שטעותו היתה בסברו להיפך, דכמו שאין קו האוא"ס מתלבש לעולם בפרצופים שלמטה כך אינו מתלבש לעולם בספ"י המלכות להיות רגליה יורדות מוות, ולפיכך זלזל וחילל כבוד השבת שכנגדה וקישש בה עצים, וטעה בזה שאף שלפום שעה ברדתה למטה שם היא נעדרת מחוט א"ס, אבל לא לעולם, וכיון שפגם לפום שעתא לפיכך לפום שעתא קביל עונשא ואתכפר חוביה.

ביאור הרה"ק מקאמרנא דחקר המקושש על דרגות הצדיקים

טו] ועיין עוד בזה בדבריו הנפלאים של רבינו הגה"ק מקאמרנא בהיכל הברכה (פרי שלח), שמפרש שב' העצים – עץ החיים ועץ הדעת – קאי על ב' סוגי צדיקים, צדיק המבורר לגמרי מן הרע כמשרע"ה שהשיג עץ החיים והוא כבר מלאך ה' צבאות, וצדיק אחר שעדיין אינו מבורר לגמרי והוא עדיין בסוד עץ הדעת שמלחמתו לכפות את יצרו הרע, והמקושש עצים הרהר ודייק הי מנייהו רב על אחרא אם עץ הדעת או עץ החיים, והיינו שחקר בדעתו לומר שישנו צד ש"אפשר שזה שעדיין מתגרה בו היצר והוא כופהו גדול מן משה רבינו שהשיג עץ החיים, [והוא מעין הא דבעלי תשובה גבוהין מצדיקים גמורים], וזה היה חטאו שפגם בכבוד הצדיק האמת – עץ החיים (וזהו כי בחטאו מת – שפגם בכבוד משרע"ה שאחוז באות וא"ו בשם הוי"ה).

מעשיות מהבעש"ט הק' ותלמידיו שחטא קל דהצדיק
גורם לרשע לעבי' גדולה

[טז] ועיי"ש בהמשך דבריו הנפלאים שמקשה ע"ז, וז"ל, אבל זה קשה להולמו, וכי על זה חייב סקילה בפועל על ידי ב"ד להרוג על הרהור הלב והרי אין בזה חיוב אלא בדיני שמים. אלא הענין כך היה על פי הידוע ממרן האלקי רבינו ישראל בעש"ט כשהצדיק עושה חטא קל גורם לאיש פשוט חטא חמור, כידוע שפעם אחד ראה אחד מהמוני שחילל שבת והיה מתאנח מאד על זה באיזה ענין חילל שבת שיראה את זה מחלל שבת והראו לו מן שמים ששימש עצמו עם ת"ח שנקרא שבת ובזה נחשב לאיש כמותו חילל שבת, וכן אירע פעם אחר לתלמיד שהיה יושב בליל ת"ב אחר חצות לילה והיה מייחד יחודים וכותב רזין דאורייתא כי היה נדחה וגם ברית מילה היה ביום זה על כן היקל לעצמו והסיח דעתו מן אבילות, ונכנס לתחום אותו רשע והשיג גבולו של ס"מ הרשע על כן התגרה בו הרשע באותו שבוע והביאו לידי כעס גדול וגרם בכעסו שרשע אחר תחב סכין בבטן רשע כמותו והרגו, ואמר לו מרן שכל זה גרם הוא ועשה תשובה גם על זה.

**צלפחד בהרהרו על משרע"ה גרם לחטא דמקושש
עצים בפועל וישוב כל דעות הז"ל**

[יז] וכן בכאן צלפחד פגם חטא קל פגם דק שהיה מהרהר אחר צדיקים והיה מתנגד עליהם כי היה רב וראש ולמדן מופלג וגדול הדור והרהר אחר צדיקים ודייק בהם נוקדני מתנגד וזה כעין חילול שבת כי הצדיקים הם שבת ממש, וגרם על ידי זה שאיזה איש המוני חילל שבת בפועל שהיה מקושש עצים בפשטוי שתלש ועמר והעביר עצים בשבת בר"ה ארבע אמות, וזהו וימצאו איש צדיק מקשש עצים דהוה דייק על אלן אילנין הי מנייהו רב על אחרא ולא חשש ליקרא דמאריה ואחליף שבת בשבת בחטא דק ויקריבו מלא יוד שהקריבו את זה [היינו את צלפחד] שפגם ביום יהודי כי החולק על ישראל יהיה מי שיהיה הן רב על צדיק והן צדיק על רב ולמדן פוגם באות יוד, וכו', וכן הקריבו המצאים אותו מקשש עצים בפועל ממש חילל שבת וזה נסקל, [היינו שמפרש

הקאמרנער שרימו קרא על שניהם, ד'ויקריבו אותו קאי על שהקריבו את צלפחד, ו'המוצאים אותו קאי על סתם איש מישראל שחילל שבת בפועל מחמת גרם מחשבת צלפחד, ובה ניחא, כפילות 'אותו ב"פ], ואח"כ היה צלפחד מן ויעפילו שלא שמע למה, כמדתו לסרב נגד צדיק אמת, אבל לא מת שהרי כל מי שנגע בהם מת כמבואר ברש"י על כאשר תעשה הדבורים, [ומדבריו יצא חידוש, דפשטות הקרא דכתיב 'ויכום ויכתום עד החרמה' משמע לכאוי שמתו גם המעפילים וגם המכים אותם, ולפי"ד צריך לפרש שבנ"י הוכו אך לא נהרגו, ושוב מצאנו כן בפ"י דעת זקנים מבעה"ת בפר' דברים שפי' כן להדיא], ואח"כ היה מן וידברו באלקים ובמשה ומת על ידי נחש דכריך על קדליה בחטא לה"ר ומת במלולא דפומא, אבינו מת במדבר, [נראה שמרמו בתיבת במדבר על דיבור], וכל דברי חכמים קיימים אמת וקדוש חיים לעד. [היינו כל הדעות בחז"ל אם מקושש היה צלפחד או היה סתם אדם, או צלפחד היה מהמעפילים או מהמדברים באלקים ובמשה, כולם אמת]. עכ"ל.

מקומות דאשכחן בה' שהכופה יצרו גדול מצדיק גמור

[יח] ובמש"כ הקאמרנער זי"ע שביזה המקושש את עץ החיים (משרע"ה) במה שאמר והסתפק שאפשר שמי שכופה את יצרו גדול הימנו, נראה לבאר בזה שאף שאמנם מצינו לומר צד וסברא כזאת שהכופה את יצרו גדול מצדיק גמור [וכנ"ל בבחי' מה דאי' בגמ' שבעל תשובה גדול מצדיק גמור, כדאי' ברמב"ם (פ"ז מהל' תשובה) שהביאור בזה מפני שהן כובשים יצרם יותר מהם מאלו שלא חטאו מעולם, וכן אי' מהרה"ק בעל התניא זי"ע (כמובא בספרי חב"ד, ע"י תו"ח שמות סד ע"ב, סה"מ תרע"ט, לקו"ד ח"א קי ע"א באריכות, ומשם בגליון התקשרות רל"ה) שמשרע"ה היה עניו מכל האדם מחמת שראה מעלת אלו הנשמות שבדור האחרון, עקבתא דמשיחא שיהיו להם נסיונות קשים, ויעבדו את בוראם אף ללא הבנה והשגה, שמזה רואים הבחי' הנ"ל של מעלת הכופה את יצרו עד שאף משרע"ה אבי הנביאים והחכמים הרגיש עונה כלפי דור זה, וכן אי' בספרי תלמידי הבעש"ט הק' (מקור מעשה

זה מהתפא"י סופ"ד דקדושין אות עז ע"ש, והובא בסה"ק אור פני משה להרה"ק הרא"מ מפשעווארסק בפרי חקת, ויסוד זה אי כבר בדגמ"א פרי תשא⁴⁸ בשם הבעש"ט הק", בהמעשה על המלך ששלח לצייר דיוקן משרע"ה וכו', וחזינן ממעשה זה שאף מעלת משרע"ה עצמו היתה בזה שהוצרך לכפות יצרו ולתקן גופו, וע"ע בענין זה באריכות בדברי הרמב"ם בחי פרקים (פ"ו) שכי בשם חז"ל שכפי גודל צערן לכפות יצרו גדול שכרו יותר ממי שלא נתאוה כלל, עיי"ש⁴⁹, וכן אשכחן בתניא קדישא (פכ"ז) באריכות בגודל המעלה של הכופה יצרו, ומביא שם מזוה"ק (פי תרומה דף קכח) שהפליג בגודל נחת רוח לפניו ית' כד אתכפיא ס"א לתנא דאסתלק יקרא דקב"ה לעילא על כולא יתיר משבחה אחרא ואסתלקותא דא יתיר מכולא וכו"⁵⁰. וא"כ צ"ב לפי כל הנ"ל

⁴⁸ ול"ק האור פני משה, שמעתי אומרים דאי בס' מעשה מומלך אחר שמע מכל אשר עשה משה איש האלקים נפלאות ותעצומות והמלך הזה היה מכיר בצורת הפרצוף והסכים בדעתו ושלה צייר אומן המדברה אל משה לצייר דמות תבניתו, והיה כאשר בא אל המלך ויפן כה וכה וירא כי אין איש בעולם רע מהתואר צורת הפרצוף הזה שהיה מראה סימני מדות רעות ומגונות להיות נואף ורוצח וכל מדות רעות שבעולם ויצו המלך להרוג את הצייר הזה באמת באמור שמעל בשליחות המלך. ויקח המלך בדברים את הצייר השני ואמר לו כה וכה, והיה כאשר בא הצייר השני אל משה וירא פניו והנה כתבנית אשר הביא אתו הצייר הראשון ותסמך שערות בשרו באמרו כי למיתה ילך גם הוא בכאו אל המלך, וערב אל לבו ויגש אל משה ויאמר לו כך וכך והנה בקשתי שתאמר לי מדוע פניך רעים ואתה אינך דומה לשום בן אדם אשר על פני האדמה, ויען משרע"ה ויאמר אתה בן אדם קרוין מהומר אשר טח עיניך מראות ולבך צפנת משכל הטוב יאמר למי אשר פניו מורים ומוכחים להיות טוב הלא זה הוא כבהמה לפי טבעו הוא טוב, וזה הדבר הטוב מי אשר פניו רעים עד מאד והוא גובר על החומריות ומהפכו לטוב, זה הוא בעצם אשר לו משפט הטוב לקרוא לו טוב כי הוא בבחירתו טוב. עד כאן שמעתי. הגם שיש לפקפק שתשובה זו אשר השיב יראה מיעוט עונה ואצל משרע"ה נאמר והאיש משה ענו מאד כו. מ"מ אאמין כי היה צריך להשיב כזה בכדי שלא יתחלל ש"ש על ידו ח"ו באמרו שמושה רבן של כל ישראל צורתו מוכחת כזו לכך השיב האמת ודוק כי הוא דקדוק נכון. (ועיי"ש עוד שהאר"ק ליישב מאמרי חז"ל שאין מתאימים עם מעשה זה).

וה"ל הדגמ"א שם, על דרך ששמעתי מן א"ז זל"ה על הא דאמר (בכורות ה') משה רבכם קוביטמוס הוא או גונב נפשות. להבין זה, גם להבין והבטו אחרי משה, איך דור דעה כדורו של משה יבטו אחרי משה, בפרט שיחשדו אותו באשתי איש (סנהדרין ק"י). ופירש הוא ז"ל כי משה רבינו נולד בבחינת שיהיה רשע גמור ויהיה לו כל המדות הרעות, אך שהוא היפך ושיביר כל המדות רעות והשתדל רק להכניס עצמו במדות טובות, עד כאן. עכ"ל"ק הדגמ"א.

⁴⁹ הא לך מקצת לשוה"ק שם, וכאשר חקרנו דברי חכמים בזה הענין נמצא להם, שהמתאוה לעברות ונכסף אליהן, הוא יותר חשוב ויותר שלם אשר לא יתאוה אליהן ולא יצטרע בהנחתן, עד שאמרו שכל אשר יהיה האדם יותר חשוב ויותר שלם, תהיה תשוקתו לעברות והצטערות בהנחתן יותר גדול. והביאו בזה הדברים ואמרו, כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו. ולא דים זה עד שאמרו, ששכר המושל בנפשו גדול לפי רב צערו במשלו בנפשו, ואמרו, לפום צערא אגרא. ויותר מזה, שהם צוו להיות האדם מתאוה לעברות, והזוירו מלוטר שאני כטבעי לא אתאוה לזאת העברה, ואע"פ שלא אסרה התורה. והוא אמרם, רבן שמעון בן גמליאל אומר לא יאמר אדם אי אפשי לאכל בשר בחלב, אי אפשי ללבוש שעטנז, אי אפשי לבא על הערוה, אלא אפשי, ומה אעשה – אבי לביטע גור עלי. עכ"ל"ק.

⁵⁰ וזה לשון הרב בעל התניא שם, הרי ואת היא מדת הבינונים ועבודתם לכבוש היצר וההרהור העולה מהלב למוח ולהסיר דעתו לגמרי ממנו ולדחותו בשתי ידים כנ"ל ובכל דחיה ודחיה שמדחהו ממוחשבתו אתכפיא ס"א לתנא ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא ואתכפיא ס"א דלעילא המגביה עצמה כנשר לקיים מ"ש אם תגביה כנשר וגו' משם אורידיך נאם ה' וכמו שהפליג בזה פ' תרומה [דף קכח] בגודל נחת רוח

מהו הפגם של המקושש שהרהר וסבר לומר שהכופה יצרו גדול מצדיק גמור.

להקאמרנער הוי פגם בעצם החקירה בזה בגלוי ובאופן של ביזוי

יט] הנה על זה י"ל שמרמז הקאמרנער במה שמעתיק בסוף דבריו את דברי הזוה"ק שם, וז"ל, בגין דמלה דא בעי בחשאי וסתים ולא גלייא, עכ"ל, והיינו שהקאמרנער מדייק מזוה"ק שאין הפגם והטעות שטעה רק במה שמדד וסידר סדר המדריגות והחשיבות של ב' העצים שלא כהוגן, (כמובן מדברי היושר לבב הנ"ל), אלא דעצם העסק שעסק בזה לברר מי גדול ממי נעשה באופן של פגם, (ואף אם היה מכיין לאמת לומר מי גדול ממי), היות שעצם עסק זה היה נעשה בגלוי ובאופן של ביזוי לא' מהם, וזה גופא הוי הפרדה בין ב' העצים, שבבחי' ז"א ונוק', וכדאי שם בזוה"ק להדיא שהפגם היה דאחליף בין שבת לשבת, והוי היפך התכלית שצריך ליחד הזו"ן, וילפ"י מענין זה שאף שיש היתר לאדם לדעת סדר גדלות הצדיקים כדאשכחן אף בחז"ל שעסקו בענין זה לפרש מעלת צדיקים מסוימים על מעלת צדיקים אחרים (עיי' גמ' נדה כד ע"ב שאמרו על

לפניו ית' כד אתכפיא ס"א לתתא דאסתלק יקרא דקב"ה לעילא על כולא יתיר משבחה אחרא ואסתלקותא דא יתיר מכולא וכו'. ולכן אל יפול לב אדם עליו ולא ירע לבבו מאד גם אם יהיה כל כך ימיו במלחמה זו כי אולי לכך נברא וזאת עבודתו לאכפיא לס"א תמיד. ועל זה אמר איוב בראת רשעים ולא שיהיו רשעים באמת ח"ו אלא שיוגע אליהם כמעשה הרשעים במחשבתם והרהורם לבד והם יהיו נלחמים תמיד להסיר דעתם מהם כדי לאכפי' לס"א ולא יוכלו לבטלה מכל וכל כי זה נעשה ע"י צדיקים. ושני מיני נחת רוח לפניו ית' למעלה. א' מביטול הס"א לגמרי ואתהפכא ממרידו למתקן ומחשוכא לנהורא ע"י הצדיקים. והשנית כד אתכפיא הס"א בעודה בתקפה וגבורתה ומגביה עצמה כנשר ומשם מורידה ה' באתערותא דלתתא ע"י הבינונים. וז"ש הכתוב ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי מטעמים לשון רבים שני מיני נחת רוח והוא לאמר השכינה לבניה כללות ישראל כדפי' בתקונום. וכמו שבמטעמים גשמיים ד"מ יש שני מיני מעדנים אחד מומאכלים ערבים ומתוקים. והשני מדרבים חריפים או חמוצי' רק שהם מתובלים ומתוקני' היטב עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש. וז"ש הכתוב כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה פי' שישבו מרשעו ויעשה הרע שלו יום ואור למעלה כד אתכפיא ס"א ואסתלק יקרא דקב"ה לעילא. ולא עוד אלא אפי' בדברים המותרים לגמרי כל מה שהאדם זוכה יצרו אפי' שעה קלה ומתכוין לאכפיא לס"א שבהלל השמאלי מן שחפץ לאכול ומאחר סעודתו עד לאחר שעה או פחות ועוסק בתורה באותה שעה. כדאיתא בגמ' שעה רביעית מאכל כל אדם שעה ששית מאכל ת"ח. והיו מרעיבים עצמם שתי שעות לכונה זו אף שגם אחר הסעודה היו לומדים כל היום. וכן אם בולם פיו מלדבר דברים שלבו מתאוה מאד לדבר מענייני העולם וכן בהרהורי מחשבתו אפי' במעט מזער דאתכפיא ס"א לתתא אסתלק יקרא דקב"ה וקדושתו לעילא הרבה ומקדושה זו נמשכת קדושה עליונה על האדם למטה לסייעו סיוע רב ועצום לעבודתו ית'. וז"ש רז"ל אדם מקדש עצמו מעט למטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה לבד מה שמקדש מצות עשה של תורה והתקדשתם וכו' כשמקדש עצמו במותר לו ופי' והתקדשתם שתעשו עצמכם קדושים כלומר אף שבאמת אינו קדוש ומובדל מס"א כי היא בתקפה ובגבורתה כתולדתה בחלל השמאלי רק שכובש יצרו ומקדש עצמו. והייתם קדושים כלומר סופו להיות קדוש ומובדל באמת מהס"א ע"י שמקדשים אותו הרבה מלמעלה ומסייעים אותו לגרשה מלבו מעט מעט. עכ"ל"ק.

כמה תנאים ואמוראים שהם היו 'ארוך בדורו' ובדור שאחריו 'אינו מגיע לכתפיו ועיי בספר יוחסין מאמר א' שכתב דכוונת הגמ' אינה רק על פי פשוטו, 'אלא האמת שנתמעטו הדורות וכו'', דהיינו שזה מדבר במעלת ומדרגת צדיק אחד מרעהו, עיי"ש, ועיי במכתב החזו"א בענין זה שהוא מיסודות התורה לידע מעלת החכמים ומדרגתם), אך מ"מ צריך הדבר להעשות באופן שלא יהא שום פגם בכבוד שום צדיק, ולא מיבעיי שאסור לבזות כבוד הצדיק הגדול מחמת מעלה פרטית שיש לצדיק הקטן שזה היה הפגם של המקושש כנ"ל, אלא נראה דאף להיפך אסור, היינו, שאין לבייש בגלוי ולהדיא את הצדיק הקטן מחמת מעלת הצדיק הגדול, שזהו ג"כ הפרדה בין שבת לשבת, שאי"ז נח"ר לפני ה' שיפגמו בכבוד צדיקו מחמת הצדיקים הגדולים מהם, שאף שיש לכבד את הצדיקים הגדולים ביותרת הכבוד משאר צדיקים אך אסור שיהא זה באופן שעיי"ז יהא קל ומבוזה בעיניו הצדיקים הקטנים יותר, אלא יש להרבות בכבוד כל צדיק כפי יכלתו ואפשרותו, ואח"כ יוכל להוסיף שיש עוד מעלה רמה ונישאה של צדיקי אמת הגבוהים במעלה שבדרגת עץ החיים וכו'.

חייב המת בציצית לתיקון פגם המקושש בכבוד עץ הדעת

[כ] ונחזור לענייננו, לבאר איך ילפינן חובת המת בציצית מפרי מקושש, שי"ל עפ"י כל הנ"ל שכוון שהמקושש עצים פגם בכבוד עץ הדעת (לדעת ר' יוסי שבזוה"ק, אליבא דהיושר לבב, ולדעת הקאמרנער אף לדעת ר' חייא הוי הפגם דעצם ההפרדה בין עץ החיים לעץ הדעת, והוי פגם בשניהם, וכנ"ל), הר"ז בחי' איסור דלועג לרש וביזוי המת, וכידוע שעץ הדעת נקרא אילנא דמותא, והגוף כששולט בו המיתה הוא בחי' עץ הדעת, ועיי"כ ילפינן ממקושש שיש להשים על המת ציצית שלא לביישו, שהגוף הקי' של יהודי הוא בבחי' הנוקי' ובבחי' עץ הדעת ואין לבזותו אף כשנסתלק ממנו עץ החיים שהוא הנשמת חיים שבקרבנו [וידועים דברי האוה"ח הקי' (ריש פרי' חקת) שכל ענין טומאת מת אינו אלא מחמת קדושת גוף האיש יהודי שעשה גופו הרבה מצוות,

ואף כשמסתלקת נשמתו נשאר רושם קדושה בגופו, ועיי"כ באים כל החיצונים לינק מקדושה זו (שלא היו יכולים לינק הימנה בהיותו בחיים חיותו מחמת אור הנשמה שסילק אותם), ומזה באה הטומאה מחמת החיצונים הנדבקים בו, ולא מחמת פחיתות הגוף עצמו], ואף שבודאי ש'במתים חפשי' כתיב, שהמת פטור מן כל מצוות התורה, מ"מ בענין מצות הציצית שהיא מצוה גלויה וניכרת לכל, שם אסור לבזות המת, וצריך להשאיר הציצית על המת, וזה דומה למשי"כ לעיל מדברי הקאמרנער זי"ע שישנו איסור לבזות את הצדיק הקטן בגלוי ולהדיא, [וי"ל עוד שאף למנהגינו שפוסלים הציצית בעת הקבורה אי"ז דבר הניכר כ"כ להדיא, ומרחוק יראה לכל שנקבר עם טלית כשרה, ורק מתי מספר רואים את פסילת הציצית, והיינו כנ"ל, שעיקר האיסור דלועג לרש הוא כשמבוזה בגלוי, וכמשי"כ בענין כבוד הצדיק הקטן, שעיקר האיסור שמגלה להדיא את בזיון הצדיק הקטן לעומת הצדיק הגדול ממנו, וכנ"ל].

פיסקא כ

הצובע טלית לעצמו אם *לכסות^א (לנסות) בה הרי זו פסולה [כי אין זו צביעה לשמה]
צבעה אפי) ארבעה וחמשה פעמים פסולה/ שאין צובעין תכלת אלא בחלוזן ;

ביאור ההלכה עפ"י פשט

א) הנה ילפינן במנחות (מב ע"ב) מדכתיב כליל תכלת, שיהא הצביעה לכתחילה לשם מצות תכלת, וע"כ אם הצובע הטלית לעצמו בתכלת אם לנסות בה היינו לבדוק אם הוא הצבע טוב וכדו' הרי"ז פסולה שלא היתה הצביעה לשם מצוות תכלת, וכן אם צבעה אפילו ד' וה' פעמים פסולה (כך היא הג"י אצלינו), ונראה הביאור שאפי' אם חזר וצבע ד' וה' פעמים לשמה, לא מהני, דהיות שצביעה הראשונה היתה שלא לשמה לא מהני מה שחוזר ומוסיף צבע לשמה, וכן אי' בספר 'מאיל המילואים' שתלוי הדבר בפלוגתא דרבנן ורי יהודה (שבת דף קד ע"ב) בכתב ע"ג כתב שהראשון היה שלא לשמה והשני לשמה, דלפי מה דקיי"ל התם כרבנן (טושו"ע יו"ד סי' רעו ס"ב וע"י בב"י בבדה"ב), שלא מהני הכתיבה השניה לשמה, הרי הכא נמי בתכלת לא תועיל הצביעה השניה לשמה ולפי' זה הרי סתם ברייתא דידן קאי כרבנן דרי' יהודה⁵¹.

מח' הפוסקים בצביעה ע"ג צביעה

ב) ובאמת אשכחן בזה מח' גדולי הפוסקים, דהמג"א כתב (סי' לג סק"ז) דאם צבעו רצועות התפילין שלא לשמה מועיל לצבוע ע"ג שוב לשמה אף לרבנן דרי", דאינו ככתב ע"ג כתב, וכתב השו"ע הרב (בקו"א סי' לג ס"ה) הסברא בזה דבחזותא תליא מילתא והצבע העליון הוא הנראה, ע"כ יש להכשיר בזה, אך נשאר השועה"ר

בצ"ע לדינא, והמ"ב בביאוה"ל (סי' לג ס"ד ד"ה פסול) כתב דכמ"פ נתקשו בדברי המג"א, וע"כ נתן בזה עצה לצבוע הצבע הראשון בסיקרא או בצבע ירוק או לבן, שבזה מחק את הצבע הראשון, וע"ז יצבע שוב שחור לשמה.

אפשר לפרש הברייתא אף אליבא דרי' דמכשיר בכתב ע"ג כתב

ג) ואת"ל לפרש ברייתא דידן גם אליבא דרי"י דמכשיר התם בכתב ע"ג כתב, [וכן אליבא דהמג"א וסייעתי הנ"ל המכשירים בצביעה ע"ג צביעה אף לרבנן דרי"י וכנ"ל], יש לפרש דהברייתא הכא מיירי שצבע שוב ושוב בסתם שלא לשם ניסוי אך לא כיוון להדיא לשמה, והוי"א שיהא כשר, בחי' סתמא לשמה, וכע"ז אשכחן בנפח"ח (פרקים סופ"ג) לגבי לימוד התורה, שהמתמיד הרבה בלימוד התורה"ק אף שאינה ממש לשמה, מ"מ ע"י שלומד עוד ועוד בהתמדה מקבלת תורתו בחי' תורה לשמה, וכן היה הוי"א בענינו שע"י הצביעה שוב ושוב יהא נחשב לבחי' צביעה לשמה, ובפרט היה הוי"א לומר עפ"י החי"א (כלל סח ס"ט, הובא במ"ב סי' ס סק"י) שס"ל לגבי מצוות צריכות כונה, שאם מוכח מתוך הפעולה שנעשית לשם מצוה מהני וא"צ כונה להדיא, הרי ה"נ היה מקום לומר שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שצובע שוב ושוב דמסתמא רוצה בזה לתקן הצביעה הקודמת שתהא כשרה, וע"ז קיי"ל דפסולה, דסתם צביעה בתכלת הויא שלא לשמה, ומה שצובע שוב ושוב תלינן שזהו לשם נוי הבגד, ולא לשם מצוה, ואפי' להחי"א הנ"ל שבסתם מצוה אמרינן שמהני מחשבה ניכרת מתוך הפעולה הרי הכא אין ניכר, דאולי צובע שוב לשם נוי, [וכן עפ"י פנימיות י"ל שמצות תכלת הוא בבחי' תיקון השכינה (רחל), והשכינה מקפידה על כבודה יותר, וע"כ בעינן בתכלת

⁵¹ אמנם יש לציין בהקשר לזה ממועשה שהיה בצעירותי שנתפרסמו טענות על רצועות התפילין שאחר שנצבעו לשמה חזרו והבהיקו אותם בחומר אחר דהוי צביעה שלא לשמה, (ע"ין בזה תשובת מנח"י ח"ו סי' ו בארוכה, ובתשובות והנהגות ח"א סי' מוח), ואז נפוצה שמועה בשם הרבנים שיש להכשיר הרצועות בד"עבד בשעת הדחק, והרוצה לתקן הרצועות שיהיו כשרות לכתחילה יצבע לעצמו הרצועות שוב לשמה, והרבה התייגעתי לקיים פסק זה, אך אי"ז דומה לנידון דידן, דשם היה הנידון כשנצבע מועיקרא בכשרות ולשמה, וכל חשש הפסול היה מחמת שנתכסה במושחה שלא לשמה, וע"ז מהני צביעה שוב לשמה, משא"כ בנידו"ד שהצביעה היתה מועיקרא שלא לשמה, לא מהני שיצבע עליו שוב לשמה.

שיהא כונת הלשמה להדיא, כדאי בהערה לתיקון חצות בסידור בעל התניא שיש להתאבל בתיקון חצות בפועל ממש לישב על הארץ ולא די באינינות וצער בלב, מפני שמדת מלכות (שכינה הק') נקראת בשם כבוד מלכותו, שזה עיקר מהות כבוד המלוכה כמאמר חז"ל מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ואין כבוד אלא בדבר הנראה בראיה חושית בפועל ממש, שע"כ יש לעשות בתיקון חצות ריבוי פעולות חיצוניות (שק, אפר, ישיבה על הארץ, חליצת מנעלים) היות שתיקון חצות - תיקון רחל - הוא לתיקון השכינה שמקפדת על כבודה בגלוי ובחיצוניות]. (והגר"ק מגיה מדעתא דנפשי כאן בסיפא דברייתא צבעה אפי' ד' וה' פעמים כשרה, במקום פסולה, ועיי"ש מה שמאריך לבאר בזה, אך לעני"ד א"צ לשנות הגירסא ללא מקור, ואפשר לפרש גירסת פסולה, וכנ"ל).

בפשטות סיפא דברייתא אין לה קשר לרישא אך יש קשר בפנימיות

ד] ובסיפא בהאי פיסקא שאין צובעין תכלת אלא בחלזון, מבאר הגר"ק שאין קשר בין סיפא דהאי פיסקא לרישא, ושאין צובעין הוא כמו 'ואין צובעין, ומילתא באנפי נפשה הוא, ודוגמתו בכ"מ במשניות (ריש מס' ביצה שאפר כירה מוכן הוא ומפרש בגמ' דהוא דין בפ"ע, וכן הוא בסופ"ד דזבחים שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד, ובפ"ק דמס' ידים שאין מצילים מיד כ"ח אלא כלים), ואמנם אף שעפ"י הפשט ודאי הוי הביאור כנ"ל, אך יש למצוא ביאור פנימי לקשר בין הרישא לסיפא [ועי' מש"כ בזה בארוכה לקמן (ריש פיסקא כב)]. ויבואר בהמשך הדברים בסייע"ד.

ציון דהע"ה בהר ציון מסוגל לעבודת התפלה והתשובה - בינה

ה] ויש לבאר ולמצוא רמז פנימי בענין זה דצביעת התכלת לשמה דייקא, ובהקדם מש"כ במקו"א בענין העבודה שיש לנו לעשות בב' המקומות הק' של מקום ציון מלכי בית דוד בהר ציון, והכותל המערבי (שריד בית מקדשינו ותפארתנו שיבנה בב"א), שהיא בחי'

עבודת בינה וחכמה, כמ"ש בהרבה מקומות שדהע"ה היתה עבודתו בבחי' הבינה, וכמ"ש רביז"ל על דהע"ה בסיפוי"מ (מעשה יג) שהוא הלב של העולם [וז"ל, כי ד.ו.ד. ה.מ.ל.ך. ע.ל.ו. ה.ש. ל.ו.ם הוא בחינת לב כ.מ.ו.ב.א (זוהר שמות קח), וְעָלָיו מרמז במעשה ענין ה.ל.ב ש.ל. ה.ע.ו.ל.ם, ש.ע.ו.מ.ד. בקצה הארץ כ.נ.ג.ד. ה.מ.ע.י.ן וְצוּעַק וּמִשׁוּ תוֹקֵק אליו תמיד וכו'. עכ"ל].

וכידוע (הקדמת תיקו"ז) בינה - ליבא, ובבחי' מה שאמר דהע"ה ע"ע, 'ואני תפילה' (תהלים קט, ל), בבחי' איזה עבודה שבלב זו תפילה, וע"כ מקום ציון קדשו הוא מסוגל לעבודת הבינה, שהיא עבודת התפילה ועבודת התשובה (ולבבו יבין ושבי') [ואף שבמקום קדוש זה טמון גם בנו שלמה המע"ה, מ"מ השם השגור בפי כל ישראל "ציון דוד המלך" מורה ומרמז שעיקר סגולת המקום לעבודת דהע"ה].

בכותל המערבי מעלה וסגולה יתירה לענין היהודים

ו] ואילו בכותל המערבי אף שבודאי הוא ג"כ מקום תפילה העיקרי המיוחד (כי ביתי בית תפילה וגו') מ"מ שם יש מעלה יתירה המיוחדת ומסוגלת והיא עבודת החכמה, עבודת היחודים, כמ"ש בעמק המלך (שער קרית ארבע פרק קלד) שבכל הדורות צריך להיות בכותל המערבי צדיקים וחסידים שיעמידו העולם בתפילותיהם וביחודיהם, [וז"ל, ולולי תפילת אנשי ירושלים שהם מתפללים נגד כותל מערבי בבכי ותחנונים והם פרושים וחסידים גדולים לא היה העולם קיים ח"ו ועליהם נאמר ובהר ציון תהיה פליטה הם היהודים אשר הם דרים שם ועוסקים בחיי עולם הבא וכו', עכ"ל עיי"ש, ובפרט ידוע מרבינו הרש"ש זי"ע שהיה הולך כל לילה אחר חצות לכותל המערבי ומייחד שם ייחודים, ובדורינו עסקו בזה המקובל רבי שלמן מוצפי זצ"ל ועוד צדיקים, (וכידוע בזה כמה מעשיות מצדיקים נסתרים שאף כשהיה הכותל ביד הערביים בין השנים תשח-תשכז, הגיעו בדרכי פלא אל הכותל המערבי בלילות וייחדו שם ייחודין עילאין, ואכמ"ל)].

בשפת האם שלו ידבק מוחו ויאיר בו אור יחוד ה' בכל פרט וכו'.

כח שלמה הע"ה מאביו דוד דייקא

ח] וכבר כתבנו במקו"א שכל הכח של שלמה המלך ע"ה הוא מחמת שהוא 'בן דוד', וכמו שהיה כן בבנין ביהמ"ק, שדחע"ה קנה מקום הר הבית והכין וזכרה היסודות, (ויש דעה שאף קידש הרצפה) וכן קיבל משמואל הנביא את כל תבנית ביהמ"ק, וצבר את כל הכסף והזהב הנצרך לבנין וכו', ובכח כל זה היה יכול שלמה המלך לגמור הבנין בפועל, כשרצה שלמה המלך ע"ה להכניס את הארון לבית קדשי הקדשים שהוא בחי' הכנסת הנשמה האלקית לתוך ביהמ"ק נדבקו השערים זל"ז ורדפו אחריו וכו' עד שהתפלל ואמר זכרה לחסדי דוד עבדך (כמובא כל זה בגמי' שבת דף ל ע"א) שאז נענה ונפתחו השערים בזכות דחע"ה, וה"נ בענין הנ"ל של תפלות (דרך דחע"ה) ויחודים (דרך שהע"ה), והיינו שבתפילות שבבחי' עבודת דחע"ה מונח בהעלמה הכח לעשיית יחודים ששלימות התפילה עולה למקום היחודים, ולכן כשמתפללים מקודם בציון דחע"ה ששם מקום שלימות התפילה, 'ואני תפילה', מתגלה הכח הנעלם שהוא כח היחודים והוא נותן זאת לשלמה, למקום ביהמ"ק, וכדאי בזוה"ק (זו"ח רות דף עט טו"א) שאש יוצאת מהר ציון ומתפשטת להר הבית, וע"כ הוי הכנה טובה לעבודת היחודים שבכותל, להיות מקודם בציון דחע"ה שהוא הנותן הכח לבנות ביהמ"ק ביחודים עליונים.

הבעל תפלה והגבור - שמו"ע ותחנון

ט] ויש להסמיך לזה את המבואר במעשה הק' של בעל התפלה (סיפוי"מ מעשה יב) שמבואר שם שתחי' תיקון והכנעת הקלי' הגדולה של המדינה של העשירות היה ע"י הבעל תפלה שנכנס לשם ודיבר עם האנשים שאין הממון התכלית וכו' והתחיל קצת לפעול אצלם וכו',

ז] והיינו מחמת שנבנה ביהמ"ק ע"י החכם מכל האדם אדוננו שלמה המלך ע"ה, וכל הבנין היה בסוד החכמה, בבחי' הקמת המשכן ע"י בצלאל שעליו אי' בחז"ל (ברכות דף נה ע"א) שיודע היה היחודים וצירופי שמות של מעשה בראשית, ובודאי שכן היה בבית עולמים שנבנה ע"י שלמה המלך שכל פרט נבנה ביחודים וברזין עילאין (עיין בחיבור משכני עליון להרמח"ל ז"ע, שמבאר כל פרט בביהמ"ק השלישי עפ"י סודות סדר ההשתלשלות והמרכבה העליונה), [וז"ל רביז"ל בלקו"מ (תנינא סי' א), כי אף על פי ש' אָנוּ מוֹצְאִים מְקוֹמוֹת ש' הַיְהוָה בְּהֵם הַשׁ רָאִת הַשׁ כִּינָה, כְּגוֹן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, אֵין הַכּוֹנֵנָה, חֵס וְשׁ לֹם, שׁ גִּתְצַמְצַם שׁ אֶלְקוּתוֹ יִתְבַּרְךָ חַי, כְּמוֹ שׁ אָמַר שׁ לְמָה (מְלָכִים א, ח): "הִנֵּה הַשׁ מְיָם וְשׁ מִי הַשׁ מְיָם לֹא יִכְלָקוּדְךָ, אֵף כִּי הַבֵּית הַזֶּה" וכו' רַק מַחֲמַת שׁ הַיְהוָה שׁ דְּבָרִים נְאֻם, כִּי בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַיְהוָה צִוִּירָא דְעוֹבְדָא דְבַרְאשׁ יִתְצִוִּירָא דְגַן עֵדֶן (עיין בְּהַקְדָּמַת הַתְּקוּנִים), עַל כֵּן הַמֶּשׁ יֵד לְשׁ אֶם קֵד שׁ יִתְבַּרְךָ, עכ"ל], ואור עליון ונורא זה דכל יחודי עולמות העליונים שהאירו בביהמ"ק מאיר עתה בשריד בית מקדשינו - הכותל המערבי, וע"כ הוי מקום מיוחד ומסוגל ליחודים, [וכן מקום המסוגל להתבודדות שציוה רביז"ל, כמ"ש במקו"א שסוד הפנימי דהתבודדות שגילה רביז"ל הוא בחי' דרך חדשה ביחודים כמ"ש רביז"ל בחיי מוהר"ן (אות קמח) וז"ל, אותי צריכים כל העולם, לא מְבַעְיָא אֶתְם וּכְמוֹתְכֶם, אֶתְם יוֹדְעִים בְּעַצְמְכֶם, אֶלְא אֶפְלוּ אוֹתְן הַצְדִּיקִים שׁ יְכוּלִין כְּבָר לְהַתְפַּלֵּל, אֲנִי יְכוּל לְהַרְאוֹת לְהֵם, שׁ אֵינְם יוֹדְעִים כְּלָל מֵהוּ תְּפִלָּה וְלַהַרְאוֹת לְהֵם דְּרָךְ בְּתְפִלָּה, וְגַם אֶפְלוּ צְדִיקִים גְּדוֹלִים מְאֹד, שׁ הוֹלְכִים כְּבָר רַק בִּיחודים, אֲנִי יְכוּל לְהַרְאוֹת לְהֵם, שׁ אֵינְם יוֹדְעִים כְּלָל הַדְּרָךְ בִּיחודים וְלַהַרְאוֹת לְהֵם דְּרָךְ בִּיחודים. וכמדמה שחישב עוד כמה דברים, עכ"ל]. והיינו, שע"י ריבוי הדיבור עם ה'

אך בפועל גמר תיקונם היה ע"י הגיבור שלקח אותם אל ההר של אש ששם מריחים המאכלים שעייז מרגישים סרחון הממון כמו צואה וכו' כמבואר במעשה בארוכה, וא"י בזה מהרה"ק הראב"י זי"ע (בחכמה ותבונה) שסוד דהבעל תפלה והגבור מרמז על ענין תפלת שמו"ע והתחנון, שתח"י תיקון הרפ"ח ניצו"ק וכו' הוא בתפילת שמו"ע, אך אי מהאריז"ל והרש"ש שגמר התיקון והעליה של התפלה הוא דייקא בשעת התחנון, שאז נעשה היחוד, וזה בח"י הגבור הגומר התיקון, ולדברינו הנ"ל י"ל שזהו גם סוד דדהע"ה ושלמה המלך ע"ה, דדהע"ה הוא בח"י הבעל תפלה, ושלמה בנו הוא בח"י הגבור הגומר המלחמה בפועל, והכל בכח אביו דהע"ה – הבעל תפלה, כמו שעיקר כח הבירורים שהוא בתחנון (שאו נגמר היחוד דכ"ד שעות דימות החול) הוא מכח השמו"ע שקדמה לו, ויש בענין זה עוד פרט, שהנה הבעל תפלה הוא עסק להחזיר את בני המדיה של עשירות בתשובה בהדיא, שדיבר עמהם בארוכה, עם כל אחד על אפסיות הממון וכו', משא"כ הגיבור לא דיבר עמם כלל אלא הולכים לאיזה מקום נעלם ונסתר ובאופן פלא זכו להריח שם ריח מיאוס הממון, וזהו גם רמז לענין הנ"ל שעבודת דהע"ה – עבודת הבינה, גלויה לעין כל איך שעסק לקרב לבות בני"י בתפלה ותשובה וכו' משא"כ עבודת שלמה המלך שבבחי"י החכמה שהיא עבודה גנוזה ונעלמה, בבחי"י שיר השירים קודש קדשים, שפירש בזה רביז"ל (לקו"מ סי' רמג) שאין ניכרת שם הקדושה כלל, ובחי"י החכמה היא בח"י סוד ורז, ומחזיר את בני"י בתשובה באופן של חכמה נעלמה מעין כל.

יוהכ"פ ור"ה – דוד ושלמה ע"ה

[ו] ויש להסמיק לענין זה את ענין יוה"כ ור"ה, שהנה ביוהכ"פ עוסקים להדיא בעבודת התשובה, וזה בח"י עבודת הבינה – תשובה, עבודת דהע"ה, ואילו בראש השנה אין

עוסקים להדיא בעבודת התשובה, שאין להתוודות ואין להזכיר כלל חטאים בר"ה, אלא שיש איזה בח"י תחבולה שבאמצע התקיעות כשמתבלבל השטן מתודים בלחש ובקצרה באופן נעלם, וכ"ז היא בח"י דרך הגיבור שהוא בח"י עבודת שלמה המלך ע"ה שמחזיר את בני"י בתשובה באופן נעלם וגנוז. ויש לרמז שר"ה הוא הבחי"י מה שא"י בסיפוי"מ בתחילת המעשה דז' בעטלירס (מעשה יג) שהמלך עשה יום משתה גדול ביום שמסר המלוכה לבנו בחייו, וה"נ י"ל שר"ה הוא יום שאנו ממליכים בו את השי"ת עלינו, הרי מדה כנגד מדה כביכול נותן לנו – בניו את המלוכה (בבחי"י את ה' האמרת וגו' וה' האמירך וגו' שכשבני"י ממליכים את השי"י הוא ממליכם), [ויש לפרש ע"פ זה הזהרת המלך לבנו שם שלא יתעצב אף כשירד מהמלוכה, שזהו בח"י הזהרת עזרא הסופר (נחמיה ח, ט) בר"ה לבני"י שנשאו נשים נכריות שזהו בח"י שירדו מהמלוכה, ובכ"ז הזהירם ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם], ובוזה מתעורר בח"י שלמה המלך ע"ה שהוא היה הראשון שבפשות המליכו אביו דהע"ה בחייו, כדאי בני"ך, ע"כ בר"ה ישנה הבחי"י של שלמה המלך כנ"ל⁵², [ובספה"ק (ליקוטי אמרים מרבי צדוק הכהן ענין שמשון אות לח, בשם הרה"ק הררי"ב מפשיסחא זי"ע, ועוד) אי שיום שמח"ת הוא כנגד בח"י שלמה המלך ע"ה, ולהנ"ל הרי יש בח"י של נעוץ סופו בתחילתו, ששמע"צ נעוץ בר"ה ששניהם בבחי"י שלמה ע"ה, (וידוע ששמע"צ חל תמיד באותו יום שחל בו ר"ה)].

טעם לימוד מס' יומא לפני מס' ר"ה

[יא] ובזה יש לפרש דבר פלא בהנהגת בני"י ללמוד בסדר דף היומי את מס' יומא לפני מס' ר"ה וכן הוא מסודר בששה סדרי משנה, (שלא כפי

⁵² ועיי' בילקוט תהלים (רמז ת"ו) עה"פ (תהלים כד) מי הוא זה מלך הכבוד, שחולק כבוד ליראיו, ה' צבאות. כיצד, מלך בוד"א אין יושבין על כסאו, והקב"ה הושיב שלמה המלך על כסאו, שנאמר (דה"א כ"ט) וישב שלמה על כסא ה'. ע"כ. הרי שמצינו בח"י זו שממליך המלך את בנו בחייו, גם בשלמה המלך ע"ה גופיה. והבן.

רמז בדין צביעת התכלת לשמה

יג] ובזה יש לפרש הא דבעינן שתהא התכלת צבועה לשמה דייקא, שהתכלת הוא בסוד התכלית, ובסוד תיקון המלכות, שתכלת דומה לכסא הכבוד, שזהו רמז על מלכות ה' המתגלה בתחתונים ע"י מלכות בית דוד ובסוד ד'וישב שלמה על כסא ה', אך בזה ישנה סכנה של לקיחת האורות לעצמו, שבוה ישנה ח"ו סכנת שבירה דאורות החכמה, וע"כ אמרינן דהצובע התכלת לעצמו פסולה, ובעינן צביעת התכלת לשמה דייקא, שזהו בחי שהמלכות דשלמה המלך ע"ה מקבלת תיקוני ה'לשמה' דדוד אביו (בחי רחל המקבלת תיקוני לאה).

חלזון שהיא תולעת בבחי' עבודת השפלות דדהע"ה יד] ובזה יש לפרש ברמז ביאור פנימי לקשר בין רישא דברייתא להסיפא "שאין צובעין תכלת אלא בחלזון", שהנה ידוע מש"כ כו"כ ראשונים על חלזון שהוא כמין תולעת הגדלה בתוך צדף – קונכיה [כדאי בערוך ערך חלזון, וכן הוא ברש"י ע"ז כח ע"ב כמש"כ במתרגם שם, וכן הוא בפ"י המשניות להרמב"ם (כלים י, א), ויסוד הדברים מחז"ל במדרש רבה סו"פ כי תבא, ובפסיקתא דרב כהנא (פיסקא יא אות רא), ועוד מקורות שאכמ"ל], ויש בזה רמז לבחי' דהע"ה שאמר ע"ע 'ואנכי תולעת ולא איש', שזה בחי' העונה והשפלות של דהע"ה, שהוא בחי' לאה-מלכות דבינה, שנקראת עונה, כדאי מהאריז"ל (ע"ח ח"א שער לאה ורחל פ"ג דף סא ע"ד) עה"פ עקב עונה וגו', שעונה קאי על בחי' לאה, וזהו החיבור בין רישא וסיפא דברייתא, שברישא מבואר שצריך שתהא הצביעה לשמה דייקא, שזהו בבחי' תיקוני דהע"ה וכנ"ל, וע"ז מסיימת הברייתא 'שאין צובעין תכלת אלא בחלזון' – היינו דילפינן דמעכב לשמה מהא דאשכחן בקרא שתהא התכלת דייקא מחלזון שהיא התולעת שבבחי' העונה והשפלות שהיא עבודת דהע"ה, שרק מכח עבודתו אפשר

המסודר בספרי ש"ס הבבלי, שר"ה לפני יומא, שכן הוא הסדר הנראה בפשטות כי ר"ה קודם ליוהכ"פ, [והטעם לזה אי בקדמונים (אגרת דרב שרירא גאון ח"א פ"ד), 'ובתר שקלים תנינן סדר יומא דדמי לשבת ועירובין משום דיומא דכפורי לשבתא דמי, ובתר סדר יומא תנינן מסכת סוכה דבתר יוה"כ הוא וחג גדול הוא, ובתר מסכת סוכה תנינן מסכת יום טוב דחד ענינא הוא, ובתר יו"ט תנינן מסכת ראש השנה כי היכי דליתני בתריה מסכת תענית משום דאחר ר"ה זמן רביעה וזמן זריעה וכחד ענינא דמי]. ועפ"י הנ"ל יש לפרש טעם פנימי בזה, שהיות שיומא הוא בחי' דהע"ה, ור"ה הוא בבחי' שלמה המלך ע"ה, וכל כח דשהע"ה הוא מכח דוד אביו, ע"כ מקדימים את לימוד יומא לפני ר"ה (והא שבפועל יום ר"ה הוא לפני יוהכ"פ, זהו באמת שלא כסדר הרגיל, ויש בזה סוד עמוק שאכהמ"ל).

בינה וחכמה – השפעה וקבלה

יב] ונחזור לנידון דידן, בענין צביעת התכלת לשמה, שהנה ביארנו במקו"א עפ"י חכמת בעל הסולם ז"ע שא' מחילוקי הבינה והחכמה, שעבודת הבינה היא שתהא העבודה לשמה ולא לגרמיה, כי הבינה חפיצה רק בהשפעת האורות היינו להשפיע ולעשות נח"ר להש"י, ואין לה חפץ בקבלת האור, כי בזה יש חשש דשלא לשמה, [וזהו כדאי מרבינו האריז"ל (ע"ח שער מטי ולא מטי פ"ב דף לא ע"ב) שעל הבינה נאמר הפסוק 'כי חפץ חסד הוא' שחפצה רק להשפיע וכנ"ל], ואילו החכמה היא שורש חכמת הקבלה, שכשמה כן היא, ענין קבלת האורות לעצמו, אלא שהחכמה צריכה לקבל תיקוני הבינה (בבחי קבלת שלמה המלך מדוד אביו), שתהא קבלת האורות באופן מתוקן בידיעה והכרה הנכונה שכן הוא רצון הש"י מאהבתו אותנו שנקבל האורות, ע"כ אנו מתבטלים לרצונו ית' ולא שנקבל האורות באופן של פירוד לגרמיה וכו',

לתקן את תיקוני ויחודי המלכות של התכלת, ומה"ט בעינן שתהא הצביעה לשמה דייקא שתשמור כונת הלשמה את אורות החכמה שבתכלת [כמו שהבאנו לעיל (פיסקא ז) מהאריז"ל שהתכלת נבנית מאורות דאבא – אורות החכמה].

בחי' שלמה המלך מרומזת בדומה לדג'

טו] ובחי' שלמה המלך ע"ה מרומזת בחלזון שא"י בחז"ל שהוא 'דומה לדג' וביארו בזה עפ"י פשט כמה ביאורים שאכמ"ל, אך בענינו יש לומר ברמז ע"פ פנימיות, שד"ג מרמז על הצדיק הדבוק ביחודים עליונים, של ד) מילואי הוי"ה (ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן), וג) מילואי אהי"ה (קס"א, קמ"ג, קנ"א)⁵³, וכדאי מבעל התניא (לקו"ת פר' שמיני) בענין הלוי'תן שמרמז על צדיק הדבוק ביחודים עליונים, הטמון ומכוסה כולו בים החכמה, היינו עולמות הגבוהים שהם עלמא דאתכסיא, וזהו בחי' שלמה המלך ע"ה חכם מכל אדם שהיה עסקו באורות החכמה ביחודים עליונים, ומ"מ הרי הוא מקבל את בחי' השפלות והענוה והלשמה מדוד אביו, שזה נרמז בהא שהחלזון הוא תולעת וכנ"ל.

ונסיים בחתימה מעין הפתיחה, שיש לנו לעסוק בתפלה ותשובה בענוה ושפלות בציון דהע"ה, ומשם מקבלים בשורש כח היחוד מה'בעל התפלה' כנ"ל, ועי"ז אפשר אח"כ לילך לכותל המערבי לעשות התכלת – התכלית, יחודים עליונים שיש בהם תיקוני הלשמה, שיוכלו לכון היחודים בלתי לה' לבדו, ואז יהא בחי' הגבור המקבל הכח מהבעל תפלה וגומר התיקון השלם בבנין ביהמ"ק השלישי ע"י משיח צדקינו יבא ויגאלנו ברחמים בב"א.

⁵³ ובוה פי' במקו"א מה שהביא השועה"ר בקו"א (הל' שבת סי' רמ"ב) בשם בנו של בית הלל שיש חיוב מדאורייתא לאכול דג בשבת, ותמה עליו וכי דגים כתיבא בקרא, ועפ"י הנ"ל יובן שהיות ששב"ק הוא זמן התגלות יחוד הש"י ועיקר עבודת השבת הוא עסק היחודים כדאי מהבעש"ט הק', ע"כ מובן מסברא דאורייתא שאכילת שב"ק צריך להיות בדגים המרמזים על עבודת היחודים כמובא למעלה.

פיסקא כא

חלון למה הוא דומה בריאתו דומה לדג וגופו דומה לים וים דומה לרקיע ואינו עולה אלא *לשבע(לשבעים) שנים לפיכך דמיו ביוקר ;

ולא עשו מצוות. ומסיק (שם בדף תח) שע"כ ודאי מעשה המצוה גדול מכל הכוונות ובמעשה עצמו נכללים כל הכוונות ואין הכוונה יכולה למלא מקום המעשה ח"ו, רק שבזמן הגלות אין אנחנו יכולים להמשיך האור ע"י כוונותינו, והוא נמשך מאלי. והאדם צריך תמיד לפעול מצידו אף שהפעולה נעשית מעצמה. אמנם כיון שלמעשה האור נמשך מעצמו, נגרם שנשכח לאחר החרבן מציאות התכלת לכל העולם, אבל בודאי שאם ימצא התכלת חייבים להניחו רק שהאור נמשך מעצמו וכשיבנה ביהמ"ק נניח תכלת ונמשיך ממש על ידינו האור הזה. ובהמשך (דף תלג) מביא הזהר (פרי' ויצא דף קיז ע"א) "ובשנת מאה לשתיאתה יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבוועי דחכמתא לתתא ויתקן עלמא לאעלא בשביעאה כבר נש דמתקן ביומא שתיאתה מכי ערב שמשא לאעלא בשבתא", והוסיף בעל התכלת שכיום שכבר עבר זמן זה, בהכרח שתהיה רשימא מאור הזה ולכאוי כוונתו היא לאורו של משיח וביהמ"ק וכו'. וכן מביא הרה"ק הנ"ל (עין התכלת עמ' רס) 'וגם הנני להודיע בזה כי יש לנו קבלה ברורה בעדות נאמנה שהרב הגאון הקדוש אור עולם המגיד מקאזניץ ז"ל באותו שבת שאמר ענין זה מתכלת אמר אחר כן ברבים אף שאמרנו ענין זה מכל מקום לפני ביאת הגואל יגלה אחד מצות תכלת לישראל, ויש לנו התעודה בכתב מקובל מנאמנים", וכן מובא בספר פנת יקרת (עמ' 107) בשם הרה"ק הראב"י ז"ע כי מקובל אצלו נמצא ספר חזיונות מהרה"ק רבי נחמן ובו הוא מגלה עתידות ובו נמצא כתוב כי קודם ביאת המשיח יתגלה התכלת ונתן אות לדעת אמיתת התכלת. [ועי' במאמר הנ"ל שהבאנו שם מאג"ק הרש"ב (אגרת קנח) שכתב בתוך דבריו שא"א לומר שאחר החרבן ניפטר ממצות תכלת שהיא מצוה תמידית, ואם ביכלתנו לקיימה נראה שצריכים לקיימה (עיי"ש מה שפלפלו קצת בדב"ק)].

בענין סימני החילון שבברייתא ובגמ' וברמב"ם

א] הנה בפיסקא זו עוסקת הברייתא בענין מצות התכלת, ובסימני החילון, וברייתא זו מועתקת בגמ' מנחות (מד ע"א), ואמנם הרמב"ם העתיק רק חלק מהסימנים להלכה, ויש בענין זה אריכות גדולה בספרים (ספרי בעל התכלת ז"י"ע ובספרים העוסקים בנידון זה שיצאו בדורינו לגבי התכלת החדשה – ארגמן קהה קוצים), ואנו ג"כ כתבנו בזה בים החכמה (שנת תשסה ושנת תשע ותשעא), ונעתיק חלקים מעיקרי הדברים שם.

בדין דחידוש התכלת בזה"ז ע"פ הלכה וע"פ דברי רבינו האריז"ל

ב] הנה במאמר בים החכמה תשס"ה (אות א-ב) הארכנו בענין חידוש התכלת בזמן הזה עיין שם היטב שנידון שם בקשר לדברי חז"ל (בספרי דוזאת הברכה) שנגזו התכלת, והבאנו שם מהרדב"ז בתשובותיו (ח"ב תרפ"ב) שאפשר שעד היום מצוי אלא שאין מכירים אותו וכו', וכן מדברי מהרי"ל בשו"ת (סי' ה אות ב') שסברא היא שמא יחזור הדבר וכו' שיהא תכלת מצוי, והבאנו מדברי הרה"ק מראדזין בספרו עין התכלת (דף תיז דפו"ח) שמוכיח שאף לדברי רבינו האריז"ל (בשעה"כ דרוש ד' דף ט ע"ב) שמשמע מדבריו שאין התכלת נוהג אלא בזמן שביהמ"ק קיים אך בזמן הזה נמשך האור דתכלת שלא על ידינו, הרי מוכיח הרה"ק הנ"ל דבאמת אין להביא ראיה מדברי האריז"ל שאין להטיל תכלת כלל כשאין ביהמ"ק, שהלא כן היה מצוי התכלת בימי האמוראים לאחר החורבן, ומה שכתב האריז"ל שהאור נמשך לא על ידינו הרי גם בתפילין של ראש כידוע נעשה האור מהרשימו של היום שעבר ונעשה מאליו, וא"כ למה אנו מניחים תפילין. ועוד מביא ראיה מספר פרי עץ חיים (שער תיקון חצות פ"א) שכתב דבזמן ביהמ"ק לא היו צריכים למעשה ידינו ולתפילה וח"ו לומר שלא התפללו

ומסקנא דמילתא היא דדעת רוב הפוסקים והמקובלים היא שאם באמת תמצא תכלת יהיה חיוב להטיל תכלת ואין היתר שלא להניחו בשביל שע"פ קבלה לא מאירה הארה זו על דינו בזמן הזה. [עוד הארכנו שם (באותיות ג-ד) בישוב הסתירות במקום המצאות התכלת עפ"י פשט ועפ"י סוד (ולא נשוב להעתיקו ומשם תדרשנו)].

בענין שיטת החות יאיר וכמה אחרונים שיש שם"ל בדבריהם שאולי כתכלת המורעקס

ג] ועי"ש עוד במאמר מה שהארכנו לדון בדברי החות יאיר בספרו מקור חיים (סי' יח ס"ב) שכותב שהתכלת נעשה מדם הדג שנקרא הדג פורפר, וכ"כ בשלטי הגבורים לר' אברהם הרופא שנדפס בשנת שעב לפ"ק (פע"ט), וכן כתבו עוד כמה מגדולי האחרונים [שיצוינו להלן בעז"ה (באות יא)], ועפ"י דבריהם מפרשים בספרי זמנינו שכוונתו להתכלת החדש שנמצאה (ארגמן קהה קוצים) שנקראת בלשון יון שבימינו פורפרא, ועי"ש (אותיות ה-ו) שהארכנו לפלפל בקושיות על שיטת החות יאיר, (ונעתיקם לקמן באות יג), וסיימנו שם 'שאם קבלה היא נקבל, שכן בעל החות יאיר היה מגדולי הפוסקים, רק צריך לברר באמת אם זו היא כוונתו, כיון שרבות הקושיות על שיטה זו', ועיין עוד שם באות ז' בכמה הערות בנוגע לשיטת בעל התכלת, שגם על שיטתו ישנם כו"כ קושיות, והאם יש לסמוך על דבריו בהיותו בעל רוה"ק, עי"ש בארוכה.

הנראה בדעת נוטה למין הינטינה

ד] ונעבור להעתיק כאן מש"כ בענין זה במאמר שבשנת תשי"ע, דכתבנו שם דכל מיני התכלת שנתגלו עד עתה על ידי כמה צדיקים נ"ע ולהבדיל אא"ה כמה חוקרים וכו' נופלים עליהם כמה קושיות חמורות באופן שעדיין אנחנו לא נדע הדרך נלך בה להכריע איזהו התכלת הנכון אשר בזמן שהיה הבית על מכונו היו צובעים מדמו תכלת כדאיתא בדברי רבותינו ז"ל, והנה בזמן האחרון עלה על הרעיון דשמא המין היותר דומה לחלזון הנזכר בחז"ל הוא המין הנקרא בלע"ז בשם יקינטינה-ינטינה אשר כבר חקר בו הרבה הרב הרצוג ז"ל והוא לאשר הוא דומה להחלזון הנזכר בחז"ל מכמה צדדים חדא דברייתו דומה

קצת לדג כמבואר ברמב"ם שהחלזון הוא דג ועוד דדמו שחור ותו דעולה מן הים אחת לכמה שנים ועוד בה רביעיה להיותו תולעת כמבואר ברש"י ובערוך וחמשיית"ו יוסף עליו דצבעו החיצון שהוא ביתו הוא תכלת וכל אלו הם המה הסימנים הנזכרים בחז"ל וברמב"ם ובספרי הראשונים וכדיבואר עוד להלן בס"ד.

מהות המין הנקרא ינטינה - סימני גופו

ה] והנה זה המין הנקרא ינטינה העיד בפני מומחה אחד העוסק ט' שנים בהוצאת תכלת מזה המין (הרב שאול קפלן) שמעט מאוד יש בכתבי המדע על זה המין יען שכהיום הזה אינו מצוי זולת בא"י ונרשום הסימנים שידענו בבירור דאית ביה.

א. נקרא ינטינה או יקינטינה וי"ל שהוא אחד מהמינים הכלולים בחלזון הנקרא בשם פורפירא, [כמוזכר בראב"ה (ברכות ט ע"ב) דהתכלת נקרא פורפרא בלע"ז, וכן נמצא כנ"ל בדברי האחרונים כנ"ל, אך לדברינו נראה ד"ל שהפורפרא הוא שם כללי של חלזון שהוא תולעת שצובעין בו, וא"כ גם הינטינה יכול ליכלל בו].

ב. מין זה היה מצוי מלפנים גם בצידון כדמצינו עדות משני חוקרים מאו"ה שהיו משתמשים עמו בצידון אלא שכהיום הזה שוב אינו מצוי זולת בא"י.

ג. גוון מראה גופו דומה לים כלומר צבע תכלת הנוטה מעט לירקרק ולכן בעלותו למעלה על גבי המים כמעט שאינו ניכר למראה העין להעומד מבחוץ כי מראהו נדמה לים ולכן אין העופות יכולים לתפסו כי מראה גופו כתכלת כדאיתא בשבת כ"ו ע"א. ואף הדגים שבעומק הים אינם יכולים לתפסו כי מצדו התחתון הוא נראה כמראה הים מתחתיו באופן שכל גופו נראה כמראה הים שהוא תכלת אלא שבי' גווני תכלת אית ליה האחד מצדו העליון והשני מצדו התחתון.

ד. תבנית דיוקנו מצדו העליון דומה לדג שיש לו קשקשים ואמנם מצדו התחתון הוא דומה לתולעת.

ה. הוא עגול כתולעת ובראשו יש לו כמין ויו הבולט מעט לחוץ כצורת חלזון וכדוגמת הוי"ו שתוקעים אותו בכותל כדי לתלות עליו דברים

אינו עולה ליבשה כי אם אחת לשנים הרבה וכנ"ל
ובים גופא קשה להכירו כנזכר.

מדברי הו"ל והפוסקים בענין הסימנים הנ"ל

ו) ומעתה נבוא לדון מדברי חכמינו ז"ל והפוסקים
בכל אחד מאלו הסימנים אחת לאחת למצוא
חשבון,

א. נקרא ינטינה או יקינטינה והוא אחד מג' מיני
הפורפירא והנה בערוך ערך תכלת מבואר דחלזון
הוא יקינטינון וכן איתא במד"ר (אסתר פרשה ב'
ז') חור כרפס ותכלת רב ביבי אמר טיינון והיינו
נמי מלשון יקינטינון והרי דחלזון הוא מזה המין
הנקרא יקינטינה או ינטינה דהיינו הך אלא שהוא
בחסרון הק' וכנז"ל וכבר הזכרנו דבספרי חז"ל
ולחבדיל א"ה בספרי המדע נזכר חלזון הנקרא
בשם זה בתור מין חלזון שמפיקים מדמו תכלת
ומכאן דמלפנים היו משתמשים בו להפיק מדמו
תכלת.

והנה יעויין להרמב"ן בפרשת תרומה (עה"פ
ועשית בגדי קודש אשר לאהרן) דהטעם שאין
התכלת מצוי בזמננו הוא לפי שמלכי העכו"ם
גנזוהו מחמת חפצם להשתמש בו לצורך עצמם
ומכאן דעכ"פ הוא קיים גם היום אלא שהוא
נעלם והעיד בפני מומחה גדול הבקי בדגים שאין
עוד היום מין דג סמוך לחופי א"י העולה ליבשה
שאפשר להפיק מדמו צבע תכלת זולת זה באופן
שפשיטות הסימנים הנזכרים בחז"ל וכדלהלן
א"ה לאוקמינהו בדג העולה בא"י זולת זה הדג
ינטינה גם מה שהוא נכלל במין הפורפירא הנה
יעויין לבעל העיטור (ח"ב שער הציצית דף כ"ט
ע"ב) דתכלת בערביא הוא למאסמא ובספר פתיל
תכלת להגה"ק מראדזין (עמוד נ"ה) הביא מזה
ראיה להדג שלו הנקרא בלשון לאטי"ן עתיק
למאסיה ודומה קצת, אמנם אחרוני זמנינו כתבו
דבלשון ערביא פורפירא אכן נקרא למאסמא.

ב. מציאות היות מין זה היה מצוי מלפנים בחופי
הלבנון וכהיום הזה הוא מצוי בא"י הנה כי כן
מבואר בשבת (כ"ו ע"א) יוגבים אלו צידי חלזון
מסולמות של צור ועד חיפה.

ג. גוון מראה גופו דומה לים כלומר צבע תכלת
הנוטה מעט לירקרק כן איתא בחז"ל (שבת שם)
שהחלזון מראה גופו דומה לתכלת וכ"ה עוד
במנחות (מ"ד ע"א) "גופו דומה לים" וכן הוא

שהוא כמסמר התקוע בכותל וראשו מתעגל כלפי
מעלה (שבאופן זה אין החפצים הנתלים עליו
חוזרים ליפול וכמשמעות שם האות וי"ו [וכמ"ש
בית יוסף או"ח סימן ל"ו בצורת האותיות]).

ו. עיקר גידולו בים ומ"מ עולה ליבשה (לשפת הים)
מחמת הרוחות והגשמים וכו' אחת לשנים הרבה.
ז. בעלותו ליבשה עולים ממנו רבים למאות
ואלפים.

ח. צבע דמו כארגמן הנוטה מעט לכחול ואולם
כאשר מוציאים ממנו כמות גדולה הוא בצבע
שחור כדיו ואמנם כשמוסיפים בו הסממנים
הנזכרים ברמב"ם נהפך דמו לתכלת.

ט. אין לו קיום כי אם במים מלוחים.

י. יש בו ב' מיני דם, דם התמצית שהוא דם חיותו
המתפשט בגופו ודם נוסף דמיפקד פקיד תוך
שלפוחית מיוחדת ומזה הדם שבכיס מוציאים
צבע התכלת.

יא. אין בו גידים ועצמות.

יב. הוא כתולעת שאין בו חלוקת אברים אלא
שמצד מעלה יש לו רגלים וביתו אטום ודומה לדג.
יג. עיקר מאכלו מיני סם הממיתים אנשים ומ"מ
זה הסם הגם שהוא ממית אחרים אינו מזיק לו
עצמו.

יד. והנה לדעת החוקר הנ"ל קשה מאוד לידע
באופן מדויק סדר גידול זה הדג מחמת שלא נבדק
דיו, אבל זאת ידוע בודאי שהרבה מינים יש
הדומים בטבעם לדג זה ואותם המינים ידוע
בבירור שבתחילת גידולם נמצאים בתחתית הים
ותקועים בארץ כדוגמת הצומח, וגופם מתנועע
במקום גידולם אילך ואילך כאילן קטן ובהמשך
הזמן מת האילן ונעקר הדג מן האילן ועולה מעלה
על הים מחמת דקותו וחלישותו ומסתבר שגם זה
המין הוא כן לסיבת היותו דומה בטבעו להמינים
הנ"ל.

טו. אי אפשר להוציא דמו בדחיקה בעלמא כי אם
ע"י פציעה אלא שמ"מ מחמת דקותו וחלישותו
אפשר לפוצעו בידים מבלי צורך לקורנס.

טז. על הרוב אי אפשר להוציא דמו מבלי נטילת
נשמה ואולם אומן מומחה יכול להוציא דמו מבלי
נטילת נשמה.

יז. בהירות צבע הדם לבדו בלתי הוספת סממנים
צפון מעבירו.

יח. דמיו יקרים להיותו זן נדיר שאינו מצוי ואף

ברמב"ם (הלכות ציצית פ"ב ח"ב) דהחלזון עינו כעין הים ובירושלמי ברכות פ"א ה"ב דתכלת דומה לים וים דומה לעשבים ולהני"ל ניחא דאכן גוון גופו דומה לים והוא מעט נוטה לירקרק דומה לעשבים.

ד. תבנית דיוקנו מצדו העליון דומה לדג שיש לו קשקשים ואמנם מצדו התחתון הוא דומה לתולעת הנה איתא בש"ס (מנחות שם) דהחלזון ברייתו דומה לדג ופירש"י תבנית דיוקנו וכן הוא בזה החלזון הנ"ל דמצד מעלה דומה לדג שיש לו קשקשים ובהכי אתיא נמי כדברי הרמב"ם (הלכות ציצית פ"ב) דהחלזון הוא כדג ואתיא נמי כפירש"י בדוכתא אחריתא (ע"ז כ"ח ע"ב) דהחלזון הוא תולעת יען דאכן מצדו התחתון הוא דומה לתולעת.

ועיין בתוס' (שבת ע"ג ע"ב) דהחלזון הוא דג ושם להלן (ע"ה ע"א) שאינו כמו דג ואינו חייב בצידתו משום יציאת נשמה ולדברינו יבואר דהוא כמו דג אלא דמ"מ כיון שיכול לחיות מעט ביבשה אינו חייב בצידתו משום נטילת נשמה.

ה. מציאות היותו עגול כתולעת ובראשו יש לו כמין ויו הבולט מעט לחוץ כצורת חלזון הנה כי כן איתא במשנה (כלים פ"ב מ"א) שקשר חלזון בראשו ר"ל דקשר שלשלת תוך הויו הבולט מן הכותל שזה הויו עשוי בדמות חלזון (ולאפוקי ארגמן קהה קוצים שהוא כאבן בעלמא ואין לו צורת חלזון בראשו ואף מין החלזון דבעל התכלת אינו חלזון אלא דג, ועי' לבעל התכלת שנדחק לאוקמי אשני אונקלאות כמין קרנים היוצאים מראש החלזון, איברא לדברינו ניחא).

ו. עיקר גידולו בים ואחת לשנים הרבה עולה ליבשה מחמת הרוחות הנה מציאות היות עיקר גידולו בים ופעמים עולה ליבשה כן מבואר בספר הקנה דהחלזון עיקר גידולו בים ועולה גם ליבשה ובחז"ל (מנחות מ"ד ע"א) מבואר דעולה אחת לעי' שנה ואף זה הדג עולה אחת לשנים מרובות והגם שזה המין אין יציאתו ליבשה קבועה אחת לעי' שנים אולי גם כוונת חז"ל הוא לעתים רחוקות ושבעים שנה לאו דוקא. [ועי"ש בפנים המאמר שפלפלו עוד בסימן מהא דסנהדרין (צא ע"א), ומשם תדרשנו].

ז. בעלותו ליבשה עולים מזה המין מאות ואלפים כן איתא בש"ס (סנהדרין שם) דהעולה להר רואה

שם חלזון ולמחר כשירדו גשמים נתמלא ההר כולו חלזונות.

ח. צבע דמו כארגמן הנוטה מעט לכחול, ואולם כאשר מוציאים ממנו כמות גדולה צבעו שחור כדיו וכשמוסיפים בו הסממנים נהפך דמו לתכלת ובהכי אתי שפיר זה המין הן כדברי הערוך שדמו בצבע תכלת כי כן הוא בתחילה כאשר מוציאים ממנו מעט דם והן כדברי הרמב"ם דהוא בצבע שחור כדיו ומעין זה פירש"י בפירושו עה"ת (במדבר ט"ו ל"ח), עיין שם דצבע תכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב ומקורו במכילתא, והנה המין הנזכר כאשר מוציאים ממנו כמות מרובה הוא שחור וניחא כדברי הרמב"ם אלא דכשמוסיפים בו הסממנים הנזכרים ברמב"ם נהפך לתכלת. ובזוה"ק (בראשית נ"א ע"ב) נמי איתא דנהורא תכלת הוא אוכמא ולהני"ל ניחא יען דכאשר מוציאים ממנו דם הרבה הוא אוכמא ועיין בזוהר (תרומה קמ"ט ע"ב) דתכלת דא ביומא תנינא אצטבע בשני גוונים סומק ואוכס משמע שהתכלת כלול גם מסומק שהוא אדום ובהני"ל ניחא דכשמוציאים ממנו מעט דם קודם הוספת הסממנים הוא כארגמן דאית ביה אדמומית גם ע"פ הסוד כבר הארכנו במק"א דז"א ונוק' תרוייהו אית בהו סומק ותכלת אלא דז"א עיקרו ארגמן והנוק' עיקרה תכלת וזהו בסוד מ"ה וב"ן דמ"ה ומ"ה וב"ן דב"ן ואכמ"ל.

ט. אין לו קיום כי אם במים מלוחים כן איתא ברמב"ם (פ"ב דציצית ח"ב) דנמצא בים המלח והיינו מים מלוחים כמבואר בדברי המפרשים. והך דאיתא בזוהר דהוא מצוי בים כנרת עיין בספר ים החכמה (תשס"ה עמוד י"ז י"ח) מה שכתבנו בס"ד ליישב דברי הזוהר ע"ד הסוד.

י. יש בו דם התמצית המתפשט בגופו ודם נוסף דמיפקד פקיד תוך שלפוחית מיוחדת שממנו מוציאים צבע התכלת כן איתא בתוס' (שבת ע"ה, ד"ה כי היכי עי"ש בשיטת ר"ת), דזה הדג יש לו ב' מיני דם דם התמצית שהוא דם חיותו ודם נוסף דמיפקד פקיד.

יא. אין בו גידים ועצמות כן מבואר בירושלמי (שבת פ"א ה"ג) ע"פ הבנת הפני משה עיין שם שאין בו גידים ועצמות.

יב. הוא כתולעת שאין בו חלוקת אברים אלא שמצד מעלה יש לו רגלים וביתו אטום ודומה לדג

כן מבואר בדברי הר"ן (שבת ק"ז) דהחלזון גופו אטום ואין בו חלוקת אברים וכן הוא בזה המין שכל גופו כתולעת מבלי חלוקת אברים וביתו אטום ודומה לדג.

יג. הגם שעיקר מאכלו מיני סם הממיתים אנשים אין הסם מזיק לעצמו הנה מזה נראה שיש לו כח עמידה כנגד מחלות ויש להסמיך לזה המובא דהחלזון רפואה לתחתוניות דמאחר שיש לו כח עמידה כנגד מחלות שמא יכול לשמש כרפואה נגד כמה מחלות.

יד. בתחילת גידולו נמצא בתחתית הים ותקוע בארץ כדוגמת הצומח המתנועע במקום גידולו ובהמשך הזמן מת האילן ונעקר הדג מן האילן ועולה למעלה על הים הנה כי כן איתא בראב"ד (בהקדמתו לספר יצירה ד"ה הנתלב החי) כי הנה החלזון אי אפשר לעמוד עליו אם הוא מכלל הדגים או מכלל הצומח כי הוא חי ומתנועע ואינו מחליף מקומו כי הוא נעוץ ותקוע בארץ והיינו ממש כדאמרן וכן כתב הרמ"ע (מאמר צבאות ה' ח"ב אות ט"ו) החלזון הוא דומם והוא צומח והוא חי אמנם ידענו כי כן שהרי חי הוא שגופו מתנועע במקום גידולו ואילך וע"פ שאין שום אויר נושבו בו ולא מים רדופים מנענעים אותו ויש במינו דם וצבעו ירוק דומה לים וצומח הוא שאינו זו ממקום גידולו אלא שרשו נעוץ ותקוע בקרקע הים כאילנות הארץ ואחד לעי' שנה נעקר משם ועולה מן המים ואז הוא דומם בלא תנועה כלל כמו האילנות אחרי עקירתם ועלייתו אינו אלא מטבע המים וכבדם שכל הדברים הקלים צפים על פניהם ויש ביבשה ג"כ בר נש דטור זכרוהו בירושלמי וכו' ובזוהר סיפרו לנו וכו' כל אלה בעלי נפש חיה והם תקועים ומחוברים במקום גדולם זמן ידוע".

גס בהכי ניחא דברי ספר הקנה (הלכות ציצית) דהחלזון דרכו לתקוע ולחפר עצמו בארץ וכן הוא בזה המין דבתחילת גידולו הוא מחובר לקרקע וכנ"ל וגם כשעולה ליבשה מחמת הרוח וכדו' חלק התולעת שבו מכוסה בארץ ע"י שתוקע ומחפר עצמו בארץ.

טו. אי אפשר להוציא דמו בדחיקה בעלמא כי אם על ידי פציעה אלא שמכל מקום מחמת דקותו וחלישותו אפשר לפוצעו בידיים והנה הך דאפשר לפוצעו בידיים מבלי צורך לקורנס כן הוא

משמעות הגמרא דנהגו לפוצעו בידיים וכמפורש ברש"י דחקו בידיו שיצא דמו והיינו דלא כהמין הנקרא ארגמן קהה קוצים שבינתו קשה כאבן ובהכרח נצרך לקורנס כדי לפוצעו.

והך שאי אפשר להוציא דמו בדחיקה בעלמא הנה כי כן מבואר בשו"ת בשמים ראש (סימן רמ"ד, וכבר נודע דזקה"ק החתם סופר זי"ע קרא אותו 'כזבי הראש' אך מ"מ זקה"ק הגר"ע איגר זי"ע מזכירו בספרו להלכה בכמה מקומות ואף השדי חמד הביאו להלכה ואכמ"ל), דאינו נקרא בשם חלזון אלא אם כן דמו מובלע אבל אם אינו מובלע כלל ובדחיקה בעלמא הוא יוצא אינו נקרא בשם חלזון עי"ש והנה בכאן כיון שהחלזון גדל תוך בית לא סגי בדחיקה בעלמא אלא בהכרח לפוצעו ובזה ניחא אפילו לדעת הרמב"ם דס"ל שהוא דג יען דכאן הגם שברייתו דומה לדג ומ"מ הוא בית.

טז. על הרוב ימות החלזון בעת שמוציאים ממנו דמו ואולם אומן מומחה יכול להוציא דמו מבלי נטילת נשמה דהנה פשוטות סתמא דגמרא משמע דאי אפשר להוציא דמו מבלי נטילת נשמה אלא שמ"מ כתב הר"ן (שבת ק"ז) דשפיר אפשר להוציא דמו מבלי נטילת נשמה.

ומ"מ צ"ע יען (דלעת עתה) כאשר מוציאים הדם מן החלזון המת אין כל ערך לצבעו כי שוב אי אפשר לייצר ממנו צבע הראוי לצביעה כלל ואילו מלשון הגמ' (שבת ע"ה ע"א) נראה דכל כמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כי היכי דליצל צבעיה משמע דהוצאת הדם בחיי החלזון אינו אלא מעליותא אך לאו לעכובא איתא שלא יהא אפשר להוציא הדם מן המת ואפשר שעדיין אין בקיאים די בזה, וצ"ע. ועכ"פ אין די בקושיא זו לשלול זה הדג אחר שכ"כ ראיות מובא יש בו.

יז. בהיות צבע הדם לבדו בלתי הוספת סממנים צפון מעבירו כן מבואר בש"ס (נדה מ"ב ע"א) צפון צבע נמי מעביר ובתוס' (זבחים צ"ה ע"א) דאף תכלת עובר ע"י צפון וכן מבואר בדברי רבינו גרשום מאור הגולה (מנחות מ"א ע"ב) דתכלת עובר ע"י צפון ואכן זה התכלת אם אין מוסיפים לו מרכיבים נוספים צפון מעבירו לאפוקי ארגמן קהה קוצים שאין צפון מעבירו [ועיי"ש במאמר לגבי דברי המהרש"ל (יש"ש ב"ק צ"ג ע"ב) בזה]. ובגוף סימני בדיקת התכלת הנזכר בגמרא (מנחות מ"ג ע"א) במי רגלים ומגביא גילי ומיא

דשבליליתא יש לעיין במין זה שעדיין לא נבדק גם קשה לידע מהותן המדוייקת דאלו הסימנים. יה. דמיו יקרים כן איתא בש"ס (מנחות מ"ד ע"א) חלזון זה וכו' ועולה אחד לשבעים שנה ובדמו צובעין תכלת לפיכך דמיו יקרים והנה כל אלו הסימנים ישנם בזה החלזון הנזכר הנקרא ינטינה ובאינך מינים שנתגלו עד היום וטוענים עליהם שהם התכלת קשה למצוא כל כך סימנים המוכיחים על אמינותו.

הטעם שאנו הולכים לע"ע בתכלת המורעקס (ארגמן קהה קוצים)

ז] ואמנם נעתיק כאן מש"כ בהערה שבתשובה בים החכמה תשע"ב (עמ' קכב), דהנה יש להוסיף שאף שדעתנו נוטה יותר שהחלזון שממנו הפיקו את צבע התכלת הוא חלזון הינטינה שהוא מתאים כמעט לכל סימני חז"ל, כמו שהבאנו לעיל בארוכה ח"י סימנים מדברי חז"ל והראשונים שמתאימים ביותר עם הינטינה, [ויש להוסיף עוד סימן, עפ"י דברי רביז"ל בלקו"מ (קמא מט, ז) שמפרש את דברי הזוה"ק (בראשית נא ע"א) שהתכלת נקראת כן ע"ש שאכלי כולא ושצי כולא, דקאי זה על תכלת דהציצית (ובזוה"ק אינו מוכרח, עיי"ש). ואמנם בינטינה יש לו טבע שאוכל ומכלה כל מיני מאכל שבעולם ואפי' מיני סמים הממיתים אפילו אנשים, ולו עצמו אין מזיק שום דבר ומתגבר על הכל], אך לעת עתה שעדיין לא מצאו דרך לצבוע עם הינטינה צבע שיחזיק מעמד כראוי, וע"כ נוהגים אנו בשנים האחרונות לצבוע הציצית בתכלת שבזמנינו המופקת מחלזון הנקרא מורעקס - ארגמן קהה קוצים, שרבים מהת"ח שעסקו בענין זה סבורים שהוא חלזון התכלת [אף שלדעתנו נראה שצבעו בו בזמן חז"ל את צבע הארגמן (שלא מצינו מקור קדום שצבעו בו את צבע התכלת) מפני שסו"ס צבע זה הוא צבע המתקיים היטב, שהוא התנאי שמשמע ברמב"ם שהוא לעיכובא (ומתקיים יותר מצבע הדיונון דהרדזינער) וכן שהוא עשוי בודאי ממין חלזון (לאפוקי מהדיונון דהרדזינער שעשוי מדג ולא מחלזון)], ובפרט שי"ל שבזכות שילכו בניי עם תכלת זו יזרזו וימהרו ויפעלו באתדל"ת גילוי התכלת האמיתית, וביארנו הענין גם עפ"י קבלה,

שי"ל שמכיון שאין בידינו עתה התכלת האמיתית שבבחי המלכות האמיתית יש להכשיר אף התכלת הנ"ל המופקת מהארגמן שבבחי הנוק' דז"א (והיינו שארגמן הוא בחי הז"א - והתכלת היוצאת ממנו הוא בבחי עטרת היסוד שנמצאת אצל הז"א, שהוא בחי המלכות שבז"א, ובאתדל"ת זו זוכה לעורר את גילוי מלכות - נוק' האמיתית).

יש לכנות את התכלת החדשה בשם "התכלת של הרדזינער"

ח] ויש לומר (בכעין דרך צחות) ולכנות את התכלת החדשה (היינו צבע התכלת המופק מארגמן קהה קוצים הנקרא מורעקס, שאנו הולכים בתכלת זו בשנים האחרונות) 'התכלת של הרדזינער' (אף שכידוע התכלת של הרדזינער היא זו המופקת מדג הדיונון), משום שיש להוכיח שגם לשיטת הרדזינער תכלת זו כשרה בודאי, ויש בה אפילו כמה מעלות יתרות על התכלת שהוא גילה, וע"כ גם להרדזינער נראה דיש להעדיף ללכת בתכלת החדשה, וכדלהלן.

להרדזינער כל צבע המתקיים מבע"ה כשר

ט] דהנה לשיטת הרדזינער (במאמר שפוני טמוני חול טענה שניה) אין מעכב במצות תכלת איזה מין בע"ח או חלזון מסוים, אלא כל בע"ח שאפשר לצבוע בו שתעמוד הצביעה יפה ולא תשתנה יהא הצבע המופק ממנו כשר למצוה, וא"כ צבע התכלת החדש שמחלזון הפורפורה בודאי כשר לרדזינער, ואדרבא יש בו כמה עדיפויות על הצבע של הדיונון, שהוא צבע העומד ומתקיים ביופיו הרבה יותר מהצבע הנעשה מדם הדיונון, ועוד שכידוע יש הטוענים שבבדיקה שבדקו במעבדה את צבע התכלת שנעשה מדם הדיונון התברר שהצבע אינו כלל מדמו, שהוא נשרף וכלה לגמרי מכח החום הרב שמבשלים בו הצבע, וכל הצבע נהיה מתוספת החומרים שמכניסים ביורה, (אף שיש עדיין לבדוק את דבריהם וכמש"כ בזה במאמר שבשנת תשסח), וא"כ ישנה עדיפות לצבע החדש שהוא בודאי מדם הבע"ח, ועוד שבצבע זה מקיימים גם את דברי התוספתא (מנחות פ"ט הטי"ז) שהתכלת אינה כשרה אלא מן החלזון בלבד (משא"כ הדיונון הוא דג ממש, ולא חלזון

שמשמעותו תולעת המוקפת בצדף כמש"כ בספרי האחרונים הרבה ראיות לזה ואכמ"ל).

סימוכין נוספים שהרדזינער היה מסכים לתכלת זו

י' ועוד יש להוסיף דהרדזינער מאריך בפתיחתו למאמר פתיל תכלת להביא מספרי מחקרי הגויים המעידים שצבעו בזמנם בצבע התכלת, ושהוא דבר יקר וחשוב אצל המלכים וכו' ושמצאו חנוטי מצרים מחותלים בבגדים צבועים בצבע התכלת, וכן כותב שם על מחירו היקר בימי היוונים והרומאים בימים הקדמונים כנמצא כתוב בספריהם, וכן שהיתה מלאכת הצביעה ידועה בעיר צור עד שנהרסה מדינת צור וכל סביבותיה ע"י הישמעאלים שאז נשכחה מלאכת הצביעה, עיי"ש דבריו בארוכה. והנה כל הפרטים הנ"ל מופיעים בספרי חכמי האומות הקדמונים לגבי הצבע המופק מחלזונות הפורפורה (וכתבו בספריהם תיאורים מפורטים על צורת הקונכיות של החלזון וטבעותיהם ומקום הצביעה במדינת צור, כמובא כ"ז בספר התכלת שכתב הרב מנחם בורשטיין), ואילו הדיונון אף שגם הוא מוזכר בספריהם בין תיאורי כל הדגים, בכ"ז אינו מוזכר כלל כמקור לצבע. ומכיון שמוכח ממאמרו של בעל התכלת שפשוט לו שהצבע שהעידו עליו חכמי הגויים שהיו משתמשים בו בכל העולם נעשה מאותו מקור ממנו נעשה צבע התכלת שנזכר בתורה, א"כ נתן לנו בזה הרדזינער הסכמה ברורה לתכלת החדשה המופקת מחלזונות הפורפורה.

סימוכין וראיות נוספים לתכלת החדשה (נגד הרדזינער)

יא ונציין סימוכין וראיות נוספים לתכלת החדשה (שעשוי מאחד ממניי החלזונות הצובעים הנקראים חלזונות הפורפורה, לאפוקי תכלת דהרדזינער מהדיונון שהוא דג ואינו ממניי חלזונות הפורפורה) מדברי הרמב"ן בפר' תצוה (כ"ח, ב') שכותב "התכלת גם היום לא ירים איש את ידו ללבוש חוץ ממלך גויים", שפרט זה קיים לגבי הצבע המופק מחלזונות הפורפורה שהיתה עליו גזירת המלכות האוסרת על סתם בנ"א שאינם מבית מלכות ללבוש, וכמובא בספר החוקים הרומי שהיתה גזירה זו בשנת ד' קמ"ג

ע"י הקיסר יוסטיניאנוס (ואמנם אי' בגמ' סנהדרין י"ב ע"א שבימי רבא שחי בימי הגזירה הנזכרת היתה סכנה בהבאת התכלת). וכן מצאנו לעוד כמה מגדולי האחרונים, ה"ה החוות יאיר בספרו מקור חיים (סי' י"ח ס"ב) והיעב"ץ בספרו מטפחת סופרים (פ"ד), והשלטי גבורים (פרק ע"ט, והוא ספר קדמון על עניני המקדש לרבי אברהם פורטלאונה הרופא תלמיד המהר"ם קזיס, ומוזכר בחת"ס גיטין י" ע"א ובברכ"י או"ח תקפ"ו) ובעל התפארת ישראל (בקופת הרוכלים שבריש סדר מועד כללי בגדי קודש) ובעל תועפות ראם על ספר היראים (סי' ת"א אות י"ז) ומוסף הערוך (ערך פורפורה) והגר"ד זיצנהיים בספרו מנחת עני (עמוד קי"א), שמדברי כולם נראה שהסכימו שהתכלת שנזכרה בתורה והצבע המופק מחלזונות הפורפורה שתיארו הגויים בספריהם הם היינו הך, (ועפ"ז טוענים בספרי זמנינו שזו הוכחה לתכלת החדשה, ובפרט ש"א שהתיבה בלטינית שכתוב בשלטי גיבורים הנ"ל היא המורעקס, וצריך עדיין בירור ועיון בזה). אך באמת אף שכל הראיות הללו הן נגד תכלת דהרדזינער שבדאי אינו ממין חלזונות הפורפורה, אך מ"מ לדעתנו אין ראיות אלו נגד הינטינה, די"ל שגם הינטינה הוא אחד מסוגי מין הפורפורה שהוא שם כללי לחלזונות הצובעים, וכנ"ל, וא"כ אף שהגויים צבעו במין דארגמן קהה קוצים, שהוא מין א' ממניי הפורפורה, אין הכרח מזה שגם התכלת דהתורה היא מאותו המין ממש שצבעו בו הגויים, אלא שהוא ג"כ ממניי הפורפורה, ודו"ק.

מה שאנו הולכים בתכלת החדשה בבחי' מדת חסידות (ב) אמנם פירשנו דעתנו כמ"פ שאף שאנו צובעים בשנים האחרונות בתכלת זו הרי כ"ז הוא בבחי' מדת חסידות, לעשות את אשר ביכלתנו על הצד שאולי נזכה לקיים המצוה לכמה מהשיטות הנ"ל, אך מדינא ס"ל שליכא חיוב בדבר, [ואף אי"ז בבחי' ספק דאורייתא לחומרא, היות שיש בענין זה כו"כ קושיות וספיקות כמו שנתבאר להלן], אך אם וכאשר תימצא בע"ה הדרך לצבוע תכלת עם הינטינה נעדיף אותה, דהתכלת המופקת מהפורפורה כשרה אמנם לחידוש הרדזינער הנ"ל

הסובר שכל מין בע"ח הצובע המתקיים כשר, אך לשיטת הרמב"ם (הלי ציצית פ"ב) שהוא הפוסק העיקרי לדורות משמע דהתכלת היא רק מין ידוע אחד שרק הוא כשר לקיום המצוה, וכותב בו הרמב"ם סימנים שאינם מתאימים כ"כ עם המורעקס אלא עם הינטינה וכמשי"כ במאמר שבשנת תשס"ה הנ"ל.

הפקפוקים שבתכלת המורעקס עפ"י סימני הז"ל שבברייתא במנחות [ויישובם]

יג] ונעתיקם כאן שוב, ולצורך הענין נביא לשון הברייתא במנחות (דף מד ע"א) "ת"ר חלזון זהו גופו דומה לים וברייתו דומה לדג ועולה אחד לשבעים שנה ובדמו צובעין תכלת לפיכך דמיו יקרים", ונדון בסימני הברייתא אחד לאחד, א. "גופו דומה לים", ופרש"י, גופו – מראה גופו, וכ"כ הרמב"ם (הלי ציצית פ"ב ה"ב) דג שדומה עינו לעין התכלת (ומובא להלן), וכן מוכח מברייתא דילן שממשיכה וים דומה לרקיע, שמוכח מכ"ז דקאי על צבע התכלת שבגופו לאפוקי ממי שרצה לפרש דקאי על החריצים שבצדף הדומים לדמות גלים שבים), ונראה דקאי על צבע הקונכיה של הינטינה שהוא כחול כצבע הים, משא"כ המורעקס שצבע קונכייתו אינו דומה לצבע הים, אלא לבן שחרורי, ואף התולעת ג"כ לבנוני מנוקד חום וצהוב, [ואמנם יש לציין שבהיות המורעקס במצבו הטבעי בתוך הים צבעו החיצוני דומה לים]. ב. "וברייתו דומה לדג", הרי צדפי המורעקס צורות שונות להם, ואין מובן כ"כ הדמיון לדג (משא"כ הינטינה שמצדו העליון דומה לדג עם קשקשים השט במים). [אך עי' בסי' לולאות תכלת עמ' 126-136, שמפרש בכמה דרכים ענין 'דומה לדג' באופן שמתאים עם חלזון המורעקס]. ג. "ועולה אחד לשבעים שנה", ישנן עדויות שהינטינה עולה לים לעתים נדירות, משא"כ המורעקס שהוא נעוץ בקרקע ואינו עולה לחוף הים לעולם, [אמנם נציין שהרמב"ם השמיט סימן זה, ובשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תרפה) כתב שענין העליה לעי' שנה היה מתנה מיוחדת לשבת זבולון שבחלקם היה עולה החלזון מעצמו, ואחר שגלו ישראל לא היה עולה, וא"כ אין סימן זה נוגע לכל הדורות]. ד. "לפיכך דמיו יקרים", משמע מדברי הגמ' שהיה החלזון דבר קשה להשגה וע"כ

דמיו יקרים, ואילו המורעקס מצוי הרבה ואינו נדיר. [אמנם י"ל שבזמן שהיו צובעין בו כל ישראל הרי אין מצוי בכל סביבות ארץ ישראל כמויות כאלה הנצרכים לציציות של כל בני"י שהיו רבים מאוד, ואף בימינו שרק כמה אלפים (כ"ל) צובעים בו, כבר חסר מהם ואין בהם די הצורך, וכ"ש בימיהם].

הפקפוקים שבתכלת המורעקס עפ"י דברי הרמב"ם [ויישובם]

יד] ועתה נעתיק לשון הרמב"ם (פ"ב מהלי ציצית ה"ב) "ואחר כך מביאין דם חלזון והוא דג שדומה עינו לעין התכלת ודמו שחור כדיו ובים המלח הוא מצוי ונותנין את הדם ליורה ונותנין עמו סממנין כמו הקמוניא וכיוצא בהן כדרך שהצבעין עושין ומרתיחין אותו ונותנין בו הצמר עד שיעשה כעין רקיע וזו היא התכלת של ציצית. עכ"ל. ונדון בדבריו ובסימניו ראשון ראשון. א. "והוא דג", וזה יכול להתאים לינטינה משום שהוא שט במים כמו דג, אך המורעקס שנעוץ הרבה בקרקע הים ואינו שט תמיד במים קשה שיקרא בשם דג [ואמנם יש הטוענים שהרמב"ם קורא דג לכל בע"ח שבים, (שכן הוא בספרי חכמי האומות הקדמונים וכמובא בספר התכלת עמ' 385 והרמב"ם סומך בספריו על חכמי האומות בעניני הטבע), וכונת הרמב"ם רק להדגיש שצריך להיות מבע"ח שבים, וכן מצינו בספרי גדולי האחרונים (כהח"ו"י בספרו מקור חיים) שקוראים להדיא לחלזון המורעקס שהוא דג, וכן יש כו"כ מקורות שאפשר לקרוא דג לכל מה שבים (כמשי"כ הא"ר על פ"י דכלים מ"א), או שדג נקרא כל מה שאין לו ד' רגליים והוא בים, וכן דג לאפוקי חית הים שהזו"ן נזקקים זל"ז משא"כ הדגים (וחלזון הוא ג"כ כדגים בהאי פרט), כמו שהאריך בכל זה בספר לולאות תכלת עמ' 126 ואילך]. ב. "שדומה עינו לעין התכלת", עי' מש"כ באות הקודם בסימני חז"ל סימן הא'. [ונוסיף עוד כי ברמב"ם נוסח כת"י שחתום עליו הרמב"ם, וכן הוא בכל כתבי התימנים, שם הגירסא "עינו כעין הים", ויכול להתאים סי' זה עם המורעקס שמשנתה צבעו כצבע הים שנמצא בו]. ג. "ודמו שחור כדיו", קשה שצבע דמו של המורעקס אינו שחור כדיו, [אמנם עי' בסי' לולאות תכלת עמ' 168 שתירץ שכשדם המורעקס מיובש הוא שחור כדיו יבש

ממש, (כמו שמעיד ע"ז גם הגר"ע אופמן שליט"א בהסכמתו לס' הני"ל), וכן כשהוא במרוכז ג"כ נראה שחור, ועיי"ש עוד בעמ' 167 מש"כ בזה]. ד. "וונותנין עמו סממנין כמו הקמוניא וכיוצא בהן כדרך שהצבעין עושין ומרתיחין אותו ונותנין בו הצמר עד שיעשה כעין רקיע וזו היא התכלת של ציצית", וקשה שכדי להפוך את דמו של המורעקס לצבע תכלת אין נותנים בו לא קמוניא ולא סממנים כיו"ב, אלא מכניסים בו חומר חדש שאינו מוזכר בספרי הצבע הקדומים, ואותו חומר מבטל את הצבע האדום מן הדם ומשאיר בו את האפשרות להיהפך לתכלת כשיחשף לאור השמש, וללא חומר זה לא יהפך לתכלת, וא"כ היה לראשונים או לגויים המתארים את דרך הצביעה לכתוב אודות חומר זה ולא להזכיר סממנים כקמוניא וכיו"ב שאין להם שום השפעה בנוגע לצבע זה, משא"כ בינטינה שנהפך לתכלת ע"י חומר הקמוניא, [ואמנם נציין מה ששמעתי באומרים לי בשם הרה"ג ר' שלמה יעקב טייטלבוים בעמח"ס לולאות תכלת שהצליח כבר כמה פעמים להוציא צבע התכלת מהמורעקס דרך הסממנים העתיקים שהיו בימיהם ללא צורך בחומרים חדשים, וכן ישנם הטוענים שאפשר להוציא צבע התכלת ע"י בישול ארוך מרובה, וכנזכר בספר התכלת סוף עמ' 248, ולדבריהם יורדת טענה הני"ל].

פקוקים נוספים בתכלת המורעקס [ויישובם]

טו] וכן נציין פקוקים נוספים בחלזון המורעקס, א. עצם הדבר לומר שהתכלת והארגמן יוצאים מאותו החלזון הוא דבר תימה שלא מצינו זה להדיא בדברי חז"ל (ולהבדיל אינו מוזכר בספרי אומות העולם), שהלא זה דבר ברור שהמורעקס מצד עצמו צובע בצבע ארגמן לולא תהליך מיוחד שעושים היום וכו', וע"כ אין שום הוכחה ממליוני הצדפים שנמצאו ש"ל שבכולם השתמשו לצבוע ארגמן, [ואמנם מצינו רמז לענין חיבור דתכלת וארגמן בדברי הזוה"ק בב' מקומות (ח"ב דף רכו ע"ב ודף קמט ע"ב), וכן מצינו (להבדיל) בספרי חכמי האומות כמובא בספר התכלת עמ' 248 מספר הרומאי פליניוס, (שחי לפני כאלפיים שנה וחיבר שלושים ושבע ספרים על עניני הטבע) ומתאר באריכות את הצביעה במורעקס וכותב שהרומאים הוציאו ממנו יד מיני גוונים של צבע

משחור הדיון הנוצץ עד הסגול והאדום ועד הכחלחל הנוצץ, וא"כ מוזכר בדבריו הוצאת צבעים שונים (של אדום כחול) מהמורעקס, וכן מביא ממנו בספר לולאת תכלת עמ' 267 שכותב שמהחלזונות עושים ב' צבעים פורפורה וקונכיליא, ומפרש שם שהכוונה לארגמן ותכלת. וכן נציין שבסמוך לצידון (ששם היה המקום שצבעו בו תכלת לעם ישראל) מצאו ערימות גדולות של מליוני קונכיות, שניכר בהם שהשתמשו בהם לצורך צביעה, והמין של ארגמן קהה קוצים (מורעקס) מונח בערימה לחוד, (שממנו ניתן להוציא צבע התכלת), ואילו שאר סוגי הקונכיות של שאר הארגמונים בערימות לחוד (שמהם צבעו ארגמן-אדום) וכמובא בספר התכלת עמ' 228. וכן ע"י שם בעמ' 290 שמצאו בחפירות בעין-בוקק אריגים צבועים בצבע כחול שע"פ הבדיקות המדעיות הוכח שנצבעו בחלזון של ארגמן קהה קוצים-מורעקס]. ב. וכן הקשינו שם שכפי שכותבים המומחים שההרכב הכימי של המורעקס שוה לגמרי להרכב הקלא אילן שהוא מין צומח הנקרא אינדיגו (כמש"כ הערוך בערך קלא אילן) א"כ איך יתכן דברי חז"ל ודברי הרמב"ם שנתנו סימני בדיקה להבחין ביניהם ע"י העברת מינים שונים וכו', דכיון דהם שוים בהרכבם איך יתכן שיהיו שינויים ביניהם ע"י הבדיקה, וכן במציאות הלא עשו הבדיקות דחז"ל על המורעקס ועל הקלא אילן שניהם לא ירדו מהצמר. [אמנם י"ל שמחמת שאין אנו בקיאים בבדיקות דחז"ל וכן אין אנו מייצרים היום את צבע הקלא אילן כבימי חז"ל, לכן למעשה בבדיקות דידן גם אין הקלא אילן יורד (אף שאין ספק בזהות הקלא אילן) וצ"ל לכאוי שאם ניצר את צבע הקלא אילן כמו שיצרוהו בימי חז"ל, וכן נצליח לעשות הבדיקות כראוי יורידו המה את הקלא אילן, שאף שהוא שוה בשורש ועיקר החומר שלו מ"מ מחמת שינויים נוספים צדדיים אינו נתפש הקלא אילן כ"כ טוב על הצמר כמו התכלת]. ג. רש"י בסנהדרין (דף צא ע"א) כתב שחלזון התכלת עולה על ההרים, והוא מתאים עם חלזון הינטינה שעולה ליבשה, אך חלזון המורעקס אינו נמצא לעולם על ההרים, [אמנם ביד רמ"ה מקשה על רש"י קושיא זו, כי איך חלזון שבים עולה על ההרים, ומפרש הרמ"ה

שהחלזון דגמי שם לא מיירי בחלזון דהתכלת, ובריבוי מקומות לא פסקו הפוסקים כרש"י מחמת קושיות הראשונים עליו]. ומחמת כל פקפוקים הנ"ל מסקנתנו שא"א לחייב לבישת התכלת החדשה מדינא, אלא בתור מדת חסידות (להרוצה לצאת יד"ח בדרך ספק את המצוה לדעת החות יאיר והאחרונים דעימיה שהזכירו בדבריהם את התכלת דהגויס וכנ"ל).

פי' התכלת – תכלית האמיתית דלעת"ל

טז] ועתה נבא לפרש הברייתא עפ"י פנימיות, דהנה התכלת מרמזת על המלכות [כמש"כ לעיל פיסקא ז' כדאי' בזה"ק (פ' שלח קעה ע"ב ופ' פנחס רכו ע"ב, ובתקו"ז כא ע"ב) ובאריז"ל (שעה"כ ענין הציצית דרוש ד), וכמבואר מרביז"ל (לקו"מ קמא סי' יח) שתכלת מלשון תכלית, וע"כ התכלת כנגד ספי' המלכות היות שגילוי מלכותו ית' הוא התכלית שעבורו ברא הש"י את העולם, וכדאי' באבות (פ"ו מי"ד) כל מה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו, לגלות מלכותו ית' בעולם, וכן אי' בזה"ק (רע"מ פ' פנחס דף רנב) שהמלכות שהיא ספי' העשירית מהי ספירות הרי היא תכלית וסוף הספי', עוד אי' (יערות דבש ח"א דרוש יב בשם הזה"ק, ובלקו"מ קמא סי' מט) שתכלת היא לשון כליון, וזה רמז על בחי' דיני המלכות (דינא דמלכותא) שמכלה את כל הקלי', דאכלא כולא ושציא כולא], ואמנם אין התכלת בבחי' המלכות התחתונה (שירדת לבי"ע להחיותם ולברר מהם ניצו"ק), אלא על שורש המלכות העליונה 'מלכות הגנוזה באין סוף' (כלשון סידור ר' קאפיל בכוונת 'מלכותך מלכות כל עולמים'), [ובלשון בעל הסולם זי"ע בכמ"ק "מלכות הגנוזה ברדלי"א" (רדלי"א – רישא דיליא איתיידיע – ג"ר דעתיק)], והיא בחי' התכלית האמיתית שיגיעו בני"י לשרשם העליון שמושרשים במלכות העליונה הנ"ל.

כמה בחי' תכלת ישנם

יז] והנה רימזנו במאמר הנ"ל (מים החכמה תשי"ע) שיתכן שיש כמה סוגי חלזונות הכשרים להתכלת (שכולם נקראים חלזון), שהם בבחי' מה שמצינו בספי' העליונות, שהרבה בחי' ישנם בספי' המלכות, בבחי' מלכותך מלכות כל עולמים, שבכל

עולם יש בחי' ספי' המלכות דידיה, וכן בעולם האצ"י ישנה לבחי' פרצוף רחל שבבחי' ספי' המל' דהז"א (הנקרא יעקב ורחל), ויש בחי' פרצוף לאה שבבחי' מלכות דבינה (היינו מלכות דתבונה – הנקראת לאה), וכן בחי' אימא (בינה עצמה) נקראת ג"כ בבחי' מלכות להחכמה, שכנגדם יתכן שישנם כנ"ל כו"כ סוגי חלזונות שאולי גם הם כשרים למצוה, אך אינם בחי' תכלת המובחרת והעיקרית (ואולי בהם אין שלימות הסימנים דהחלזון, וכמו בחלזונות דהראדזינער והארגמן קהה קוצים שחסר בהם שלימות הסימנים וכגון שאינם עולים לעי' שנה ועוד), ואמנם התכלת המובחרת היא החלזון שכנגד המלכות העליונה הגנוזה ברדלי"א, ועליה נאמר בחז"ל שהיא גנוזה ותתגלה לעת"ל, שכיון שהיא כנגד המלכות הגנוזה בעליונים הרי גם בעוה"ז היא גנוזה, ושוב שמחנו למצוא כעין דברינו הנ"ל בספרא דבי רב (פ' וזאת הברכה עה"פ כי שפע ימים יינקו) שמביא בזה מספר ערכי הכינויים להאריז"ל (ואף שלא מצאנו שם נאמן עלינו הגאון הנ"ל בהעתקתו) וז"ל, תכלת ישנו בשלש בחינות בנוקבא ובדכורא ובאימא, של הנוקבא הוא של ציצית ועליו אמרו שדומה לים, ושל הזכר הוא כו' ועליו אמרו הים דומה לרקיע, והוא סוד המשכן, ויש ג"כ סוד תכלת מאימא כו' והוא תכלת הגמור בסוד כסא הכבוד והוא של בגדי כהן גדול, ע"כ. עכ"ל, והיינו דומה ממש לדברינו הנ"ל].

רמז הפנימי בדומה לדג

יח] ויש לפרש בדרך פנימי שהחלזון הוא בבחי' 'דומה לדג', דהנה עפ"י פנימיות הד"ג בעצמו הוא מרמז שצדיק העוסק ביחודים עליונים ביס החכמה [עיין בלקו"ת לבעה"ת (פ' שמיני) בענין הלוייתן ושור הבר, וכ"כ רביז"ל בלקו"מ (קמא סי' ב אות ו) שדג מרמז על הצדיק] ובפרטות מרמז הדג להמוחין העליונים (דד) מילואי שם הוי"ה (עסמ"ב) (וג) מילואי שם אהי"ה הידועים, שהם בחי' המוחין דהג"ר דעתיק, והמלכות הגנוזה בתוך אלו המוחין דומה להד"ג, שהולכת השכינה באותו המהלך דהמוחין דהרדלי"א הנ"ל, אך זו השכינה עצמה (ורק היא דומה להד"ג הנ"ל - בחי' העסמ"ב וכו').

התולעת דהתכלת – שבבחי' המלכות

יט] וכבר כתבנו לעיל (פיסקא כ אות יד) של הערוך ועוד ראשונים הרי החלזון הוא סוג תולעת (שבתוך צדף), וההסבר ע"פ פנימיות, ע"פ משי"כ רבינו האריז"ל בכוונת התמיד (שעה"כ ענין תפילת השחר דרוש ו' דף יג ע"ב) דפרשת התמיד נאמרת כדי לתקן בחי העשיה ולשרוף הקלי והעכירות שבהם, ולהכניע ולבטל תולע הטמא, בכח תולע הקדוש וכלול ולעלות העשיה שבכל העולמות, ובפרט בכוונת עולת תמיד יש לכוין להכניע תולע הטמא שהם הקלי האוחזים בשארית בירורי המלכים וכו', והיינו ד'תולע' הוא בבחי קלי השייכת לבחי העשיה, וע"כ היא שייכת לבחי ספי המלכות (וכידוע שהעשיה כנגד ספי המלכות), אלא שהמלכות למטה בעשיה נאחזים בה הקלי וע"כ למטה היא תולעת טמאה, אך בשרשה העליון (שמתגלה בצבע התכלת שמוציאים הימנה) נמשכת היא משורש המלכות העליונה הנ"ל, וכדברי חז"ל (מדרש תנחומא פ' בשלח) על תולעת שכוחה בפה, שזה בחי מלכות – פה קרינן לה.

התכלת אף שהוא המלכות דומה לרקיע – יסוד

כ] וגופו דומה לרקיע, יש לפרש הסימן ע"פ פנימיות, ע"פ הידוע מתיקו"ז (הקדמה דף א ע"ב) שרקיע אותיות עיקר, ומרמוז על ספי היסוד (שהיא עיקר שעליו עומד הכל כמשי"כ שם) והיינו שהתכלת אף שהיא כנגד ספי המלכות מ"מ כולו דומה לבחי היסוד, והיינו שהתכלת היא בסוד ובבחי מלכות דשלמה בן דוד (שאצלו היה סיהרא בשלמותא – שלמות בחי המלכות), שמלכותו היתה בבחי דויד מלא, מלכות המלאה אור החכמה שהיא אור דיוסף – יסוד, וע"כ מלא דויד ביו"ד חכמה קדומה, והיינו דיוסף הגנוז בדוד אינו בבחי החכמה שהיא בספי החכמה (אבא), אלא החכמה המושרשת בתוך המלכות הגנוז ברדל"א, וע"כ יש להתכלת קדושת היסוד [בבחי מה שהתכלת מביא לשלמות הקדושה שמירת היסוד, כדכתיב בקרח 'וראיתם אותו וגו' ולא תתורו וגו' והייתם קדושים וגו', וא"י בחז"ל (מנחות מג ע"ב) שוראיתם אותו קאי במיוחד על פתיל התכלת], וע"כ התכלת אף שהוא בבחי ספי המלכות הרי הוא דומה לרקיע – לספי היסוד, יסוד שמונח בדויד, שאף שהוא דוד הוא ג"כ

יוסף.

ע' שנים – ז' תיקוני עתיק

כא] ואינו עולה אלא לע' שנים- ופי האי סימנא עפ"י פנימיות, שאף שכנ"ל מקום האמיתי של החלזון הוא בג"ר דעתיק מ"מ א"א לבא לעלות בקלות למקום עליון זה דג"ר דעתיק, שהוא מקום גנוז ונעלם (רישא דלא אתיידע) אלא פעם לע' שנה, שבכל ע' שנים עובר על כללות העולם התיקונים דז' תחתונות דעתיק, וכמשי"כ רביז"ל (לקו"מ קמא סי' ס) דחוני המעגל תמה איך אפשר לחלוש שבעים שנה, ומפרש רביז"ל שתמה איך אפשר ליפול מכל השבעים פנים לתורה, שמשתלשלים מהז"ת שבעתיק (וחזוין מדברי רביז"ל שע' שנים שבגשמיות העולם קשורים לז' תיקוני עתיק), ואז כשעובר ע' שנים מוכשר העולם שיתגלה בו פתאום הארה של ג"ר דעתיק.

דמיו ביוקר – עשירות דז"ת דעתיק

כב] לפיכך דמיו ביוקר- שזהו כמשי"כ רביז"ל בתורה סי' (אות ב'), שלבא לעשירות המופלגת שבבחי כל הון דעלמא, שעל ידה זוכין לשבילי התורה שיש בהם התבוננות גדול מאוד⁵⁴, זה זוכין ע"י תיקוני עתיק, עיי"ש בארוכה, והיינו (בשפת הקבלה) שהעשירות המופלגת נמשכת מז' תיקוני עתיק, וע"כ התכלת דמיו יקרים, וצריך לשלם עבורו הון רב, שבזה מוכח שזכה לבחי עשירות דקדושה הנמשכת מז"ת דעתיק וממילא יוכל לעלות ולקבל התכלת שמקומה בג"ר דעתיק, וכנ"ל שא"א לקבלה ללא הז"ת.

ספה"ק סיפוי"מ – הנמשך מבחי הג"ר דעתיק

כג] ולענינו בעבודה"י הרמז בזה ג"כ על הספה"ק סיפורי מעשיות, שאמר עליו רביז"ל שהם מעשיות משנים קדמוניות, והמה נמשכים מהג"ר דעתיק, כמשי"כ רביז"ל בתורה סי' הנ"ל, שמי שנפל מכל השבעים פנים לתורה הנמשכים מהז"ת דעתיק צריך לעוררו ע"י הסיפוי"מ משנים קדמוניות, "שכל השבעים פנים, שבעים שנים, מקבלים חיות משם", והיינו שנמשכים מג"ר דעתיק שהם השורש להז"ת דעתיק, [והג"ר הוא

⁵⁴ יש לציין לדברי רביז"ל המופלאים (חיי מוהר"ן ק"ו) שעל התורה צוית עדותך (תורה כג שבלקו"מ) שילם אלף אדומים (=מטבעות זהב), לשומר הפתח למעלה במקום שהיה שם. וחזוין בחי הנ"ל שלהשגת התורה צריכים עשירות מופלגת.

כידוע בחי' הכתר, שיש שם בחי' הי"ג תקו"ד שכנגדם הם בחי' הי"ג מעשיות שבספה"ק הנ"ל, בחי' י"ג תיקונים שבכתר].

א"א להשיג אורות דהסיפוי"מ אלא ע"י לימוד הרבה בלקו"מ

[כד] ואמנם עפ"י הנ"ל א"א להשיג תיכף הסודות העליונים הגנוזים בספה"ק סיפוי"מ, שסודות אלו בבחי' סוד התכלת הגנוז ברדל"א הנ"ל, וע"כ צריך ללמוד מקודם הרבה ספה"ק לקו"מ שטמון שם סודות דז"ת דעתיקא, ואח"כ אפשר לקבל התנוצצות בהשגת אורות וסודות דהסיפוי"מ, וע"כ אמר רביז"ל (שיש"ק א' - קטז) שאמר שהיות שלא עוזר לכם התורות אספר מעשיות, ומשמע שהם יעזרו בודאי, שלכא"ו צ"ב, אם ידע רביז"ל שהמעשיות בודאי יעזרו לנו מדוע לא סיפרם תיכף לעורר אותנו משנתנו, וכן צ"ב שהרבה אנשים זכו לקרוא בספה"ק סיפוי"מ ועדיין לא התעוררו משנתם העמוקה בעבודה"י (ומלשון רביז"ל משמע שהמעשיות יעוררו אותנו בודאי), וע"פ הנ"ל א"ש שכח הסיפוי"מ מתגלה דייקא אחרי לימוד הרבה בלקו"מ, ואז כשלימוד הליקו"מ אינו מועיל בכ"ז יועילו הסיפוי"מ בודאי, שהג"ר דעתיק יש בכוחם לתקן ולעורר ולרפא הכל, אך כנ"ל דא"א להגיע אליהם רק ע"י עסק הרבה בהז"ת, וע"כ ע"י שנעסוק הרבה בלימוד לקו"מ עד שנכין כלי לקבלה להתנוצצות האור דהסיפוי"מ בזה נתרפא ונתעורר משנתנו בודאי.

תחילת ספה"ק במעשה מחיפוש אחר בת המלך – תכלית דכל הספר

[כה] והספה"ק סיפוי"מ מתחיל במעשה בבת המלך שנאבדה, והנה דרך רביז"ל (בהרבה תורות בלקו"מ) לומר תיכף בתחילת התורה את יסוד ועיקר תמצית המאמר, וה"נ י"ל בספה"ק סיפוי"מ, שמרמז לנו רביז"ל שבכל לימוד הסיפוי"מ עלינו לחפש אחר בת המלך – שהיא בחי' המלכות העליונה הנ"ל הגנוזה ברדל"א שהיא נעלמה מעין כל חי, וצריך לחפש אחריה בעיר של זהב ובמבצר של מרגליות, [שהם בחי' הרדל"א], היינו שיש עלינו לחפש בכל הספה"ק סיפוי"מ איך למצא על ידה את שורש העליון דהאמונה הגנוזה ונעלמת בעומק נשמתנו, ונגמר

הספר במעשה מהז' בעטלירס שהם מגלים הז' דעתיק [שכנ"ל א"א לבא להג"ר דעתיק אלא ע"י הז"ת דעתיק].

שעשועי אמונה – שעשועי עוה"ב הם תכלית הכל

[כו] ויש בספה"ק זה י"ג מעשיות, שהם כנגד העשר ספי' דאריך וג"ר דהרדל"א, וזה עיקר עבודת השי"ת ללמוד התורות של הז"ת (נגלות ונסתרות) להגיע להג"ר – תורה דעתיקא סתימאה – תורה דרדל"א – שהיא תורה ללא לבושים, תורה שכולה יחודים, שמדברת רק מאמונה, רק מהש"י בעצמו (כביכול), והיא תכלית כל התורה, שכל העבודות נחשבות כחיצוניות לעומתה, שתכלית כל התורה והמצוות לבא לשעשועי עוה"ב (כדאי בלקו"מ קמא סי' יח אות ב, וע"י גם בתנינא סי' ב), ושעשועים אלו הם שעשועי אמונה להשתעשע בהש"י, שזהו התכלית של כל התורה והמצוות, והיינו להשתעשע על שורש האמונה הגנוזה בכתר, וכידוע מהאריז"ל (ע"ח שער א"א פ"ג ס"ח) שענין שעשועין – מרמז על בחי' ש"ע נהורין, ש"ע נהורין שבפן ימין וש"ע נהורין שבפן שמאל, וזה ש"עש"ע, שהם אורות הכתר כידוע. ושעשועי אמונה אינם רק נקודה בעלמא, אלא הם שורש כל התורה שמתרחבים השעשועים למטה ומתפשטים לכל המצוות, בבחי' 'כל מצוותיך אמונה', ובבחי' שאמר הרה"ק ר' יחזקאל מקאזמיר ז"ע (דברי ישראל פ"י משפטים, ויקהל, ועוד) על הנאמר בתפילת ר"ה 'ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל ה"א ה' אחד', שעלינו לשמוע כי כל הכתוב בתורה הוא לאמר ש"ה"א ה' אחד', וכע"ז אי' מהרה"ק ר' אהרן מקארלין (אוצר אגדות החסידים חי"ד עמ' כט) ומהרה"ק מקאצק (כן אמר בשמו הרה"ק הבית ישראל מגור זצ"ל, פאר ישראל ח"א עמ' רפו) עה"פ יודעת היום והשבות אל לבבך כי הוי"ה הוא האלקים – אין עוד, שאין צורך לדעת יותר, היינו להגיע להשגת האמונה העליונה שברדל"א, שהוא בבחי' ביטול גמור ואי-ידיעה, ויזכנו הש"י להגיע ל'תכלית הידיעה שלא נדע' עדי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים בב"א.

פיסקא כב

המוצא תכלת אף על פי שהיא שזורה פסולה שאין לוקחין תכלת אלא מן המומחה ;

ג] ומביא הכס"מ שם ששאלו את הרמב"ם עצמו קושיא זו, והשיב שטעה וצוה לתקן ולכתוב שבמצא שזורין כשרה וכמסקנת הגמ' בעירובין, ולפי דברי הרמב"ם האחרונים מפרש הגר"ח"ק ברייתא דידן במהלך ב', דהא שפוסלת הברייתא חוטין שזורין שנמצאו, מיירי שאינם מופסקין כצורת חוטי ציצית, שע"ז עדיין אין מוכח שנעשו החוטין כלל לשם ציצית, דיתכן שנעשו החוטין שזורים לעשות בהם שפת הגלימה (שצריכה חוטין חזקים ושזורים) כדאי שם בגמ' עירובין, וע"כ פסולין, אך אם היו פסוקין ושזורין שנעשו בודאי לשם חוטי ציצית כשרים (לדברי הרמב"ם האחרונים), שרוב מצוין אצל תכלת מומחין הן לעשות כדן, ולפי מהלך זה צ"ל שסיפא דהאי פיסקא הוא דין נוסף שאין לוקחין תכלת אלא מן המומחה, וכמו יואין לוקחין תכלת אלא מן המומחה (וכדאשכחן כן בכמה משניות כמו שציין הגר"ח"ק לעיל פיסקא כ'), והיינו שהוא דין בפ"ע שאף שבסתם תלינן שרוב מצוין אצל תכלת מומחין הן, מ"מ זה דייקא בנמצא שא"א לברר, אז תלינן שמסתמא ע"י מומחה נעשו, אך כשלוקחין התכלת יש לכתחילה לקנותו אצל הידוע כמומחה, ולא אצל מי שאינו ידוע כמומחה דלא סמכינן על רוב וחזקה כשאפשר לברר. (כנ"ר לפרש וצ"ע).

ישו"ב הגר"א לדברי הרמב"ם הראשונים וכן הלכה ד] ואמנם הגר"א (סי' שא סקצ"ט) כתב דדברי הרמב"ם הראשונים עיקר, וכ"פ המ"ב (סי' יא סק"א), והיינו משום שכשכתב דבריו הראשונים אזיל אזו כשיטת הרי"ף רבו שס"ל לפרש דמסקנת הגמ' בעירובין שם דלא טרח אינש לעשות שזורין רק לשם ציצית היא לא להלכה, (אלא דהגמ' קאי שם על הברייתא דמייתי התם), אבל מתניתין (וברייתא דילן) ס"ל דטרח אינש לשזור ולפסוק אף שלא לשם מצות ציצית, וכשיטת ר' יהודה דס"ל כן, וע"כ אף דמצאן שזורין ופסוקין פסולין מחשש שנעשו שלא לשם חוטי ציצית כלל, וא"כ

ביאור רישא דהאי פיסקא ע"פ פשט לשיטת הרמב"ם
בראש דבריו

א] הנה ברישא דהאי פיסקא ד'המוצא תכלת אעפ"י שהיא שזורה פסולה, עיין בביאור ארגמן לגר"ח"ק שיש בטעם הדין ג' מהלכים, א) שחיישינן שלא נצבעה כדן, והיינו שנצבעה ע"י מי שאינו יודע הדין דטעימה פסלה בצביעה, ואף שנראה מהא שהחוטין שזורין שנעשו החוטין לשם ציצית (שסתם חוטין שאינם של ציצית אינם שזורין) מ"מ לא אמרינן שרוב מצוין אצל תכלת מומחין ובקיאים בדין הם, אלא חיישינן שאף שנעשו לשם ציצית מ"מ נעשית שלא מן המומחה, ולא נצבע כדן (אלא נצבעה בטעימה מהיורה לבדוק אם הצביעה כראוי שפסולה בצביעה זו), וכמהלך זה פירש הרמב"ם בתחילת דבריו, שעפ"ז פסק תחילה (בפ"א מציצית ה"ז) כברייתא דילן שהמוצא ציצית שזורין פסולין, ולביאור זה הוי רישא וסיפא דהך ברייתא חדא, שכיון שחיישינן שאף המצוי בתכלת אינו יודע הדינים כראוי הרי ע"כ אין לוקחין תכלת אלא מן המומחה היודע בדיניה כראוי (וכ"פ הרמב"ם שם בה"ה שאינה נלקחת אלא מן המומחה).

קושיית הראב"ד על הרמב"ם ממסקנת גמ' עירובין ב] ואמנם על מהלך זה הקשה הראב"ד שם ממסקנת הסוגיא בעירובין (דף צז), שנראה ממסקנת הגמ' שהמוצא חוטין שזורין ומופסקין כשרים, וכמו שפירש שם תוס' שכיון שמצאן שזורין ומופסקין אנו יודעים שלשם ציצית נפסקו (שלא טורח אדם לעשות חוטין שזורין ומופסקין אלא לשם ציצית) הרי יש לתלות שמן המומחה נפל, שכשאינו מומחה אינו רגיל להתעסק בדבר, וע"כ כשרה בכה"ג דאמרינן דרוב מצוין אצל תכלת מומחין הם, וא"כ מקשה הראב"ד על הרמב"ם איך פוסל במצא שזורין דלא כמסקנת הגמ' בעירובין.

פי' הברייתא למסקנת דברי הרמב"ם

הוא לכאוף כמהלך ג' בטעם הפסול דמצא שזורין פסולה [מהלך א': מחשש שלא נצבעה לשמה, מהלך ב': שמירי שאינן מופסקין ואינם נראים כחוטי ציצית, מהלך ג': שאף שנראים כחוטי ציצית שזורין ופסוקין, טרח איניש לעשות כן אף שלא לשם חוטי ציצית], ולכאוף אף למהלך ג' הנ"ל הרי סיפא דהאי פיסקא אין לה חיבור לרישא דהאי פיסקא, דהא גם למהלך זה הא דברישא פסולה אינה משום שחיישינן שלא נעשית לשמה כדין (שע"ז) שייך לסיים הדין דבעינן לקנות דווקא מן המומחה) אלא משום דחיישינן שאינם כלל חוטי ציצית [אלא צריך לפרש דהוי הסיפא דין נוסף ונפרד שאין לקנות חוטין אף הידועים שנעשו לשם ציצית אלא מן המומחה היודע לצבעו לשמה (כמש"כ הרמב"ם פ"ב מציצית ה"ב)], וצ"ע בכ"ז.

עפ"י פנימיות בודאי יש חיבור בין רישא לסיפא

ה' והנה אף שעפ"י פשט אין ברור שיש קשר בין רישא דהאי פיסקא לסיפא וכנ"ל, אך עפ"י פנימיות בודאי שיש תמיד למצוא קשר וחיבור בין רישא לסיפא, וכמש"כ לעיל (פיסקא כ'), [וכן בכל המקומות במשניות שציין שם הגרמ"ק יש בהם בכולם ביאור פנימי, שלפיו הוי הסיפא ביאור והמשך להרישא, וכן הוא בכל מקום שעפ"י נגלות התורה צריך לתרץ תי' שנראה שהוא תי' דחוק, הרי עפ"י פנימיות התורה"ק יש לתרץ הענין באופן יותר נכון ללא דחוק, וכמש"כ במקו"א הביאור לזה, שהיות שנגלות התורה"ק הם כנגד עולם העשיה, שבו יש ריבוי רע, ריבוי דוחקים וקשיים, ע"כ גם בתורת הנגלה ישנם ריבוי דוחקים וקושיות שהם בכדי ליתן חיות ולקיים את עולם העשיה עם כל הקשיים והדוחקים שישנם בו, משא"כ בפנימיות התורה"ק שכנגד עולמות הגבוהים שאין בהם רע, לא יגורך רע, שם ליתא קושיא ולית דחוק תמן].

רמז בכרייתא לגבי מיני התכלת שנמצאו ולגבי דרך לימוד הסוד

[ו] ויש לפרש הברייתא באופן הפנימי ובאופן של רמז, שתהא פיסקא זו המשך לפיסקא כ"א, ובאופן שיתאימו ב' הדינים דרישא וסיפא אהדדי, ע"פ המובא לעיל (פיסקא כא) שאמנם התחילו

בעת האחרונה למצוא בעזה"י איזה סוגי תכלת (שלכו"כ דעות בראשונים ואחרונים יש מקום להכשירם אף אם אינם תכלת המובחרת המתאימה לכל סימני חז"ל, עיי"ש). וי"ל שמ"מ התכלת האמיתית והמהודרת תתגלה רק ע"י משיח צדקנו, צדיק האמת, שהוא בחי' המומחה האמיתי לתקן נשמות ישראל בסוד התכלת – תכלית, וזהו הרמז בפיסקא דילן דהמוצא תכלת אע"פ שהיא שזורה – היינו רמז על כל מיני תכלת שמצאו, שאעפ"י שיש בהם בחי' אור ישר ואור חוזר (הנמשלת לשזירה) המרמז שמאיר בהם איזה בחי' של עולם השעשועים, שיש בו ש"ע נהורין ד'אור ישר' וש"ע נהורין ד'אור חוזר', ובכ"ז עדיין א"א להשיג התכלית על ידם, שא"א להגיע לתכלית גילוי היחוד אלא ע"י המומחה – צדיק האמת – משיח צדקנו. וכמש"כ האדמו"ר האמצעי ז"ע שהיינו טעמא שפרי' ומצות היחוד (שמע ישראל ה"א ה' אחד) נכתבה בספר דברים דייקא ש"משה רבינו מפי עצמו אמרו" (מגילה דף לא ע"ב), ולא בחומשים הקודמים שבהם נאמרו ציווי השי"ת למשרע"ה, ללמדנו שהשגת סודות היחוד א"א אלא ע"י משרע"ה, היינו ע"י צדיקי האמת שבכל דור, שבבחי' משרע"ה, (עי' בתניא פכ"ה, ובארוכה בשיחת מוהרמ"מ מליובאוויטש תורת מנחם ח"ד - ש"פ וארא תשי"ב), וכ"ז שייך גם לגבי לימוד תורת הסוד, שאף שאפשר ללמוד כתבי האריז"ל גם ללא רב (ובפרט בימינו שבי"ה יצאו כו"כ ספרים המבארים הדברים היטב בהסברה נאותה כפי האפשר לבארם) הרי פשיטא שעדיין אי"ז התכלית, שכל מה שאפשר ללמוד זה רק בחי' החיצונית של הנסתרות, שזה אפשר ללמוד כמו גמ', אך לקבל ולהשיג שורש הפנימי ואור העליון של הקבלה א"א אלא ע"י קבלה מרב לתלמיד (שע"ש) זה נקראת תורת הסוד בשם תורת הקבלה, וצריך לקבל הקבלה או מפי אליהו זל"ט או לכה"פ מפי א' ששמע מאליהו זל"ט⁵⁵.

השגת התכלית דייקא מפי הצדיק המומחה בבחי' פא"פ אדבר בו

[ז] ודבר זה (של השגת תכלית היחוד) לומדים בבחי' 'פה אל פה' מהצדיק, וכש"כ אצל משרע"ה

⁵⁵ זל"ק המהר"ח"ו (בהקדמתו לשער ההקדמות נדפס בריש הע"ח), כי ר"ז התורה וסתריה, לא יתגלו לבני אדם בכה עיונם החומרי, לולי ע"י שפע אלקי, המושפע ממורם קדשו ע"י שלוחיו ומלאכיו, או ע"י אליהו הנביא ז"ל, כמו שנבאר בסוף הקדמה זו. עכ"ל.

פה אל פה אדבר בו, ולכאוי הו"ל למימר פה אל אוזן אדבר בו, שהרי לא מדברים אל הפה אלא אל האוזן, ואמנם אצל משרע"ה היה בחי פה אל פה, היינו שהשפיע הש"י הדיבורים לתוך פיו של משרע"ה בבחי שכונה מדברת מתוך גרונו, וענין זה שייך גם אצל התלמיד האמיתי המקבל סוד היחוד מהצדיק, שאי"ז בדרך לימוד כפשוטו, אלא בדרך פה אל פה, שהפה של הצדיק והפה של התלמיד נהיים כפה א', והיינו שענין רזי היחוד עובר מדור לדור עד משרע"ה, ותמיד התלמיד המקבל נהיה בבחי מלכות – פה קרינן לה, היינו שמתבטל התלמיד כ"כ לרבו עד שנהיה בבחי כלי המלכות לרבו, והוא בבחי פה להצדיק [וכנאמר אצל אהרן הכהן ע"ה הוא יהיה לך לפה], ואז יכול הצדיק להשפיע בו אור היחוד, ולא בדרך לימוד גרידא אלא בדרך הארת אלקות שמאיר בו, וכעין המעשה שסיפר הרה"ק ר' שלום מקאמינקא ז"ע (אוהב שלום ח"ב פ"ג) שרבו המובהק הרה"ק הר"י מראפשיץ ז"ע לימד אותו ומסר לו רזי רזין בשעה שעסק הוא וחבירו הרה"ק הדב"ח מצאנז ז"ע בקילוף תפוחי אדמה (ע"ש המעשה בארוכה), ולפעמים משפיע הצדיק בשעת עריכת הטיש, וכמו שאמר כן בעל הסולם ז"ע, שעיקר כח שמשפיע לתלמידיו אי"ז בשעת השיעורים העמוקים בקבלה שהיה מלמדם (מחצות לילה עד הבוקר כל יום) אלא בשעת עריכת הטיש⁵⁶, שאז מאיר להם האור האלקי הטמון בכל מה שמלמדם, ואת זה מוסר הרב לתלמיד ביחידות, לכל תלמיד בפ"ע, וכזהו (חגיגה יא ע"ב) שאין דורשין במרכבה ביחיד אלא א"כ היה חכם ומבין מדעתו, שאז מותר לדרוש במרכבה רק ביחיד, וזה לא קאי על הלימוד החיצוני של הדברים שזאת מלמדין אף ברבים, אלא קאי על השגת אור האלקי הטמון בהם, שכשרוצה הצדיק להשפיע זה האור להתלמיד הראוי לקבל אז משפיע לו ביחידות שורש הפנימיות.

הדרן על מס' ציצית – קישור סוף המס' לתחילתה

ח] ונאמר הדרן על המסכתא לקשר סוף המס' לתחילתה, שפותחת המס' ב"הכל חייבין בציצית וכו", היינו שאף שלמדנו עתה בפסקא אחרונה

דהמס' שענין השגת התכלת – התכלית הוא דבר שצריך לקבלו דייקא מן המומחה, שהוא הצדיק האמת שזכה להשגת התכלית דשעשועי עוה"ב, וע"ז קמ"ל שבכ"ז הכל חייבין בציצית, אפי' המון העם שבבני"י יש להם קשר בפנימיותם עם זאת הנקודה, שכל ישראל עובדים להשיג זאת התכלית, אף שהם עצמם אינם מודעים לכך שעוסקים בזה, והצדיק עובד ע"ז בהדיא, ואפי' שרק הצדיק עוסק בזה בגלוי מ"מ הכל חייבין בציצית, שכל מה שמדברים בכל מקום על הצדיק הרי הכוונה שמדברים בכך על כל יהודי, היינו הפנימיות של כל יהודי, שכשרוצה לדעת מה יש בפנימיותו יסתכל בספה"ק על עבודת הצדיק וכן יסתכל על עבודת הצדיק בחיצוניות ויבין שכל זה יש לו שייכות עמו בפנימיותו.

בטעם הפנימי דר"מ דנשים חייבות בציצית בבחי דרגה דלעת"ל

ט] והנה נחלקו ר"מ ור"ש (בפיסקא קמייתא דמכילתין) אם נשים חייבות בציצית, ויש לפרש פנימיות המח' ע"פ הנ"ל, דהנה בסוד התכלית – כשיזכו כל ישראל לשעשועי עוה"ב, יהא אז הבחי של 'והיה אור הלבנה כאור החמה' (שיתוקן פגם הלבנה, ותעלה המלכות לשרשה העליון, ובזה יתוקנו הנשים שכנגד ספי' המלכות וכו') ואז כשיאיר הלילה לא יהא יותר המיעוט ד'וראיתם אותו פרט לכסות לילה, וע"כ לא יהא הציצית מצות עשה שהזמן גרמא, ויתחייבו בו אף הנשים, וזה טעם הפנימי בדעת ר"מ המחייב נשים בציצית, שאצל ר"מ האיר בתורתו בחי דלעת"ל, [וכדאי בחז"ל (בר"ר כ, יב) שבתורתו של ר"מ היה כתוב כתנות אור באל"ף, שזהו תיקון דחטא עה"ד כשיתהפך חומר הגוף לבחי אור, שזה גופא בחי התיקון דוהיה אור הלבנה כאור החמה דלעת"ל] וסבר ר"מ שלא דרשינן וראיתם אותו למעט נשים ממצוה זו דהיות דמצות ציצית עוסקת בהשגת התכלית (תכלת) שאז לילה כיום יאיר הרי גם הנשים צריכות להתחייב במצוה זו. (ועי' מש"כ לעיל פסקא ט', בשם הרה"ק מאסטרטאווצא ז"ע שכותב כנ"ל שלעת"ל כשיהיה אור הלבנה כאור החמה לכו"ע יהיו הנשים חייבות בציצית, עיי"ש).

ב' פירושים בקרא דוהיה אור הלבנה כאור החמה וכו'

⁵⁶ בס' אביר הרועים (אות כב) הביא, ושמעתי פ"א מפיו הקדוש [של האבנ"ז ז"ע] שאמר בשם רבו הקדוש הרבי ר' העניך זצ"ל מאלכסנדר, שבעת שיבוא המשיח בב"א אז יהא נראה לעין כל מזה שפעלו הצדיקים בענין הנהגת שלהם [ואם דיא טישען האבען אויף געטהען]. ע"כ.

רשב"י – הצדיק האמת עשה הכנה לדרגה הגבוהה יותר דעתיק

יב] וזוה יש לפרש שרשב"י הפוטר נשים מציצית, ובפשוט נראה שרשב"י מתייחס למצב של זמן הנמוך שאז יש חושך בלילה, ונפטרות הנשים מדין ד'וראיתם אותו, וא"כ לפ"ז רשב"י מגלה דרגה נמוכה יותר מר"מ, אך יש לומר עפ"י פנימיות יותר שבאמת רשב"י בא לרמוז בזה על בחינה גבוהה יותר דלעת"ל היינו על בחי' עתיק, שכנ"ל בבחי' עתיק יהא אף לעת"ל בחי' מעלה להזכר על הנוק', ובבחי' מעלת השמש על הלבנה בהעלמה, א"כ אף שלעת"ל הרי בפועל יהיו הנשים חייבות בציצית (וכנ"ל שאז הרי לילה כיום יאיר) מ"מ סובר רשב"י שהוא בחי' המומחה – צדיק האמת – שיש כבר היום לעשות הכנה בקדושה לעליה דלעת"ל, שאף לעת"ל אף כשנראה כביכול ששני המלכים (חמה ולבנה) משמשים בכתר א' נזכר שבאמת בהעלמה גדולה החמה מן הלבנה, שענין זה הוא דבר עמוק, שיש בו רמז אל המבואר בחז"ל (תו"כ ויקרא כו, יא-יב, הובא ברש"י הק' שם) עה"פ 'והתהלכתי בתוכם', 'אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים מפני. יכול לא תיראו ממני תלמוד לומר והייתי לכם לאלוקים'. והיינו שאף שלעת"ל שיתעלו כ"כ בני"י, שהם בבחי' המרכבה אל המלכות (לבנה), עד שיהא נראה כאילו בחיצוניות בבחי' שייכול כמוני בניחותא כביכול, (כדאי כן מהרה"ק מרוזין זי"ע) מ"מ יצטרכו תמיד בני"י לזכור האמת שיקדושתי למעלה מקדושתכם, וישאר בחי' תיראו ממני, שקוב"ה (הנקרא כביכול בבחי' 'שמש' בקרא – כי שמש ומגן הוי"ה צבאות, עיין תניא בשער היחוד והאמונה), תמיד מעל כנס"י (שהיא בחי' הלבנה), ועי"י שהיום הנשים (שכיום הם מרכבה אל המלכות) מגלות הבחי' שהזכרים גדולים מהן, שאינן לובשות ציצית, וכן מתייחסות היום אל מציאות מיעוט הלבנה וחושך הלילה, שלכן פטורות היום מציצית הוי בזה הכנה לעת"ל להזכיר לבני"י לעת"ל [כשכולם יהיו מרכבה אל המלכות, ויתעלו יחד עמה אל השורש העליון שבכתר (ששם הוי הבחי' של ב' חצוצרות – שני חצאי צורה וכמש"כ הרב המגיד זי"ע שקוב"ה וכנס"י כביכול שוים, שהקב"ה מעלה כנס"י

י] ואמנם כבר כתבנו במקו"א (נשמ"ח פר' ויגש תשע"ד) בשם הרה"ק הצמח צדק (אוה"ת ח"ו תתשט) שכותב שקיבל (כנראה מזקינו הק' בעל התניא) ב' פירושים בפסוק (ישעיה ל, כו) ד'והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים וגו', שלפי א' הכונה שאור הלבנה דלעתיד תהיה כאור החמה דעכשיו, ואור החמה דלעתיד תהיה גדולה מהלבנה דלעתיד שבעתיים, ולפי הב' הכונה שלעתיד תהיה הלבנה שבעתיים מאורה כיום, שבוה תהיה כאור החמה, ושניהם יהיו שוים באורם, וכותב הצ"צ שעי"ז י"ל כדאי בגמ' (בבא בתרא דף עה ע"א) לגבי כדכוד שנחלקו האמוראים בפירושו ואמר הקב"ה 'ליהוי כדין וכדין, וה"נ בענין החמה והלבנה יהא כב' הדעות, ולא מבאר הצ"צ היאך יתקיימו שניהם כאחד, ויש לבאר בזה שהוא בסוד דאריך ועתיק, כמש"כ בכ"מ בארוכה שבאריך הוי סוד החצוצרות - ב' חצאי צורות שוים (כמש"כ הרב המגיד ממעזריטש זי"ע), ועי"כ בדרגת אריך הוי הז"א (חמה) והנוק' (לבנה) שוים, אך בדרגת עתיק שהיא דרגה הפנימית תהא החמה גדולה מהלבנה אף לעתיד,

ב' הפירושים בבחי' אריך ועתיק

יא] והיינו שדרגת אריך היא הדרגה המגולה, ובה יהיו החמה והלבנה שוים בקומתן, ועוד תהא בלבנה (בחי' המלכות) בחי' מעלה שתהיה עטרת בעלה, ואמנם בבחי' הפנימית והנסתרת של עתיק (שהיא נעתקת ונעלמת) הרי גם לעת"ל תהא החמה מעל הלבנה, וזהו כמש"כ במקו"א שאף שלעת"ל יהא בן דוד בראש (ועבדי דוד נשיא להם לעולם) מ"מ זהו רק בבחי' הגילוי אך בהעלמה ישאר בחי' מעלה לבחי' משיח בן יוסף המשפיע בהעלמה למב"ד, [ופי' שם שע"כ בתחלה אמר הש"י לירבעם בן נבט אני ואתה ובן ישי נטייל בגי"ע (סנהדרין דף קב ע"א), שירבעם בן נבט היה צריך להיות מב"י, והקדים ה' אותו (אני ואתה) לפני בן ישי, כי באמת הוא קודם לבן ישי בבחי' המעלה הפנימית והנעלמת - מב"י מעל מב"ד, אלא שכששאל ירבעם להדיא מי בראש ענה לו הקב"ה שבגילוי צריך להיות בן דוד בראש, והיינו כנ"ל].

בשעשועי עוה"ב בב"א. כביכול אליו]] ובכ"ז נזכור תמיד באמת שקדושתני
למעלה מקדושתכם אף שנטויל עמו בגי"ע

הדרך עלך מסכת ציצית